Fré Cohen

LEVEN EN WERK VAN EEN BEWOGEN KUNSTENARES

1903
1943

PETER VAN DAM
PHILIP VAN PRAAG

Fré Cohen

Voor ontwerpen van
verpakkingen
reclame folders
advertenties
illustraties
ansichtkaarten
boeken en albums
fré cohen
Karel du Jardinstraat 11 Amsterdam

Deze uitgave is gelijktijdig verschenen met de expositie
'Fré Cohen (1903-1943), een bewogen kunstenares, tekeningen en gebruiksdrukwerk'
in het Amsterdams Historisch Museum
van 8 juni tot 29 augustus 1993

Omslag en hieronder: Fré Cohen in haar atelier, Karel du Jardinstraat 11 te Amsterdam, ca. 1936/37.
Vorige pagina: Advertentie van Fré Cohen, 1941 (cat. nr. 809).

Fré Cohen

1903 - 1943

Leven en werk van een bewogen kunstenares

Een catalogue raisonné

Peter van Dam
Philip van Praag

Uitgeverij Uniepers Abcoude

© 1993 Uitgeverij Uniepers b.v., Abcoude/
Peter van Dam/Philip van Praag

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de samenstellers.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the editors.

Vormgeving en produktie: Uniepers Abcoude
Lay out: Erik Sok
Lithowerk: RVA Amsterdam
Kleurlithowerk: Fritz Repro, Almere
Zetwerk: Uniepers DTP/Megaset Aalsmeer
Drukwerk:Proost International Book Productions, Turnhout, België

ISBN 90 6825 123 6

Fré Cohen werkzaam aan de Duitse versie van de havenbrochure, ca. 1936.

INHOUD

Woord vooraf 7

Hoofdstuk 1 - **Jeugd- en beginjaren** 9

Hoofdstuk 2 - **Fré Cohen als lid van de AJC** 17

Hoofdstuk 3 - **Opleiding aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs (1924-1930)** 27

Hoofdstuk 4 - **Opdrachten van de Gemeente Amsterdam (1926-1941)** 31

Hoofdstuk 5 - **Joodse aspecten in het werk van Fré Cohen** 45

Hoofdstuk 6 - **Werk voor socialistische en aanverwante organisaties** 53

Hoofdstuk 7 - **Kunst- en stijlontwikkeling** 69

Hoofdstuk 8 - **Ex-libris en gelegenheidsgrafiek** 83

Hoofdstuk 9 - **De laatste jaren (1941-1943)** 105

Hoofdstuk 10 **Epiloog** 111

Noten 113

Œuvrecatalogus 119

Tentoonstellingen met werk van Fré Cohen 146

Publikaties geschreven door Fré Cohen 149

Bibliografie betreffende leven en werk van Fré Cohen 149

Overige geraadpleegde publikaties 150

Geraadpleegde bronnen en verzamelingen 153

Met dank aan 155

Register van personen 157

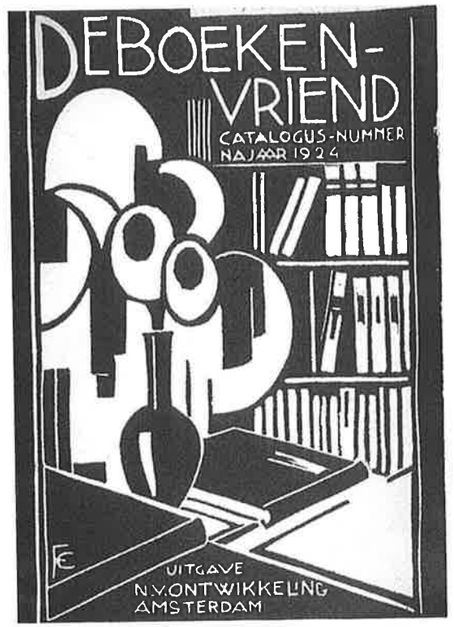

Omslag najaarscatalogus, N.V. Ontwikkeling, 1924 (cat. nr. 54b).

Boekenlegger N.V. Ontwikkeling, ca. 1923 (cat. nr. 56).

WOORD VOORAF

In de jaren twintig en dertig bepaalde de grafica en schilderes Fré Cohen in sterke mate het aanzien van het drukwerk van de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC), Uitgeverij N.V. Ontwikkeling, de Gemeente Amsterdam en tal van organisaties. In juni 1943 kwam er na een arrestatie op haar onderduikadres een einde aan haar werkzame leven.

Na de oorlog raakte ze enigszins in de vergetelheid. Evenwel, een kleine schare bewonderaars, die haar ook gekend heeft, nam het initiatief voor een tentoonstelling van haar werk. Deze expositie die in 1977 in het Amsterdamse Amstelpark plaatsvond, werd gevolgd door een tweede in 1985 in Hengelo. Bij deze tentoonstellingen verschenen gelegenheidsuitgaven, waarvan er een als een eerste aanzet tot een inventarisatie van haar twintig jaar omvattende œuvre kan worden gezien.

In de nu voor u liggende publikatie worden werk en leven van Fré Cohen in een bredere context geplaatst, dit naar aanleiding van het verzoek van het Amsterdams Historisch Museum om voorbereidende en inventariserende werkzaamheden te verrichten met het oog op een herdenkingstentoonstelling vijftig jaar na haar overlijden. De research die vaak belangwekkende nieuwe gegevens opleverde en de vele boeiende gesprekken met personen die haar van nabij hebben meegemaakt, noopten tot het schrijven van een uitvoerige biografie en œuvrelijst, waarin hetgeen zij heeft ontworpen nu grotendeels is vastgelegd.

Van vele kanten werd informatie en documentatie aangedragen. Namen van personen, archieven en instellingen die hun medewerking verleenden zijn achterin dit boek vermeld. Wij willen dank betuigen voor de warme sympathie die wij bij de totstandkoming van dit werk van zoveel zijden mochten ondervinden.

Deze uitgave kwam mede tot stand door de welwillende financiële ondersteuning van **Prins Bernhardfonds, Reaalverzekering, Stichting Levi Lassen, Gemeente Amsterdam, Partij van de Arbeid.**

Oprechte dank gaat ook uit naar Uitgeverij Uniepers Abcoude die spontaan en gunstig reageerde op het verzoek deze uitgave mogelijk te maken.

Wij hopen dat deze catalogue raisonné de lezers evenveel plezier zal verschaffen, als de auteurs beleefden toen zij leven en werk van deze talentvolle kunstenares onder de loep namen.

Peter van Dam – Philip van Praag

Fré Cohen in de voortuin van haar ouderlijk huis, Zaaiersweg 125, Amsterdam-Betondorp, ca. 1925/27.

Fré Cohen staande achter haar moeder (links); in het raam haar vader en rechts met kind haar zuster Sophie. Foto genomen in de tuin van het huis aan de Zaaiersweg 125, Amsterdam-Betondorp, ca. 1924/25.

Hoofdstuk 1

JEUGD EN BEGINJAREN

Met een tomeloze wilskracht en energie wist Fré Cohen zich in de jaren tussen de beide wereldoorlogen door haar grafische en typografische vormgeving van vakbondsdrukwerk, publikaties van de socialistische jeugdvereniging AJC en uitgaven van de gemeente Amsterdam een plaats te veroveren in het Amsterdamse kunstleven. Zij kreeg dan ook veel opdrachten van uitgeverijen, drukkerijen en organisaties die nauw verbonden waren met de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) en het Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV).

Fré was het oudste kind in een joods sociaal-democratisch gezin. Haar vader Levie (Louis) Cohen was diamantbewerker, haar moeder Esther Sarlie de dochter van een sigarenmaker. Hun huwelijk werd gesloten op 14 augustus 1902 en een jaar later – op 11 augustus 1903 – werd hun eerste kind geboren: Frederika Sophia, bekend als Fré Cohen. Er volgden nog twee kinderen: Sophie en Bernard Henri.[1] De vele bewaard gebleven foto's wijzen op een hecht gezinsverband. Dat Fré op ongeveer dertigjarige leeftijd apart ging wonen, omdat haar werkkamer thuis te klein was geworden, vonden haar ouders vreselijk. Het gaf in hun ogen geen pas dat een ongetrouwd meisje het ouderlijk huis verliet en het heeft lang geduurd voordat haar vader en moeder haar kwamen opzoeken. Het is zelfs de vraag of haar vader haar atelier ooit heeft betreden.[2] Toen Fré haar eigen kost verdiende heeft ze haar ouders vaak financieel gesteund. In de ogen van haar familie was ze, als zelfstandig werkende kunstenares, een rijke vrouw.

Levie Cohen had een beroep dat sterk afhankelijk was van een vraag en aanbod die conjunctureel werden bepaald. Perioden van opleving werden gevolgd door perioden van neergang en werkloosheid. Als werkloze ontving hij in het laatste geval een uitkering van de Algemeene Nederlandsche Diamantbewerkersbond (ANDB).

Fré Cohen (rechts) met haar zusje Sophie, ca. 1907/10.

Advertentie voor de Hollandsche Draad & Kabelfabriek, naar ontwerp van J.B. Heukelom, 1919.

Levie Cohen (geheel rechts) als diamantbewerker aan de draaibank.

Fré Cohen in haar werkkamer in het ouderlijk huis aan de Zaaiersweg 125, Amsterdam-Betondorp, ca. 1927.

Onder leiding van voorzitter Henri Polak (1868–1943) ging de ANDB niet alleen voorop in het verbeteren van lonen en arbeidsvoorwaarden maar bevorderde de bond ook de culturele ontwikkeling van zijn leden. De bibliotheek van de bond was beroemd. Bij de leden was Polak zeer geliefd. Het is zelfs niet uitgesloten dat de broer van Fré naar hem is vernoemd. De ideologie van zelfbewuste arbeiders bracht mee dat zij voor hun kinderen een betere opleiding en een zekerder toekomst nastreefden. Het socialisme, dat hoop en optimisme uitstraalde, gaf dit streven een krachtige impuls.

Voor de jonge Fré had dit twee gevolgen. Zij mocht na de lagere school naar de Amstel-mulo, wat in die tijd uitzonderlijk was voor een kind uit het arbeidersmilieu. En verder verhuisde het gezin na de Eerste Wereldoorlog van Swammerdamstraat 66 naar Zaaiersweg 125, in Betondorp. Betondorp behoorde met de Transvaalbuurt tot de wijken die op basis van socialistische idealen en de sterk groeiende aanhang van de SDAP door het gemeentebestuur van Amsterdam waren aangelegd. Zij waren met hun opvallende stijl ten dele voorboden van de Amsterdamse School in de architectuur.

Als kind kon Fré urenlang bezig zijn met lei en griffel. Op de lagere school tekende zij plaatjes bij wat haar aan leerstof onder ogen kwam. Bij de boeken van Karl May maakte ze hele series illustraties (verloren gegaan). Ze las zijn indianenverhalen met grote gretigheid. Ze had het vermogen alles wat ze in zich opnam met vaardigheid uit te beelden.[3]

Fré was lid van De Kleine Stem, de jeugdafdeling van de in 1898 opgerichte socialistische zangvereniging De Stem des Volks. Van een optreden van het jeugdkoor in 1920 in Bussum zijn enkele foto's bewaard gebleven; op deze foto's is Fré als zeventienjarig meisje klein en nogal gezet, met een sterk sprekend gezicht.[4]

Na de mulojaren (1916–1919) ging zij naar kantoor

Briefhoofd, ca. 1928.

Standaardtitelpagina (links) en omslag (rechts) van de serie Socialistische Vrouwen-Bibliotheek, 1924 (cat. nr. 28).

want voor verdere studie was geen geld. Na enige omzwervingen belandde ze in een administratieve baan bij de Hollandsche Draad- en Kabelfabriek Draka. Een bedrijf dat in die tijd vrij progressief de artistieke verzorging van zijn reclame door kunstenaars liet uitvoeren. Zo ontwierp J.B. Heukelom (1875–1965), de latere leermeester van Fré Cohen, het bekende logo van Draka, de vuurspuwende draak die ook werd toegepast in zijn Draka-stands voor de Utrechtse Jaarbeurs. Ook Ph. van Praag (1887–1942) en Albert Klijn (1895–1981) ontwierpen voor Draka.

Zodra Fré geld verdiende nam ze avondtekenlessen: '...en in mijn overige vrije uren heb ik geteekend zooveel ik kon. Ik heb immers nooit de hoop laten varen dat ik het teekenen eenmaal als mijn beroep zou kunnen uitoefenen'[5]

Vier jaren heeft ze kantoorarbeid verricht, waarvan de laatste twee jaren bij Draka. Toen bij dit bedrijf de afdeling reclame wegens bezuiniging werd opgeheven, kreeg ze de kans verschillende stukken te ontwerpen.[6]

De eerste tekenbaan

Haar eerste tekenbaan kreeg Fré door een gelukkige samenloop van omstandigheden. 'Ik had voor het kantoor waar ik het laatst was', aldus haar relaas, 'eens een advertentie getekend. Deze viel zozeer in de smaak dat de directeur er met één zijner relaties over sprak.[7] Die relatie was de directeur van uitgeversbedrijf N.V. Ontwikkeling dat later De Arbeiderspers werd. Het gevolg was dat mij daar een betrekking werd aangeboden, gedeeltelijk voor kantoor en gedeeltelijk voor tekenwerk. Gedurende de ene helft van de dag tikte ik de correspondentie en in de overige tijd illustreerde ik brochures, ontwierp ik drukwerken enz. Wat ik natuurlijk heerlijk vond. Want mijn talent lag op het illustratieve en het grafische. Dat was al dadelijk gebleken toen ik met mijn avondlessen begon.'[8]

Omstreeks 1922/1923 begon haar dienstverband bij uitgeverij/boekhandel N.V. Ontwikkeling. Dit bedrijf was eind 1915 opgericht door de SDAP als voortzetting in bredere vorm van de Brochurenhandel van deze partij. In 1923 werd Ontwikkeling gereorganiseerd met de toevoeging van *Het Volk*, het socialistische dagblad, om zo een betere financiële basis te krijgen voor de verdere uitbouw.[9] Juist in deze fase begon Fré Cohen voor Ontwikkeling te werken en ontwierp zij een vignet dat in alle uitgaven van Ontwikkeling na 1922 is afgebeeld: een naakte vrouw die zich aan de bron van kennis en cultuur laaft, gesigneerd met F.C.

Fré raakte bevriend met Alice van Nahuys, die als vertaalster bij Ontwikkeling werkzaam was. Later, in de jaren dertig, werd Alice van Nahuys opgenomen in de directie van Uitgeverij Em. Querido, waar zij een belangrijke opdrachtgeefster voor Fré Cohen was wat het ontwerpen van boekbanden betreft.[10]

Vignet N.V. Ontwikkeling, 1922 (cat. nr. 54a).

Kalender naar ontwerp van Fré Cohen voor Drukkerij Vooruitgang, 1928 (cat. nr. 732).

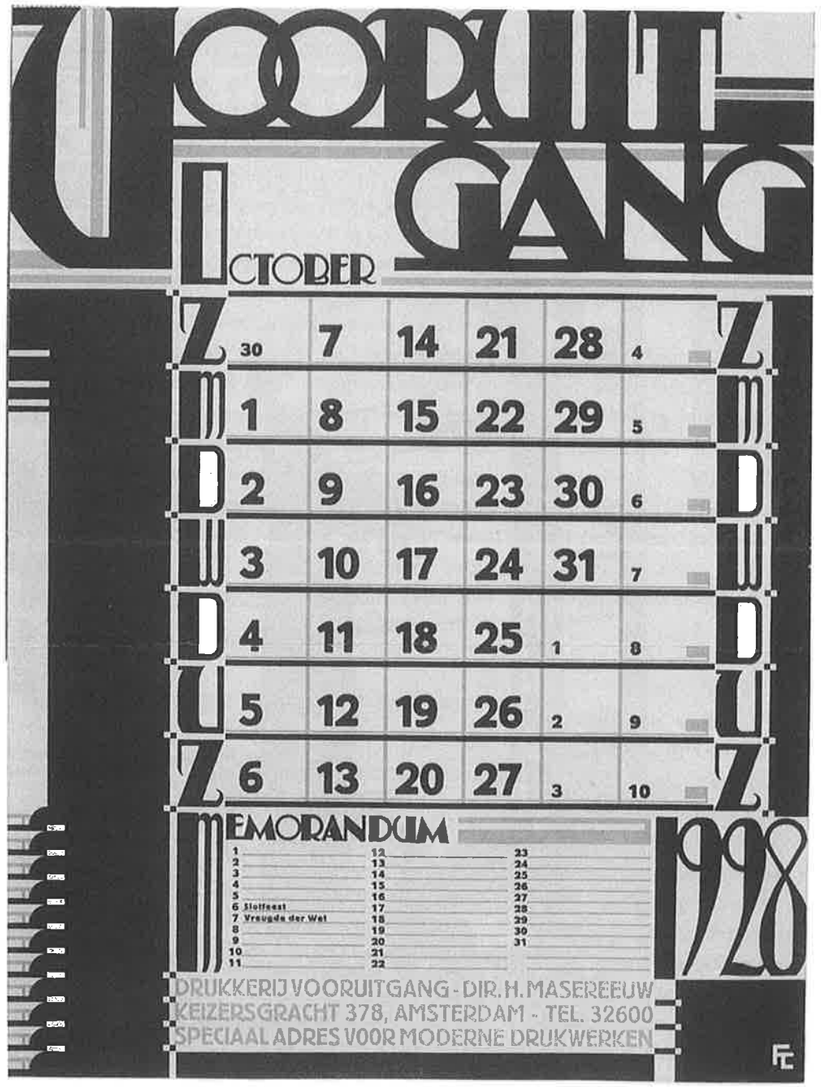

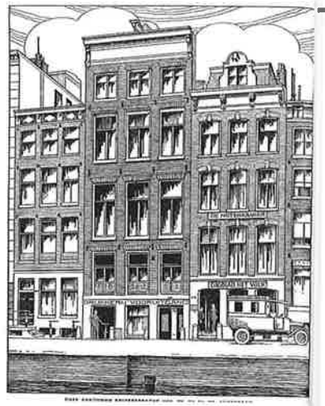

Drukkerij Vooruitgang en Het Volk, ca. 1925.

Het fonds van Ontwikkeling bestond uit brochures, propaganda- en voorlichtingsmateriaal, veelal overdrukken uit de *Socialistische Gids* en boeken. Met gebruik van loodzetsel en zelf gesneden linoleumsneden gaf Fré Cohen typografisch vorm aan een grote reeks brochures. Verder ontwierp zij bandstempels voor nieuwe series als de *Populair-wetenschappelijke herdrukken*, die redactioneel werden verzorgd door W.A. Bonger (1876–1940), De *Socialistische Vrouwen-Bibliotheek*, verzorgd door Carry Pothuis-Smit (1872–1951) en Mathilde Wibaut-Berdenis van Berlekom (1862–1952), respectievelijk redactrice van *De Proletarische Vrouw* en voorzitster van de Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs (SDVC), en voor de Jeugdboekenserie *Stichtsche Bibliotheek voor Jongens en Meisjes* die onder leiding stond van de romanschrijver en kunstcriticus van *Het Volk*, A.M. de Jong (1888–1943). Haar ontwerpen droegen nu het signatuur Fré Cohen. Het zijn soms romantische Rie Cramer-achtige tekeningen, ontworpen door een jonge kunstenares op zoek naar een eigen identiteit. Een apart bandje ontwierp zij voor *De Drinker* (1923) van Katarina Botsky in een vertaling van Koos Vorrink. In zijn letterkundige rubriek in *Het Volk* omschreef A. M. de Jong het als 'een fris bandje met een sterk sprekend kubisties motief in groen en rood dat als vlakversiering uitmuntend voldoet en als eerste proeve van versiertalent alleszins geslaagd mag heten.'[11] Voor enkele series ontwierp ze behalve de band ook het schut- en titelblad.

Drukkerij Vooruitgang

Door de koppeling van uitgeverij/boekhandel N.V. Ontwikkeling met de partijkrant *Het Volk* kreeg Fré Cohen toegang tot drukkerij Vooruitgang, de drukkerij van de partij, socialistische vakbonden en aanverwante organisaties. Directeur was H. Masereeuw (1861–1941). Daar werd zij als ontwerpster die zich ook bemoeide met het zetsel aanvankelijk sceptisch bekeken door de mannen. Fré Cohen moest dan ook heel wat weerstanden overwinnen alvorens men zich schikte in deze volkomen nieuwe situatie.

Mede omdat zij begreep dat het haar aan technische kennis ontbrak, besloot zij ochtendlessen te gaan volgen op de Amsterdamse Grafische School. Hier werd zij ingewijd in de technieken van het drukken.

Eind 1924 werd ze behalve met haar gewone werk belast met het paradepaardje van een drukkerij: de jaarlijks terugkerende kalender. Deze uitgave kon men als graadmeter beschouwen van de kwalitatieve mogelijkheden van een drukkerij, die daardoor tevens reclame maakte om potentiële nieuwe klanten te bewegen tot het plaatsen van orders. A.M. de Jong schreef over haar eerste kalender in *Het Volk*: 'Onze drukkerij heeft dit jaar gebroken met de traditie en een geheel andere kalender gebracht. De nieuwe heeft zich op zeer gelukkige wijze aangepast aan de moderne eisen en legt in haar smaakvolle verdeling van kleur en lettertype getuigenis af van het kunnen der drukkerij en van de bekwaamheid van Fré Cohen. Ook de nieuwe kalender is geheel typografisch uitgevoerd.'[12]

Het tijdschrift *De Reclame* bekeek haar werk met een kritische noot en gaf haar het advies gebruik te maken van de houtsnede: 'Houtsnede en lettermateriaal passen ook bij elkaar, hebben toch eeuwen her te zamen de schoonste boekkunst gemaakt.'[13] De kalender voor 1926 combineerde Fré Cohen met linoleumsnede en zetmateriaal; een 'knap staaltje van handelstypografie' schreef deze keer *De Reclame*.[14] Ook kreeg zij opdracht voor kalenders voor de jaren 1927 en 1928.

Behalve haar grafische lessen heeft Fré Cohen vanaf september 1924 het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs bezocht.

Herinneringskaart, 1925 (cat. nr. 221).

Hoofdstuk 2

FRÉ COHEN ALS LID VAN DE AJC

De AJC (Arbeiders Jeugd Centrale) heeft een belangrijke rol gespeeld in de algemene en artistieke ontwikkeling van Fré Cohen. Omgekeerd heeft de kunstenares het artistieke gezicht van de AJC en de zin voor eenvoud en schoonheid van haar leden in niet geringe mate beïnvloed. Zonder diep in te gaan op doel en wezen van de AJC zal in dit hoofdstuk de wederzijdse relatie summier ter sprake komen. Koos Vorrink (1891–1955), die de AJC gestalte heeft gegeven, werd op 1 november 1920 benoemd tot bezoldigd bestuurder van deze jeugdorganisatie. Of Fré Cohen toen al lid van de AJC was, is niet meer te achterhalen. Waarschijnlijk wel, want al in april 1922 opent het tweede nummer van het culturele AJC-kwartaalblad *Opgang* met de door haar in linoleum gesneden prent *Daar stormt door de wolken de nieuwe lent*, een dichtregel van Margot Vos (1891–1985).

Enkele maanden later vond op het pas verworven terrein van de Paasheuvel te Vierhouten voor het eerst een kampeerweek plaats. Fré was een van de twintig deelnemers. Hun lotgevallen zijn vastgelegd in het boekje *Onze Paasheuvel*, dat Fré Cohen op verzoek van Koos Vorrink illustreerde en waarin ze ook zelf haar ervaringen beschreef.[1] Nog in dat zelfde jaar – dat wil zeggen nog vóórdat zij in 1923 in dienst trad van de socialistische uitgeverij Ontwikkeling – verzorgde zij het omslag en de illustraties van de *AJC-jeugdalmanak 1923*.

Ze maakte deel uit van een groepje AJC-ers dat 'de kleine familie' werd genoemd en waartoe onder meer haar zuster Fie, Kees de Boer, Rie Hillebregt, Bram Mug en Joop Voet behoorden. De groep maakte trektochten door de Achterhoek of kampeerde een weekeinde in de buurt van Amsterdam. Ook was er een kamp in de omgeving van Loosdrecht waar het atelier van een schilder, een kennis van Fré, werd bezocht. Fré had geen bijzondere positie in dit groepje.[2] Van de trektocht die de groep in 1925 naar de Achterhoek ondernam, verscheen

Twee illustraties voor het rapport 'Werk voor werkloze jeugd' (cat. nr. 130).

Omslag voorraadcatalogus N.V. Ontwikkeling, 1925, houtsnede (cat. nr. 57)

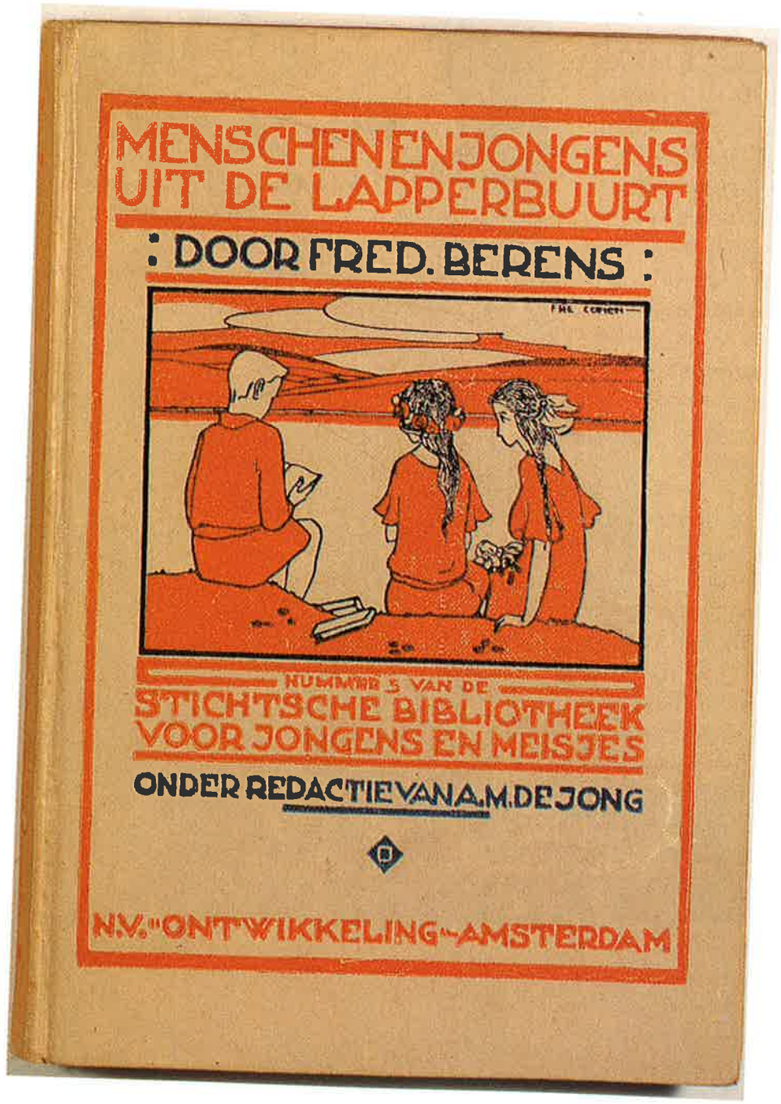

Standaardband voor de Jeugdserie De Stichtsche Bibliotheek, 1923 (cat. nr. 19).

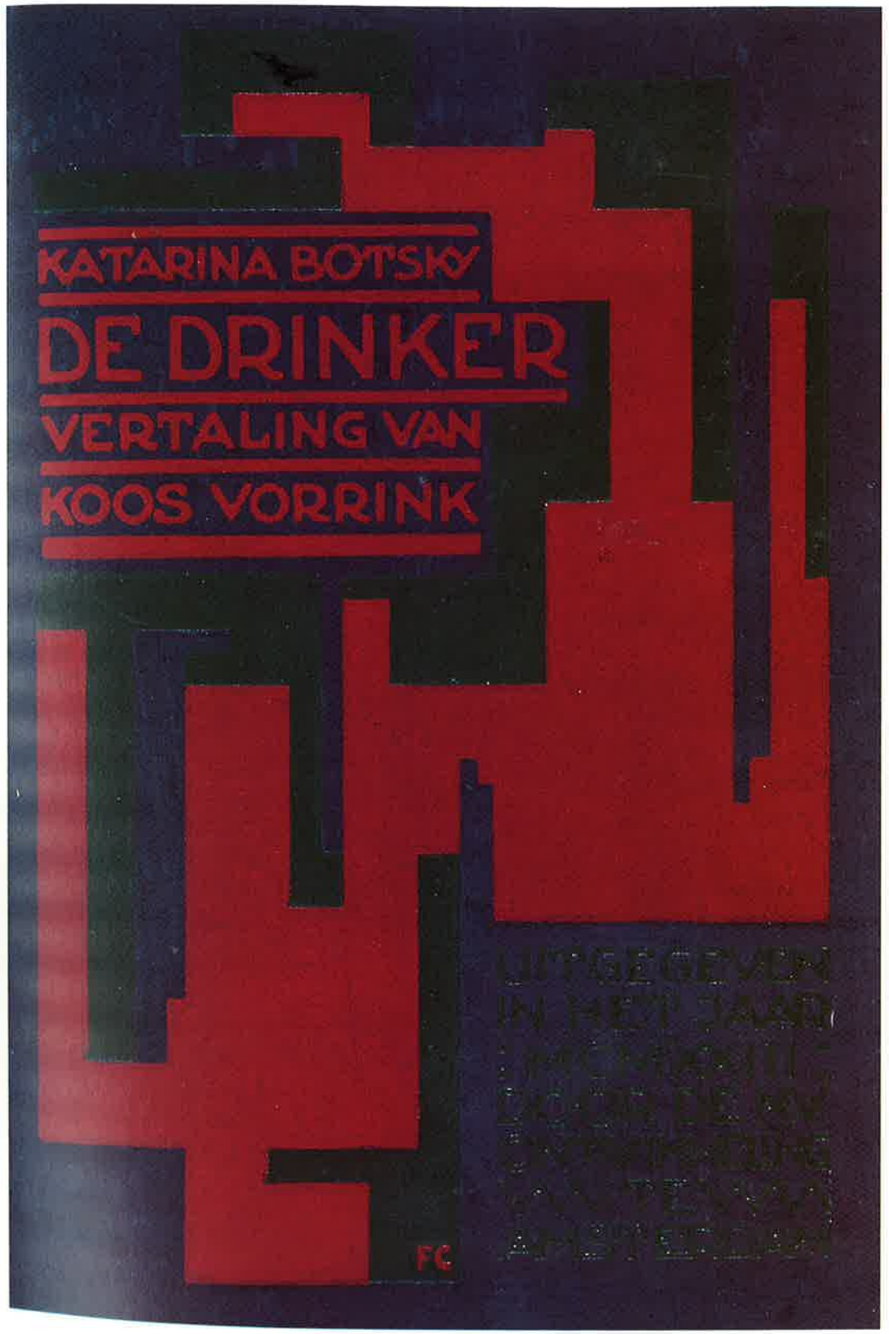

Bandontwerp, N.V. Ontwikkeling, 1923 (cat. nr. 24).

Een van de eerste AJC-uitgaven met omslag van Fré Cohen, 1922 (cat. nr. 104).

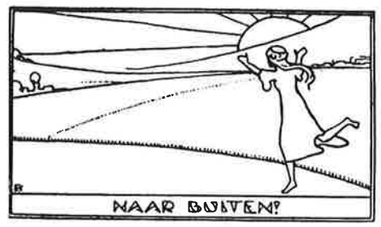

Tekeningen voor de eerste AJC Jeugdalmanak, 1923 (cat. nr.136).

een uitvoerig verslag van Sal Witteboon (1904–1991) met levendige illustraties van Fré Cohen.[3] In dit verslag wordt van haar gezegd dat ze beter kon tekenen dan kampwerkzaamheden verrichten. Handig schijnt ze – althans toen – niet te zijn geweest.

Wat haar andere vroege relaties in de AJC betreft, is vermeldenswaard dat de dichteres en schrijfster van het openluchtspel *Goudvreugde's Ontwaken*, Marie W. Vos (geb. 1897) in de periode 1920–1921 als administratrice werkzaam was op het secretariaat van de AJC. Fré Cohen zou nog heel wat werk van haar illustreren of van band voorzien. Verder is niet uit te sluiten dat Piet Schuhmacher, in 1921 benoemd tot secretaris-penningmeester van de AJC, haar voor schilderlessen bij zijn broer Wim Schuhmacher heeft geïntroduceerd. Onderkende Vorrink reeds vroeg haar kunstzinnige capaciteiten, omgekeerd onderging Fré Cohen sterk de romantiek die de eerste generaties van de AJC kenmerkte en die optimisme uitstraalde.

Zoals al opgemerkt was de AJC voornamelijk de schepping van Koos Vorrink. Hij was de man van het gezindheidssocialisme in Nederland en na zijn verkiezing in 1934 tot voorzitter van de SDAP zette deze partij het oorspronkelijk beleden marxisme al spoedig aan de kant. Vorrinks opvatting van socialisme kwam overeen met die van Hendrik de Man wiens boekje *Het socialisme als kultuurbeweging* (1928) hij vertaalde en waarvoor Fré Cohen het kleurige omslag ontwierp. In de AJC werd dit boekje druk bestudeerd.

Hier is van belang dat Vorrink van de AJC een kerntroep maakte die de socialistische gemeenschapsidee belichaamde.[4] De belangrijkste elementen van de ideologische basis – het gezindheidssocialisme – die aan de groei en bloei en aan de romantiek van de AJC ten grondslag lagen, waren: het kweken van gemeenschapszin en kameraadschap, het geloof in een betere

AJC-groep Watergraafsmeer (ca. 1925) met Fré Cohen (geheel links staand) en Fietje Cohen (rechtsmidden, links van de vlaggestok).

toekomst en het streven naar zuiverheid, schoonheid en eenvoud, ook bij woninginrichting en dagelijkse gebruiksvoorwerpen. Met zijn machtige retoriek en theatraal romantisch taalgebruik wist Vorrink de leden van de AJC te bezielen. Gezwollen taal met adoratie van kameraadschap en natuur was in de AJC dan ook gewoon.

Ook Fré Cohen heeft deze romantiek ingezogen zoals blijkt uit haar bijdrage in *Onze Paasheuvel* en uit enkele artikelen in het AJC-ledenblad *Het Jonge Volk*. Zo schrijft ze in het voornoemde boekje: 'En al wat er in onze harten leefde aan vreugde en geluk om de onuitputtelijke schatten der natuur, dat legde zich onbewust in de zwevende kadans der muziek, dat lag in de schittering van onze ogen, als wij in de kring, elkander stralend aanzagen...'[5]

Een verslag van haar over een ander kamp eindigt met

Pagina 22: Programma-omslag, 1927 (cat. nr. 81).
Boven: Omslag brochure, 1938 (cat. nr.134).
Rechts: Affiche, 1930 (cat. nr.665).
Onder: Omslag brochure, 1928 (cat. nr. 118).

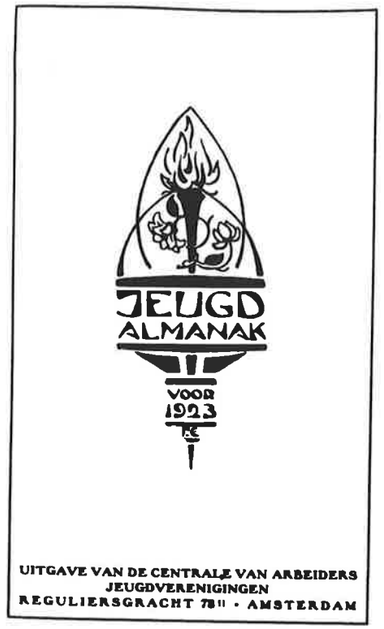

Linksboven en linksonder: Tekeningen voor de eerste AJC Jeugd-almanak, 1923 (cat. nr. 136).
Rechtsboven: Illustratie in 'Het Meifeest een belofte voor Pinksteren', linoneumsnede, 1926 (cat. nr.238).
Rechtsonder: Diverse werktekeningen naar ontwerp van Fré Cohen voor 'De Rode Valken', 1929 (cat. nr.245).

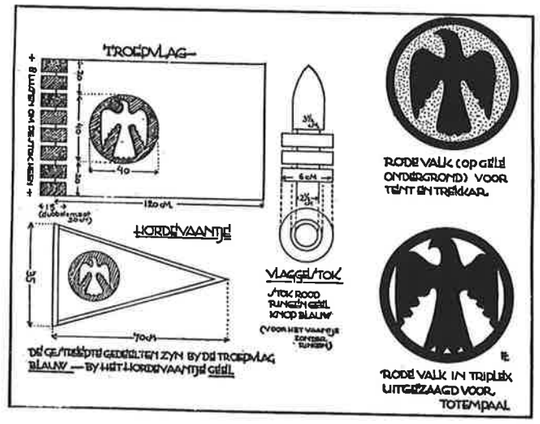

Advertentie voor de verkoopcentrale De Brug, 1930 (cat. nr.274).

de woorden: 'En in onze ziel is stil-aan geslopen een heimwee naar iets, dat schoon is als de glanzende zon en lichtend-ver als de azuren hemel bezaaid met millioenen lichtjes van twinkelende, diamanten sterren...'[6] Een verblijf op de Paasheuvel leidt tot de volgende ontboezeming: 'En dan zullen wij kond doen, zullen wij bekennen elkaar de hoge wil die woont in ons om de wereld mooier en beter te maken, ze te maken tot een oord waarin het een genot is te leven, een oord waarin gelukkige reine mensen zullen wonen die maar één gedachte bezielt: de liefde voor de gemeenschap.'[7] Wij hebben deze zinnen, die soms op het dweepzieke af zijn, naar voren gehaald om hun romantische inslag en omdat zij de sfeer in de organisatie van toen weergeven. Overigens waren maar heel weinig leden van de AJC in staat hun ervaringen en gevoelens zo te beschrijven.

In een herdenkingsrede herinnerde Koos Vorrink vijfentwintig jaar later nog eens aan de romantiek die in de beginjaren van de AJC zo'n grote rol had gespeeld. Zonder het precies te weten, aldus Vorrink, hebben jonge mensen het gevoeld, zodat het harde leven vervluchtigde in een droom van schoonheid, intimiteit en vertrouwen.[8]

Deze romantische inslag heeft Fré Cohen nooit verlaten. Zij heeft zich in de AJC thuisgevoeld; zij genoot er in het bijzonder van wat zij zelf noemde 'de innige band der Gemeenschap' en voelde zich 'gelukkig in het besef, niet alléén in de wereld te zijn.'[9] Zij vond er vrienden en vriendinnen voor het leven. Ook in artistiek opzicht heeft zij er zich kunnen uitleven, aangemoedigd door Koos Vorrink, die naar aanleiding van een gunstige beoordeling in het blad *De Reclame* van enkele door 'onze vriendin Fré Cohen typografisch verzorgde AJC-brochures... met de gepaste bescheidenheid die ons kenmerkt... haar succes óók een beetje "ons succes"' noemde.[10]

Veel van haar vroege en latere werk kan 'gestileerde romantiek' worden genoemd. De Paasheuvel, de natuur en de twinkelende sterren keren daarin steeds terug.

De meest kenmerkende activiteiten en hoogtepunten van de AJC waren: kamperen, vakantieweken in een van de kamphuizen (Paasheuvel, Meenthuis, Hunehuis), zingen, volksdansen, declamatie en lekespel, het rode-valkenwerk, De Brug (de winkel waar de leden hun benodigdheden konden kopen), de stichting Voor Zon en Vrijheid (die de gebouwen en terreinen van de organisatie beheerde), het jaarlijks terugkerende Pinksterfeest in Vierhouten, plaatselijke zonnewendebijeenkomsten, gewestelijke jeugdfeesten en het 1 meifeest.

Er is geen onderdeel of Fré Cohen heeft er al dan niet in opdracht een werkstuk aan gewijd. De vorm ervan was verschillend: tekeningen voor omslag en illustraties van AJC-publikaties, beeld- en andere statistieken, litho's, houtsneden, insignes, vlaggen, maquettes, toegangs- en deelnemersbewijzen, typografische vormgeving van tijdschriften en brochures. Zowel stijl als kleuren werkten vernieuwend en gaven typografisch de AJC haar kunstzinnig gezicht, dat pas in de loop der jaren dertig begon te tanen.

Diploma cursus 1923-1924, Kunstnijverheidsschool Quellinus, ontworpen door Fré Cohen, 1923 (cat. nr. 1).

Hoofdstuk 3

OPLEIDING AAN HET INSTITUUT VOOR KUNSTNIJVERHEIDSONDERWIJS (1924–1930)

Toen Fré Cohen zich aanmeldde bij het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs had daar net een reorganisatie plaatsgevonden. Deels vanwege bezuinigingen en deels om organisatorische redenen had het toenmalige ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen eind 1921 contact opgenomen met de gemeente Amsterdam en de schoolbesturen van drie instituten die in de hoofdstad verantwoordelijk waren voor het kunstonderwijs, te weten Kunstnijverheidsschool Quellinus, de Dagteeken- en Kunstambachtsschool voor Meisjes en de Teekenschool voor Kunstambachten. Het doel om te komen tot een concentratie van deze instellingen werd gerealiseerd door de oprichting van de Vereeniging Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs op 28 december 1923. Het instituut werd ondergebracht in de door Berlage gebouwde school in de Gabriël Metsustraat 16 te Amsterdam.

De dagschool van het instituut had acht afdelingen; een ervan was die van Sierkunst waar onder meer de lithografie, de houtsnede en de typografie werden beoefend. Ontwerpen voor reclame-doeleinden, illustraties en kalligrafie werden naar aard en aanleg van de leerling behandeld.[1]. Directeur van het Instituut was, van 1924 tot aan zijn vertrek naar Nederlands-Indië in 1938, J. B. Smits, tevens docent in letterschrijven en kalligrafie. De grafiek werd gedoceerd door Jan Bertus Heukelom (1875–1965), van beroep kunstschilder, lithograaf en houtsnijder.[2]

Smits en Heukelom waren voor Fré Cohen de leermeesters toen zij in september 1924 als hospitante (leerling voor enkele lessen van de cursus) op deze school kwam. Ook op de leerlingenlijsten van volgende jaren komt haar naam voor, maar daar was wel wat voor nodig geweest.[3] In februari 1927 namelijk verzocht zij het schoolbestuur in aanmerking te komen voor een toelage om gedurende twee jaren in staat te worden gesteld al haar tijd aan de studie op het Instituut te kunnen geven. Over dit verzoek vond nauw overleg plaats met de afdeling Onderwijs van de gemeente Amsterdam, waarbij Fré Cohen krachtig werd gesteund door mr. H. van Dam van Isselt, die haar een zeer begaafde leerling noemde.[4] Henriëtte van Dam van Isselt (1895–1972), gehuwd met het socialistische kamerlid A.B. Kleerekoper, was toen secretaresse van het schoolbestuur en in de rang van hoofdcommies en later van referendaris hoofd van het in 1923 opgerichte gemeentelijke bureau Kunstzaken, welke functie zij tot in 1940 bekleedde. Wilde het bestuur van het Instituut aanvankelijk in geen geval meer dan 15 gulden per week geven, op haar aandringen werd een toelage van 20 gulden per week toegekend. Van Dam van Isselt, die een zeer krachtige, intelligente en voortvarende persoonlijkheid was, zou ook later bij de toekenning van opdrachten aan Amsterdamse kunstenaars nog een belangrijke rol ten gunste van Fré Cohen spelen.

Fré Cohen (bij het raam) op het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs te Amsterdam in de periode 1924-1929.

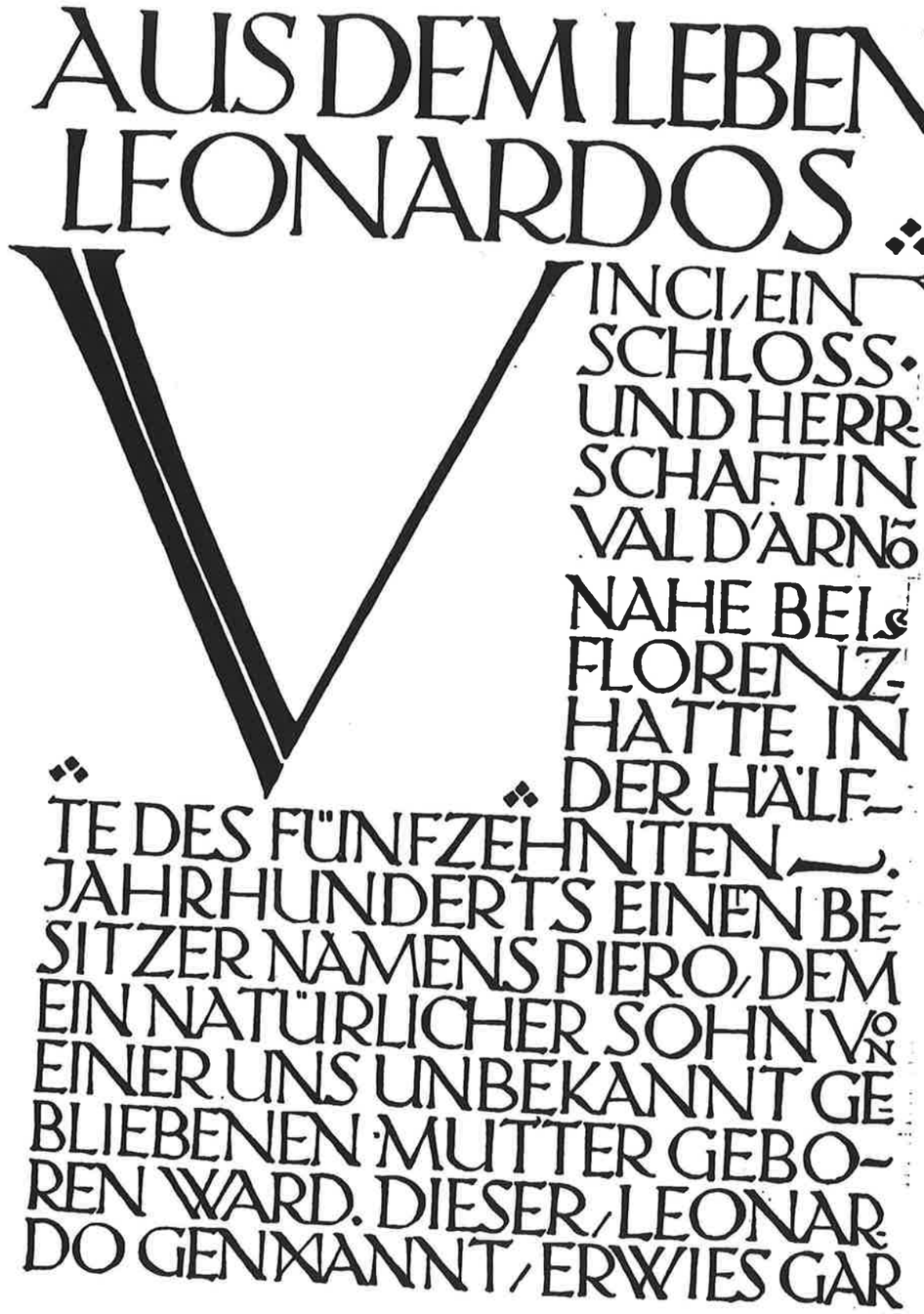

Linkerpagina: Een pagina met kalligrafieoefeningen van Fré Cohen, bestemd voor de schoolexpositie 'werk van leerlingen', 1928 (cat. nr. 4).

Eind 1929 ontving Fré Cohen het einddiploma Grafiek onder toekenning – als eerste leerling – van de medaille van verdienste. Daarna volgde ze nog een cursus modeltekenen, die ze begin 1930 afsloot.[5] Overigens had ze voordat ze zich als hospitante liet inschrijven al gedurende korte tijd les in modeltekenen gehad van de kunstschilder Wim Schuhmacher (1894–1986).[6]

De produktiviteit van Fré Cohen strekte zich ook tot de school uit. Voor de Quellinusschool ontwierp ze het schooldiploma voor de cursus 1923–1924, een vroeg werkstuk in de toen populaire Wendingenstijl.[7] Voor een schoolexpositie van werk van leerlingen in april 1928 kalligrafeerde zij de uitnodigingskaart en de envelop. Uit deze tijd dateert ook een schrift met kalligrafieoefeningen waarin een ontwerptekening (1927) die veel later zou worden gebruikt voor *Ic sie des meyen schijn*, een in 1938 uitgegeven geïllustreerd en gekalligrafeerd boekje met middeleeuwse liederen, waarvan een aantal zeer geliefd was in de AJC.[8]

Nog vóór de beëindiging van haar studie aan het instituut aanvaardde Fré Cohen in september 1929 een tijdelijke betrekking bij de Stadsdrukkerij van de gemeente Amsterdam voor de typografische en illustratieve verzorging van het gemeentelijke gebruiksdrukwerk.

J.B. Smits, directeur van en leraar kalligrafie aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs.

Expositie 'werk van leerlingen' in het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs, april 1928. Aan de muur Fré Cohens kalligrafieoefeningen en werktekeningen voor de uitgave 'Ic sie des meyen schijn', die pas in 1938 zou verschijnen bij N.V. De Arbeiderspers.

Omslag commissierapport, Gemeente Amsterdam, 1932 (cat. nr.482).

Hoofdstuk 4

OPDRACHTEN VAN DE GEMEENTE AMSTERDAM (1926–1941)

Haar opmerking naderhand dat ze na het verlaten van de kunstnijverheidsschool onmiddellijk een aanbieding van de Stadsdrukkerij in Amsterdam kreeg om er als ontwerpster in dienst te treden[1], is wel erg simplistisch. Want hoewel zij vanaf het begin de belangrijkste kandidaat was, heeft het toch meer dan een jaar geduurd voordat de beslissing over haar aanstelling werd genomen. De aanlooptijd mag lang geweest zijn, enkele omstandigheden en ontwikkelingen strekten haar sterk tot voordeel.

Zo werd de economische inzinking na een dieptepunt in 1923 gevolgd door een opleving met groeiende welvaart die tot 1929–1930 aanhield. Die opleving duurde net lang genoeg om vorm te geven aan het door socialistische wethouders geëntameerde kunstbeleid van Amsterdam, dat gericht was op het toegankelijk maken van kunstuitingen voor de arbeidende klasse.[2] Juist in die richting was ook Fré Cohen doende.

De Stadsdrukkerij was net, in 1922, begonnen met het verstrekken van opdrachten aan kunstenaars. En dan waren er de interventies van twee invloedrijke personen, die haar talent in een vroeg stadium erkenden en stimuleerden. Een van hen was de reeds eerder genoemde Henriëtte van Dam van Isselt, hoofd van de afdeling Kunstzaken.[3] Als secretaresse van het schoolbestuur van het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs had ze Fré Cohen persoonlijk leren kennen en haar ontwikkeling kunnen volgen. De ander was Nicolaas Petrus de Koo (1881–1960), binnenhuisarchitect, graficus en secretaris van de Nederlandsche Vereeniging voor Ambachts- en Nijverheidskunst (VANK), opgericht in 1904 met als doelstelling 'de ontwikkeling van de ambachts- en nijverheidskunst te bevorderen en de belangen der beoefenaren der kunst voor te staan' De VANK organiseerde tentoonstellingen en gaf van 1919–1931 een reeks prachtige jaarboeken uit.

Tussen 1923 en 1940 was mr. J.F. van Royen (1878–1942) behalve algemeen secretaris van de PTT en een hartstochtelijk ijveraar voor een esthetisch verantwoorde typografie van 's Rijks drukwerk, voorzitter van de VANK. Hij bezat een eigen pers en drukte met speciaal voor hem ontworpen letters. Bepleitte Van Royen goed rijksdrukwerk, De Koo zette zich in voor goed verzorgd gemeentelijk drukwerk.[4]

De VANK werkte nauw samen met het Instituut voor Sier- en Nijverheidskunst (ISN), opgericht in 1923, dat onder leiding stond van W.F. Gouwe (1877–1956).[5] De voornaamste taak van het ISN was bemiddeling tussen opdrachtgever en kunstenaar, vaststelling van honorariumtabellen en advisering bij reclamebeleid. Kunstenaars die een opdracht kregen door bemiddeling van het instituut moesten een bemiddelingspercentage betalen.

Steunregeling voor kunstenaars

Om werkloze kunstenaars in de bijzonder moeilijke economische omstandigheden van toen tegemoet te komen besloot de regering in 1922 tot een subsidieregeling, die evenwel pas na een kamerinterpellatie van A.B. Kleerekoper in 1923 tot uitvoering kwam. Amsterdam kreeg *f* 10.000,– toebedeeld mits het gemeentebestuur ook een bedrag beschikbaar stelde. Zo had Amsterdam in dat jaar een bedrag van 20.000 gulden ter beschikking voor verstrekking van opdrachten aan kunstenaars.[6]

Een jaar later trok de regering de regeling weer in, maar Amsterdam ging door met een fonds van 10.000 gulden, met dien verstande dat nu alleen in Amsterdam woonachtige kunstenaars er gebruik van konden maken. Voor de verdeling van dit bedrag nam Van Dam van Isselt contact op met de verschillende kunstenaarsverenigingen, in het bijzonder de VANK. Zij bevalen kunstenaars aan voor een specifieke opdracht, gaven adviezen over

Linksboven: E.J. de Groot (1864-1929), directeur van de Stadsdrukkerij Amsterdam.
Linksonder: Mr. drs. Henriëtte van Dam van Isselt (1895-1972), referendaris van Bureau Kunstzaken der Gemeente Amsterdam.

Rechtsboven: Jacob Klunder, van 19 juli 1929 tot 3 september 1943 directeur van de Stadsdrukkerij Amsterdam.
Rechtsonder: Binnenhuisarchitect en graficus N.P. de Koo (1881-1960), secretaris van de VANK.

het honorarium of stelden voor een prijsvraag uit te schrijven voor het ontwerpen van een gemeentekalender.

Verder vroeg het Bureau Kunstzaken aan de hoofden van gemeentelijke bedrijven, diensten en instellingen, welke projecten in aanmerking kwamen voor verzorging door een 'sierkunstenaar.' Gedacht werd aan briefhoofden, beeldhouwwerk aan bruggen, inrichting van gebouwen, logo's, affiches, boekomslagen. Reeds in 1923 was de VANK van mening dat er in het belang van een betere esthetische verzorging van drukwerk een vaste plaats bij de Stadsdrukkerij moest worden gecreëerd, dit mede als voorbeeld voor andere gemeenten.

In dit opzicht heeft ook het ISN baanbrekend werk verricht. Nadat het instituut in 1924 enkele drukwerken toegestuurd had gekregen, die mede dankzij de steunregeling waren ontworpen, werd in het bedankbriefje aan Van Dam van Isselt de vraag voorgelegd of voor de gemeentelijke uitgaven bekwame verzorgers konden worden aangewezen dan wel een persoon kon worden aangesteld die in het algemeen dit en overeenkomstig typografisch werk te behandelen zou krijgen.[7] Van Dam van Isselt schreef hierop aan De Koo dat zij de wethouder voor de Kunstzaken (F.M. Wibaut) bereid had gevonden een voorstel bij het college van B en W in te dienen, mits een uitgewerkt plan werd gemaakt met betrekking tot de aard van functie en werkzaamheden.[8]

Het antwoord op deze brief kwam van Gouwe, die adviseerde contact op te nemen met het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs omdat dit een beter inzicht had in de aard en hoeveelheid van het te behandelen werk.[9] Los van deze zaak vroeg Van Dam van Isselt aan De Koo of hij op zijn lijstje van te steunen kunstenaars iemand had staan aan wie men de typografische verzorging van het Amsterdamse trouwboekje kon overlaten. Het ontwerp mocht echter niet te 'buitennissig' zijn. Daar er veel haast bij de opdracht was, kwam De Koo twee dagen later naar Amsterdam en beval Fré Cohen aan.[10] In de marge van de brief aan De Koo staat aangetekend dat Mevrouw Van Dam van Isselt afsprak dat Fré Cohen het voor *f 75,–* zou doen. Hiermee kreeg Fré Cohen haar eerste opdracht van de gemeente.

Op dat moment nog leerlinge van het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs, kreeg zij in februari 1927 opnieuw een spoedopdracht: het ontwerpen van de omslag voor het *Heerenboekje,* het Amsterdamse adresboek van notabelen dat elk jaar in een ander omslag verscheen. Ook bij deze opdracht was sprake van een persoonlijke voorkeur. De brief van Van Dam van Isselt aan De Koo met het verzoek om namen eindigt met de zin: 'Ik heb ... reeds gedacht aan mej. Fré Cohen, van wie ik toevallig weet dat zij het op het oogenblik financieel zeer goed kan gebruiken.'[11] Na de bemoeienissen van De Koo werd Fré Cohen in september 1927 lid van de VANK.[12]

Sierkunstenaar bij de Stadsdrukkerij

Op 1 juni 1928 zond de wethouder voor de Kunstzaken Th.M. Ketelaar een lange brief aan zijn collega wethouder voor de Gemeentebedrijven F.M. Wibaut. Hij herinnerde aan de steunregeling voor beeldend kunstenaars en de incidentele opdrachten die hieruit, met name op verzoek van de Stadsdrukkerij waren voortgevloeid. Hij vroeg zich af of het niet wenselijk zou zijn bij wijze van proef aan de Stadsdrukkerij een kunstenaar te verbinden voor de artistieke verzorging van het gemeentelijke drukwerk. Van goed verzorgd drukwerk mocht bovendien een grotere opbrengst van advertenties worden verwacht. Het voorstel was voorbereid door Van Dam van Isselt.[13]

Om advies gevraagd deelde de directeur van de Stadsdrukkerij, E.J. de Groot (1864–1929), mede dat de artistieke uitvoering van het gemeentelijk drukwerk altijd

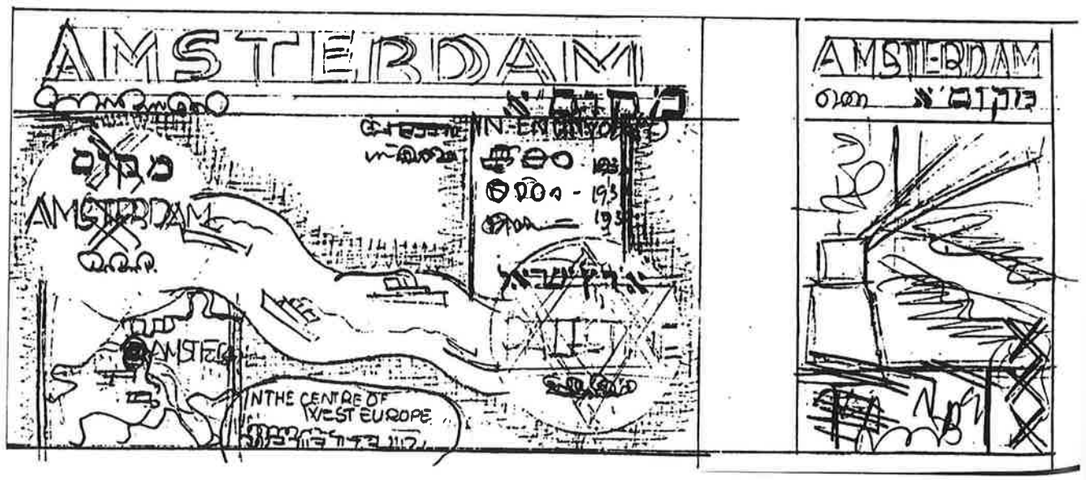

Linksboven: 'Der Hafen von Amsterdam', naar ontwerp van Fré Cohen, op de Jaarbeurs in Keulen, 1933
Geheel onder: Potloodschets en (midden) uitvoering van een maquette met statistieken van de handel tussen Nederland en Palestina en een fotomontage, bestemd voor de jaarbeurs Levante Fair in Tel Aviv, 1936.

al zijn wens was geweest. Hij gaf in overweging het een jaar met twee dagen in de week te proberen.[14] Hierna bracht Van Dam van Isselt verslag uit aan De Koo en vroeg hem welke personen het meest voor de functie in aanmerking zouden komen en welk honorarium moest worden betaald. Als vereisten noemde ze: artistiek inzicht, praktische kennis en maatschappelijke bruikbaarheid.[15]

Inmiddels was Fré Cohen in een besloten prijsvraag winnaar geworden met haar ontwerp voor de gemeentekalender van 1929. De jury bestond uit de heren De Koo, Hulshoff (stadsarchitect), De Groot en mevrouw Van Dam van Isselt.[16] Voor het ontwerp ontving ze 50 gulden, later aangevuld met 150 gulden voor de uitvoering. Later zou ze nog de kalender van 1932 ontwerpen, in andere kleurstelling ook gebruikt voor 1933. Refererend aan een gesprek tussen Van Dam van Isselt en De Koo formuleerde Gouwe in een uitvoerige brief aan Van Dam van Isselt de aan de te benoemen functionaris te stellen vereisten; deze moest all-round zijn: grafische versieringen kunnen aanbrengen en bekend zijn met alle onderdelen van het drukkerswerk.[17]

Het kan beslist geen toeval zijn dat deze functieomschrijving wat kennis en vaardigheden betreft was toegespitst op Fré Cohen. Aan het slot van zijn brief vestigt Gouwe namelijk de aandacht op Fré Cohen 'die naar ons bekend is de typografische verzorging van verschillende boekwerken met succes op zich heeft genomen, terwijl zij het talent heeft om daaraan de gewenschte grafische versiering en illustratie toe te voegen. Wij meenen dat mej. Cohen voor een werkkring als door U bedoeld stellig mag worden aanbevolen.' In een schrijven van Ketelaar aan Wibaut, waarin wordt gerefereerd aan de warme aanbeveling door het ISN, krijgt vervolgens de aanstelling van Fré Cohen vaste vorm met 1 september 1929 als mogelijke datum van indiensttreding.

Het was de wethouder – lees: Van Dam van Isselt – gebleken dat Fré Cohen de werkkring 'met buitengewoon veel opgewektheid zou aanvaarden.'[18] In mei 1929 werd haar benoeming definitief voor twee dagen per week, met een honorarium van *f* 12,50 per werkdag, ingaande 1 september 1929 en bij wijze van proef voor de duur van één jaar. Haar werkzaamheden zouden bestaan uit het verzorgen van drukwerk, het ontwerpen van omslagen en dergelijke en het verdere lopende werk van dien aard, met uitzondering van het ontwerpen van de gemeentekalender en van het omslag voor het *Heerenboekje*.[19]

Al eerder dat jaar had zij via het Bureau Kunstzaken verschillende opdrachten gekregen, waaronder de typografische verzorging van formulieren en het ontwerp van giro-, innings- en uitbetalingsboekje voor de gemeentelijke girodienst, het standaardontwerp voor de jaarlijkse dienstenverslagen en een getuigschrift voor de ULO. In haar kalenderontwerp vervaardigde ze een stadswapen uit loodzetsel, het begin van een reeks gestileerde stadswapens. Ook ontwierp ze de goudopdruk en typografische verzorging van het familieboekje (trouwboekje eerste klas). De benoeming bevestigde een ten dele bestaande situatie en verzekerde haar van een vast basisinkomen. De kalender 1929, het *Heerenboekje*, het trouwboekje en enig ander werk van Fré Cohen maakten deel uit van de inzending van esthetisch verzorgd gemeentelijk drukwerk voor een tentoonstelling in het Kunstnijverheidsmuseum in Zürich (zomer 1929), waaraan de gemeente op verzoek van het ISN deelnam.

Even voordat Fré Cohen haar benoemingsbrief ontving, overleed E.J. de Groot op 4 mei 1929. Hij werd opgevolgd door Jacob Klunder (1885–1943). Fré stuurde hem een gelukwens bij zijn benoeming en hoopte even prettig met hem te zullen samenwerken als tot dan toe het geval was geweest.[20] Dezelfde brief bevatte een uitvoe-

Boven: Briefhoofd, Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen, 1938 (cat. nr.513).
Midden: Een logo (1930 - cat. nr. 451) en twee advertenties (1930 - cat. nr. 469 en1931 - cat. nr. 450), Gemeentelijke Electriciteitswerken Amsterdam.
Onder: Briefhoofd met stadswapen van Amsterdam, z.j. (cat. nr.520).

GEMEENTE-HANDELSINRICHTINGEN
ENTREPOTDOK, KADIJKSPLEIN No. 1 - TELEFOON 50200

DIRECTIE

VERZOEKE BIJ BEANTWOORDING DATUM EN NUMMER VAN DIT SCHRIJVEN TE VERMELDEN
No. 379 e DH.
BIJLAGE:

GEMEENTETRAM AMSTERDAM

rige lijst van tekenbenodigdheden in haar nieuwe functie.

Werd Fré Cohens inzending voor een prijsvraag in 1928 door een jury beoordeeld, een jaar later (juni 1929) werd zij – met Albert Hahn Jr, F.S. Noordhoff (redacteur *De Ambtenaar*) en H. Lindeman (secretaris van de Nederlandsche Litho-, Foto- en Chemigrafenbond) – uitgenodigd om lid te worden van de jury, die de prijsvraaginzendingen voor een nieuwe kop van *De Ambtenaar*, het orgaan van de Centrale Nederlandsche Ambtenaarsbond, moest beoordelen. De eerste prijs werd niet toegekend, de tweede prijs verwierf Ph. van Praag, sierkunstenaar te Deventer, met wie zij sindsdien in contact bleef.[21]

Werkzaam bij de Stadsdrukkerij

Evenals bij drukkerij Vooruitgang moest Fré Cohen na haar komst bij de Stadsdrukkerij een aantal weerstanden overwinnen voordat zij als een volwaardig en kundig medewerkster werd geaccepteerd. Als ontwerpster was er voor haar binnen het bedrijf nauwelijks concurrentie maar dat zij zich – als vrouw – met lay-out, techniek en lettertype bemoeide, moest bemoeien, zette hier en daar kwaad bloed.

Ze was klein, beweeglijk en ongedurig en kreeg al gauw de bijnaam Saartje Wip. Ze was zich bewust van haar eigenwaarde en van de steun van de directeur en het hoofd van de afdeling Kunstzaken. Dat ze zich permitteerde om regelmatig plaats te nemen in de stoel van de directeur, wat in de hiërarchie van het bedrijf ondenkbaar was, deed haar geen goed. Maar haar ervaring, kunde en kennis vielen niet weg te cijferen en aan haar aanwezigheid wende men; ze was dan wel autoritair maar beslist niet onvriendelijk.

Naar buiten toe waren de verhoudingen anders. Een sierkunstenaar in dienst van de Stadsdrukkerij betekende in potentie minder opdrachten voor andere beeldende kunstenaars. De protectie ten gunste van Fré Cohen was voor vakgenoten geen geheim gebleven. Zeker niet voor Albert Klijn (1895–1981) die veel invloed had bij de verdeling van de opdrachten. Invloed die hij had verkregen uit hoofde van zijn vast dienstverband bij de gemeente Amsterdam in de periode 1920–1924; samen met Anton Kurvers werkte hij bij de afdeling interieurverzorging van de Dienst Gebouwen. Hij was de man die in 1923 de eerste – uitstekend beoordeelde – kalender in Wendingenstijl voor de Stadsdrukkerij had gemaakt en ook daarna nog opdrachten had gekregen. Hij was door Fré Cohen min of meer verdrongen en ook anderen zullen dat gevoel hebben gehad.

Met de jaren begon ook de kritiek op haar werk te groeien. Zo ging Gouwe in de aanval toen Van Dam van Isselt hem het kalenderontwerp voor 1932 had voorgelegd. Hij hekelde de 'herhaling (...) de straf die 't leven stelt op het werken met meer vertoon dan inhoud ...' 'Het decoratieve schooltje waar dit uit voortkomt', zo ging hij verder, 'is hoewel nog jong al danig aan 't verouderen. Ik voor mij geloof dat niemand over een jaar of wat dit soort van werk meer kan slikken.'[22] Wel vond hij dat het ontwerp het van twee andere zeker won door ervaring, beheersing en routine, maar dat het overigens in zijn soort niets bijzonders was.

In de relatief korte tijd – van september 1929 tot februari 1932 – die Fré Cohen bij de Stadsdrukkerij werkzaam was, heeft ze in opdracht van verschillende gemeentelijke diensten een omvangrijk œuvre tot stand gebracht. De belangrijkste diensten in dit opzicht waren de Handelsinrichtingen, verantwoordelijk voor de promotie van de haven en luchthaven in binnen- en buitenland; de gemeentelijke Electriciteitswerken waarvoor ze advertenties, omslagen voor prijscouranten maakte alsmede fol-

Niet uitgevoerd ontwerp voor omslag en achterkant van een programmaboekje, Stadsschouwburg Amsterdam, 1933 (cat. nr.486).

ders en brochures waarin onder andere het elektrisch koken werd gepropageerd.

Voor de Woningdienst maakte ze omslagen voor een aantal rapporten en voor Onderwijs een serie schoolschriftetiketten met teksten voor veilig verkeer. Ten slotte ontwierp ze voor de dienst Stadsreiniging twee setjes briefkaarten die onder het motto 'reinheid bovenal' het gebruik van de nieuwe openbare prullebakken – die toen in Amsterdam op veel plaatsen werden neergezet – moesten ondersteunen. Verder ontwierp ze getuigschriften, oorkonden, stadswapens, briefhoofden en tentoonstellingstands.

De economische depressie die met de beurscrisis in oktober 1929 in New York werd ingeluid, verplaatste zich geleidelijk naar Europa. In de loop van 1930 verslechterde in ons land de economie en vanaf het najaar van 1931 schreed het economische afbraakproces met verdubbelde hevigheid voort.[23] Zowel nationaal als lokaal moest op de overheidsuitgaven worden bezuinigd, waartoe in Amsterdam alle diensten een bijdrage moesten leveren. In het raam van deze bezuiniging werd de functie van Fré Cohen opgeheven.

Gelet op de doelstelling van haar bijzondere en tijdelijke aanstelling was haar werk overbodig geworden en nieuwe objecten bleven zo goed als uit. Aldus de directeur van de Stadsdrukkerij aan de wethouder voor de Gemeentebedrijven in een brief, die eindigde met de opmerking dat hierdoor een besparing van 1200 gulden werd bereikt.[24] Met ingang van 1 februari 1932 werd Fré Cohen ontslagen, maar: 'mochten zich nieuwe opdrachten voordoen dan zal in de eerste plaats mej. Cohen daartoe worden uitgenodigd.'[25]

In de tijd dat ze bij de Stadsdrukkerij werkzaam was, had Fré Cohen kennisgemaakt met diverse leveranciers aan gemeentelijke diensten. In deze kringen verwierf ze nu free-lance opdrachten, waaronder de verzenddoos voor theelichtjes en ventilatoren, in een typische Art Deco-stijl, voor de firma Inventum. Ook maakte ze omslagen voor *Maheznieuws*, een orgaan van de machinegroothandel Mahez die regelmatig de Stadsdrukkerij van apparatuur voorzag, en kreeg ze opdrachten van de AJC en vakbonden.

Maar zoals de directeur Stadsdrukkerij aan de wethouder had geschreven en waarschijnlijk Fré Cohen ook had toegezegd, werd ze nog herhaaldelijk voor gemeentelijk werk benaderd, in het bijzonder door Kunstzaken en Handelsinrichtingen. Zo werden ter gelegenheid van het derde eeuwfeest der gemeentelijke universiteit in 1932 de Amsterdamse Zomerfeesten georganiseerd, waarvoor naar ontwerp van Fré Cohen affiches, folders en brochures tot stand kwamen evenals een poststempel om de feesten ook buiten Amsterdam bekendheid te geven. Verder waren er de besloten prijsvragen voor een omslag van het programma van de Stadsschouwburg. Die van 1932 won zij in competitie met H.Th. Wijdeveld en Anton Kurvers, maar de mededinging het jaar daarop met haar vriendin Kate W. Philipsen en Willem Sandberg verloor ze ten gunste van de laatste.

Veel werk maakte ze van de Schipholboekjes (1932 en 1936), gidsen die ze geheel voorzag van een typografische indeling van tekst en foto's naast de vele tekeningen betreffende de ontwikkeling van Schiphol. Voor dit soort opdrachten had zij bij Kunstzaken een vast honorarium van 600 gulden bedongen. De dienst Handelsinrichtingen, waar Cees van den Handel (1899–1970) was belast met de promotie van zowel de havens als de luchthaven Schiphol en die ook het overleg voerde met Fré Cohen over de uitvoering van haar opdrachten, was ten aanzien van de havens in zware concurrentie met onder andere die van Rotterdam en Dordrecht. Er werd dan ook druk ingeschreven voor deelneming aan internationale manifestaties: Keulen en Rohrschach (1933) en Brussel

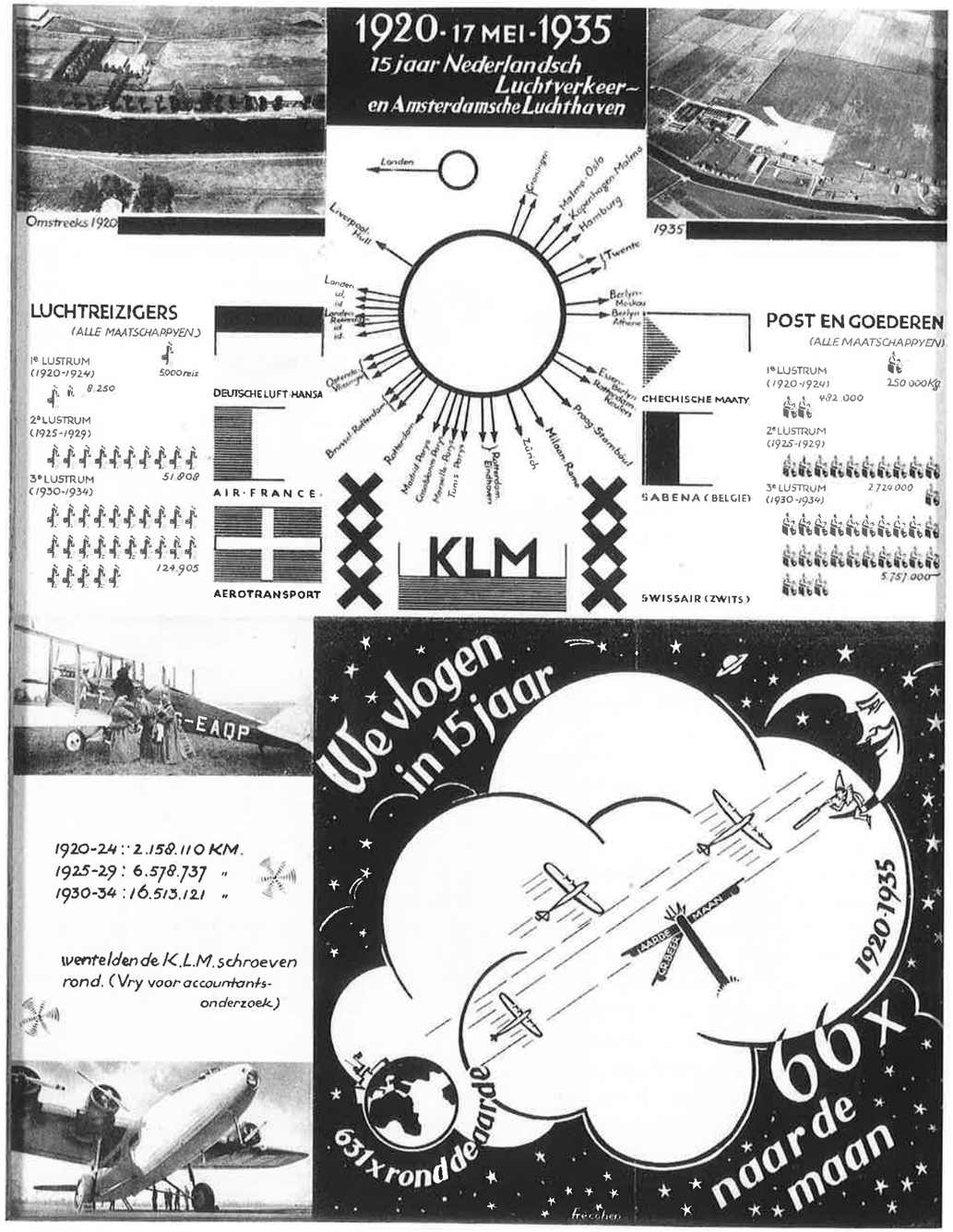

Linkerpagina: Gelegenheidsuitgave, Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen, 1935 (cat. nr.499).

Boven: Reisduur en route naar Indië, Schipholboekje, 1936 (cat. nr. 504)
Onder: Transfer voor gebruik in de tram (1937), naar ontwerp van Albert Klijn (1895-1981), met het giroboekje dat in 1929 is ontworpen door Fré Cohen voor de Gemeentegiro van Amsterdam.

(1935). De opdrachten hiervoor aan Fré Cohen hielden in het maken van onder andere tekeningen en grafieken, schilderingen en fotomontages voor de stand 'Haven van Amsterdam.'

Gezien de afmetingen van de werken was het nodig naar een groter atelier om te zien; ze vond het in de Karel du Jardinstraat 11 in Amsterdam. Voor de grote en bewerkelijke opdrachten riep ze – indien de oplevertermijn hiertoe dwong – de hulp in van enkele assistenten. De ruime studio vergemakkelijkte het aannemen van opdrachten van grotere omvang. In 1934 werden grote wandpanelen vervaardigd ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de SDAP. In dat jaar maakte ze ook het propagandamateriaal voor de Zomerfeesten, een direct gevolg van het succes in 1932.

Waarschijnlijk via haar Nederlandse zusterorganisatie bezocht een delegatie van de Midland Master Printers Alliance in 1934 ons land teneinde kennis te nemen van modern Nederlands drukwerk. Fré Cohen, over wie al eerder in de Engelse vakpers was geschreven,[26] werd gevraagd hierover een inleiding te houden op 6 mei in hotel Victoria. Dat was voor haar, die niet gewend was inleidingen te houden en bovendien slecht Engels sprak, een zware opgave. Joop Voet, een oude AJC-vriend, hielp haar bij het vertalen van haar Nederlandse tekst en bij het instuderen van de lezing. Deze werd een succes hoewel kritiek niet ontbrak. Met name de kosten van het meerkleurig drukwerk werden hoog gevonden.[27]

Ze kreeg niettemin een uitnodiging om in Engeland een zevental voordrachten over 'Modern Lay-out in Holland' te komen houden. De lezingen (november 1934) gingen gepaard met een expositie van materiaal dat Fré Cohen had meegebracht. In haar voordracht ging ze in op de invloed van de Amsterdamse School en de Wendingenstijl, op de moderne drukkunst en op haar eigen opvatting dat ook gebruiksvoorwerpen 'things of

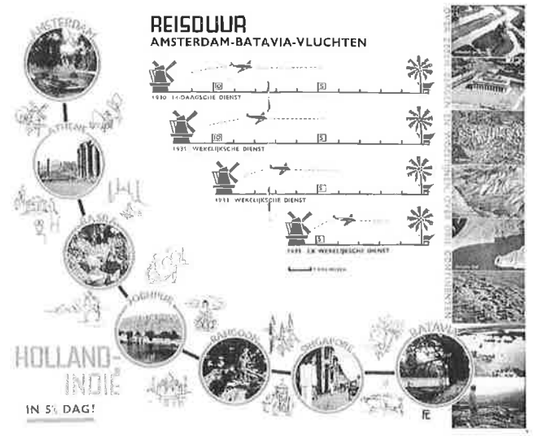

Engelse versie van een Schiphol-brochure, 1939 (cat. nr. 518)

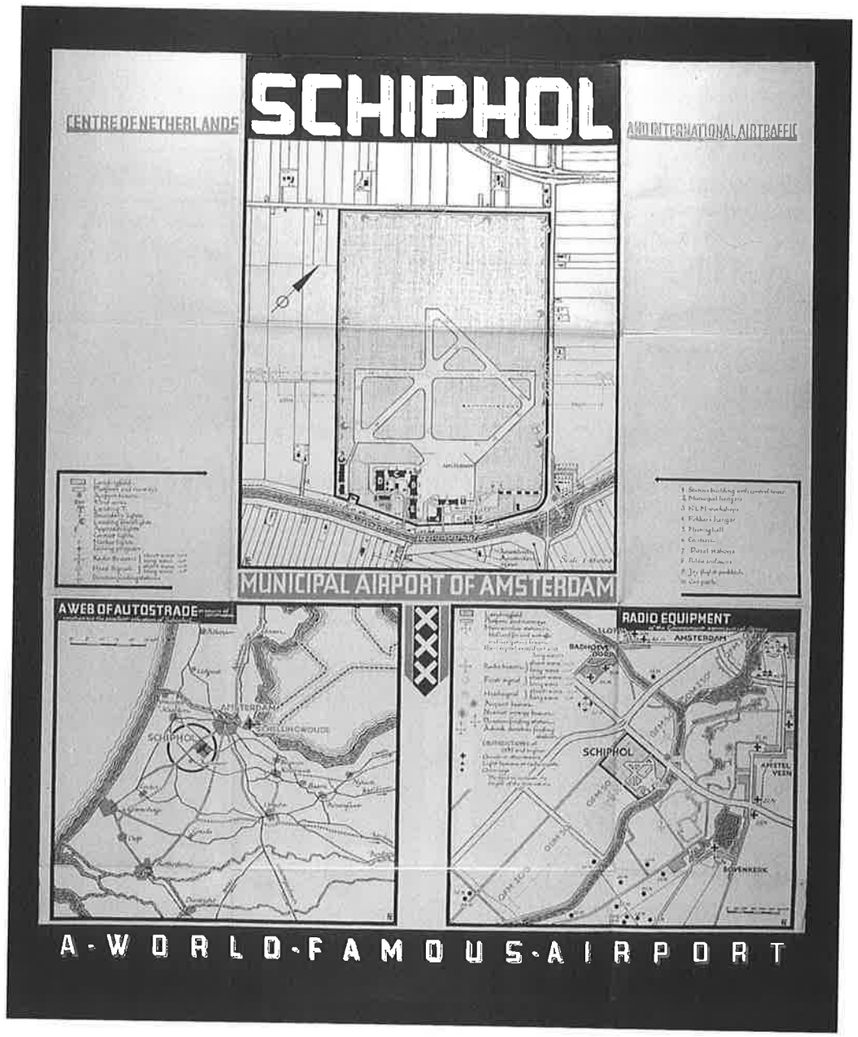

beauty' dienen te zijn en dat twee of drie kleuren of zelfs maar één woord, mits op de juiste plaats aangebracht, meer schoonheid opleveren dan alle kleuren van de regenboog of een blad vol letters.[28]

Nog steeds in 1934 kreeg zij de zorg voor de inzending van de Stadsdrukkerij naar de grafische tentoonstelling Grato in Utrecht. Van de 66 ingezonden drukwerken waren er drieënveertig door haar ontworpen.[29] Ook in volgende jaren werd ze ingeschakeld bij inzendingen voor tentoonstellingen en jaarbeurzen. Zo maakte ze voor Handelsinrichtingen maquettes voor de Wereldtentoonstelling in Brussel (1935), voor de Levante Fair jaarbeurs in Tel Aviv (1936), voor de Avia luchtvaartshow in de Houtrusthallen in Den Haag (1937) en een havenmaquette voor de jubileumtentoonstelling in het toenmalige Koloniaal Instituut in Amsterdam (1938).[30]

Haar laatste folder *De haven van Amsterdam* is van 1941. Dit was ook het jaar waarin de regeringscommissaris voor Amsterdam het besluit uitvaardigde dat al het gemeentelijk drukwerk moest worden voorzien van het officiële uit 1898 daterende stadswapen. Het gebruik van de moderne gestileerde stadswapens – ontworpen door de kunstenaars Albert Klijn en Fré Cohen – was dus niet langer toegestaan al mochten aanwezige voorraden worden opgebruikt.[31]

In 1935 werd de Bond van Kunstenaars ter verdediging van de Kulturele Rechten opgericht. Fré was er lid van.[32] Ze was op veel erger voorbereid.

Bladzijde uit het Schipholboekje, 1938 (cat. nr. 509).

Affiche Historische Tentoonstelling ter viering van het 300-jarig bestaan van de Hoogduitsche Joodsche Gemeente in Amsterdam, 1935 (cat. nr. 673).

Hoofdstuk 5

JOODSE ASPECTEN IN HET WERK VAN FRÉ COHEN

'Het sterk joods gevoel van Fré Cohen wordt meestal onderschat'.
Joop Voet

De betrekkingen van Fré Cohen met joodse organisaties en instellingen hebben zich relatief laat ontwikkeld. Verwonderlijk is dit niet want Fré groeide op in een zich assimilerend joods gezin, waar het socialistische ideaal vooropstond en godsdienst geen rol speelde. Indien er een joods probleem was, zou dit zijn oplossing vinden in de komst van het socialisme. In deze gedachtengang, die in joods-socialistische kring echter niet algemeen werd gedeeld, was geen plaats voor het zionisme.

De afdeling van de AJC waarvan Fré in Amsterdam deel uitmaakte, bestond grotendeels uit joodse jongeren. De socialistische jeugdvereniging werkte evenwel sterk assimilerend en er kwamen veel gemengde huwelijken tot stand. De joodse vrienden die zij er maakte waren socialisten die hoogstens enkele joodse gebruiken en uitdrukkingen aanhielden.

Wel nam ze deel aan een prijsvraag voor een koptitel van *Ha'Ischa* (De Vrouw), het orgaan van de joodse vrouwenraden in Nederland. Het ontwerp moest een symbolische voorstelling geven in verband met het doel en streven van de vrouwenraden. Fré kwam als winnaar naar voren en het eerste nummer van *Ha'Ischa* met de tekening van haar verscheen in januari 1929.[1] Het ontwerp waarvoor ze vijftig gulden ontving heeft – afgezien van de davidster – geen joodse symboliek.

Na de fusie van de vrouwenraden eind 1929 werd de kop al spoedig vervangen door een ontwerp van Leonard Pinkhof, een kunstenaar die in joodse kring grote bekendheid genoot. Een jaar later ontwierp Fré de koptitel voor *De Phoenix*, orgaan van de Portugeesch-Israëlietische Gemeente te Amsterdam. Het eerste nummer is van augustus 1930. Het enige joodse symbool is hier de phoenix die uit zijn as herrijst. Beide koptitels beperken zich tot uiterlijkheden.

Van haar neef Louis Boas en van haar vriend Joop Voet weten we dat Fré Cohen zich pas met haar joodse achtergrond en het 'joodse vraagstuk' in het algemeen is gaan bezig houden onder invloed van de Duitse vluchtelingen die na de Machtübernahme van 30 januari 1933 in ons land kwamen. Dan ook beweegt zij zich in de richting van een militant antifascisme.[2] Met die vluchtelingen en hun opvang kwam ze op tweeërlei wijze in aanraking: persoonlijk contact met joodse schrijvers en artiesten en via het Noodfonds 1933, ingesteld door het Comité voor Bijzondere Joodsche Belangen (opgericht 21 maart 1933).

Een belangrijk man van dit fonds was Joseph Gompers, die belast was met de financiële propaganda. Hier ligt het begin van een hechte vriendschap tussen Fré Cohen en Gompers. Joseph Gompers (1899–1945) was een reiziger in kunstartikelen die wist op te klimmen tot directeur van een filiaal van de Incasso-Bank. Hij stamde uit een niet-orthodox gezin, verdiepte zich in de joodse godsdienst en werd orthodox. Vanaf 1919 was hij redactielid van het maandblad *Mizrachie*, een orthodoxe afdeling van de Nederlandse Zionistenbond. Volgens zijn vriend Siegfried E. van Praag was hij een gevoelige man wiens jodendom van goed gehalte was, van hoog karaat.[3] Hij was gehuwd met Marianne Loonsteyn; hun enig kind werd slachtoffer van een vroege Duitse razzia. Gompers vertaalde jiddische en Hebreeuwse teksten, dichtte en schreef regelmatig over joodse kunstenaars – ook over Fré Cohen – in *De Vrijdagavond* en *Neerlands Jodendom*.

Met Fré Cohen publiceerde hij *Zwerftochten door Klein Jeruzalem*, veertien artikelen in het *Nieuw Israëlietisch Weekblad* (1935–36). In de illustraties voor deze serie bracht Fré een aantal joodse culturele instel-

Links: Portret van Ruben Gradmann door Fré Cohen, 1934 (cat. nr. 865).
Rechts: Tekening van Fré Cohen bij een gedicht van Joseph Gompers Bloemendag 5699 (21 mei 1939) (cat. nr. 430).

Een roode bloem bloeit aan de cactusplant,
Waarmee de Joodsche jeugd ons huis straks siert,
Als rijk symbool hoe in ons oude Land,
Al haat ten spijt, de Opbouw zegeviert.

Want in ons Volk leeft voort de oude kracht
Om uit den chaos orde op te roepen.
Wij hebben tijd noch lust tot doffe klacht
Nu wij verrukt het werk zien onzer groepen.

Een plant als troost voor 't eeuwenlange wachten . . .
Het werk der Pioniers is blij verricht.
Niet tevergeefsch zijn d' offers, die wij brachten
En lachend wenkt ons weer de nieuwe plicht.

Laat ons aan onze haters nu niet denken . . .
Wij zien de bloemen uit het Joodsche Land!
Al tracht men ons meedoogenloos te krenken,
De toekomst hebben wij in eigen hand.

Laat ons daarom eendrachtig samenwerken
Met hen, die bouwen aan ons nieuw bestaan.
Geen offer zij te groot om hen te sterken,
Die moeizaam door de Joodsche velden gaan.

Fré Cohen — I. Gompers

lingen in beeld, die hun stempel drukten op de beleving van het jood-zijn in het Amsterdam van voor de oorlog. In deze jaren maakte ze twee ex-libris voor Gompers. Dat hier deze aandacht aan Joseph Gompers wordt geschonken vindt zijn rechtvaardiging in het gedicht dat hij op 1 mei 1944 in Bergen-Belsen schreef ter nagedachtenis aan Fré Cohen. 'Als je in dat stadium van je leven een gedicht wijdt aan een vrouw', aldus Joop Voet in het interview, 'duidt dat op een intiemere relatie dan alleen vriendschap.' Hoe Fré hierover dacht, weten we niet; ze was op dit punt zeer gesloten. Wel weten we dat ze veel bij Gompers thuis kwam om haar werk te laten zien, van Gompers adviezen ontving en met hem discussieerde over het zionisme.[4]

Voor het Noodfonds maakte ze in 1933 de ontroerende houtsnede *Hoe lang nog?* De folder, waarvoor deze houtsnede als voorpagina diende, bevatte op de achterpagina een al even ontroerend, gelijknamig gedicht van Gompers. Het Comité voor Bijzondere Joodsche Belangen mocht herhaaldelijk op de belangeloze medewerking van Fré Cohen rekenen.[5]

Tal van artikelen van Gompers werden door Fré geïllustreerd. Ook het gedicht dat hij schreef voor de Bloemendag 5699 (21 mei 1939) van het Joodsch Nationaal Fonds.[6] Het gedicht en de prent hebben betrekking op de eerste cactusplanten die uit Palestina werden geïmporteerd. Ten behoeve van de hulp aan de Duitse vluchtelingen werden de eerste honderd exemplaren verkocht met de signaturen van beiden. Onder de vluchtelingen in 1933 en later bevonden zich tal van kunstenaars. Enkelen van hen vonden een gastvrij onthaal in het atelier van Fré Cohen. Onder hen bevond zich de zanger en voorzanger Ruben Gradmann, die ze portretteerde. Omdat boeken van joodse auteurs in Duitsland niet meer mochten worden uitgegeven, voegden de Nederlandse uitgevers Em. Querido en Allert de Lange

Boven: Fré Cohen (met bloemen) op het Centraal Station van Amsterdam bij de verwelkoming van het Jiddische Kunsttheater uit New York. Deze theatergroep kwam eind juni 1935 van Parijs naar Amsterdam om in de Stadsschouwburg enkele voorstellingen te geven van het toneelstuk 'Yoshe Kalb'.

Onder: Fré Cohen (rechts vooraan) met een groep Duitse 'emigranten' in haar atelier, 11 februari 1934.

Boven: Koptitel Ha'Ischa, 1929 (cat. nr. 414).
Links: Nieuwjaarskaart 'Noodfonds 1933', 1937 (cat. nr. 427).
Rechts: Hoofdstukvignetten voor het Nieuw Israëlietiesch Weekblad, ca. 1935/36 (cat. nr. 419).

Illustratie uit 'Chajiem van Groede', 1941 (cat. nr. 631).

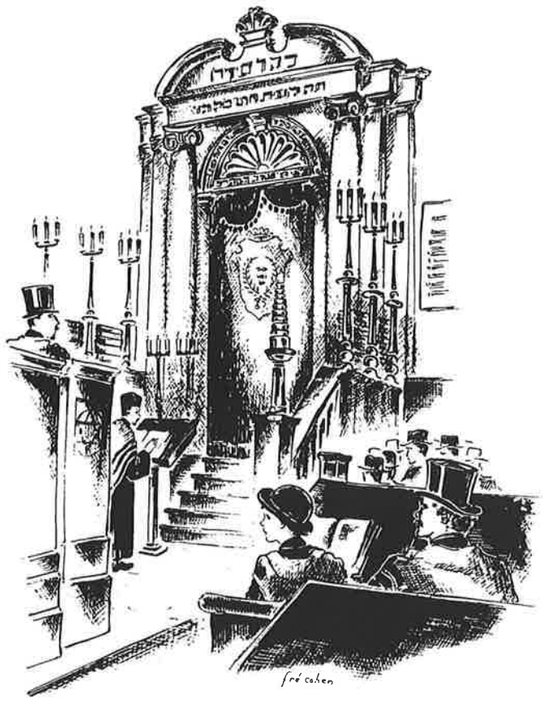

Duitse afdelingen aan hun fondsen toe. Querido slaagde er in een recordtijd in om belangrijke exil-auteurs als Joseph Roth, Lion Feuchtwanger, Emil Ludwig en Leonard Frank aan zich te binden. Hun nieuwe uitgaven verschenen bij Querido Verlag in Amsterdam, veelal voorzien van een omslag van Fré Cohen. Merkwaardig genoeg wordt in de publikatie van A.L. Sötemann over Querido's uitgeverij van 1915 tot 1990 nauwelijks over haar werk voor deze uitgeverij geschreven. Dit is slechts ten dele te rechtvaardigen doordat een deel van haar werk alleen uit – uiteraard niet gesigneerde – eenvoudige bandbelettering bestaat.[7]

Dat Fré Cohen zich pas laat in het joods-kerkelijke leven en in het zionisme is gaan verdiepen, heeft natuurlijk invloed gehad op de betrekkelijk kleine omvang van het joods getinte deel van haar œuvre. De orthodoxe Gompers was weliswaar een steunpunt voor haar, maar uiteindelijk had zij zich op dit terrein zelf te bewijzen. Dit temeer omdat er ook andere begaafde joodse kunstenaars op dit gebied werkzaam waren.

Een van hen was Leonard Pinkhof (1898–1943), zoon van een in joodse kring bekend en gerespecteerd arts. Of Fré hem persoonlijk heeft gekend blijft in het onzekere, maar beiden kenden wel elkaars werk. Volgens Pinkhofs biografe Martine Stroo lijken sommige ontwerpen van hem sterk door het werk van Fré Cohen te zijn beïnvloed.[8] Helemaal verwonderlijk is dit niet, want in beider werk zijn elementen te vinden van de Amsterdamse School, Wendingenstijl en Nieuwe Zakelijkheid. Beiden hebben voor de joodse uitgeverij en drukkerij Joachimsthal in Amsterdam kalenders ontworpen: Pinkhof tussen 1932 en 1935, Cohen die voor het jaar 1936, een ontwerp dat ook gebruikt is in 1941 en 1942. Het ontwerpen van deze kalenders gaf Fré het prettige gevoel dat deze in veel huiskamers zouden komen te hangen.[9] De beoordeling van de kalender 1936 in het *Drukkersweekblad* luidde: 'goed doordacht en af, eenvoudig van opzet en scherp van kleuren. Pauwblauw met fel rood op zilveren ondergrond. Gedurfd maar doelbewust en juist.'[10]

In 1934 werd deelgenomen aan de tentoonstelling *Joodse kunstenaressen* die de afdeling Den Haag van de Joodse Vrouwenraad in Pulchri Studio had georganiseerd. In een recensie in *Ha'Ischa* werd de tentoonstel-

Rechtsboven: Kaart, alleen in handdruk uitgevoerd, vermoedelijk een uitgave van het 'Noodfonds 1933', 1936 (cat. nr. 428).
Onder: Een niet gebruikte werktekening voor een verhalenserie in het Nieuw Israëlietiesch Weekblad, ca. 1935/37 (cat. nr. 420).

Linksboven: Illustratie in het Nieuw Israëlietiesch Weekblad ter ondersteuning van een inzamelingsactie voor het Joods verzorgingshuis 'De Joodsche Invalide' in Amsterdam, 7 februari 1936 (cat. nr. 422).

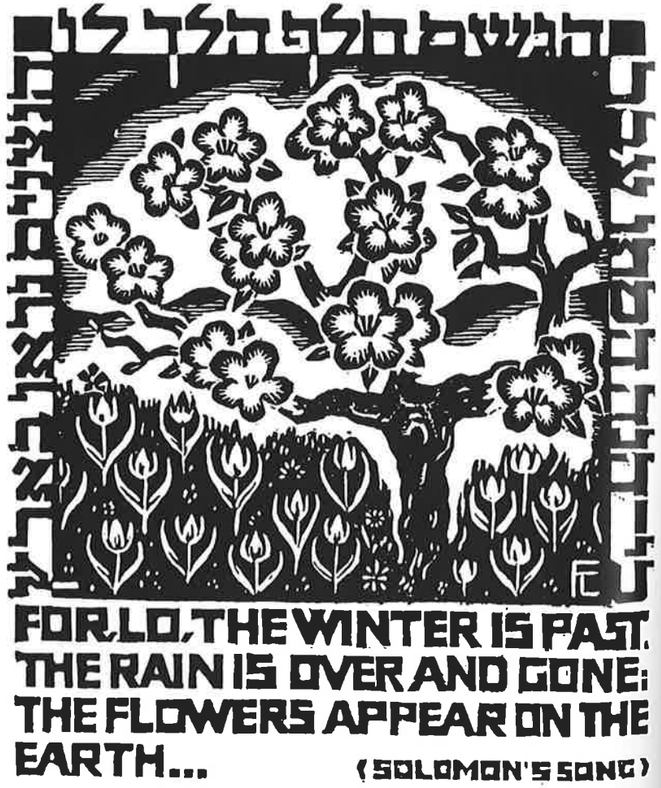

ling niet geslaagd en jammerlijk mislukt genoemd. Fré Cohen werd verreweg de knapste gevonden: 'Zij is hier de enige van wie men werkelijk kan zeggen, dat zij haar techniek (meest zwart en wit, tekeningen en houtsneden) beheerscht.' Verder werd gewaagd van haar sterk illustratief en decoratief vermogen. Het ex-libris van Gompers werd fraai gevonden 'maar ander werk', zo werd smalend opgemerkt, 'had met joodse kunst weinig te maken.'[11]

Voor de socialistisch-zionistische organisatie Poale-Zion (Werkers van Zion) in 1933 opgericht door onder andere Sam de Wolff, ontwierp Fré Cohen de laatste koptitel (mei–juni) voor zijn maandblad *Koemie Orie* (Op naar het licht). De joodse en socialistische symboliek is neergelegd in davidster en stralende zon. In de Hebreeuwse letters is een luchtige versiering aangebracht.

Aan joods-socialistische zijde heeft ze veel steun ondervonden van Jaap Hemelrijk, classicus en rector van het gymnasium in Alkmaar. Ze kende Hemelrijk uit de beginjaren van de AJC en logeerde regelmatig bij de familie. Hemelrijk maakte een drietal portrettekeningen van haar (in familiebezit). Hij stimuleerde ook sterk de ontwikkeling van de schilder Max van Dam (1910–1943), evenals Hemelrijk uit Winterswijk afkomstig, die te zijnen huize kennis maakte met Fré Cohen. Van Dam vond haar niet sympatiek. In de biografie van deze joodse kunstenaar schrijft Christiaan Roosen over Fré Cohen dat haar 'zionisme' en daarmee samenhangend haar joods zelfbewustzijn meer tot uiting komen in haar vrije werk en in opdrachten voor privé-personen.[12] In dat verband wordt dan gewezen op het ex-libris met de Griekse tempel van Hemelrijk. Dit is omgekeerd aan de zoëven genoemde recensie in *Ha'Ischa*, waarin Hollandse molentjes en Griekse tempels – terecht – juist niet-joods worden genoemd.

In de loop van de jaren dertig krijgen de illustraties van Fré Cohen meer joodse allure en verwerft zij opdrachten die meer met het geloof van doen hebben, wat duidt op rijping bij haar en meer erkenning in joodse kring. Ze tekent dan ook joodse figuren zoals op de prent voor de Joodse Invalide en op die voor het Bevrijdingsfonds 1938. De laatste prent is gemaakt na de Anschluss van Oostenrijk in 1938: links een jood, klagend, met als achtergrond de wereldbrand en met het gezegde: 'Om dit alles ween ik.' (Klaagzangen van Gav). Rechts saamhorigheid (man, vrouw en kind) en garven met als onderschrift 'De een hielp den ander en zeide tot zijn broeder: Wees krachtig.' Daartussenin de davidster voor een stralende zon en in de ster een Sjofar (bazuin of ramshoren). Het blazen op de sjofar heeft verschillende betekenissen, onder meer het verkondigen van alarm bij de nadering van een vijand of van ander onheil.

Van geheel andere aard is de brochure *Pesach Melodieën* die ze in april 1939 maakte voor het Centraal Israëlietisch Wees- en Doorgangshuis te Leiden. De brochure met een strakke omslag is verlucht met een Seiderschotel, die op de eerste twee avonden van het Paasfeest in het huisgezin op tafel staat voor de ceremonie ter herinnering aan de uittocht uit Egypte. Hij behoort tot het joodse ritueel. Omgekeerd aan wat in het voorgaande werd geschreven, hebben hier afbeeldingen van Pinkhof uit 1931 Fré Cohen tot voorbeeld gediend.

Wij delen de mening van Joop Voet dat het joodse gevoel van Fré Cohen meestal wordt onderschat en dat zij een lotsverbondenheid met het joodse volk voelde, die onder de druk der omstandigheden in de loop der jaren meer en meer toenam.[13] Een deel van haar werk voor joodse instellingen vertoont de stijl die voor haar min of meer routine was geworden. Hoewel een ander deel meer diepgang heeft, moet toch ook worden gewaakt voor overschatting.

Affiche ter viering van het 50-jarig bestaan in 1936 van de Algemene Nederlandse Metaalbewerkersbond, 1936 (cat. nr. 675).

Hoofdstuk 6

WERK VOOR SOCIALISTISCHE EN AANVERWANTE ORGANISATIES

De vraag of Fré Cohen socialistische kunst heeft voortgebracht – wat daaronder ook moge worden verstaan, want eenstemmigheid hierover is er nooit geweest – moet een ontkennend antwoord krijgen. Ze gebruikte symbolen die in de vooroorlogse socialistische beweging gangbaar waren en vatte die in een compositorisch aantrekkelijk en verantwoord geheel. Ze was gezindheidssocialiste en streefde schoonheid, zuiverheid en eenvoud na, elementen die op zich nog niet op socialistische kunst wijzen. De vraag is nu niet meer van belang maar was zeer actueel ten tijde van de oprichting van de Socialistische Kunstenaars Kring (SKK) op 6 maart 1927.

Op de oprichtingsvergadering waren achttien kunstenaars van diverse pluimage aanwezig; in de loop der jaren groeide het aantal tot tachtig. Doel van de SKK was 'de socialistische gedachte in de uitingen van onzen tijd te bevorderen en te streven naar de opheffing van de bestaande scheiding tusschen kunstenaar en maatschappij.' In deze doelstelling ligt al de tweedracht besloten waaraan de SKK ten onder zou gaan. Fré Cohen werd al spoedig lid van de SKK. Waarschijnlijk was ook Lion Contran (Vleeschdrager), musicus, componist en lid van de Communistische Partij (CPN), lid. Fré had van hem privé-muziekles gekregen en portretteerde hem, zittend achter de piano, in een grote crayontekening. De SKK heeft enkele tentoonstellingen georganiseerd, de eerste in januari 1928. De inzending van Fré Cohen omvatte het *Gedenkboek van het Troelstra-oord* en enkele ex-libris. In een vergadering van de SKK op 26 februari 1928, waar kritisch werd gesproken over de opvoering van *Gas* en de samenwerking hierbij van de AJC met Eduard Verkade van het Vereenigd Toneel, vond ze als enige dat men zich eerst maar eens met Koos Vorrink in verbinding moest stellen. Wat niet gebeurde.[1]

Een jaar later werd binnen de SKK gewerkt aan de samenstelling van een boek over socialistische kunst. In dit boek zouden bijdragen van de leden worden opgenomen. Fré was een van de kunstenaars die een bijdrage hadden toegezegd.[2] Doordat financiële middelen ontbraken is het plan nooit verwezenlijkt.[3]

Ook op de internationale tentoonstelling van de SKK, *Socialistische Kunst Heden*, van 8 november tot 10 december 1930 in het Stedelijk Museum te Amsterdam, was ze met werk vertegenwoordigd. De tentoonstelling werd druk bezocht, maar verkocht werd er niet veel.[4] Toen naar het oordeel van het bestuur van de SDAP de SKK te veel in communistisch vaarwater terechtkwam, werd in 1934 het lidmaatschap van de SKK onverenigbaar verklaard met dat van de SDAP. Voor de SKK betekende dat het einde.

Had Fré wat het drukwerk van de gemeente Amsterdam betreft nagenoeg een monopoliepositie, in de kring van SDAP en NVV ondervond ze een sterke concurrentie. De socialistische beweging heeft voor 1940 veel begaafde beeldende kunstenaars – sierkunstenaars, schilders, politieke tekenaars, affischeontwerpers, illustrators – voortgebracht: Meijer Bleekrode, Tj. Bottema, Albert Funke Küpper, Albert Hahn Jr., Johan van Hell, George van Raemdonck, Jan Rot, Huib de Ru, S.L. (Moemi) Schwarz. Eli Smalhout, Walter (von Wentz zu Niederlahnstein), Wim A. van der Walle en anderen. Zij bewogen zich vrijwel allen op terreinen waarop ook Fré Cohen zich bewoog. Ze is er nauwelijks in geslaagd opdrachten van de SDAP te verkrijgen. Indien zij al een affiche maakte zoals die voor de demonstratie van 14 september 1930 – *'t Gaat om de toekomst van Uw kind – kind tot geluk geschapen* – dan verliep de opdracht via het Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV).

De SDAP-brochures die ze typografisch verzorgde en waarschijnlijk ook de *Arbeidersjaarboekjes* 1924, 1925, 1927 en 1930 waarvoor ze omslagen met linoleumsnedes maakte,[5] liepen via Uitgeverij Ontwikkeling respec-

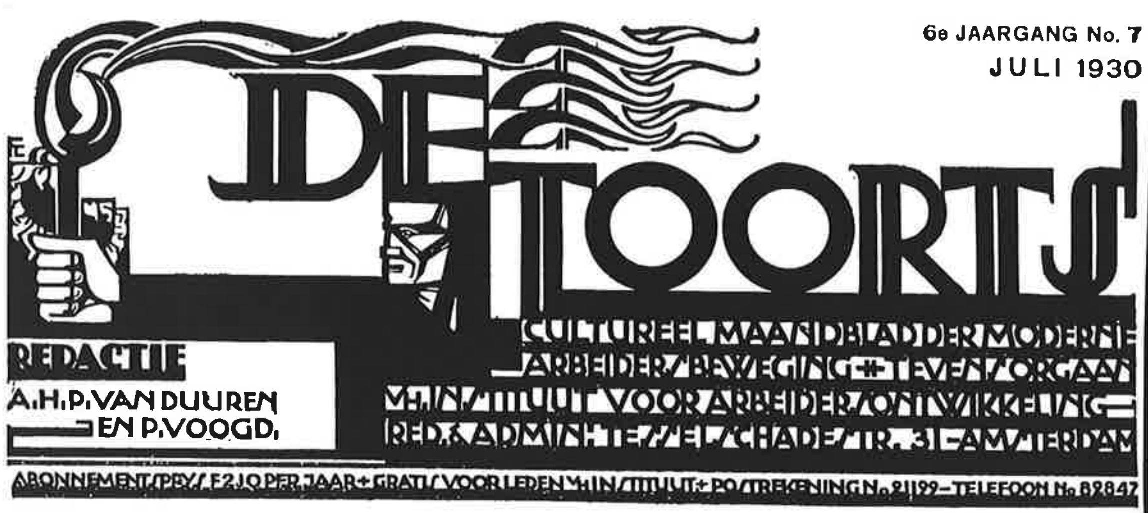

Linkerpagina: Koptitel Arbeidersontwikkeling, bijvoegsel van De Toorts, 1936 (cat. nr. 302).
Koptitel De Toorts, vanaf 298 (cat. nr. 298).
Koptitel De Strijd, 1930 (cat. nr. 411).

tievelijk De Arbeiderspers. Wat ze voor de SDAP maakte dateert uit de tijd van het partijvoorzitterschap van Koos Vorrink, te beginnen met de tentoonstelling en de plaat *De twaalf apostelen* van 26 augustus 1934 ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de SDAP. Op de plaat zijn links en rechts boven elkaar de foto's van de twaalf apostelen – de oprichters van de SDAP werden, oorspronkelijk spottenderwijs, zo genoemd – geplaatst en in de middenbaan een monogram van de SDAP en daaronder de tekst van het laatste couplet van het gedicht *De Daad* van C.S. Adama van Scheltema. Aan de inrichting van de tentoonstelling heeft ze maanden werk gehad, onder andere met handgeschilderd de namen van ruim 800 plaatselijke afdelingen.

In 1936 volgde het logo voor het Plan van de Arbeid, met enkele varianten voor Plancongres en jeugddemonstratie en een steunzegel. Niet onbelangrijk is dat Hein Vos in die tijd directeur van het wetenschappelijk bureau van de SDAP was. Voor diens AJC-gedichtenbundeltje *Jonge Vreugd* had ze in 1928 het bandje ontworpen.

De eerste werkstukken van Fré Cohen voor de sociaal-democratische beweging, anders dan de AJC, werden uitgevoerd voor de Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs (SDVC). Voor deze Bond had ze indirect al gewerkt door in dienst van Ontwikkeling band en schutbladen voor de *Socialistische Vrouwen-Bibliotheek* te ontwerpen. Carry Pothuis-Smit, redactrice van *De Proletarische Vrouw*, het orgaan van de Bond, bood rond 1923–1925 jonge kunstenaressen de gelegenheid tot illustreren in dit blad, dat dan ook tekeningen heeft van Fré Cohen, haar medestudente aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs Rie (Huysmans-) Kooyman en Engelien Reitsma-Valença. In deze periode ontwierp Fré ook de titelkop van *Ons Kinderblaadje*, bijvoegsel van *De Proletarische Vrouw* en de band voor een jaargang ervan. De ontwerpen van Fré waren simpel.

Meer symbolische inhoud hadden de bladwijzers die ze voor de SDVC sneed, één ongedateerd, de andere in 1925 en 1931 ter gelegenheid van de Vrouwendag: toekomstgebouw, fabrieksschoorstenen, dageraad, vlag, kind met bloemen en spreuken. De symboliek was traditioneel en de krachtigheid van vlakverdeling is typisch de stijl van de Amsterdamse School.[6] Een deel van deze symboliek vinden we ook op de speciale kop van *De Proletarische Vrouw* bij het 25-jarig bestaan van het blad in 1930. Op deze bladzijde heeft zij een lang gelegenheidsgedicht van Margot Vos gekalligrafeerd.[7]

Een succesvolle uitgave van de SDAP was het colportageblad Vrijheid, Arbeid, Brood. De journalist Meyer Sluyser (1901–1973) redigeerde het van 1933 tot 1936 zonder scrupules. Als politiek tekenaar had hij Jan Rot (1892–1982) aangetrokken. Tal van andere tekenaars werkten aan het blad mee, maar Fré Cohen niet. Zij werd pas bij Vrijheid, Arbeid, Brood betrokken nadat Sluyser was vervangen door een nieuwe redactie, gevormd door Koos Vorrink, Hein Vos en Wim Rengelink. Ze ontwierp de kop die het blad de eerste tien nummers van de jaargang 1939–1940 heeft gesierd. Tweemaal heeft ze er een politieke prent voor getekend: Volksverhuizing en Beschavingsbeeld.[8] De zoetige, illustratieve eerste plaat was een mislukking. De tweede, die een door de oorlog geteisterd landschap laat zien, lijkt heel sterk te zijn geïnspireerd door platen van Albert Hahn Sr. in De Notenkraker.[8a] Terecht schrijft Mulder dat ze geen talent voor het tekenen van spotprenten had.[9] Haar kracht zat meer in het illustratieve en compositorische. Dat lag in haar aard en was haar ook op het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs voorgehouden. Niet het tekenen der motieven maar de ritmische verdeling van de te versieren oppervlakte en daaruit voortvloeiende compositie werd er het belangrijkst gevonden.[10]

Een enkele maal werkte ze ook voor het socialistische

Linksboven: Foto uit Het Volk, 25 augustus 1934.
Linksonder: De plaatselijke afdelingen in kaart gebracht.

Rechtsboven: De onderlinge samenhang van de moderne arbeidersbeweging, 1934.
Rechtsonder: De vervaardiging van de maquettes in het atelier.

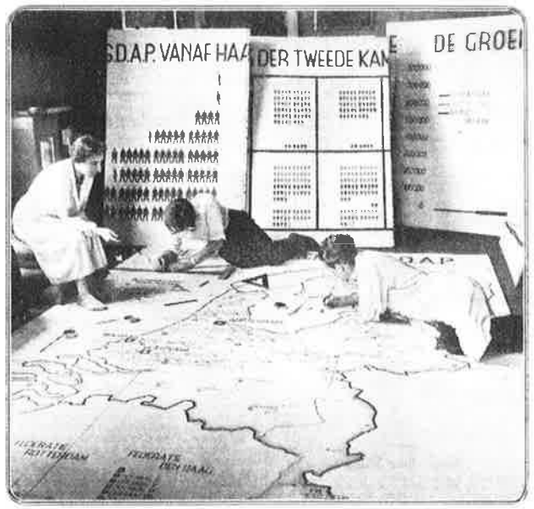

Ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de S.D.A.P., gevrijd te Amsterdam een groote tentoonstelling gehouden. De tentoonstellingsarchitect Fré Cohen is met zijne assistenten bezig met het maken van de groote statistieken, die op deze expositie te zien zullen zijn.

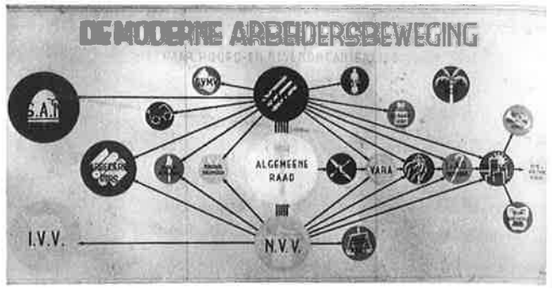

dagblad *Het Volk*, waarin overigens ook door haar gemaakte advertenties voor Verkoopcentrale De Brug werden geplaatst. Zo sneed ze de nieuwjaarswens 1932 van de krant aan de lezers: arbeiderstypen van uiteenlopende leeftijden blikkend naar een stralende toekomst, met een gedicht van C.S. Adama van Scheltema.[11]

Motief en tekst zou ze acht jaar later in gewijzigde omstandigheden opnieuw gebruiken. Na de gemeenteraadsverkiezingen in juni 1935, waarbij de SDAP in Amsterdam van zestien naar zeventien raadszetels ging, vond in de Apollohal een feestelijke bijeenkomst plaats. *Het Volk* nam enkele tekeningen van Fré Cohen van dit 'overwinningsfeest' op.[12] Op een ervan is de spreker Koos Vorrink herkenbaar. In de loop der jaren was het aantal abonnees van *Het Volk* gegroeid van ruim 7000 in 1905 tot ruim 214.000 op 1 april 1940, de dag waarop de krant haar veertigjarig bestaan herdacht. Die gebeurtenis, een maand voor de Duitse inval, werd gevierd met een tentoonstelling in het gebouw van De Arbeiderspers aan het Hekelveld in Amsterdam. Het IISG had voor die gelegenheid een groot aantal originalia uit het leven van de krant uitgezocht en Fré Cohen had in samenwerking met Nan Platvoet, redacteur van *Ons Technisch Maandblad*, grote wandplaten vervaardigd, waarop in statistieken en grafieken de ontwikkeling van de krant en haar supplementen zichtbaar werd gemaakt. De grafieken werden in de krant suggestief en van een overtuigende vorm genoemd.[13]

Het familieweekblad *Wij*, een uitgave van De Arbeiderspers onder redactie van Meyer Sluyser en verschenen in een oplage van gemiddeld 80.000 exemplaren, heeft enkele persoonlijke verslagen van Fré Cohen opgenomen, uiteraard door haarzelf verlucht: een lang verslag van haar verblijf in het kunstenaarsdorp Ascona, waar ze veel kunstenaars en schrijvers heeft ontmoet, waarschijnlijk Emil Ludwig en zeker Erich Maria Remarque en 'de bekende Hollandsche houtsnijder J.G. Veldheer'; 'Het levende variété' en 'Walden, de overblijfselen van een proefneming.'[14] Voor het kerstnummer 1937 kalligrafeerde ze het oud-Nederlands kerstlied *Jesus Kerst van Nazareene* met miniatuur en illustraties.[15]

Ook in de in hetzelfde jaar verschenen AP-uitgave *Het Boek voor de Jeugd* staan enkele door Fré Cohen gekalligrafeerde gedichten: *Moederken* van Guido Gezelle en *Wilhelmus van Nassouwe*.[16]

Het jaar daarop zag het meerkleurige, geheel gekalligrafeerde boek *Ic sie des meyen schijn*, met illustraties en miniaturen, het licht en bevatte het nog te noemen jubileumnummer van *De Transportarbeider* een lang door haar gekalligrafeerd gedicht van Margot Vos.

Fré Cohen heeft heel veel werk verricht voor de vakbeweging, vooral voor het NVV en aangesloten bonden. Het begin ligt bij het kleine boekje dat werd uitgegeven ter gelegenheid van de eerste steenlegging van het Troelstra-oord te Beekbergen op 19 oktober 1926, gevolgd door het veel grotere gedenkboek bij de opening van het forse gebouw een jaar later. Dit gebouw werd een socialistisch symbool, dat men ook op enkele ex-libris van Fré Cohen aantreft. Het kleine boekje vond een gunstig onthaal – 'fris, modern en smaakvol' – in het blad *De Reclame* en werd in 1927 gekozen bij de vijftig best verzorgde boeken van het voorafgaande jaar.

Voor het orgaan *De Vakbeweging* maakte ze in 1937 een serie tekeningen over arbeiders en hun werk en enkele voorpaginaprenten, waaronder de kerstplaat 1939 *En toch Kerstmis...?*, waarop een man, vrouw en kind die naar het oorlogsgeweld kijken. De tekst op deze niet sterke prent, 'Laten wij denken aan de grote tijden, waaraan wij bouwen met ons klein bestaan' had ze al eerder gebruikt voor de nieuwjaarswens 1932 van *Het Volk*.[17]

In 1936 ontwierp Meijer Bleekrode voor het NVV het affiche *De brug naar lotsverbetering*, een brug met de let-

Links: Speciale Mei-krant voor de Bakkersbond, 1936 (cat. nr. 314).

Rechtsboven: Oorkonde Schildersgezellenbond, 1939 (cat. nr. 312).
Onder: Jubileumnummer, Bond van Transportarbeiders, 1938 (cat. nr. 328).

Links: Omslag 'Het Volk, 25 jaar!', 1925 (cat. nr. 13).

Rechtsboven: Titelpagina brochure, Algemene Nederlandse Metaalbewerkersbond, 1934 (cat. nr. 322).
Rechtsonder: Nieuwjaarskaart, 1937 (cat. nr. 352).

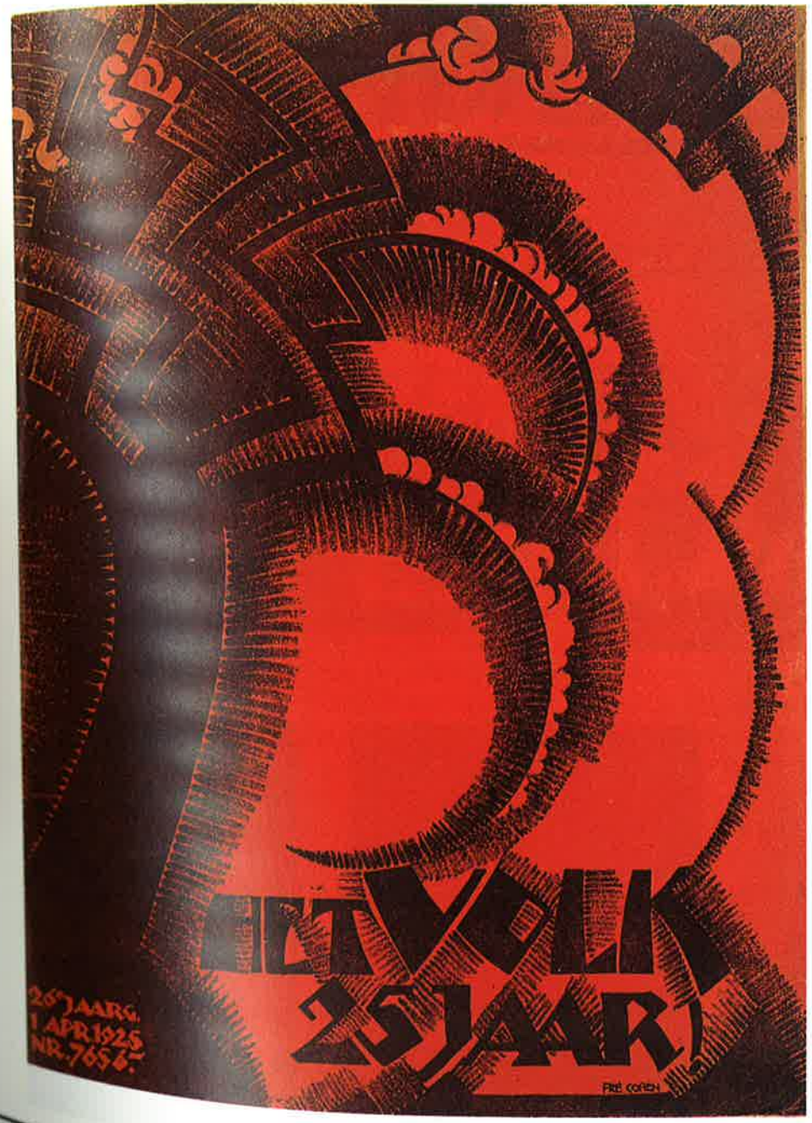

Linksonder: Koptitel Het Kledingbedrijf, orgaan van de Bond in den Kleedingindustrie, vanaf 1926 (cat. nr. 316).
Midden: Twee illustraties uit Alida de Jongs brochure 'van de school in den organisatie', Bond in de Kleedingindustrie, ca. 1925/26 (cat. nr. 315).
Linksonder: Ontwerptekening voor een insigne, ca. 1935/36 (cat. nr. 348).

Rechtsonder: 'Uit het duister naar het licht', gedenkboek van de Bakkersbond, 1934 (cat. nr. 313). Daarnaast: 'Na 25 jaar', gedenkboek van de Politiebond, 1927 (cat. nr. 329).

Portret van de vakbondsbestuurder Piet M. Verdorst, 1923 (cat. nr. 407).

ters NVV als spijlen. Blijkbaar is Fré Cohen hierdoor geïnspireerd dan wel was het gebruik van die brug in de opdracht besloten, want Bleekrode beklaagde er zich bij de VANK over dat ze ongeoorloofd gebruik had gemaakt van het brugmotief op de door hem ontworpen affiche. Was er sprake van plagiaat of auteursrechten? Het betrof een met FC gesigneerd NVV-vignet en de VANK besloot het bestuur van het NVV om inlichtingen te vragen over de opdracht.[18] Het resultaat van de informatie was dat Bleekrode honderd gulden meer kreeg en Fré Cohen geattendeerd werd op haar misstap.

Veruit haar meeste vakverenigingswerk was voor de afzonderlijke bonden. Voor veel bondsbladen heeft ze titelkoppen[19] ontworpen, vrijwel allemaal in dezelfde stijl; een enkele maal ook een voorpaginaprent.[20] Verder zijn er enkele brochures zoals het simpele maar aardige *Van de school in de organisatie; uit het leven van een arbeidster* (1926) door Alida de Jong, bestuurster van de Bond in de Kleding-industrie. Qua uitvoering opvallend is het welkomstboekje *De ANMB en zijn betekenis voor de leden* (1934) dat de metaalbewerkersbond aan nieuwe leden uitreikte. Het bevat houtsneden, letterinitialen, grafieken van Fré Cohen en beeldgrafieken van het Mundaneum Wien, alles tweekleurig (rood en zwart). De kracht van veel werk van Cohen zit in het weloverwogen gebruik van de combinatie rood en zwart, al heeft ze ook met een andere kleur frisse resultaten weten te bereiken, zoals het zwart en geel vignet voor het natuur-historisch museum De Pinksterblom, waar Henk van Laar de scepter zwaaide.

Van de gedenkboeken waarvoor ze de banden ontwierp noemen we die van de Nederlandse Bond van Personeel in Overheidsdienst (1901–1926) in bruin op groen, en *Uit het duister naar het Licht* van de Algemene Nederlandse Bakkersbond (1894–1934). Hoewel geen boek verdient toch het jubileumnummer *De Transport-arbeider* (1918–1938) te worden genoemd.[21] De lay-out met veel grote en kleine tekeningen, rubriekvignetten en statistieken was door haar verzorgd. Het kan niet anders of met de Grafische Bond (ANTB) had ze bijzondere contacten, met name met *Ons Technisch Maandblad*. In 1937 wijdde A.H.G. Blankenstein een uitvoerig, geïllustreerd artikel aan Fré Cohen en het *Winternummer 1938*, waarvoor ze zelf het omslag maakte, bevatte als bijlage een drietal kleurendrukken van aquarellen van haar.[22]

Het Instituut voor Arbeidersontwikkeling (IvAO) werd in 1924 opgericht; Vorrink werd de eerste voorzitter. In het rapport waarin tot het oprichten van het IvAO werd geadviseerd, werd een pleidooi gehouden voor beter drukwerk: 'Willen wij onze arbeiders op een hoger beschavingspeil brengen, dan dient, bij de schriftelijke propaganda, door de bestuurders zorg te worden gedragen dat het drukwerk er behoorlijk uitziet.'[23] Algemeen

Links en rechts: Twee omslagen van 'Ons Technisch Maandblad' (cat. nr. 799).
Linksonder: Jubileumnummer 25-jarig bestaan van De Proletarische Vrouw, 5 november 1930 (cat. nr. 382).

Twee omslagen van 'Ons Technisch Maandblad' (cat. nr. 799).

Linksonder: Affiche Wagnervereniging, 1933 (cat. nr. 668)

Linksboven: Vrouwen (Bali), illustratie uit De Proletarische Vrouw, 22 juni 1927 (cat. nr. 381).
Onder: Batikkende vrouwen op Java, illustratie uit De Proletarische Vrouw, 10 februari 1927 (cat. nr. 380).

Rechts: Deze briefkaart diende Fré Cohen als voorbeeld voor de tekening 'Batikkende vrouwen'.

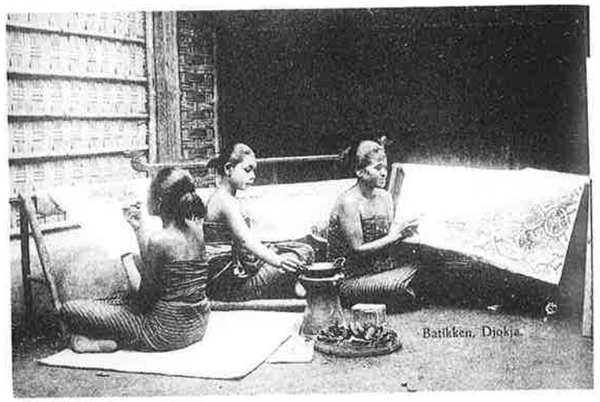

Boekenlegger, 1931 (cat. nr. 367).

en vaak ook plaatselijk zag het drukwerk van het IvAO er goed uit. Om te beginnen de titelkop van het orgaan *De Toorts* en de omslag die Fré Cohen ontwierp, met een vijftiental rubriekkopjes, die jarenlang hebben standgehouden. Esthetisch en wat meer in Jugendstil waren ook het contributiezegel en zegelboekje – met het gezegde: 'Schoonheid garend in de tuin der wetenschap' – van de hand van Ph. van Praag, die in de filmdocumentaire van Hans van Zwol over leven en werk van Fré Cohen (1980) ten onrechte aan haar worden toegeschreven. Wel van Fré Cohen is het omslagontwerp van de serie *De Wilde Roos*, kleine boekjes die onder leiding van Koos Vorrink door het IvAO in 1928 werden uitgegeven. Tot slot noemen we hier nog zegel en zegelkaart voor de geldinzameling ten behoeve van een nieuw natuurvriendenhuis aan zee (juli 1939); zegel en kaart heeft zij het IvAO als geschenk aangeboden.

Voor De Centrale Arbeiders-, Verzekerings- en Depositobank heeft ze een tweetal houtsneden gemaakt toen deze bank in 1936 zijn nieuwe kantoorgebouw opende. Op de eerste staan de ingang van het gebouw met bronzen deuren en beelden van Corrie Franzen-Heslenfeld.[24] De tweede houtsnede betreft de uitnodigingskaart met een afbeelding van het hele pand. Voor haar advertenties maakte de bank gebruik van een reclamebureau.

Binnen de sociaal-democratische beweging heeft Fré Cohen een belangrijk deel van de esthetische verzorging toegewezen gekregen. En dit ondanks de concurrentie van heel wat talentvolle socialistische collega's. Ze heeft veel titelkoppen voor tijdschriften en bladen getekend, maar wie ze vergelijkt moet wel tot de conclusie komen dat dit voor Fré routinewerk was. Haar stijl sloeg kennelijk aan in deze kringen. Organisaties waarvoor zij niet of nauwelijks heeft gewerkt waren de VARA en de Nederlandse Arbeiderssportbond.

Rechtsboven: Omslag voor een menukaart, lunchroom De Bijenkorf, 1930 (cat. nr. 778).
Rechtsonder: Omslag voor het orgaan van het Genootschap voor Reclame, 1930 (cat. nr. 754).

Linksboven: Omslag, N.V. De Ontwikkeling, 1925 (cat. nr. 32).
Linksonder: Omslag voor een verslag, gemeente Alkmaar, 1930 (cat. nr. 761).

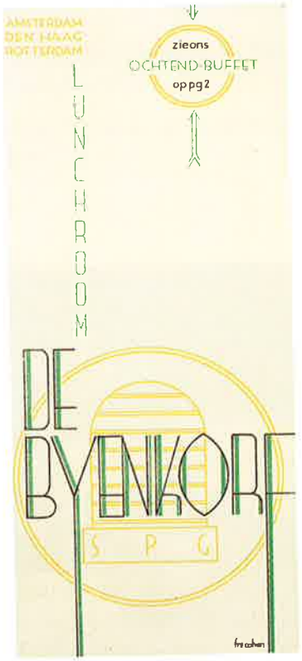

Links: Stofomslag, Em. Querido, 1932 (cat. nr. 552).
Rechtsboven: Stofomslag, Em. Querido, 1932 (cat. nr. 537).
Rechtsonder: Stofomslag, Em. Querido, 1932 (cat. nr. 539).

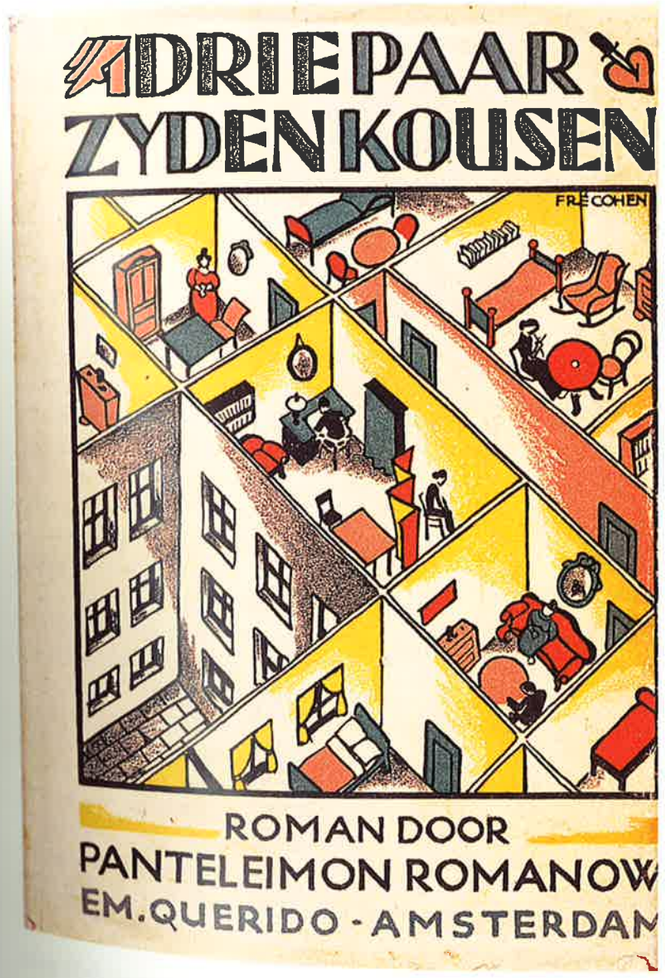

Omslag voor het speciale fotonummer van 'De Reclame', het orgaan van het Genootschap voor Reclame, 1934 (cat. nr. 774).

Hoofdstuk 7

KUNST- EN STIJLONTWIKKELING

Schoonheid en maatschappelijke doelstelling

In het Jaarboek 1927 van de VANK, dat als centraal thema het onderwijs aan de kunstnijverheidsscholen heeft, verwoordt de leraar N.J. van der Vecht het doel van de opleiding aan het Amsterdamse Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs als volgt: 'De school bereidt voor tot het leven en levert dus geen "Grooten" af. In haar scherp omlijnd programma moet zij een maatschappelijk doel nastreven en de leerkrachten moeten door en in hun onderricht steeds op dat doel aansturen. Zij moeten beseffen dat eigen belangrijkheid versmolten moet zijn in het belang van het geheel en dat de school er is terwille van iets anders dan individuele belangen.'[1]

Deze poëtisch onder woorden gebrachte doelstelling en het door de school gehanteerde schoonheidsbegrip vielen samen met het streven naar eerlijkheid, soberheid en gemeenschapszin dat de leden van de AJC werd bijgebracht. Voor Van der Vecht was schoonheid 'de bekroning en het gevolg van een gezonde groeiwijze, van de werkmethode die rekening houdt met de zuiverste mogelijkheden, geboden door de plaats waar, het doel waarvoor, de middelen waarmee en de materie waaruit het werkstuk gemaakt wordt. Onze schoonheid is niet een picturale, maar een architecturale schoonheid...' [2]

Deze doelstelling en schoonheidsomschrijving hebben het werken van Fré Cohen grotendeels – zij het niet onmiddellijk maar toch wel snel – bepaald. In haar vroegste produktie, dit wil zeggen vóór haar inschrijving als hospitante en leerlinge bij de Kunstnijverheidsschool, is hiervan weinig of niets te bespeuren.

Jugendstil en Kubisme

Een van haar eerste kunstzinnige ontwerpen is de bekende linoleumsnede *Daar stormt door de wolken de nieuwe lent* (1922). Deze pathetische en in het decoratieve getrokken compositie, geïnspireerd op een dichtregel van Margot Vos, was de weerslag van wat in de beginperiode van de AJC sterk leefde onder de leden van deze jeugdvereniging en op wie de prent dan ook grote indruk maakte. De plaat vertoont aan de Jugendstil ontleende aspecten zoals de wapperende haren, oplopende lijnen en tal van rondingen.

Deze kenmerken treffen we ook in andere werken uit haar beginperiode aan. Bijvoorbeeld bij een getraceerde vroege tekening in oostindische inkt en waterverf, getiteld *Groet aan de eeuwigheid* (1921), waarvan twee versies bekend zijn. De voorstelling is een toneelachtig decor van een bos met een naakte vrouw, geknield in de richting van een boom met haar hand voor de ogen. Dit decoratieve element zal later, maar dan gestileerder, uitgroeien tot een van haar sterkste zijden. Dat geldt ook voor de belettering, die in het begin nog uiterst zwak is, mede door de uitvoering in linoleum- of houtsnede. Voorbeelden van deze zwakke belettering zijn haar eerste omslagen voor het *Arbeidersjaarboekje* en de herinneringskaart ter gelegenheid van de opening van de Paasheuvel in 1923. In de trant van J.B. Heukelom worden de open ruimten tussen de grote letters opgevuld.

Jugendstil-elementen treffen we ook aan in haar eerste omslag van de *AJC-jeugdalmanak* (1923) met enkele tekeningen alsmede in omslag- en schutbladontwerp voor de *Socialistische Vrouwen-Bibliotheek*.

Kortstondig is verder de periode van alleen lijnen en vlakken. Een voorbeeld is het omslag voor het boekje *De Drinker* van Katarina Botsky, met rode en groene lijnen en blokken op een blauwe ondergrond, door A.M. de Jong aangemerkt als 'een sterk kubistisch motief.'[3]

Nieuw in deze ontwikkeling is haar kleurgebruik voor het omslagkarton, waardoor een verfrissend aanzicht wordt verkregen dat mogelijk de verkoop heeft bevorderd. Ten

'Groet aan de eeuwigheid', oostindische inkt met waterverf, 1921,
33,2 x 23,5 (cat. nr. 822).

Boven: Twee omslagen voor 'Stormtij', AJC, 1923 (cat. nr. 106).
Linksonder: Omslag, Em. Querido, 1931 (cat. nr. 531).
Midden: Omslag brochure, Wereldbibliotheek, 1932 (cat. nr. 620).
Rechtsonder: Band, Ministerie van Landbouw, 1938 (cat. nr. 644).

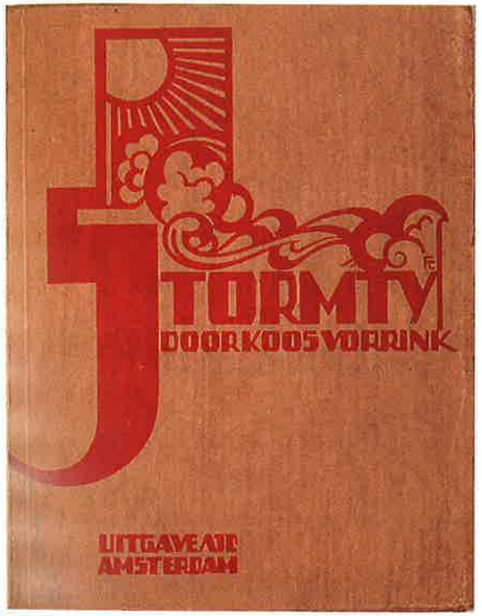

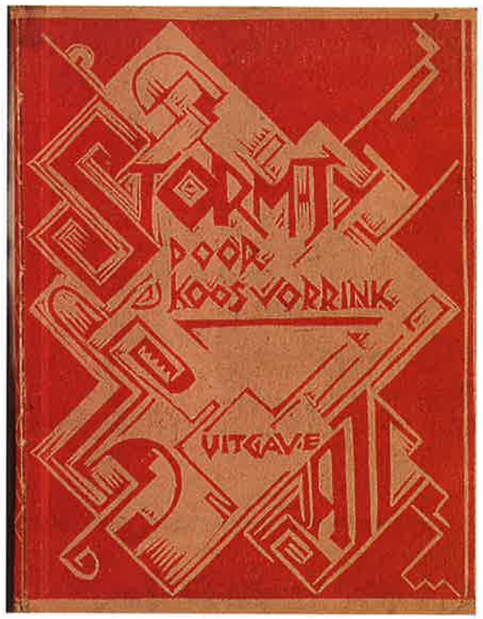

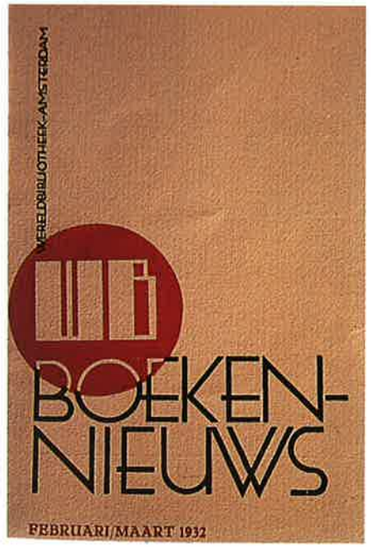

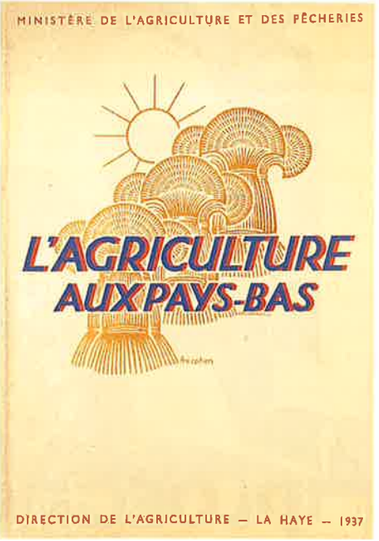

Boven: Koptitel, vanaf 1933 (cat. nr. 621).
Links: Uitgeversvignet N.V. De Arbeiderspers, ca. 1930 (cat. nr. 843).
Rechts: Prentbriefkaart ter gelegenheid van de verschijning van het 50ste deel in de Salamanderreeks bij Em. Querido, 1939 (cat. nr. 596).

JAARGANG 1938, No. 10, OCTOBER

boekennieuws VAN DE Wereldbibliotheek

WERELDBIBLIOTHEEK

AMSTERDAM-SLOTERDYK
Telefoon 82555 · Postgiro No. 1677; Gem. Giro Amsterdam M. 1357 · Postcheck Brussel N. 3163.39

GESTICHT IN 1905 DOOR DR. L. SIMONS • DIRECTEUR: DR. NICO VAN SUCHTELEN • ONDERDIRECTEUR: J. C. WINTERINK

MAANDBLAD VOOR DE LEDEN DER WERELDBIBLIOTHEEK—VEREENIGING

DE AKKER

DE PLOEGENDE

DE SALAMANDER

Van een Nederlandschen uitgever meer te verlangen, hetzij wat uitvoering, hetzij wat keuze van boeken, hetzij wat den prijs betreft, is het onmogelijke vragen!
DE GROENE AMSTERDAMMER

UITGAVE N.V. EM. QUERIDO'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, AMSTERDAM
TER GELEGENHEID VAN DE VOOR DE SALAMANDER-REEKS UITGESCHREVEN PRIJSVRAAG BIJ DE VERSCHIJNING VAN HET VIJFTIGSTE DEEL
MAART–JUNI 1939 / PRIJS fl. 2.25 INGENAAID; fl. 3.50 GEBONDEN

aanzien van het gebruik van kleurcombinaties is het AJC-drukwerk motor voor de toepassing van de Wendingen- en Amsterdamse Schoolstijl, die op het werk van Fré Cohen van grote invloed zijn geweest.

Wendingenstijl en Nieuwe Zakelijkheid

In 1918 verscheen in ons land de eerste aflevering van het tijdschrift *Wendingen*, een tijdschrift dat opzien baarde vanwege zijn afwijkend vierkant formaat, opvallende typografie, behandeling van één thema en zijn Japanse wijze van inbinding. De uitdrukkingen Wijdeveldtypografie, Wendingenstijl en Lijnentypografie, zijn aan dit tijdschrift gebonden. Gangmaker van deze nieuwe stroming met een sterke invloed in Amsterdam[4] was de architect H.Th. Wijdeveld. Door middel van loodzetsel en eigentijds typografisch lijnenspel, gaf hij vorm aan een nieuwe stijl, die, met het oog op de leesbaarheid, een grote beheersing van de kunstenaar vergde.

In deze periode kwam ook de Nieuwe Zakelijkheid op, een progressieve kunstrichting die zich rond 1924 in Duitsland manifesteerde en tot circa 1940 in ons land toepassing vond. De richting viel op door een functionele en over het algemeen geometrische vormgeving.[5] De Nieuwe Zakelijkheid, hoewel breder van intentie, sloot goed aan bij de Wendingenstijl. Anton Kurvers, Albert Klijn, Kees Kuiler, Chris van Geel en ook Fré Cohen hebben weloverwogen in deze richting gewerkt. Bij Fré Cohen denke men aan de kalenders die zij toen heeft gemaakt, aan de zelf ontworpen letters en aan het gebruik van rechte lijnen met gestileerde bloemen. Ook in deze gestileerde vormen blijft romantiek een belangrijke achtergrond van haar grafische werk.

Over de verstandhouding tussen Wijdeveld en Fré Cohen is ons niets bekend. Waarschijnlijk was zij erg koel doordat Fré Cohen in enkele prijsvragen, waarvoor ook Wijdeveld was uitgenodigd, steeds als winnaar naar voren kwam. Zij heeft ook nooit van Wijdeveld een opdracht gekregen een omslag voor zijn tijdschrift te maken.[6]

Het verloop van de beïnvloeding door de Nieuwe Zakelijkheid op het werk van Fré Cohen is duidelijk zichtbaar op de drie verschillende omslagen die zij maakte voor het boekje *Stormtij* (AJC, eerste druk 1924). De eerste druk heeft de diagonaalswijze opzet van de Nieuwe Zakelijkheid en bovendien nog versieringselementen die door Heukelom worden toegepast op zijn bandontwerpen voor uitgeverij Querido. Het volgende omslag is in de stijl van de Russische ontwerper El Lissitszky en het derde omslag vertoont haar eigen stijl: met veel durf uitgevoerde, krachtige letters, zon, wolken en golfstilering.

Haar ontwerpen voor de Stadsdrukkerij van Amsterdam en met name voor het *Giroboekje* vormen hoogtepunten in deze tijd. Zoals gewoonlijk bij nieuwe ontwikkelingen het geval is, bleef kritiek niet uit. Zo schreef *De Reclame* dat haar kalenders 'wat al te veel Wendingenstijl' vertoonden en dat de 'letters onleesbaar geconstrueerd à la Wendingen' waren; kritiek die door andere vakbladen werd gedeeld.[7]

Uit haar komende werk blijkt dat Fré Cohen zich deze kritiek ter harte heeft genomen. Over het *Giroboekje* schreef N.J. van der Vecht: 'Ge moet niet twee soorten lettters door elkaar gebruiken zoals (...) in het "giroboekje" het geval is. De beide letters O behooren wat karakter betreft, niet bij de andere letters.'[8] Dr. P. Endt, directeur bij de Wereldbibliotheek, ging hier tegenin. Hij vond de kritiek dogmatisch en schoolmeesterachtig; het toegepaste middel om een aardiger en fijner losser aspect te verkrijgen, vond hij volkomen geoorloofd.[9]

Andere nieuwe ontwikkelingen waren de fotomontage met Piet Zwart en Paul Schuitema als pioniers en de beeldstatistiek, die Willem Sandberg na een verblijf in

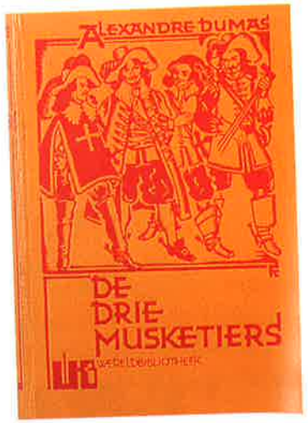

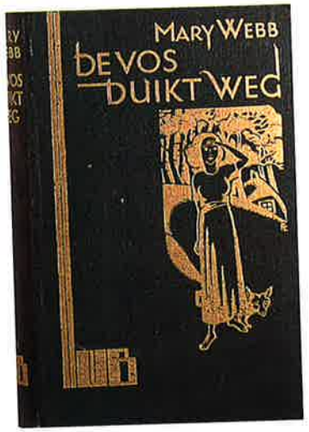

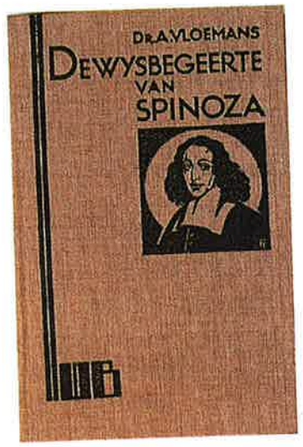

Linkerpagina boven v.l.n.r.: Omslag, Wereldbibliotheek, 1939 (cat. nr. 598); band, Wereldbibliotheek, 1932 (cat. nr.605); omslag, Wereldbibliotheek, 1932 (cat. nr. 599).
Linkerpagina midden v.l.n.r.: Band, Wereldbibliotheek, 1932 (cat. nr. 609); band, Wereldbibliotheek, 1932 (cat. nr. 610); band, Wereldbibliotheek, 1933 (cat. nr.616).
Linkerpagina onder v.l.n.r.: Band, Wereldbibliotheek, 1932 (cat. nr.607); band, Wereldbibliotheek, 1932 (cat. nr. 614); band, Wereldbibliotheek, 1933 (cat. nr. 617).

Boven: Stofomslag, N.V. Ontwikkeling, 1926 (cat. nr. 45).
Midden v.l.n.r.: Band, Em. Querido, 1931 (cat. nr. 530); band, Em. Querido, 1931 (cat. nr.528); band, Allert de Lange, 1933 (cat. nr. 639).
Onder v.l.n.r.: Band, Em. Querido, 1931 (cat. nr. 529); band, Em Querido, 1932 (cat. nr. 534); stofomslag, Em. Querido, 1935 (cat. nr. 556).

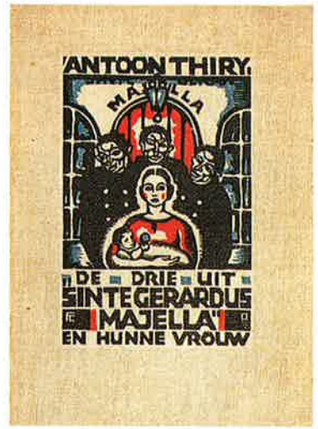

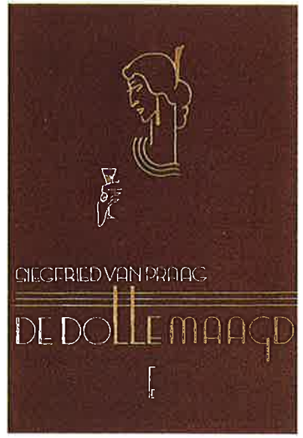

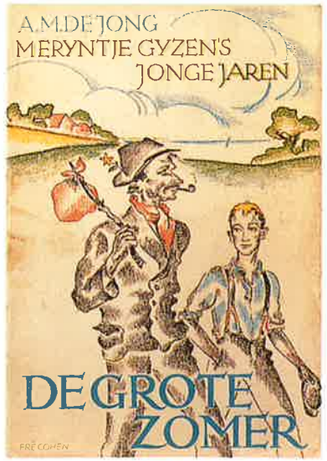

Onder: Fré Cohen bij het snijden van een houtblokje met het ontwerp voor een boekband van de uitgave 'Het Joodsche Bruidje' (door Sani van Bussum, bij Em. Querido), naar het schilderij van Rembrandt, 1933.
Rechts: Boekband, Em. Querido, 1933 (cat. nr. 542).

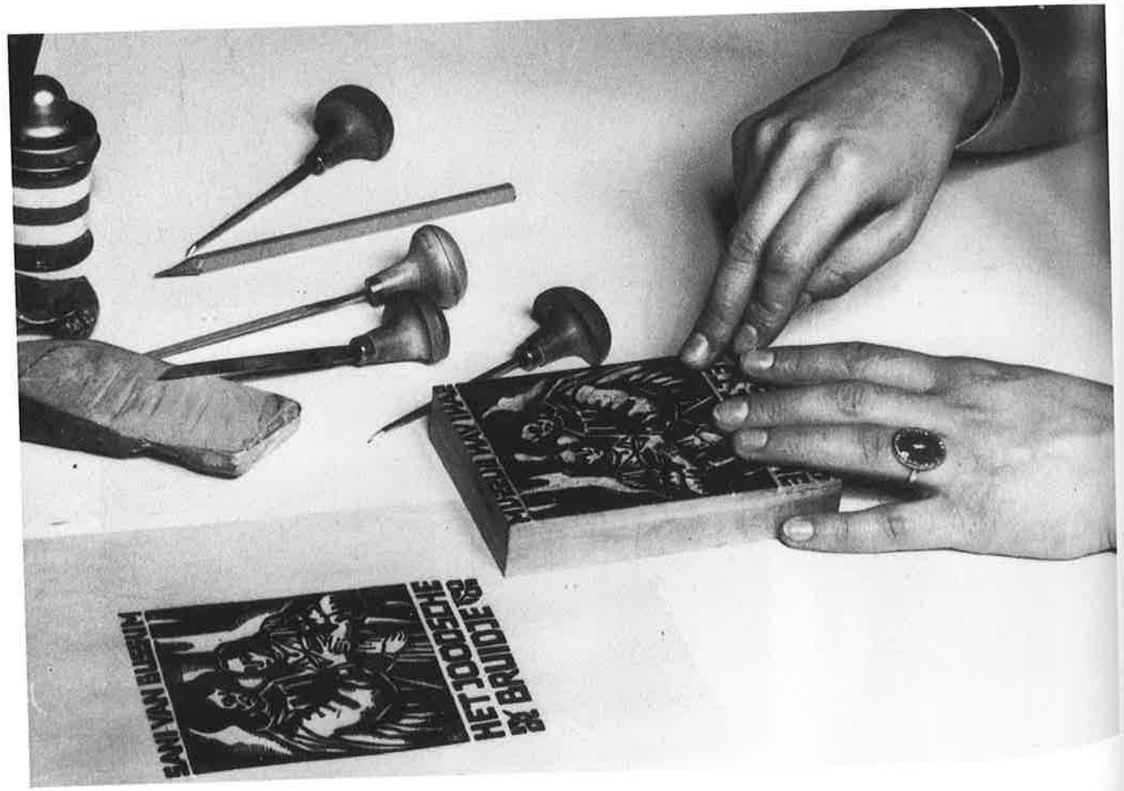

Wenen in een brochure onder de aandacht bracht.[10] In tal van ontwerpen voor VVV-folders, brochures en rapporten en in de Schipholboekjes heeft ook Fré Cohen gebruik gemaakt van de fotomontage. Beeldstatistiek paste ze toe in haar standontwerpen en eveneens in verslagen en brochures.

Boekverzorging

Naarmate de techniek dit mogelijk maakte besteedden uitgevers meer aandacht aan het uiterlijk van een boek; een aantrekkelijk bandje zou de omzet kunnen vergroten. Voor de kunstenaar betekende het maken van een ontwerp, waarvoor in het interbellum 25 tot 40 gulden werd betaald, een geringe verbetering van een schommelend inkomen. Fré Cohen heeft op dit gebied een uitgebreid œuvre tot stand gebracht.

Haar werk voor uitgeverij Ontwikkeling kenmerkt zich door een uit loodzetsel samengestelde typografie en gebruik van gekleurd karton. Een voorbeeld van totale vormgeving is *De bevrijde Don Quichotte* van A.W. Loenatsjarski (1927) met een in kalligrafie uitgevoerde titel, paginaonderstreping evenals de titelkalligrafie in de kleur groen, asymmetrische bladspiegel met paginanummering aan de binnenkant en inpassing van de oorspronkelijke houtsneden. Hier en daar is een genummerde bladzijde blanco gelaten, wat rustgevend is. In enkele AJC-uitgaven (*De komende nieuwe kultuur*; *Op de kentering der tijden*) wordt het strakke loodzetsel onderbroken door een in linoleum of hout uitgesneden letter.

In het begin van de jaren dertig werkte ze veel voor de Wereldbibliotheek, waar zij eenheid bracht in het uiterlijk van de boekbanden door het ontwerpen van een standaardlogo met de letters WB linksonder op de band met daarnaast twee naar boven uitlopende forse balken. Het logo werd behoudens uitzonderingen[11] op de band van alle uitgaven waarvoor Fré Cohen de ontwerpen maakte, gebruikt. Naast het logo stond een kleine aandachttrekkende tekening, die betrekking had op de inhoud van het boek. Haar signatuur is niet altijd aangebracht en ontbreekt op banden met alleen de belettering inzake schrijver en titel.

Dit is ook het geval bij een aanzienlijk aantal ontwerpen voor uitgeverij Em. Querido na de komst in 1933 van Duitse schrijvers-vluchtelingen, wier romans verschenen bij Querido Verlag en ook bij de Duitstalige afdeling van uitgeverij Allert de Lange. Fré Cohen verzorgde de stofomslag van boeken van Leonard Frank, Lion Feuchtwanger, Joseph Roth en anderen; ze maakte ook stofomslagen met kleurtekeningen.[12] Een vaste lijn had Querido niet; in het ene geval was Fré Cohen verantwoordelijk voor stofomslag- én bandontwerp en in andere gevallen alleen voor het stofomslag; de bandbelettering werd dan opgedragen aan bekende letterontwerpers als S.H. de Roos en J. van Krimpen.[13] In de œuvrelijst zijn – alleen al voor de uitgeverij Querido – 69 titels getraceerd en opgenomen met vermeldingen van door Fré Cohen ontworpen banden en stofomslagen; diverse ontwerptekeningen bevinden zich in het archief van Querido.

Behalve Querido en de Wereldbibliotheek zijn de Arbeiderspers – ARBO-reeks –, Strengholt, Allert de Lange en W. de Haan haar belangrijkste opdrachtgevers geweest. Bij W. de Haan verscheen in 1942 *Nederland in den goeden ouden tijd*, naar het dagboek van Jacob van Lennep en Dirk van Hogendorp. De illustraties naar voorbeelden van oude gravures waren van de hand van Fré Cohen, maar in dat jaar mocht haar naam al niet meer worden vermeld.

Ongebonden Werk

Rond 1930, na het afsluiten van haar studie, wijdde Fré

Linksboven: Omslag, A.J.G. Strengholt, 1941 (cat. nr. 628).
Linksonder: Stofomslag, A.J.G. Strengholt, 1941 (cat. nr. 624).

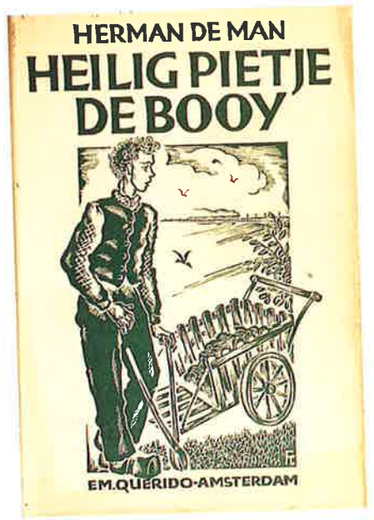

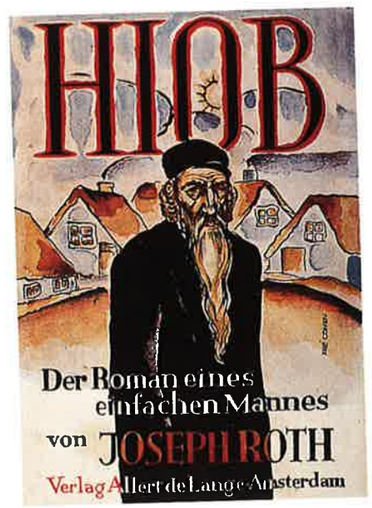

Middenboven: Omslag, Em. Querido, 1940 (cat. nr. 592).
Middenonder: Stofomslag, Verlag Allert de Lange, 1933 (cat. nr. 641).

Rechtsboven: Omslag, A.J.G. Strengholt, 1941 (cat. nr. 629).
Rechtsonder: Stofomslag, N.V. De Arbeiderspers, 1940 (cat. nr. 636).

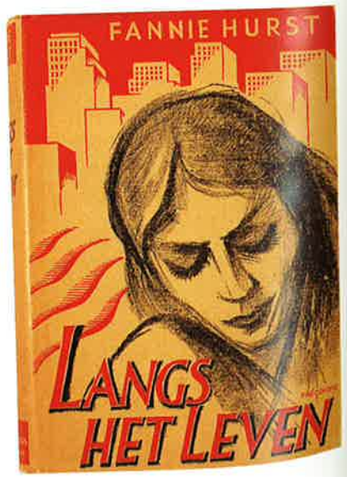

Links: Niet uitgevoerd ontwerp voor stofomslag voor een boek van Vicky Baum, uitgave W. de Haan, ca. 1939 (cat. nr. 658).
Rechtsboven: Stofomslag, W. de Haan, 1939 (uitgebracht in 1947) (cat. nr. 651).
Rechtsonder: Stofomslag, N.V. De Arbeiderspers, 1940 (cat. nr. 637).

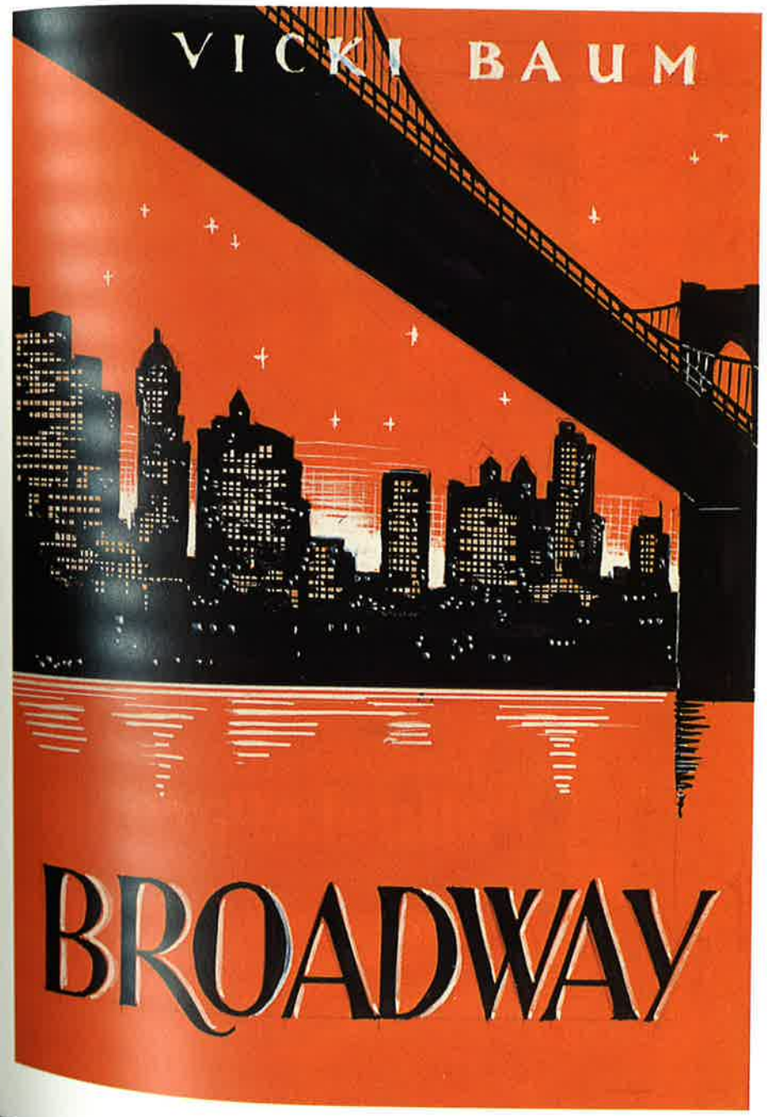

Linksboven: Band, Em. Querido, 1932 (cat. nr. 536).
Linksonder: Ontwerp boekband, Em. Querido1936 (cat. nr. 654).
Rechts: Omslag, C.J. Terwee, 1937 (foto Erich Salomon)
(cat. nr. 625).

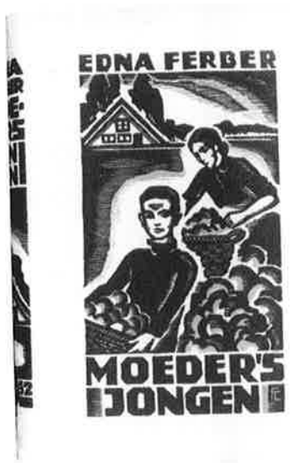

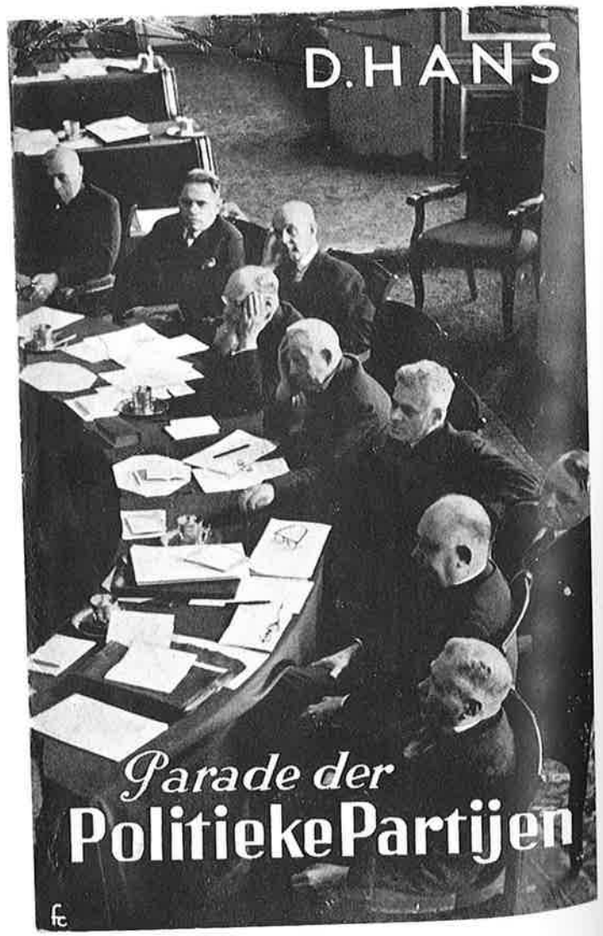

Cohen zich meer en meer aan de vrije tekenkunst. De opmerking in 1936 van Paul F. Sanders (1891-1986), die haar als kunstcriticus van *Het Volk* en als voorzitter van de Socialistische Kunstenaarskring goed kende, dat zij uit haar vroegere decoratieve wijze van werken was losgekomen[14], dient echter te worden gerelativeerd. Want van het decoratieve heeft ze nooit geheel afstand genomen, zeker niet waar het de tak van typografie en grafiek betrof waarmee zij naam maakte. Door de toepassing van nieuwe lettertypen kon in haar opvatting de letter zelf een decoratief element worden, waardoor speciale ornamenten niet langer nodig waren.[15] In haar vrije werk herkent men de geschoolde hand en zijn kleur en compositie het belangrijkste; baanbrekend is het niet.

In de jaren dertig deden zich belangrijke maatschappelijke veranderingen voor. Daar was allereerst de economische depressie die Nederland bijzonder zwaar trof en in 1932 het ontslag van Fré Cohen bij de Amsterdamse Stadsdrukkerij met zich meebracht. Er was de opkomst van het fascisme met het voor Fré belangrijke gevolg dat zij zich bewust werd van haar joodse identiteit en via nieuwe relaties joodse opdrachten kreeg, die overigens haar stijl nauwelijks hebben beïnvloed. Belangrijk is verder de geleidelijke overgang van de SDAP naar een nationale en democratisch-socialistische partij. Het laatste hield een verzwakking van de ideologie in en het Planlogo (1936) en de insignes voor de Pinksterfeesten van de AJC zijn waarschijnlijk de laatste creaties van Fré Cohen, waarin de socialistische symboliek op de voorgrond staat. De opdrachten van socialistische organisaties verminderen behoudens die voor de vormgeving van *Ons Technisch Maandblad* en ook die waren incidenteel.

Het werk van de sierkunstenaar ging over in dat van de reclametekenaar. Ze legt zich nu toe op het maken van reportages: soms tekeningen met een eigen tekst

Vakantiefoto's: Fré Cohen (aan het rechter tafeltje) op het terras van Café Verbano en aan het werk in Ascona, september 1934.

(*Ascona*, *Variété*, beide gepubliceerd in het familieweekblad *Wij*) en ook wel zich beperkend tot illustraties (*Zwerftochten door Klein-Jeruzalem*); en de beroepenserie voor het blad van het NVV. De tekeningen zijn niet geperfectioneerd maar geven een impressie. Zij liggen in het verlengde van de journalistieke tekeningen van Albert Funke Küpper (1894–1934). Ook maakte zij in deze jaren landschaps- en portrettekeningen.

Fré Cohen heeft vooral als grafica naam gemaakt. Baanbrekend was ze ten aanzien van de vernieuwing van drukwerk, waarbij niet zozeer de letter als wel decoratieve en ornamentele toepassingen haar naam vestigden. De belangrijkste componenten hiervan waren compositie en kleurcombinaties. Haar leidraad was eenvoud en eigentijdse schoonheid in samenhang met doelmatigheid en praktische zin.

Origineel ontwerp voor een ex-libris, z.j. (cat. nr. 716).

Hoofdstuk 8

EX-LIBRIS EN GELEGENHEIDSGRAFIEK

Vaak schrijven mensen hun naam voor in een boek om aan te geven dat dit hen toebehoort. Soms is de handtekening vervangen door een etiket waarop de naam is gedrukt, al dan niet met toevoeging van andere gegevens over de eigenaar van het boek. Zo'n ingeplakt etiket is een boekmerk of ex-libris (letterlijk: uit de boeken van). Ex-libris variëren van een simpel etiketje tot prachtige kunstwerkjes. De geschiedenis van het ex-libris gaat terug tot kort na de uitvinding van de boekdrukkunst.

Het eerste Nederlandse ex-libris dateert uit de zestiende eeuw. In vergelijking met landen als Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland was het ex-librisgebruik in Nederland echter bescheiden. De opbloei van het ex-libris begon hier pas tegen het einde van de negentiende eeuw; dan verschijnen in ons land ook de eerste publikaties over ex-libris.

Min of meer populair werd het hier pas na de Eerste Wereldoorlog, mede door de stimulerende invloed van Johan Schwencke (1888–1981) en de oprichting in 1932 van de Nederlandse Ex-libris Kring (NEK). Schwencke heeft een groot aantal boeken en artikelen over ex-libris geschreven en redigeerde het tijdschrift *Boekcier* van de NEK van 1932 tot 1963, toen deze ex-librisvereniging werd opgeheven. Fré Cohen stond bij de NEK ingeschreven als lid-ontwerpster en ook als lid-verzamelaar, het laatste met de toevoeging dat zij alleen esthetische Nederlandse ex-libris op prijs stelde.

De eerste ex-libris van Fré Cohen dateren uit de jaren twintig, toen ook Schwencke zijn artikelenreeks in *Den Gulden Winckel* begon. Het ex-libris behoort tot de zogenaamde gebruiksgrafiek en de op dit domein aangewende technieken worden ook voor het ex-libris gebruikt. Klassiek zijn houtsnede, kopergravure en ets; na 1800 komen er nieuwe grafische procédés bij: eerst de lithografie of steendruk, de staalgravure en de houtgravure en later fotografie, zeefdruk en andere. Het maken van ex-libris was een van de meest geliefde bezigheden van Fré Cohen;[1] de meeste heeft zij in hout gesneden of op steen getekend. Zij heeft er veel succes mee gehad; nog tijdens haar leven werd ten minste twintigmaal een ex-libris van haar als illustratie bij een artikel in boek of tijdschrift afgebeeld.

De door haar gemaakte ex-libris zijn nog steeds zeer gezocht. Aan haar bekendwording heeft ze – terecht – ook zelf bijgedragen. Enkele van haar vroege ex-libris zond ze in 1928 in voor de tentoonstelling van de in het voorafgaande jaar opgerichte Socialistische Kunstenaars Kring (SKK). Otto van Tussenbroek (1882–1957) schreef dat ze van een fris en zuiver talent getuigden.[2]

Het eerste nummer van *Boekcier*, het al genoemde tijdschrift van de NEK, bevat de mededeling dat Fré Cohen met haar ex-libris voor de actrice Marie Hamel op de achtste ex-libris-tentoonstelling van The Bookplate Association International in 1932 te Los Angeles gehouden, een eervolle vermelding had verworven. Een inzending in 1935 verkreeg echter geen onderscheiding. De vermelding is de enige keer dat voor de oorlog haar naam in *Boekcier* wordt genoemd. Schwencke had overigens wel waardering voor haar werk. In zijn vroege standaardwerk *De Nederlandsche Ex-libris Kunst* (1929) verontschuldigde hij zich voor het ontbreken van stukken van Fré Cohen en enkele andere kunstenaressen.

In zijn enige jaren later verschenen overzichtswerk van het ex-libris in Nederland (1935) daarentegen wordt Cohen wel genoemd en is haar eerste ex-libris voor Joseph Gompers als illustratie opgenomen. In datzelfde jaar wijdde Schwencke ook een artikel aan het grafische werk van haar.[3] Onder de illustraties was ook nu het ex-libris van Gompers, dat hij knap gesneden vond, met een levendige zwart-witverdeling en een fraaie verwerking van de tekst in het kader van het motief.

Had Fré Cohen met de bestuurders van de NEK inci-

Linksboven: Houtsnede, 1939 (cat. nr. 705).
Linksonder: Litho, 1931 (cat. nr. 689).
Rechts: Houtsnede, 1925 (cat. nr. 679).

denteel wel contact, bestuurders noch leden van de Kring hebben ooit een ex-libris door haar laten maken. Veruit de meeste van haar ex-libris van voor 1940 waren voor opdrachtgevers uit socialistische kring. Het œuvre van Fré Cohen omvat 36 op naam gestelde, zes naamloze of commerciële ex-libris en een aantal commerciële boekmerken voor kinderen. Alle naamloze dateren uit de oorlogsjaren.[4]

Een deel van de op naam gestelde ex-libris heeft betrekking op de AJC, de socialistische jeugdvereniging waarvan Cohen al vroeg een zeer toegewijd lid was. De Paasheuvel – het in 1923 gebouwde kamphuis in Vierhouten – wordt wel gezien als het hart van de AJC. Het Huis op de Heuvel, schreef zij eens (in 1924), 'dat rijst fel en warm tegen de hoge hemel, als een levend symbool van het nieuwe streven der Jeugd.'[5] Het artikel is doortrokken van de romantische en ideologische bevlogenheid die de leden van de AJC toen kenmerkte. Wat zij schreef is op haar ex-libris van De Paasheuvel (1925) terug te vinden.

De invloed van haar leermeester aan de Kunstnijverheidsschool J.B. Heukelom (1875–1965) is hier, met name ten aanzien van belettering en arcering, merkbaar, zij het minder opvallend als bij de omslag van de brochure *Stormtij* (zevende–negende duizendtal) uit deze periode. Van een ander artikel uit 1924 citeerden wij al: '...in onze ziel is stil-aan geslopen een heimwee naar iets, dat schoon is als de glanzende zon en lichtend-ver als de azuren hemel, bezaaid met millioenen lichtjes van twinkelende, diamanten sterren...'[6] Die hemel met sterren komt veel voor op haar grafische werk voor de AJC en ook op het ex-libris dat zij in 1926 voor Koos Vorrink (1891–1955), de bezielende leider van de AJC, maakte. Vaak geeft bij Fré Cohen de krachtige lijn uitdrukking aan de spanning tussen romantiek en ideaal enerzijds en nuchtere zakelijkheid anderzijds. Zo is het motief van het ex-libris van Vorrink geïnspireerd op het Pinksterfeest van de AJC. Op de achtergrond drie sterren, die de vuurpijlen aangeven die de stoeten afsteken wanneer zij op de Elspeterheide op het punt staan naar de Vossenberg op te trekken. De vlam is het moment waarop de stoeten op de heuvel zijn aangekomen en deze een grote fakkel schijnt. Aldus de interpretatie die Ph. van Praag (vader van medeauteur Philip van Praag) uit de mond van hetzij Fré Cohen hetzij Koos Vorrink optekende.

Er is evenwel ook een andere mogelijk. De vlam op het ex-libris symboliseert het niet te blussen vuur dat van het socialistische ideaal uitgaat; de vlam typeert ook de persoon Vorrink die volgens zijn biograaf Wiedijk 'een vlam' is geweest, 'een zuil van vuur.'

Iets van de AJC-bevlogenheid en de liefde voor de natuur vinden we ook terug op het ex-libris van Rie en Bram Keesje: vivre intégralement (litho, 1931). Opvallend is de zonnebloem. Zonnebloemen duiden op een zonnige kijk op de toekomst; zonnebloemen keren zich steeds naar het licht. 'Zonnebloem' was ook de naam van een dikwijls door de AJC uitgevoerde reidans, een zich openende bloem uitbeeldend. Openstaan voor anderen en voor de natuur is de zin van de Franse tekst. Op ex-libris van AJC-ers prijkt vaak een zonnebloem. We zien deze ook op het ex-libris van Het Meenthuis (1932), een ander kampgebouw van de AJC, in Huizen-Blaricum, met uitzicht op de toen nog Zuiderzee; het gebouw is in 1956 geheel afgebrand.

Een ander in de AJC geliefd onderwerp was de meiboom (met linten) en de daaromheen uitgevoerde meiboomdans. Fré Cohen heeft dit motief al vroeg een aantal malen uitgewerkt, onder andere als illustratie bij het gedicht *Meidans* van Margot Vos (1925) en op een programma voor een volksdansavond (1928). Het laatste vinden we in iets gerekt formaat terug op het ex-libris, dat zij in 1939 bij wijze van vriendendienst jegens diens

Linksboven: Litho, 1931 (cat. nr. 688).
Linksonder: Houtsnede, 1935 (cat. nr. 701).
Rechtsboven: Litho, 1931 (cat. nr. 687).
Rechtsonder: Houtsnede, 1933 (cat. nr. 693).

vader voor Ben Maas sneed, toen deze achttien jaar werd.

Het secretariaat van de AJC was gevestigd in een pand aan de Reguliersgracht te Amsterdam, waar de club ook een winkel – De Brug genaamd – bezat. Beide aspecten vinden we terug op het ex-libris van de AJC (litho, 1931). Het doel van deze jeugdvereniging, de zedelijke en intellectuele verheffing van de arbeidersjeugd, is tevens op dit boekmerk gesymboliseerd. Deel van die verheffing vormde het aankweken van liefde voor en kennis van de natuur. De grote gangmaker was hier de onderwijzer Henk van Laar (1898–1955). Dit wetende, spreekt de voorstelling op zijn ex-libris voor zich. Mogelijk is het ook een portret-ex-libris (litho, 1931).

Een andere AJC-leider was Herman Molendijk (1896–1983), de latere burgemeester van Amersfoort. Het ex-libris van hem is een zogenaamd parlant ex-libris: een molen op een dijk (1935). De ex-libris voor Het Meenthuis en Molendijk werden afgebeeld bij een artikel van A.H.G. Blankenstein over Fré Cohen in *Ons Technisch Maandblad* (winternummer 1937). Ter afsluiting het ex-libris dat Fré Cohen in 1931 voor zichzelf lithografeerde; haar werk voor de AJC had zijn vruchtbaarste tijd al achter de rug.

Dat jeugdaspect vinden we niet op haar ex-libris terug. Maar Schwenckes aanduiding met lijnen in een landschap is te simpel. De romantiek van natuurkrachten – wind, wolken, storm – leggen hier tevens de spanning van het leven vast.

Een kleinere groep omvat ex-libris met voorstellingen die het socialistische ideaal symboliseren, al kan dit worden betwijfeld bij het eerste ex-libris dat Fré Cohen maakte en wel voor de directie van het socialistische dagblad *Het Volk* en de N.V. Ontwikkeling (1923), haar toenmalige werkgever. Dit ex-libris bestaat uit letters en lijnen in zwart en in drie tinten uitgevoerd. Een van de toen in zwang zijnde socialistische symbolen was het Gebouw van de toekomst, waaraan moest worden gewerkt.

Het ex-libris van A.H. Gerhard (1858–1948), een van de twaalf oprichters in 1894 van de SDAP, is een fraai voorbeeld van deze symboliek. Het gebouw staat in stralende zon met een gestileerde volgroeide (levens)boom op de voorgrond. Overigens is het geen gefantaseerd gebouw. Het heeft de contouren van het Troelstra-oord te Beekbergen dat in 1926, het jaar van ontstaan van het ex-libris, in aanbouw was en waarvoor zij ter gelegenheid van de eerste steenlegging een boekje had verzorgd.

Hetzelfde gebouw prijkt op het ex-libris van J. van de Kieft (1884–1970), accountant en later directeur van de Arbeiderspers en minister van Financiën (litho, 1928). Achteraf kreeg het op dit ex-libris afgebeelde Troelstra-oord nog een tweede betekenis. In de jaren dertig doceerde Van de Kieft namelijk geld- en financiewezen aan de Troelstra-school, opgericht door NVV en SDAP voor de scholing van kader. De leerlingen verbleven jaarlijks een maand op het Troelstra-oord om mondeling les te krijgen. Van de Kieft was hieraan zeer gehecht. Ook op het ex-libris van C. van der Lende (1887–1964), bestuurder van het NVV, zien we onder alweer stralende zon het uit de wolken oprijzende gebouw van de toekomst, met het gezegde 'Ons leven is het bouwen aan uw staat' (1931). De gestileerde bloemen zijn karakteristiek voor veel ex-libris en ander werk van Fré Cohen.

De ex-libris van Gerhard en Vorrink verkregen weldra bekendheid. Heukelom, belast met de samenstelling van het *Jaarboek 1927 van de VANK* (Nederlandsche Vereeniging voor Ambachts- en Nijverheidskunst) gewijd aan het werk van leerlingen van kunstnijverheidsscholen, nam vier door zijn leerlingen gemaakte ex-libris in dit jaarboek op, waaronder de vermelde twee van Fré Cohen.

Linksboven: Houtsnede, 1932 (cat. nr. 690).
Linksonder: Houtsnede, 1933 (cat. nr. 695).
Middenboven: Houtsnede, 1939, (cat. nr. 706).
Middenonder: Houtsnede, 1934 (cat. nr. 698).
Rechtsboven: Houtsnede, 1933 (cat. nr. 696).
Rechtsmidden: Houtsnede, 1932 (cat. nr. 691).
Rechtsonder: Houtsnede, 1932 (cat. nr. 692).

Thema's die betrekking hebben op het beroep of een liefhebberij van de eigenaar komen het meest op ex-libris voor. Ze zijn doorgaans concreet en hebben minder diepgang; aan de stijl en esthetiek behoeft dit uiteraard geen afbreuk te doen. Ongeveer de helft van het ex-libris-œuvre van Fré Cohen betreft deze beide thema's en de meeste ervan hebben de bekende forse en pittige stijl.

De uitzonderingen zijn het ex-libris van dr. N.J.G. Alozery (1925) – blijkens de voorstelling erop, retorten, een scheikundige – en dat van A.H. Draayers (1932), bedrijfsleider van de drukkerij van de Arbeiderspers. Het zijn niet de mooiste die zij maakte. Zeker dat van Draayers is slordig gesneden, de lijnen en letters lijken eerder te zijn gestoken in afbrokkelend linoleum dan in een houtblokje.

Het als bekroond al genoemde ex-libris van Marie Hamel (1896–1964) (uit 1932, in zwart en in roodbruin uitgevoerd) toont een vrouw met maskers. Marie Hamel was een bekend actrice en voordrachtkunstenares; zij was socialiste en trad veel op tijdens bijeenkomsten van SDAP en het Instituut voor Arbeidersontwikkeling. Schwencke noemde het eens een eenvoudig ex-libris met een sterke voordracht, dat daardoor lang in de herinnering zal blijven.[7] Al eerder had hij geschreven over een markante en typografisch goed doorwrochte houtsnede.[8] Opvallend is dat de voorstelling de twee diagonalen volgt. Mogelijk is rechtsonder, achter boomtakken, de glorende dageraad te zien. Maar niet iedereen was onder de indruk van dit ex-libris.

De recensent van de NRC vond naar aanleiding van een tentoonstelling van gelegenheidsgrafiek, dat het boekmerk voor Marie Hamel grafisch niet onverdienstelijk was maar toch niet van vindingrijkheid getuigde. Hij vroeg zich af of niet op oorspronkelijker wijze aan te duiden was dat Marie Hamel toneelspeelster is dan door een figuurtje met de twee bekende maskers.[9]

Het ex-libris van Jaap Hemelrijk (1888–1972) is dat van een classicus. De opgenomen spreuk 'Medèn agan' (niets te veel; of: overdaad schaadt) stond in de voorhof van de tempel van Apollo in Delphi. Hemelrijk was rector van het gymnasium in Alkmaar. Voor dat gymnasium had Fré Cohen al eerder (1928) een ex-libris getekend in een fraaie letter en het met een enkel ornament opgevuld.

Ook het ex-libris van D.A. Hemelrijk-de Jong (1887–1985) heeft zij gesneden (1938). Voor haar huwelijk was mevrouw Hemelrijk onderwijzeres, maar blijkens de voorstelling op het ex-libris hield ze als huisvrouw veel van koken. Het echtpaar Hemelrijk, waarmee Fré zeer bevriend was, woonde in Bergen; het ex-libris heeft de zee tot achtergrond. Fré kende Hemelrijk waarschijnlijk uit de beginjaren van de AJC; Jaap Hemelrijk schreef toen regelmatig in *Opgang* en *Het Jonge Volk*.

Het ex-libris voor F.M.W.v.M. (Westerouwen van Meeteren) (1933) met boeken, uil en narrenkop behoort aan een advocaat wiens karakter meebracht enige vrolijkheid in het leven te brengen. Het citaat van Horatius, 'Misce Stultitiam Consiliis Breven' (Meng een kleine dwaasheid in uw beraad) wijst hierop. Boek en uil symboliseren wijsheid en de narrenkop zotternij. Een combinatie van ernst en scherts die grafisch goed vorm kreeg.

Ook het ex-libris van W.G. Vegting (1902–1956) is dat van een jurist. Vegting was secretaris bij de Dienst der Gemeentelijke Handelsinrichtingen in Amsterdam en na de oorlog hoogleraar in het administratief recht. In het jaar waarin het ex-libris werd gemaakt (1941) promoveerde hij op een onderwerp dat de relatie tussen de gemeentelijke verordeningsbevoegdheid en het burgerlijk recht tot onderwerp had. Het paragraafteken op de boom des levens en de spreuk 'Jus est ars boni et aequi' (Het recht is de kunst van het goede en het gelijke) duiden op zijn hartstochtelijke liefde voor het recht.

Linksboven: Litho, 1942 (cat. nr. 712).
Linksonder: Houtsnede, 1933 (cat. nr. 694).
Rechtsboven: Houtsnede, 1934 (cat. nr. 699).
Rechtsonder: Houtsnede, 1936 (cat. nr. 702).

Joodse ex-libris

Op de grote tentoonstelling van joodse ex-libris in 1956 in Jeruzalem was een ex-libris van Fré Cohen te zien en wel dat van Joseph Gompers. Het is ook het enige dat Philip Goodman – een Amerikaanse verzamelaar van joodse ex-libris – in zijn artikel over Nederlandse joodse ex-libris noemt.[10] In catalogus en artikel ontbreekt een afbeelding ervan en wordt over haar andere joodse ex-libris niet gerept. Voor Joseph Gompers (1899–1945), werkzaam bij een bank en secretaris van de Financiële commissie van het Comité voor Bijzondere Joodse Belangen maar vooral bekend geworden als letterkundige en met wie Fré Cohen veel heeft samengewerkt, maakte ze evenwel twee ex-libris.

Het eerste – van 1933 – is gebaseerd op het aan 'Spreuken der Vaderen' ontleende gezegde 'De dag is kort en het werk veel' (in het Hebreeuws op het ex-libris vermeld), met als symboliek een de grond omploegende boer met zijn paard. Donkere wolken suggereren het vallen van de avond. Gompers zelf vond het een sober gehouden houtsnede, sterk van tekening, waarin de door hem gekozen spreuk zeer goed tot uitdrukking is gebracht.[11]

Het tweede ex-libris (1936) was bestemd voor boeken over antisemitisme. Het toont een man die door het hakenkruis is verpletterd. Gompers, die de oorlog niet heeft overleefd, schreef op 1 mei 1944 in het concentratiekamp Bergen-Belsen ter nagedachtenis van Fré Cohen het gedicht *De roode meidoorn bloeit*.[12] In zijn artikel over verzet en vervolging op ex-libris doelt de voorzitter van de Duitse ex-libris-vereniging Norbert Nechwatal (1921–1990) hierop wanneer hij schrijft: '... dieses sehr plakativ wirkendes Blatt bedeutet ein erschütterndes Zeugnis ihrer Freundschaft, denn auch der Sozialist Joseph Gompers wurde ein Opfer des Antisemitismus' (...deze zeer aangrijpende prent is een aansprekend getuigenis van hun vriendschap, want ook de socialist Joseph Gompers werd een slachtoffer van het antisemitisme).[13]

Het ex-libris uit 1933 op naam van Nico Bloemendaal (1902–1962), die zij door de AJC goed kende, heeft twee gelijkwaardige motieven. Een is het op de socialistische levensbeschouwing berustende toekomst-optimisme; het andere is het optimisme dat aan het joodse geloof inherent is. Twee idealen die hier op harmonische wijze zijn samengebracht.

Ook het ex-libris van E. van Amerongen (geb. 1912, thans in Israël wonend) heeft een paar motieven: het is duidelijk een schaak-ex-libris – Van Amerongen verzorgde een schaakrubriek in het *Nieuw Israëlitiesch Weekblad* – met een Hebreeuws gezegde dat is ontleend aan Zacharias 4–6: 'Niet door kracht noch door geweld maar door mijn geest zal het geschieden.' Deze uitspraak kan een wijdere strekking hebben dan een beperking tot het schaken. Het forse ex-libris werd in 1938 gesneden.

Gevarieerde motieven

In het voorgaande zijn ex-libris met een gemeenschappelijke symboliek beschreven. Hieronder volgen ex-libris met gevarieerde motieven die uitdrukking zijn van persoonlijke kenmerken als religieuze gevoelens, liefhebberijen, artistieke gevoelens of bergsport.

Lettie Nije (1908–1968), die zelf schilderde en tekende[14] en die naar eigen zeggen talloze malen met Fré Cohen heeft samengewerkt, liet een ex-libris maken door haar vriendin Kate Philipsen, oud-leerlinge van het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs en van J.B. Heukelom.[15] Omgekeerd ontwierp zij in 1933 een religieus ex-libris voor Kate Philipsen. Voor haar maakte Fré

Niet op naam gestelde ex-libris (drie met gefingeerde namen), litho's, 1942 (cat. nr. 714).

Cohen ook een ex-libris met de tekst 'Religiosam' (1941).[16] De voorstelling is het gevecht van Jacob met de Engel (Genesis 32: 24–26). Het motief werd gekozen vanwege de belangstelling voor godsdienst enerzijds en een aangeboren heupgebrek anderzijds. Het ex-libris was alleen bestemd voor religieuze boeken.[16] Zeer waarschijnlijk kenden de drie vriendinnen elkaar van de Kunstnijverheidsschool. Ook het ex-libris van Bep Neuteboom (ongeveer 1938/39) heeft een religieuze achtergrond. Het toont een merkwaardig gestileerde maar stevige boom, waarvan de stam fungeert als drager van een balans met twee schalen: de weegschaal als balans tussen hart en geloof, waarvan de bijbel het symbool is. De naam is in krachtige letters gesneden.

Het ex-libris van F. van Essen is dat van een pianist(e) en bestemd voor boeken over muziek. Het is een wat stijf ex-libris. Doorgaans krijgt de opdrachtgever een aantal ontwerpen voorgelegd waaruit een keuze kan worden gemaakt. Een ander, waaronder ook vaak de kunstenaar, zou een ander ontwerp hebben gekozen. Waarschijnlijk is dat laatste ook hier het geval. Ter vergelijking daarom een van de ontwerpen waarop de keuze van de opdrachtgever niet is gevallen (zie pagina 82, afbeelding cat.nr. 716). De esthetische waardering valt uit in het voordeel van de niet uitgevoerde schets.

De boekmerken op naam van Elisabeth Friedrichs (1933), Jelle Vollema (1934), Aalt Steinmeier (1939) en Eline van Santen (1941) behoeven naar voorstelling geen toelichting. Ze zijn ook alle in de bekende forse stijl gesneden. Dat van Eline van Santen past in de serie anonieme kinder-ex-libris, die hierna wordt vermeld, maar maakt er kennelijk geen deel van uit.

Indien men weet dat de voorstelling op het ex-libris van L.J. Veen (1932) is gebaseerd op het woord FRAM, dat 'recht door zee' betekent, is een toelichting hier eveneens overbodig.

Afwijkend van al haar andere ex-libris zijn die voor de beeldhouwer Leon S. Kinsbergen, – in de bezettingsjaren docent aan de Joodse Kunstnijverheidsschool – en Henriëtte Mathilde van der Stempel. Het laatste met de spreuk 'Victoria anat curam' (geen overwinning zonder moeite) is volgens Schwencke vermoedelijk het laatste ex-libris dat Fré Cohen heeft gemaakt. Hij kenmerkt het als 'kleine grafiek met grootse allure'[17] Dit klinkt wat overdreven, maar het is juist in die zin dat het surrealistische aspecten heeft.

Het ex-libris voor Kinsbergen lijkt er qua compositie op maar is niet surrealistisch: een beeldhouwer aan het werk en een opvliegende vredesduif. De bloemen hebben de bekende stijl, de vrouwenfiguur is sterk gespierd uit steen gehouwen. De bloemen op het ex-libris voor Van der Stempel – lotus of waterlelies – daarentegen geven even-als de compositie een wending in het werk van Fré Cohen aan.

Algemene ex-libris

Eerder is opgemerkt dat een ex-libris iets van de persoonlijkheid van de eigenaar moet uitstralen. Algemene of commerciële ex-libris voldoen niet aan dit kenmerk omdat ze onpersoonlijk zijn. Ze zijn in de winkel verkrijgbaar en de koper kan er zijn naam op schrijven of laten drukken. Een naamloos ex-libris behoeft niet lelijk te zijn maar omwille van een ruime afzet steken ze vrijwel nooit boven de middelmaat uit. Bovendien: een kunstenaar van naam zal ze niet willen maken. Anton Pieck was in de oorlogsjaren een opvallende uitzondering. Een verdedigbare uitzondering was de schilder Leo Schatz, die in 1942 samen met Wim Polak twaalf mapjes algemene ex-libris illegaal uitgaf. De opbrengst van deze ex-libris-serie, die zeven herdrukken beleefde, kwam ten goede aan onderduikers.[18]

Drie originele ontwerpen voor ex-libris die niet zijn uitgevoerd (cat. nr. 716).
Linksonder: Litho, 1931, niet gebruikt (cat. nr. 685).

Dat Fré Cohen tijdens de oorlogsjaren of beter: tijdens haar onderduikperiode, algemene ex-libris heeft gemaakt, was uit harde noodzaak, want om te kunnen leven waren inkomsten nodig en opdrachten waren er nauwelijks.

Van haar zijn uit deze tijd series voor volwassenen en – althans in ontwerp – series voor kinderen bekend. De zes ex-libris voor volwassenen hebben als onderwerp:
– een koggeschip met twee middeleeuwse figuren
– stilleven met boeken
– een vrouw met hoorn des overvloeds vol bloemen
– een meisje op een gevleugeld paard
– naakt meisje met ree
– zaaiende landman.
Ze zijn alle als litho uitgevoerd. Op drie van de originele tekeningen prijkt een gefingeerde naam: J.H. Schepers (koggeschip), Maria Fancy (stilleven met boeken) en P.J. Brattinga (Pegasus). De laatste naam is niet geheel gefingeerd want Fré Cohen was gedurende enkele dagen of afwisselend enkele weken ondergedoken bij de familie P.A. Brattinga in Hilversum. Geen lid van deze familie heeft echter P.J. als voorletters.[19]

Hoe het met deze ex-libris is gegaan en hoe Fré Cohen er over dacht, weten we uit een brief van haar aan Johan Schwencke, waaraan het volgende is ontleend.[20] Hoewel ze minder sympathiek tegenover algemene ex-libris stond, had ze op deze zes erg haar best gedaan om er toch iets goeds van te maken. Zo probeerde ze, hoewel de voorstellingen betrekkelijk neutraal waren en voor elk literair gevoelig mens te aanvaarden, ze toch boven het gewone onbenullige peil van de meeste van die 'ex-librissen voor iedereen' uit te heffen.

'En juist dat', zo vervolgt ze, 'is blijkbaar oorzaak geweest dat ze niet erg "gegaan" zijn en de drukkerij er zeker geen fortuin aan verdiend heeft. Het publiek vond ze namelijk over het algemeen nog veel te diepzinnig. Het best is wat dat betreft *De Zaaier* nog verkocht; ook het scheepje en iets minder het stilleven met de boeken. Ze sluit met de ontboezeming: 'Zoo ziet U hoe het "gewoone" publiek reageert op onze artistieke diepzinnigheden. Je kunt niet "gewoon" en laag-bij-de-gronds genoeg zijn. Ik vond het nog al leerzaam, en misschien zegt het U ook wel wat !'

Verder zijn er uit 1941 drie series ex-libris voor kinderen met als onderwerp: sprookjes, kinderspelen respectievelijk kinderen en liefde voor de natuur. De sprookjes zijn *Sneeuwwitje en de zeven dwergen*, *Assepoester*, *Roodkapje* en *Hans en Grietje*. De spelen zijn: vliegeren, indiaantje spelen, kamperen en kanovaren. De liefde voor de natuur wordt uitgebeeld door een jongen met lammetje, een in het wijde veld lezend meisje, een meisje met bloemen in de wind en een zittend meisje met bloemen. Van de eerste twee series zijn slechts een paar (proef?)afdrukken, geen oplagen bekend en van de laatste alleen ontwerptekeningen, die zich in het Stedelijk Museum te Amsterdam bevinden.

Niet uitgevoerde ex-libris

In de collectie Van Praag bevinden zich enkele tekeningen van ex-libris, ontworpen door Fré Cohen die voor zover bekend nooit zijn uitgevoerd. Allereerst een ontwerp voor het Hunehuis, vroeger kampgebouw van de AJC te Havelte en thans natuurvriendenhuis. Op de tekening staat in potlood geschreven 'ontwerp in uitvoering', maar uitgevoerd is het nooit. De voorstelling laat het Hunehuis zien, met vlag, een nabij gelegen hunebed, bloemen en een lezende jongen.

Een tweede ontwerp staat op naam van Herman Carel Hintzen (bankier te Rotterdam, 1892-1964). De figuur op dit ontwerp is een gepruikte natuurvorser, i.c. mijnheer Prikkebeen. De heer Hintzen las zijn kinderen vaak voor

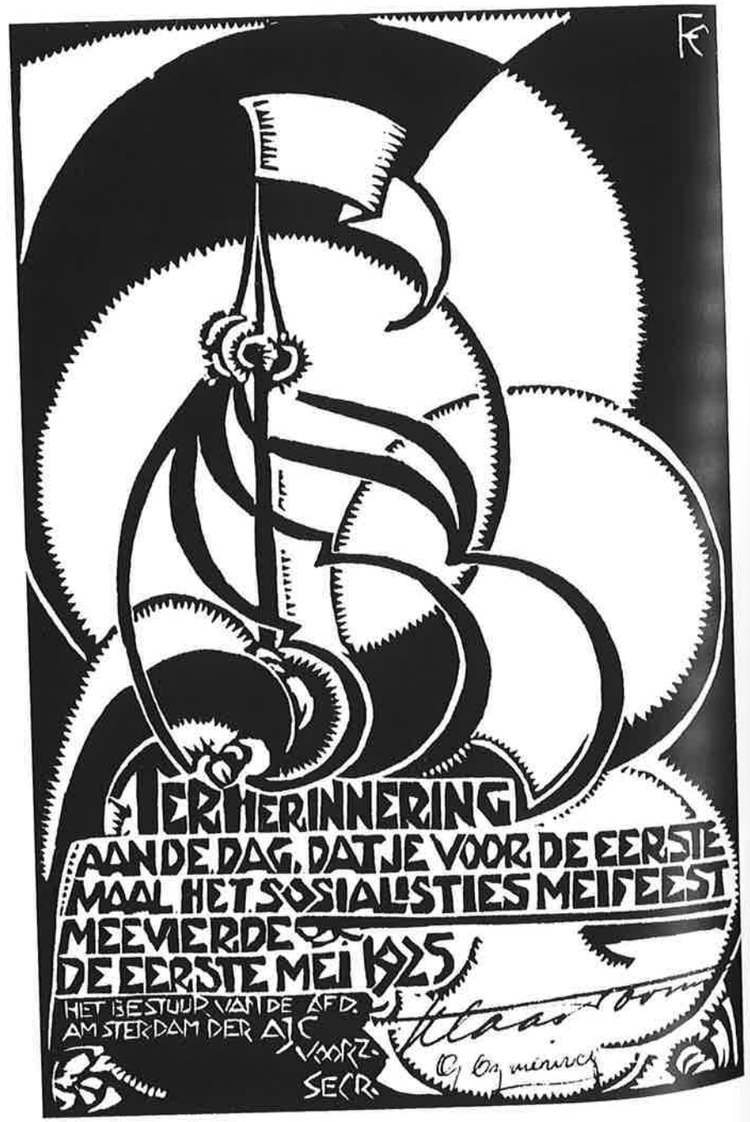

Herinneringskaart door Fré Cohen uit 1925, en twee ex-libris waarbij de stijl van Fré Cohen duidelijk is nagevolgd.

uit het vermakelijke boek *De avonturen van Mijnheer Prikkebeen*.[21]

Een derde schets draagt de naam van S. Henriques de Souza (directeur van een bijkantoor van de Incasso-bank te Amsterdam) die Fré Cohen kende van het Financiële Comité van het Noodfonds 1933, waarvoor zij de prent *Hoe lang nog?* maakte en waarvan De Souza penningmeester was. Getekend zijn – onder Keats' beginregel van *Endymion* (1817) 'A thing of beauty is a joy for ever' – een vaas met bloemen, folianten, een opengeslagen boek en enkele voorwerpen, waarschijnlijk sieraden of andere 'things of beauty.'

De twee laatste ontwerpen zijn op naam van M.I. Hirschel. Het is evenwel niet uitgesloten dat een ervan ooit is uitgevoerd, maar een afdruk is tot nu toe niet gevonden. De voorstelling heeft betrekking op muziek, Griekse of Romeinse kunst, een uil, een bunsenbrander en een retort; de laatste wijzen op een beroep in de chemie. Achter enkele afbeeldingen schuilt een zekere symboliek. De trias 'Wijsheid-Schoonheid-Kracht' op één van de ontwerpen is een duidelijke verwijzing naar het vrijmetselaarschap.[22]

Navolging

Het grafische werk van Fré Cohen heeft een geheel eigen stijl, die ook door de invloeden van Jugendstil en andere richtingen zoals Wendingen, De Stijl, en Nieuwe Zakelijkheid een tijdgebonden karakter heeft. Ze heeft dan ook geen school gemaakt, al is er met name in AJC-kring sprake geweest van beïnvloeding en overneming, ook op het gebied van ex-libris.

Om met een geval van overneming te beginnen: L.Tj. Huizinga (oud-AJC-er) maakte voor zijn schoonvader W. Brouwer Jr. – de latere voorzitter van de Algemene Bond van Handels- en Kantoorbedienden – een ex-libris dat vrijwel identiek is aan een door Fré Cohen gesneden 1 mei 1925-herinneringsprent.

Beïnvloeding is aanwezig op twee ex-libris, waaraan in beide gevallen het ex-libris van Koos Vorrink ten grondslag ligt. Het ex-libris van Wim Mensink, oud-AJC-er en later secretaris van de Partij van de Arbeid, is gebaseerd op de heuvel en ten dele ook op de compositie.

Op het ex-libris van Henk L. de Jong, door hemzelf rond 1932 in linoleum gesneden, vinden we de laaiende vlam en de sterren terug. De symboliek van het gemeenschappelijke ideaal speelde in al deze gevallen een belangrijke rol.

Gelegenheidsgrafiek

Veel van wat Fré Cohen heeft gemaakt voor de AJC was gelegenheidsgrafiek, een grafisch druksel, bestemd voor eenmalig gebruik bij een bijzondere gelegenheid. Hier beperken wij ons tot geboorte- en huwelijksaankondigingen en enkele andere kaarten.

Geboorteaankondigingen maakte ze op naam van Kees Stoovelaar (1926), Constance Deelen (1928), Anneke Krabbendam (1928), Martha Molendijk (1928), Dirk Veegens (1931), Lonie Dreesmann (1934) en Henriette de Vries (1941). De voorstelling op de kaarten is doorgaans simpel en traditioneel: wieg, baby en bloemen. De compositie daarentegen is fris en vernieuwend.

De huwelijksaankondigingen op naam van Sikkema-van Ooy, Bonn-Evers en Voet-Haalman hebben geen voorstelling maar wel een gekalligrafeerde tekst.

Kerst- en nieuwjaarskaarten heeft ze niet veel gemaakt: een houtsnede met kerstgroet van Bernard W.M. Ottevanger met de tekst 'In de menschen een welbehagen...' (1933) en een nieuwjaarswens voor de stichting Voor Zon en Vrijheid met natuur, verkeer en industrie als onderwerp (1938).

Links: Mapje voor prentbriefkaarten, Stadsreiniging Amsterdam, 1935 (cat. nr. 500).

Rechtsboven:Twee uitvoeringen van het chequeboekje Gemeentegiro Amsterdam, 1929 (cat. nr. 440).
Rechtsmidden: Inningsboekje, Gemeentegiro Amsterdam, 1929 (cat. nr. 442)
Rechtsonder: Uitbetalingsboekje, Gemeentegiro Amsterdam, 1929 (cat. nr. 441).

Band Familiestamboek, trouwboekje eerste klas, 1929 (cat. nr. 437).

Trouwkaart, 1938 (cat. nr. 728).

Diverse geboortekaartjes
(cat. nrs. 719, 722, 723, 724, 718, 721, 720).

Een wel heel bijzondere wenskaart – zonder naam – vertoont een gestileerde boom op een veld vol bloeiende tulpen en heeft als tekst het bijbelse gezegde, in het Hebreeuws en in het Engels: 'For lo, the winter is past. The rain is over and gone: the flowers appear on the earth...' (Solomon's song).[23]

Ten aanzien van de opdrachtgevers valt op dat de meeste tot de AJC-kring behoorden. De kerstgroet werd gemaakt voor een lid van de NEK.

Voor zichzelf heeft ze eenmaal een afwezigheidskaart gesneden. Dat was toen ze voor een maand naar Ascona vertrok om 'uit te rusten van een jaar arbeid'. Het is een voorstelling van een berglandschap met een meer en op de voorgrond een schilderes met zonnehoed die datzelfde landschap staat te schilderen. Op de kaart staat dat het haar voornemen is buiten te werken. Uit haar œuvre blijkt dat ze aan dat voornemen goed uitvoering heeft kunnen geven.

De opmerking – eigenlijk kritiek – is gemaakt dat het werk van Fré Cohen niets vrouwelijks vertoont (L.E. Kos, in *De Reclame*, juni 1930). Een dwaze opmerking die ontsproten is aan de gedachte dat kunst seksegebonden is. Met meer recht van spreken kan worden gezegd dat invloeden van Jugendstil en van J.B. Heukelom in haar ex-libris herkenbaar zijn, maar die betreffen dan alleen de boekmerken uit haar beginperiode waarin ook de ex-libris met socialistische symboliek tot stand kwamen. Ten gevolge van de maatschappelijke ontwikkeling, werkloosheid, opkomst van het fascisme en vervaging van het socialistische ideaal, ebde die symboliek en het denken in symbolen in de loop der jaren dertig weg.

In Fré Cohens symboliek van het Plan van de Arbeid (1936) wordt nauwelijks nog iets van het oude teruggevonden. Dat geldt ook voor de meeste door haar toen ontworpen ex-libris. Die zijn vooral decoratief, zij het dat de forse lijn niet ontbreekt. De voorstellingen duiden meer op het individuele van de eigenaar dan op diens gemeenschapsidealen. Dat gaat door tot het einde met inbegrip van de niet uitgevoerde ex-libris. Voor deze categorie zijn het de forse lijn en de open compositie waardoor zij zich onderscheidt van ex-libris van andere kunstenaars voor 1940.

Wij signaleerden evenwel twee ex-libris die buiten dit patroon vallen en die op een invloed van het surrealisme wijzen. Zij vormen een nieuw aspect in haar werk. Of en hoe dit aspect zou hebben doorgewerkt, indien haar leven niet was afgebroken, is niet aan te geven. Daarvoor was het nog te incidenteel. Die potentiële ontwikkeling moge voor immer een raadsel blijven, wij mogen blij zijn met wat ze in werkelijkheid achterliet.

Links: Werktekening gemaakt in 1927, bestemd voor het boek 'Ic sie des meyen schijn', dat in 1938 verscheen bij N.V. De Arbeiderspers.

Rechts: Een bladzijde uit 'Ic sie des meyen schijn', 1938 (cat. nr. 634).

Verzenddoos, firma Inventum, diverse maten, 1930 (cat. nr. 758).

Ontwerp voor een prentbriefkaart, 'Walcheren', ca. 1941-42 (cat. nr. 812).

Kalender van Joachimsthal's Boekhandel-, Uitgevers- en Drukkerijbedrijf N.V. te Amsterdam, 1941-1942 (cat. nr. 742).

Hoofdstuk 9

DE LAATSTE JAREN (1941–1943)

In 1941 werd al snel duidelijk dat het aanvankelijke optimisme over de oorlogsduur ongegrond bleek. Pessimisme won algemeen terrein. Bovendien nam de hoeveelheid anti-joodse maatregelen van de bezetter sinds het begin van dat jaar snel toe en werden ze steeds strenger. Ondanks de intimidatie en toenemende vervolgingsdruk werkte Fré Cohen in een hoog tempo. Aan joodse zijde werkte ze onder meer aan omslag en illustraties voor het kinderboek *Chajiem van Groede*, geschreven door de zionisten Jerohm Hartog en Hugo Heymans. In deze in 1941 uitgebrachte publikatie wordt haar naam voluit vermeld.[1]

Dat was niet het geval bij de ruim veertig illustraties voor Jacob van Lenneps dagboek en reisverhaal *Nederland in den goeden ouden tijd* in 1942 uitgegeven door W. de Haan te Utrecht. In de inleiding tot deze uitgave is vermeld dat de illustraties ten dele zijn ontleend aan oude gravures en ten dele berusten op fantasie naar oude motieven. Maar in 1948 onthulde een anoniem gebleven vriend(in) dat de illustraties in dit boek van de hand van Fré Cohen zijn.[2] Het ontbreken van haar signatuur wijst op een ontduiking van de rigide verbodsbepalingen van de bezetter jegens de joden.

Andere firma's waarvoor ze werkte waren de gebr. Spanjersberg in Rotterdam, een uitgeverij van prentbriefkaarten, en Strengholt's uitgeverij in Amsterdam. Voor de eerste ontwierp zij – mogelijk als een teken van verbondenheid van Nederlandse bevolkingsgroepen – een serie klederdrachten- alsmede kinderkaarten en een serie kaarten met kabouters. Haar handelsmerk was een schilderspaletje met de aanduiding Freco.[3]

Voor Strengholt maakte ze tal van boekomslagen, waarop maar weinig van de haar zo eigen stijl is terug te vinden. Ook deze omslagen zijn niet of nauwelijks gesigneerd.

In het najaar van 1941 voltrok zich wat Presser noemt de 'Scheiding bij het onderwijs' en moesten joodse kinderen en leerkrachten naar joodse scholen. Onder auspiciën van de door de Joodse Raad ingestelde Centrale Commissie voor het Joodse Onderwijs werden joodse scholen opgericht. Ook kwam de Van Leer-Stichting tot stand met als doel 'de bevordering van kunsten en wetenschappen onder de Joden in Nederland', gefinancierd door de industrieel B. van Leer en diens zoon.[4]

Mede op aandringen van de grafisch industrieel en kunstbeschermer W.A. van Leer[5] werden toen plannen ontwikkeld voor de vorming van een joodse kunstnijverheidsschool, die evenals het door de Joodse Raad opgerichte Joods Symfonieorkest en het Joods toneelgezelschap in de Hollandsche (toen Joodsche) Schouwburg zou worden ondergebracht. Volgens de enige bron waarover wij beschikken – een artikel in *Het Joodsche Weekblad* – werden de plannen van W.A. van Leer uitgewerkt door Jaap Kaas, oud-docent van het Instituut voor Kunstonderwijs, die ook directeur werd. Al in dit stadium werd ook de naam van Fré Cohen genoemd.[6]

Na de benoeming van een schoolbestuur werd de W.A. van Leer Kunstnijverheidsschool begin december 1941 geopend. Het aantal leerlingen bedroeg ruim veertig, afkomstig van de Rijksnormaalschool, Gymnasium en ULO. Het lesprogramma was mede afgestemd op het niveau van een middelbare kunstnijverheidsschool.

Behalve Jo Spier en Engelien Reitsma-Valença gaf Fré Cohen gedurende dertien uur per week les in grafiek en reclametekenen.[7] Haar aanstelling als lerares had ze waarschijnlijk te danken aan B.M. Nijkerk, penningmeester van het bestuur.[8] Het betekende voor haar wat vaste inkomsten en een stempel op haar persoonsbewijs dat haar voor deportatie kon vrijwaren.

Fieke Lange-Asscher herinnert zich hoe Fré Cohen haar leerlingen de liefde voor letters bijbracht en de opwinding die het ontdekken van dat terrein van de kunst

Links: Illustratie uit 'Chajiem van Groede', 1941.

Rechts: Band, Drukkerij Trio, 1941 (cat. nr. 631).

gaf. Ze leerden schrijven met de redispen en met de schuin gesneden pen. Ze herinnert zich ook een boekje dat Fré Cohen had uitgeschreven en geïllustreerd en waarin de leerlingen mochten bladeren.

Zo maakte ze hen bekend met de schoonheid van het bladspiegelformaat en het rustgevende raam van het papier. Het was klassiek en de illustraties suggereerden laat-middeleeuwse houtsneden.[9] Zeer waarschijnlijk gebruikte Fré Cohen haar boekje *Ic sie des meyen schyn* als lesmateriaal. Tot de zomer van 1942 heeft ze op deze school gedoceerd.[10]

Het lesgeven was noodzaak; voor na de oorlog had ze andere plannen waarvoor de schetsen en tekeningen al klaar lagen. 'Als we die dag nog eens mogen beleven', schreef ze aan Johan Schwencke, 'Soms ga je er aan twijfelen.'[11]

Als aanloop tot de deportaties werd op 1 mei 1942 het verplicht dragen van de jodenster gedecreteerd en ruim een maand later begon de 'polizeilicher Arbeitseinsatz' in Duitsland van joodse mannen en vrouwen van zestien tot veertig jaar.[12] Ook Fré Cohen ontving – ondanks haar vrijstellingsstempel – een oproep. Ze meldde zich niet en hield zich schuil in haar atelier, waar ze veel van haar tekeningen voorzag van haar pseudoniem 'Connie Frederichs.'[13] De toenemende felle razzia's op de joodse bevolkingsgroep vergrootten haar angst voor eigen veiligheid en na uitvoerig overleg met Jaap Kaas en Joop Voet, oud-AJC'er, besloot ze in Amsterdam onder te duiken en haar werk bij vrienden in bewaring te geven.

In verband met haar opdrachten moest ze evenwel regelmatig overleg plegen met opdrachtgevers. Ze liet het haar rood verven en voorzag zich van een groot aantal schuiladressen. Soms verbleef ze ergens maar één dag, vaak ook enkele weken.

Hoezeer de onrust en angst haar te pakken kregen blijkt uit een mededeling van J. Uylings: 'Fré Cohen zou één dag bij ons onderduiken; uiteindelijk bleef ze drie weken. Schuin tegenover ons woonde Dick Dooijes, een graficus, en onder ons woonde een NSB'er die waarschijnlijk vermoedens had dat wij een joodse onderduikster verborgen, maar hij heeft er verder geen werk van gemaakt. Zij had het haar rood geverfd en maakte een zeer nerveuze indruk. Ze vluchtte dan ook elke keer wanneer de bel ging naar de slaapkamer. Vaak werd de spanning haar teveel en ging ze de straat op. Na deze weken vertrok zij met voor ons onbekende bestemming. In die tijd was het beter als ze niet alles wist.'[14]

Uit een reconstructie weten we verder dat ze op een gegeven moment Amsterdam achter zich liet en onderdak vond bij haar oude AJC-vriendin Rie Keesje-Hillebregt in Diemen. Hier verbleef ze enkele maanden, waarna ze in Hilversum een nieuw onderdak vond bij de ouders van de graficus Pieter Brattinga. Diens vader was in die tijd eigenaar van de steendrukkerij De Jong & Co die veel drukwerk voor socialistische organisaties verzorgde.

Ook verbleef ze enkele weken in Lochem waar op de Barchemseweg 44 Margot Vos woonde (Margot en haar zuster Marie leverden belangrijke bijdragen tot de culturele vorming in de AJC). De dochter van Margot herinnert zich niet meer of Fré alleen kwam of werd gebracht, wel dat het huis niet geschikt was voor onderduikers. Schuin er tegenover lag een school waarin Duitse soldaten waren gelegerd, die regelmatig langsliepen en naar binnen keken.

Ook de buurtbewoners ontging het niet wie er kwamen, dus kon Fré zich niet verborgen houden. Na twee weken is ze naar een ander adres gebracht.[15] Haar laatste onderduikadres was de boerderij van Mien en Hendrik Zomer, in Borne. Ze arriveerde er omstreeks september 1942, het haar rood geverfd en niet in het bezit van een vervalst persoonsbewijs, en werd bij het kleine station opgewacht door Hendrik Zomer.[16]

Pré Cohen

In het najaar 1942 ontving F.C. een oproep.
Te was in het bezit van een geldig Stempel, doch besloot niettemin onder te duiken, aangezien ze het niet aandorst nog langer hier te blijven. Te heeft verschillende onderduik-adressen gehad, o.a. te Amsterdam, Diemen, Winterswijk, Hengelo, Rotterdam.
Haar actieve aard maakte het haar bijna onmogelijk het onderduikers-leven te leiden. Te had volop werk / opdrachten / doch kon niet voortdurend in huis blijven. Hierdoor stelde zij zich bloot aan verschillende gevaren, hetgeen het groote aantal onderduik-adressen verklaart.
Op haar laatste adres in Hengelo werd een inval gedaan. Te werd daar gearresteerd. Onderweg naar het politiebureau zag ze kans, wegtje, dat zij bij zich droeg, in te nemen. Te werd naar het R.K. Ziekenhuis in Hengelo vervoerd waar ze in 1943 overleed.
Haar werk is bij verschillende mensen ondergebracht, een groot deel echter viel waarschijnlijk in handen van de S.D., daar ze veel teekeningen, schilderijen, enz. bij joden had opgeborgen.
In het voorjaar van 1943 is het werk, dat nog op haar atelier Karel du Jardinstraat aanwezig was door de S.D. weggehaald.

Haar zuster, die Saffier- of Smaragdstraat 37 woont zal waarschijnlijk nadere gegevens kunnen verstrekken omtrent werk, overlijdensdatum, enz.

Dit schreef de heer Kaas voor u op.
E.R.V.

Linkerpagina: Relaas van Jaap Kaas, directeur en leraar W.A. van Leer Kunstnijverheidsschool, opgetekend door Engelien Reitsma- Valença, ca. 1946/1947.
(Archief Johan Schwencke, museum Meermanno Westreenianum, Den Haag).

Na de uitwisseling van het wachtwoord gingen ze op weg naar de boerderij aan de Deldensedwarsweg. Uiteraard waren er voorzorgsmaatregelen voor het geval er onraad dreigde: zij moest zich dan schuilhouden op de hooizolder, waar een minuscuul gaatje in de vloer uitkwam in de huiskamer. Verwisseling van een vaas met bloemen was het teken dat het gevaar was geweken.

In de boerderij verbleef nog een joodse onderduiker, de fabrikant Emiel Soesman uit Rotterdam. Beiden hielpen bij de dagelijkse huishoudelijke bezigheden. Fré tekende uiteraard veel; zij portretteerde er ook de veertienjarige dochter Minie Zomer.

De karakters van de beide onderduikers botsten nogal eens; vaak vonden felle politieke discussies plaats waaraan Hendrik Zomer met een vuistslag op tafel een einde maakte. Regelmatig bracht Fré ter sprake dat men haar niet levend te pakken zou krijgen. Sinds de machtsovername in Duitsland in 1933 wist zij wat haar te wachten stond en dat wilde ze niet meemaken. Ze had dan ook altijd enkele gifpillen in een handtasje bij zich.

Tot de zomer van 1943 verliep het onderduikproces rustig. Daarna ging het mis. Waarschijnlijk na een tip werd Fré Cohen op 10 juni in de huiskamer gezien door een paar Nederlandse SS-ers die onmiddellijk het raam openschoven en recht op haar afstevenden. Gegrepen door een panische angst bekende ze joods te zijn en noemde ze haar naam.

Emiel die uit het schuurtje kwam en weldra begreep wat er aan de hand was, verklaarde als knecht op de boerderij werkzaam te zijn en bood aan om Hendrik Zomer van de fabriek op te halen. Kennelijk kwam hij als betrouwbaar over want het werd hem toegestaan. Hij verdween in het weiland om nooit meer terug te keren. Hij overleefde de oorlog.

Intussen had Fré Cohen toestemming gekregen om even naar het toilet te gaan; daar nam ze haar gifpillen in. Op weg naar het politiebureau werd ze onwel, zodat ze met spoed naar het Gerardus Majella Ziekenhuis in Hengelo werd gebracht waar haar maag werd leeggepompt. Te laat. Na twee dagen in coma te hebben gelegen overleed ze op 12 juni 1943, nog geen veertig jaar oud.

Doodgraver Apool dolf een naamloos graf op de kleine joodse begraafplaats van Hengelo; de laatste rustplaats van een vrouw die door haar tomeloze energie en uitzonderlijk talent een enorm œuvre achterliet en zich een blijvende plaats in de wereld van de grafische kunst verwierf.

In 1950 heeft haar zuster Sophie een eenvoudige steen op het graf laten plaatsen ter nagedachtenis aan Fré, haar vader Levie Cohen en haar broer Bernard H. Cohen.[17]

De woning van Margot Vos in Lochem, een van de onderduikadressen van Fré Cohen in 1942.

Portretstudie van Fré Cohen door Jaap Hemelrijk, potlood, 26,5 x 17, 15 mei 1927.

Hoofdstuk 10

EPILOOG

De nalatenschap...

In het begin van de oorlog waren er plannen om het atelier in de Karel du Jardinstraat te verlaten en op zoek te gaan naar een groter atelier in samenwerking met de architect A.S. Polak. Deze ruimte werd aanvankelijk gevonden in de Johannes Verhulststraat, maar het verloop van de gebeurtenissen verhinderde de uitvoering van het plan.[1]

Fré Cohen verbleef in die tijd veel in haar atelier en trof voorbereidingen om een deel van de inboedel onder te brengen bij vrienden en kennissen. De grote stukken bleven staan. Nadat zij was ondergedoken heeft haar zuster Fie nog éénmaal het atelier bezocht; zij nam enkele schilderijen, fotoalbums, schetsboekjes en andere persoonijke dingen mee.[2]

Tenslotte is het atelier ontruimd door de SD en een groot aantal werken moet als verloren worden beschouwd.

Op het onderduikadres in Diemen bij haar AJC-vriendin Rie Keesje bleef origineel werk achter dat later weer onder haar vriendenkring verspreid werd. Nog weer later nam Fie het werk mee dat was achtergebleven bij de familie Zomer in Borne.

Meteen na de oorlog ontwikkelde de uit de illegaliteit opgekomen uitgeverij De Telg onder leiding van Wim Polak plannen om een uitgave *Keur uit het werk van Fré Cohen* te realiseren. Het werk werd in de vakpers aangekondigd, maar omdat de officiële vergunning om een uitgeverij te mogen beginnen uitbleef, is het nooit tot een uitgave gekomen.[3]

Vermoedelijk is het daaruit overgebleven werk terechtgekomen bij de afdeling toegepaste kunst van het Stedelijk Museum in Amsterdam, waar de in 1945 benoemde directeur Willem Sandberg (1897–1984) een belangrijke rol speelde bij het verzamelen van archieven en grafisch werk. Het voorbeeldenarchief van het Instituut voor Sier- en Nijverheidskunst is namelijk verloren gegaan door een bombardement op een pand in de Haagse Bezuidenhout, waar de SD het had opgeslagen. Het materiaal in deze collectie was kennelijk afkomstig uit haar atelier: schetsen voor niet uitgevoerde projecten, tekeningen en studies voor boekbanden.

Ander werk, met name tekeningen, kwam te voorschijn toen de AJC na de oorlog begon met kleine verkooptentoonstellingen om geld in te zamelen voor de wederopbouw van de qua ledental en bezittingen ernstig gehavende organisatie. De tekeningen kwamen terecht in diverse privé-collecties van oud AJC-leden.[4]

Twee portretten waarop Fré Cohen bijzonder gesteld was en die heel lang haar atelier sierden, hebben de oorlog overleefd: het portret van Lion Contran is na jarenlang te hebben gehangen in een kantoor van de CPN, weer terug in familiebezit. Het portret van Ruben Gradmann kwam van de zolder van het NIVON (Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk, de voortzetting van het vooroorlogse Instituut voor Arbeidersontwikkeling, waarvoor Fré Cohen werk uitvoerde) en bevindt zich thans in een privécollectie.

Dank zij de vele archieven en collecties van musea en particulieren kon de voorliggende inventarisatie worden gemaakt.[5] Als door deze publikatie en de tentoonstelling in het Amsterdams Historisch Museum nog werk wordt ontdekt, dat tot nu toe geen algemene bekendheid kreeg, zal dit de auteurs niet verwonderen. Want ook hier geldt dat ontdekkingen vaak op toeval berusten.

Herdenkingszuil bij de Paasheuvel te Vierhouten, met namen van tijdens de Duitse bezetting omgekomen AJC-leden, onder wie Fré Cohen.

NOTEN

Hoofdstuk 1 – Jeugd en beginjaren

1 Levie Cohen, geboren 15 maart 1874 te Gouda en overleden op 17 september 1942 in de omgeving van Oswiezim, Polen.
Esther Sarlie, geboren 12 juni 1876 te Amsterdam, aldaar overleden op 1 november 1942.
Sophie Cohen, geboren 18 maart 1906 te Amsterdam, en overleden op 29 oktober 1949 te Bremen.
Bernard Henri Cohen, geboren 21 juli 1912 te Berchem (België) en overleden op 18 februari 1945 te Bergen-Belsen in Duitsland. Bron: Bevolkingsregister Amsterdam.

2 Interview Joop Voet in september 1988, afgenomen door Ineke Vlug.

3 Ber Drukker, in *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, Amsterdam 1977, p. 16-20; Drukker baseerde zich hier op een gesprek met Fré's zuster Fie.

4 Foto's in het bezit van mevrouw R. Kleerekoper te Amsterdam, klasgenoot van Fré Cohen op de Eerste Amsterdamsche Mulo, die gevestigd was in de Stadstimmertuin, pal tegenover de Stadsdrukkerij.

5 C.C., 'Hoe Fré Cohen tóch haar roeping kon volgen', in: *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941, p. 5.

6 Johan Schwencke, 'Grafisch werk van Fré Cohen', in: *De Vrouw en haar Huis*, maart 1935, p. 572-577.

7 Waarschijnlijk heeft de heer I. Monas (1888–1985), chef van de afdeling Inkoop bij Draka, waar Fré Cohen als typiste werkte, haar – als socialist – bij N.V. Ontwikkeling geïntroduceerd.
De heer I. Monas Jr. is in het bezit van de tekening *Groet aan de eeuwigheid* (september 1921) die zijn vader toen van FC, mogelijk als blijk van erkentelijkheid, kreeg. Het vorenstaande vindt verder steun in een telefonische mededeling (24 september 1992) van de heer H. Elers te Amsterdam, die destijds ook bij Draka werkzaam was. De heer Elers herinnerde zich nog dat FC gepikeerd was omdat haar initialen op een Draka-advertentie ontbraken.

8 *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941.

9 Frank de Glas, *Nieuwe lezers voor het goede boek; de Wereldbibliotheek en Ontwikkeling/De Arbeiderspers voor 1940*, Amsterdam 1989, p. 193. De Glas baseert zich hier op de Notulen van de Raad van Beheer Ontwikkeling.

10 Alice van Nahuys vertaalde o.a. *De Burger* van Leonard Frank (dit boek heeft een door Fré Cohen ontworpen stofomslag). Op 9 mei 1930 werd zij adjunct-directrice bij uitgeverij Em.Querido en een jaar later kreeg zij mede de leiding van de uitgeverij. Tot haar overlijden in 1967 maakte zij deel uit van de directie. Op een ontwerp voor een band voor *De menschen meenen het goed met de menschen* van Maurits Dekker (1934), staat vermeld: 'Beste Fré. Ik beide je vergeefs op, deze is gekozen met de aangegeven wijzigingen. Alice.' (Archief Em.Querido, Amsterdam)

11 A.M. de Jong, 'Nieuwe uitgaven van Ontwikkeling', in: *Het Volk*, 19 december 1923.

12 A.M. de Jong, 'Kalenders', in: *Het Volk*, 7 januari 1925.

13 *De Reclame*, februari 1925, p. 122.

14 *De Reclame*, februari 1926, p. 104.

Hoofdstuk 2 – Fré Cohen als lid van de AJC

1 C.H. Wiedijk, *Koos Vorrink; gezindheid, veralgemening, integratie: een biografische studie (1891 - 1940)*, 1986, p. 77.

2 Brief van 28 februari 1988 van Joop Voet in Israël aan Ineke Vlug in Amsterdam.
Met de kennis, een schilder uit Loosdrecht, wordt vermoedelijk bedoeld de Gooise schilder Gerard Huysser. De heer Herman Schnitzler woonachtig op Curaçao erfde van zijn tante Nora Huysser-Schnitzler een zwart/krijt tekening, 35 x 50 cm, voorstellende zijn grootvader. Dit is gesigneerd rechtsonder 'Free Cohen'. In dit stadium was het niet mogelijk het schilderij nader te onderzoeken voor definitieve toewijzing aan Fré Cohen. Brief Herman Schnitzler aan Peter van Dam, 13 februari 1993.

3 *Het Jonge Volk*, 8 en 22 januari, 5 en 19 februari, 5 en 19 maart, 2 en 16 april 1926.

4 H.F. Cohen, *Over de vernieuwing van het socialisme*, Leiden 1974, p. 217.

5 *Onze Paasheuvel*, 1923, p. 15.

6 *Het Jonge Volk*, 8 augustus 1924, p. 251.

7 *Het Jonge Volk*, 28 maart 1924.

8 Koos Vorrink, '25 jaar Paasheuvel', in: C.H. Wiedijk, *Geluidsdocumenten van en over Koos Vorrink*, Utrecht 1981, p. 41.

9 Fré Cohen in: *Zonnedagen*; een verzameling indrukken, geschreven door de deelnemers aan de Paasheuvel-weekkampen in de zomer van 1924 (niet gepubliceerd).

10 Koos Vorrink, 'Het uiterlijk van onze uitgaven', in: *Het Jonge Volk*, 26 december 1924, p. 407.

11 Koos Vorrink, 'Modern drukwerk'; een waarderend oordeel, in: *Het Jonge Volk*, 2 april 1926, p. 79.

Hoofdstuk 3 – Opleiding aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs (1924–1930)

1 J.B. Smits, 'Het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs te Amsterdam', in: *Nederlandsche Ambachts- en Nijverheidskunst*, jaarboek VANK 1927, p. 17-24.
Zie ook: J. Niegeman, 'Kunstonderwijs aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs', in: *De 8 en Opbouw*, 1938, p.14 en p. 133-134.
J. Stada, *De geschiedenis van de Vereeniging Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs- Gerrit Rietveld-academie 1924-1970*, doctoraalscriptie Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, 1982.
Sergio Polano (red.), *Hendrik Petrus Berlage, het complete werk*, Atrium 1990.
N.N. 'Dagteeken- en kunstambachtsschool voor Meisjes', in: *Bouwwereld* VII, 24, 10 juni 1908, p. 186-188. (In 1968 werd de naam Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs veranderd in Gerrit Rietveld-academie).

2 J.B. Heukelom woonde en werkte in Amsterdam; zijn opleiding genoot hij aan de Rijksschool voor Kunstnijverheid en de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten. Hij was aquarellist, tekenaar, lithograaf, ontwerper van boekbanden en houtsnijder. Tot zijn leerlingen behoorden: P.H. van Asperen, E.J.E. den Boer, Chris van Geel, Albert Klijn en J. Löbner.

3 Het archief uit deze periode is slechts fragmentarisch bewaard gebleven. Wij vonden vermeld in de 'leeringenlijsten 1927-1928' (invnr. 7.1.20): Frederika Sophia Cohen, Zaaiersweg 125, gekomen september 1924, schoolgeld ƒ 8.–, volledige dagcursus grafiek; 'leerlingenlijsten 1928-1929' (invnr. 7.1.21): onderwijs kosteloos en in de 'leerlingenlijsten 1929-1930' (invnr. 7.1.22) : bij cursus modeltekenen vertrokken februari 1930, schoolgeld ƒ 20.–.

4 Notulen van de bestuursvergaderingen van 15 februari 1927, 15 maart 1927 en 26 april 1927 van het Instituut voor Kunstnijverheids-onderwijs (archief Gerrit Rietveld-academie).

5 Van de modeltekencursus zijn enkele naaktstudies bewaard gebleven, gesigneerd en gedateerd: FC 4-10-30, 11-10-30 en 1-2-31, aanwezig in de voormalige collectie van Henk Rotgans, zoon van de reclametekenaar Jan Rotgans, medeleerling in dezelfde klas.

6 Johan Schwencke, 'Grafisch werk van Fré Cohen', in: *De Vrouw en haar Huis*, maart 1935, p. 573.

7 Aanwezig bij mevrouw N. Monnier (collectie Jan Kooyman) in Amsterdam.

8 Uitnodigingskaart in Gemeente-Archief Amsterdam, schrift in Fré Cohen-archief, Stedelijk Museum Amsterdam, afdeling toegepaste kunsten.

Hoofdstuk 4 – Opdrachten van de gemeente Amsterdam

K. = archief Kunstzaken (5192)
ST = archief Stadsdrukkerij (275
GDH= archief Gem. Dienst Handelsinrichtingen (5240)
GM = archief Gemeentebedrijven (5140)
Bovengenoemde 4 archieven zijn aanwezig in het GA.
GA = Gemeente Archief Amsterdam

1 *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941, p. 5.
2 Tony Jansen en Jan Rogier, *Kunstbeleid in Amsterdam 1920-1940*, Nijmegen 1983, p. 142.
3 Mr. drs. H. van Dam van Isselt: in vaste dienst bij de gemeente Amsterdam van 15 september 1918 tot 1945; van 1945-1947 hoofd van de afdeling muziek, letterkunde en toneel bij het Ministerie van O.K. en W.; van 1947-1950 wachtgeld; van 1950-1961 adjunct-directrice bij het Nederlands Kunsthistorisch Instituut te Rome. Ref.: Personele dossiers Rijkspersoneel Min. van O.K. en W. (2.14.17) Rijksarchief Den Haag; Nederlands Patriciaat jrg. 66 (1982) p. 14-16.
4 Peter van Dam, *N.P. de Koo, binnenhuisarchitect/graficus*, ongepubliceerd manuscript; A.M. Hammacher, *Jean François van Royen (1878–1942)*, Den Haag 1947.
5 VANK en ISN zeteldeen beide in het pand Zwarteweg 64, Den Haag.
6 Tony Jansen en Jan Rogier, *Kunstbeleid in Amsterdam 1920-1940*, Nijmegen 1983, p. 171-172.
7 W.F. Gouwe aan Van Dam van Isselt, 14 oktober 1924, no. 20 K 1925.
8 Van Dam van Isselt aan De Koo, 12 januari 1925, no. 20 K 1925.
9 Gouwe aan Van Dam van Isselt, 16 januari 1925, no. 20 K 1925.
10 Van Dam van Isselt aan De Koo, 23 januari 1926, no. 1 5a K 1926.
11 Van Dam van Isselt aan De Koo, 16 februari 1927, no. 25 K 1927.
12 Verslag bestuursvergadering VANK, 20 september 1927, archief J.F. van Royen, invnr. 107, Koninklijke Bibliotheek Den Haag , afdeling bijzondere collecties.
13 Conceptbrief wethouder Kunstzaken aan wethouder Gemeentebedrijven, juni 1928, no. 200 K 1928. Het concept draagt het paraaf van Van Dam van Isselt.
14 E.J. de Groot aan wethouder Gemeentebedrijven, 20 juni 1928. K 200/1928.
15 Van Dam van Isselt aan De Koo, 18 juli 1928, K 200b/1928.
16 Van Dam van Isselt aan Fré Cohen, 1 augustus 1928, K 15/1928.
17 Gouwe aan Van Dam van Isselt, 18 september 1928, K 200/1928.
18 Ketelaar aan wethouder Gemeentebedrijven, 22 februari 1929, K 19/1929.
19 Ketelaar aan Fré Cohen, 15 mei 1929, GM port. 1 133/1929.
20 Fré Cohen aan J. Klunder, 22 juli 1929, ST port. 118/1929.
21 Philip van Praag, 'Ph. van Praag (1887–1942), Symboliek ten dienste van de socialistische arbeidersbeweging', in: *Tijdschrift voor sociale geschiedenis*, juni 1981, p. 142-166.
22 Gouwe aan Van Dam van Isselt, 3 september 1931, GA Amsterdam.
23 F.A.G. Keesing, *De conjuncturele ontwikkeling van Nederland en de evolutie van de economische overheidspolitiek 1918-1939*, Utrecht z.j., p. 106 e.v.
24 Klunder aan wethouder Gemeentebedrijven (E.J. Abrahams), 31 december 1931, GM port. 53, no. 45/1931. Zie ook ST port. 136 no. 252 dd. 1 februari 1932.
25 Zie noot 24.
26 Schrijver is William Farringdon in: *Advertising Display*, London, december 1930, opgenomen in: *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, 1977, p. 42.
27 J. Voet aan Ineke Vlug te Amsterdam, brief van 10 februari 1987.
28 Verslag van een fragment van één der voordrachten is opgenomen in *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, 1977, p. 46-47.
29 Lijst van inzending naar de tentoonstelling, ST port. 146/1934.
30 De volgende bedragen geven een kijk op de honoraria die Fré Cohen ontving:
Wereldtentoonstelling Brussel ƒ 500.–.
Jaarbeurs Tel Aviv ƒ 150.–.
Avia Luchtvaarttentoonstelling 1937 ƒ 500.–.
Jubileumtentoonstelling 1938 ƒ 300.–.
GDH nrs. 287/1935, 122/1936, 377/1937, en 723/1938.
31 Extract uit het Boek der Besluiten van den Regeeringscommissaris voor Amsterdam, 18 april 1941, Archief Publieke Werken no. 361/1941, pakket 5 no. 125.
32 Hans Mulder, *Kunst in crisis en bezetting: een onderzoek naar de houding van Nederlandse kunstenaars in de periode 1930-1945*, 1978, p. 128.

Hoofdstuk 5 – Joodse aspecten in het werk van Fré Cohen

1 *Ha'Ischa* was een uitgave van J.L. Joachimsthal in Amsterdam.
2 Interview met L. Boas op 9 november 1987 en met J. Voet in september 1988; beide interviews werden afgenomen door Ineke Vlug; brief van 28 april 1992 van J. Voet aan Peter van Dam.
3 Siegfried E. van Praag, Joseph Gompers, in: *Bijdragen en Mededelingen van het Genootschap voor Joodsche Wetenschap in Nederland* VII, Amsterdam 1956, p. 21-22.
4 Mededeling van de kunstenaar Ralph Prins die bij Gompers ondergedoken was, in een interview op 25 augustus 1991 met Peter van Dam.
5 Gompers in: *Neerlands Jodendom*, 5 januari 1935, p. 11.
6 In *Het Centraalblad voor Israëlieten in Nederland*, no. 3, 19 mei 1939, p. 7; exemplaren van de gesigneerde rijmprent bevinden zich in de collecties J.H. Coppenhagen in Israël, de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en de Universiteitsbibliotheek in Amsterdam.
7 Het betreft onder meer de letterbandontwerpen voor de romans *De één zijn dood* en *De menschen meenen het goed met de menschen* van Maurits Dekker alsmede de kleine gekalligrafeerde titels in de vorm van schoolschriftetiketjes voor diverse uitgaven van de schrijver J.W.F. Werumeus Buning, zoals *Een ontmoeting met vreemde gevolgen*, die volgens *Brinkman's Cumulatieve Catalogus* door Fré Cohen zijn ontworpen.
8 Martine Stroo, *Leo Pinkhof, Joods kunstenaar in Den Helder*, Den Helder 1990, p. 16.
9 *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941.
10 *Het Drukkersweekblad*, 18 januari 1936, p. 24.
11 *Ha'Ischa*, 10 (october 1934), p. 167-168.
12 *Max van Dam, Joods kunstenaar 1910–1943*, Winterswijk 1986, p. 46.
13 Brief van 28 april 1992 van Joop Voet aan Peter van Dam.

Hoofdstuk 6 – Werk voor socialistische en aanverwante organisaties

1 C.H. Wiedijk, *Koos Vorrink; gezindheid, veralgemening, integratie: een biografische studie (1891 - 1940)*, 1986, p. 132.
2 *Mededelingen Socialistische Kunstenaars Kring*, ongedateerd (juli-augustus 1929).
3 Cornelieke Lagerwaard, *Lou Loeber en de SKK*, ongepubliceerde scriptie 1979, Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, p. 15.
4 Lou Loeber, *Herinneringen*, Centraal Museum, Utrecht 1980, p. 24.
5 Ook Albert Hahn Jr. heeft omslagen verzorgd.
6 Aldus Fr. de Jong Edz over de bladwijzer van 1925, in: *Een beeld van de vakbeweging*, Wageningen 1976, p. 71.
7 *De Proletarische Vrouw*, 5 november 1930; ook afgebeeld in Els Bonger e.a., *Wij leerden hier rechtop te staan; 70 jaar socialistische vrouwenbeweging*, Amsterdam 1978, p. 16.
8 *Vrijheid, Arbeid, Brood*, 11 en 23 december 1939.
8a *De Notenkraker*, 22 augustus 1914 en 23 december 1916 en gereproduceerd in: Albert Hahn Jr., *Prenten van Albert Hahn Sr*, Amsterdam 1928, p. 63 en 105.
9 Hans Mulder, *Een grote laars, een plompe voet*, Amsterdam 1985, p. 28 en 97.
10 W. Papenhuizen, Over het onderwijs in de decoratieve vakken, in: *Jaarboek VANK 1927* p. 50-54.
11 *Het Volk*, 31 december 1931.
12 *Het Volk*, 27 juni 1935.
13 *Het Volk*, 1 april 1940.
14 *WIJ*, no. 49, 10 januari 1936, p. 16-17; no. 21, 25 juni 1937, p. 14-15 en no. 43, 26 november 1937, p. 8; de beide laatste artikelen zijn anoniem.
15 *WIJ*, 24 december 1937.
16 *Het boek voor de Jeugd*, 1937, p. 385 en 422-425.
17 *De Vakbeweging*, 21 december 1939; *Het Volk*, 31 december 1931.
18 Notulen van de bestuursvergadering VANK, 5 november 1937, archief J.F. van Royen, bijzondere collecties Koninklijke Bibliotheek Den Haag, no. 107.
19 *Het Kledingbedrijf*, *De Huishouding*, *De Stormklok* (NBPO), *Onze Gids* (ANMB), *De Strijd* (NVV), *Het Nijverheidsonderwijs*.
20 *De Metaalbewerker*, 9 juni 1934.
21 *De Transportarbeider*, 17 januari 1938.
22 *Ons Technisch Maandblad*, Winternummer 1937, p. 9 en 16-23 en Winternummer 1938 met een drietal kleurendrukken van de aquarellen; *Spelend kind*, *Grachtje* en *Boerderij*.
23 *Rapport uitgebracht door de commissie ingesteld door SDAP en NVV inzake het vraagstuk der arbeidersontwikkeling in Nederland*, Amsterdam 1924, p. 54.
24 *N.V. De Centrale Arbeiders-, Verzekerings- en Depositobank, aangeboden ter gelegenheid van de opening van het nieuwe kantoorgebouw, Rijnstraat 28, 's Gravenhage*, Den Haag 1936.

Hoofdstuk 3 – Opleiding aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs (1924–1930)

1 J.B. Smits, 'Het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs te Amsterdam', in: *Nederlandsche Ambachts- en Nijverheidskunst*, jaarboek VANK 1927, p. 17-24.
Zie ook: J. Niegeman, 'Kunstonderwijs aan het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs', in: *De 8 en Opbouw*, 1938, p. 14 en p. 133-134.
J. Stada, *De geschiedenis van de Vereeniging Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs- Gerrit Rietveld-academie 1924-1970*, doctoraalscriptie Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, 1982.
Sergio Polano (red.), *Hendrik Petrus Berlage, het complete werk*, Atrium 1990.
N.N. 'Dagteeken- en kunstambachtsschool voor Meisjes', in: *Bouwwereld* VII, 24, 10 juni 1908, p. 186-188. (In 1968 werd de naam Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs veranderd in Gerrit Rietveld-academie).

2 J.B. Heukelom woonde en werkte in Amsterdam; zijn opleiding genoot hij aan de Rijksschool voor Kunstnijverheid en de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten. Hij was aquarellist, tekenaar, lithograaf, ontwerper van boekbanden en houtsnijder. Tot zijn leerlingen behoorden: P.H. van Asperen, E.J.E. den Boer, Chris van Geel, Albert Klijn en J. Löbner.

3 Het archief uit deze periode is slechts fragmentarisch bewaard gebleven. Wij vonden vermeld in de 'leeringenlijsten 1927-1928' (invnr. 7.1.20): Frederika Sophia Cohen, Zaaiersweg 125, gekomen september 1924, schoolgeld *f* 8.–, volledige dagcursus grafiek; 'leerlingenlijsten 1928-1929' (invnr. 7.1.21): onderwijs kosteloos en in de 'leerlingenlijsten 1929-1930' (invnr. 7.1.22) : bij cursus modeltekenen vertrokken februari 1930, schoolgeld *f* 20.–.

4 Notulen van de bestuursvergaderingen van 15 februari 1927, 15 maart 1927 en 26 april 1927 van het Instituut voor Kunstnijverheids-onderwijs (archief Gerrit Rietveld-academie).

5 Van de modeltekencursus zijn enkele naaktstudies bewaard gebleven, gesigneerd en gedateerd: FC 4-10-30, 11-10-30 en 1-2-31, aanwezig in de voormalige collectie van Henk Rotgans, zoon van de reclametekenaar Jan Rotgans, medeleerling in dezelfde klas.

6 Johan Schwencke, 'Grafisch werk van Fré Cohen', in: *De Vrouw en haar Huis*, maart 1935, p. 573.

7 Aanwezig bij mevrouw N. Monnier (collectie Jan Kooyman) in Amsterdam.

8 Uitnodigingskaart in Gemeente-Archief Amsterdam, schrift in Fré Cohen-archief, Stedelijk Museum Amsterdam, afdeling toegepaste kunsten.

Hoofdstuk 4 – Opdrachten van de gemeente Amsterdam

K. = archief Kunstzaken (5192)
ST = archief Stadsdrukkerij (275
GDH= archief Gem. Dienst Handelsinrichtingen (5240)
GM = archief Gemeentebedrijven (5140)
Bovengenoemde 4 archieven zijn aanwezig in het GA.
GA = Gemeente Archief Amsterdam

1 *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941, p. 5.
2 Tony Jansen en Jan Rogier, *Kunstbeleid in Amsterdam 1920-1940*, Nijmegen 1983, p. 142.
3 Mr. drs. H. van Dam van Isselt: in vaste dienst bij de gemeente Amsterdam van 15 september 1918 tot 1945; van 1945-1947 hoofd van de afdeling muziek, letterkunde en toneel bij het Ministerie van O.K. en W.; van 1947-1950 wachtgeld; van 1950-1961 adjunct-directrice bij het Nederlands Kunsthistorisch Instituut te Rome. Ref.: Personele dossiers Rijkspersoneel Min. van O.K. en W. (2.14.17) Rijksarchief Den Haag; Nederlands Patriciaat jrg. 66 (1982) p. 14-16.
4 Peter van Dam, *N.P. de Koo, binnenhuisarchitect/graficus*, ongepubliceerd manuscript; A.M. Hammacher, *Jean François van Royen (1878–1942)*, Den Haag 1947.
5 VANK en ISN zetelden beide in het pand Zwarteweg 64, Den Haag.
6 Tony Jansen en Jan Rogier, *Kunstbeleid in Amsterdam 1920-1940*, Nijmegen 1983, p. 171-172.
7 W.F. Gouwe aan Van Dam van Isselt, 14 oktober 1924, no. 20 K 1925.
8 Van Dam van Isselt aan De Koo, 12 januari 1925, no. 20 K 1925.
9 Gouwe aan Van Dam van Isselt, 16 januari 1925, no. 20 K 1925.
10 Van Dam van Isselt aan De Koo, 23 januari 1926, no. 1 5a K 1926.
11 Van Dam van Isselt aan De Koo, 16 februari 1927, no. 25 K 1927.
12 Verslag bestuursvergadering VANK, 20 september 1927, archief J.F. van Royen, invnr. 107, Koninklijke Bibliotheek Den Haag , afdeling bijzondere collecties.
13 Conceptbrief wethouder Kunstzaken aan wethouder Gemeentebedrijven, juni 1928, no. 200 K 1928. Het concept draagt het paraaf van Van Dam van Isselt.
14 E.J. de Groot aan wethouder Gemeentebedrijven, 20 juni 1928. K 200/1928.
15 Van Dam van Isselt aan De Koo, 18 juli 1928, K 200b/1928.
16 Van Dam van Isselt aan Fré Cohen, 1 augustus 1928, K 15/1928.
17 Gouwe aan Van Dam van Isselt, 18 september 1928, K 200/1928.
18 Ketelaar aan wethouder Gemeentebedrijven, 22 februari 1929, K 19/1929.
19 Ketelaar aan Fré Cohen, 15 mei 1929, GM port. 1 133/1929.
20 Fré Cohen aan J. Klunder, 22 juli 1929, ST port. 118/1929.
21 Philip van Praag, 'Ph. van Praag (1887–1942), Symboliek ten dienste van de socialistische arbeidersbeweging', in: *Tijdschrift voor sociale geschiedenis*, juni 1981, p. 142-166.
22 Gouwe aan Van Dam van Isselt, 3 september 1931, GA Amsterdam.
23 F.A.G. Keesing, *De conjuncturele ontwikkeling van Nederland en de evolutie van de economische overheidspolitiek 1918-1939*, Utrecht z.j., p. 106 e.v.
24 Klunder aan wethouder Gemeentebedrijven (E.J. Abrahamse), 31 december 1931, GM port. 53, no. 45/1931. Zie ook ST port. 136 no. 252 dd. 1 februari 1932.
25 Zie noot 24.
26 Schrijver is William Farringdon in: *Advertising Display*, London, december 1930, opgenomen in: *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, 1977, p. 42.
27 J. Voet aan Ineke Vlug te Amsterdam, brief van 10 februari 1987.
28 Verslag van een fragment van één der voordrachten is opgenomen in *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, 1977, p. 46-47.
29 Lijst van inzending naar de tentoonstelling, ST port. 146/1934.
30 De volgende bedragen geven een kijk op de honoraria die Fré Cohen ontving:
Wereldtentoonstelling Brussel *f* 500.–.
Jaarbeurs Tel Aviv *f* 150.–.
Avia luchtvaarttentoonstelling 1937 *f* 500.–.
Jubileumtentoonstelling 1938 *f* 300.–.
GDH nrs. 287/1935, 122/1936, 377/1937, en 723/1938.
31 Extract uit het Boek der Besluiten van den Regeeringscommissaris voor Amsterdam, 18 april 1941, Archief Publieke Werken no. 361/1941, pakket 5 no. 125.
32 Hans Mulder, *Kunst in crisis en bezetting: een onderzoek naar de houding van Nederlandse kunstenaars in de periode 1930-1945*, 1978, p. 128.

Hoofdstuk 5 – Joodse aspecten in het werk van Fré Cohen

1 *Ha'Ischa* was een uitgave van J.L. Joachimsthal in Amsterdam.
2 Interview met L. Boas op 9 november 1987 en met J. Voet in september 1988; beide interviews werden afgenomen door Ineke Vlug; brief van 28 april 1992 van J. Voet aan Peter van Dam.
3 Siegfried E. van Praag, Joseph Gompers, in: *Bijdragen en Mededelingen van het Genootschap voor Joodsche Wetenschap in Nederland* VII, Amsterdam 1956, p. 21-22.
4 Mededeling van de kunstenaar Ralph Prins die bij Gompers ondergedoken was, in een interview op 25 augustus 1991 met Peter van Dam.
5 Gompers in: *Neerlands Jodendom*, 5 januari 1935, p. 11.
6 In *Het Centraalblad voor Israëlieten in Nederland*, no. 3, 19 mei 1939, p. 7; exemplaren van de gesigneerde rijmprent bevinden zich in de collecties J.H. Coppenhagen in Israël, de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en de Universiteitsbibliotheek in Amsterdam.
7 Het betreft onder meer de letterbandontwerpen voor de romans *De één zijn dood* en *De menschen meenen het goed met de menschen* van Maurits Dekker alsmede de kleine gekalligrafeerde titels in de vorm van schoolschriftetiketjes voor diverse uitgaven van de schrijver J.W.F. Werumeus Buning, zoals *Een ontmoeting met vreemde gevolgen*, die volgens *Brinkman's Cumulatieve Catalogus* door Fré Cohen zijn ontworpen.
8 Martine Stroo, *Leo Pinkhof, Joods kunstenaar in Den Helder*, Den Helder 1990, p. 16.
9 *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941.
10 *Het Drukkersweekblad*, 18 januari 1936, p. 24.
11 *Ha'Ischa*, 10 (october 1934), p. 167-168.
12 *Max van Dam, Joods kunstenaar 1910–1943*, Winterswijk 1986, p. 46.
13 Brief van 28 april 1992 van Joop Voet aan Peter van Dam.

Hoofdstuk 6 – Werk voor socialistische en aanverwante organisaties

1 C.H. Wiedijk, *Koos Vorrink; gezindheid, veralgemening, integratie: een biografische studie (1891 - 1940)*, 1986, p. 132.
2 *Mededelingen Socialistische Kunstenaars Kring*, ongedateerd (juli-augustus 1929).
3 Cornelieke Lagerwaard, *Lou Loeber en de SKK*, ongepubliceerde scriptie 1979, Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, p. 15.
4 Lou Loeber, *Herinneringen*, Centraal Museum, Utrecht 1980, p. 24.
5 Ook Albert Hahn Jr. heeft omslagen verzorgd.
6 Aldus Fr. de Jong Edz over de bladwijzer van 1925, in: *Een beeld van de vakbeweging*, Wageningen 1976, p. 71.
7 *De Proletarische Vrouw*, 5 november 1930; ook afgebeeld in Els Bonger e.a., *Wij leerden fier rechtop te staan; 70 jaar socialistische vrouwenbeweging*, Amsterdam 1978, p. 16.
8 *Vrijheid, Arbeid, Brood*, 11 en 23 december 1939.
8a *De Notenkraker*, 22 augustus 1914 en 23 december 1916 en gereproduceerd in: Albert Hahn Jr., *Prenten van Albert Hahn Sr*, Amsterdam 1928, p. 63 en 105.
9 Hans Mulder, *Een grote laars, een plompe voet*, Amsterdam 1985, p. 28 en 97.
10 W. Papenhuizen, Over het onderwijs in de decoratieve vakken, in: *Jaarboek VANK 1927* p. 50-54.
11 *Het Volk*, 31 december 1931.
12 *Het Volk*, 27 juni 1935.
13 *Het Volk*, 1 april 1940.
14 *Wij*, no. 49, 10 januari 1936, p. 16-17; no. 21, 25 juni 1937, p. 14-15 en no. 43, 26 november 1937, p. 8; de beide laatste artikelen zijn anoniem.
15 *Wij*, 24 december 1937.
16 *Het boek voor de Jeugd*, 1937, p. 385 en 422-425.
17 *De Vakbeweging*, 21 december 1939; *Het Volk*, 31 december 1931.
18 Notulen van de bestuursvergadering VANK, 5 november 1937, archief J.F. van Royen, bijzondere collecties Koninklijke Bibliotheek Den Haag, no. 107.
19 *Het Kledingbedrijf*, *De Huishouding*, *De Stormklok* (NBPO), *Onze Gids* (ANMB), *De Strijd* (NVV), *Het Nijverheidsonderwijs*.
20 *De Metaalbewerker*, 9 juni 1934.
21 *De Transportarbeider*, 17 januari 1938.
22 *Ons Technisch Maandblad*, Winternummer 1937, p. 9 en 16-23 en Winternummer 1938 met een drietal kleurendrukken van de aquarellen; *Spelend kind*, *Grachtje* en *Boerderij*.
23 *Rapport uitgebracht door de commissie ingesteld door SDAP en NVV inzake het vraagstuk der arbeidersontwikkeling in Nederland*, Amsterdam 1924, p. 54.
24 *N.V. De Centrale Arbeiders-, Verzekerings- en Depositobank, aangeboden ter gelegenheid van de opening van het nieuwe kantoorgebouw, Rijnstraat 28, 's Gravenhage*, Den Haag 1936.

Hoofdstuk 7 – Kunst- en stijlontwikkeling

1 N.J. van der Vecht, 'Schoolprogramma en levenspractijk', in *Jaarboek VANK*, 1927 p. 25-29.
2 Idem.
3 *Het Volk*, november 1923.
4 Meer informatie over de typografie van Wijdeveld in *Forum*, orgaan van het Genootschap Architectura en Amicitia, no. 1, 1975.
5 Hans Gotthard Vierhuff, *Die Neue Sachlichkeit*, Keulen 1980.
6 In de prijsvraag 'Kalender 1929' van de Stadsdrukkerij van Amsterdam, was Wijdeveld één van de kandidaten, samen met Fré Cohen; hij haakte af wegens vertrek naar het buitenland. Zie archief Kunstzaken Amsterdam (5192) no. 20, 1929, portefeuille 37.
7 *De Reclame*, mei 1924 en februari 1925; *Grafisch Weekblad*, 31 december 1925; *Grafische Revue*, februari 1925.
8 N.J. van der Vecht, *Onze letterteekens en hun samenstelling*, Rotterdam 1937, afb. 42 en 52-53.
9 Dr P. Endt, 'Te laat geboren...', in *De Reclame*, juli 1931, p. 315-319.
10 W. Sandberg, 'Beeldstatistiek', met illustraties van de schrijver in *De Reclame*, november 1932 (overdruk).
11 Carry van Bruggen, *Het huisje aan de sloot;* Aernout Drost, *De pestilentie te Katwijk (1625);* Alexandre Dumas, *De drie musketiers*.
12 Voor het stofomslag van Lion Feuchtwanger, *De jood van Rome*, zijn twee studies bewaard gebleven, evenals voor die van Sam Goudsmit, *Simcha de knaap uit Worms*. Collectie Stedelijk Museum Amsterdam.
13 Veel bandbeletteringen en stofomslagen worden genoemd in *Brinkman's Cumulatieve Catalogus van Boeken*. Zie œuvrelijst: boekbanden. Bijvoorbeeld: Sam Goudsmit, *Simcha de knaap uit Worms*, heeft een gesigneerde stofomslag van Fré Cohen terwijl de belettering van de band door J. van Krimpen ontworpen is.
14 *Het Volk*, 29 februari 1936 en 24 oktober 1936.
15 Fré Cohen, 'Lay-out in Holland', gedeeltelijk herdrukt in *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, p. 46-47.

Hoofdstuk 8 – Ex-libris en gelegenheidsgrafiek

1 Interview in: *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941, p. 5.
2 *De Groene Amsterdammer*, januari 1928, geciteerd in *Fré Cohen*, Hengelo 1985, p. 27.
3 *De Vrouw en haar Huis*, maart 1935, p. 572-577.
4 Volgens W.K. de Bruijn, *Ex-libris werklijsten afl. 10: Frederika Sophia Cohen*, Utrecht 1991.
5 *Het Jonge Volk*, 28 maart 1924.
6 *Het Jonge Volk*, 8 augustus 1924.
7 J. Schwencke, *Het beeld van het Nederlandse ex-libris (1880-1960)*, WB, Amsterdam 1960, p. 41.
8 *Den Gulden Winckel*, september 1932.
9 *NRC*, 26 januari 1939.
10 *Boekcier*, april 1954; herdrukt in Philip Goodman, *Illustrated Essays on Jewish Bookplates*, New York 1971, p. 157-169
11 Joseph Gompers, 'Aantekeningen over kunst' (XII): Fré Cohen, in: *Neerlands Jodendom*, 5 januari 1935, p. 11.
12 Een afbeelding van dit ex-libris werd opgenomen in: *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, 1977, p. 52.
13 Norbert Nechwatal, 'Widerstand und Verfolgung im Ex-libris und in der Gelegenheitsgraphik', in: *Ex-libriskunst und Graphik*, Jaarboek 1988 van de Deutsche Ex-libris Gesellschaft, p. 41-48.
14 Lettie Nije illustreerde o.m. het boekje *Adam zelf* van Jan Engelman, Amsterdam z.j.
15 Ex-libris afgebeeld in *Den Gulden Winckel*, mei 1934.
16 In dit woord zit een spelfout (sam) die Nije de maakster overigens niet kwalijk heeft genomen, omdat deze geen Latijn kende. Conform brief van 26 juli 1947 van Lettie Nije aan Johan Schwencke, in collectie Schwencke, Museum Meermanno Westreenianum in Den Haag.
17 Johan Schwencke, *Tweehonderd Nederlandse grafische kunstenaars sedert het eind van de negentiende eeuw*, Amsterdam, 1954, p. 57.
18 *Het Parool*, 13 november 1945.
19 Brief van 29 augustus 1991 van Pieter Brattinga aan Peter van Dam.
20 Brief van 10 maart 1942 van Fré Cohen aan Johan Schwencke, in collectie Schwencke, Museum Meermanno Westreenianum in Den Haag.
21 Mededeling dd. 27 november 1991 van zijn kleinzoon mr. Hans Hintzen aan Philip van Praag.
22 Zie: Johan J. Hanrath, *Het maçonniek ex-libris en de daaraan verwante kunst*, Maçonnieke Stichting Ritus en Tempelbouw, Den Haag 1959.
23 'Want zie, de winter is voorbij; de plasregen is over; hij is overgegaan; de bloemen worden gezien in het land.' Deze Nederlandse tekst is te vinden in : *Het hooglied van Salomo*, verlicht en versierd door B.A. (Bart) v.d. Leck en P.J. Klaarhamer, W. Versluys, Amsterdam 1905.

Hoofdstuk 9 – De laatste jaren (1941–1943)

1 *Chajiem van Groede* werd in 1941 uitgebracht door Drukkerij Trio in Amsterdam. Exemplaren zijn aanwezig in de collectie Löwenhardt, de Bibliotheca Rosenthaliana en het Joods Historisch Museum in Amsterdam. De originele tekeningen van de illustraties bevinden zich in het Fré Cohen-archief, Stedelijk Museum, Amsterdam.
2 'Fré Cohen, begenadigd kunstenares', in: *Het Vrije Volk*, 15 mei 1948, bevestigd door de vondst van een van de tekeningen in het Fré Cohen-archief, Stedelijk Museum, Amsterdam.
3 Voor een omschrijving van de prentbriefkaarten, zie œuvrelijst. Deze kaarten werden aangekondigd in diverse advertenties in het *Nieuwsblad voor de Boekhandel* 1942. Het archief van Spanjersberg uit de oorlog is inmiddels vernietigd. Brief van 21 juni 1991 van Gebr. Spanjersberg Capelle aan den IJssel, aan Peter van Dam.
4 J. Presser, *Ondergang I*, 1965, p. 154 e.v.
5 W.A. van Leer was directeur van drukkerij L. van Leer & Co., die o.a. affiches drukte naar ontwerp van Fré Cohen: Willem Pijper's *Halewijn*, Zomerfeesten 1934 en voor de Vermeertentoonstelling.
6 Herman Minkenhof, 'De Joodsche Kunstnijverheidsschool', in: *Het Joodsche Weekblad*, 26 december 1941, p. 3.
7 Het schoolbestuur bestond uit: voorzitter prof.mr. H. Frijda, secretaris mr.dr. F.M. Cohen en penningmeester B.M. Nijkerk; tot de docenten behoorden: Jaap Kaas (beeldhouwen), Hein Salomonson (binnenhuisarchitectuur), Sal Asscher en De Casseres (eveneens binnenhuisarchitectuur), Jos. B. Citroen (goud- en zilversmeden), Annie Wiessebron (decoratief tekenen), mw. Harrison-Keezer (modetekenen). Verder: A. Elzas, M. van Dantzig, Leo Kratzenstein, L.J. Wijsenbeek en De Haas. Zie ook: Jan Teeuwisse, *Leven en werk van Beeldhouwer Jaap Kaas*, Utrecht 1987.
8 Brief van 23 oktober 1991 van dr. K.J. Nijkerk aan Peter van Dam.
9 Brief van 17 augustus 1991 van Fieke Lange-Asscher (Kyriat Tison, Israël) aan Peter van Dam.
10 In *Het Joodsche Weekblad*, 10 juli 1942, p. 4, wordt haar naam nog genoemd.
11 Brief van 10 maart 1942 van Fré Cohen aan Johan Schwencke, in collectie Schwencke in Museum Meermanno Westreenianum in Den Haag.
12 J. Presser, *Ondergang I*, 1965, p. 247.
13 Van de met dit pseudoniem voorziene tekeningen bevind zich één exemplaar in de collectie Philip van Praag en vier in de collectie van Ad van Moock.
14 Telefonische mededeling op 24 september 1991 van J. Uylings, destijds woonachtig Achillesstraat 19 in Amsterdam, aan Peter van Dam. Volgens Uylings had Fré Cohen alleen al in Amsterdam ruim twaalf onderduikadressen.
15 Brief van 13 november 1991 van mw. F.R. ter Weeme-Hilvers in Winterswijk en brief van 29 augustus 1991 van Pieter Brattinga aan Peter van Dam.
16 Fré Cohens verblijf in Borne is gereconstrueerd aan de hand van een gesprek met mw. Minie Horst-Zomer in Haarlem op 22 september 1991. Zie ook *Fré Cohen*, Hengelo 1985.
17 Brief gedateerd Amsterdam 16 juni 1943; bericht van het rabbinaat aan de Heer J.L. van Amerongen inzake het overlijden van Fré Cohen met het verzoek dat door te geven aan haar broer B.H. Cohen, woonachtig in de Henriëtte Ronnerstraat 12 in Amsterdam. In de bovenmarge van de brief staan de potloodaantekeningen: 'opgenomen 10/6/43, overleden 12/6/43'.
Kopie van deze brief in het bezit van de auteurs.
Op maandag 21 juni 1943 ontving de Stadsdrukkerij in Amsterdam het volgende bericht: 'Namens de familie vervullen wij de treurige plicht U kennis te geven van het overlijden van onze zuster Fré Cohen, in leven grafisch ontwerpster'. Getekend: S. Waltemathe-Cohen, B.H. Cohen, Saffierstraat 37 Amsterdam (Z). Aanwezig in album J. Klunder, Stadsdrukkerij.

Hoofdstuk 10 – Epiloog

1 Mededeling van 3 augustus 1992 van mevrouw F. Dingsdag, destijds werkzaam op het drukkerij-secretariaat van De Arbeiderspers, waar zij Fré Cohen regelmatig ontmoette.
2 Het materiaal dat Fie Cohen uit het atelier meenam is nu in het bezit van haar zoon Ernst Waltemathe, die Fré Cohen gekend heeft als zijn 'rijke tante'. De auteurs zijn hem erkentelijk voor de inzage van dit materiaal, waaronder de twee referentieschriften die Fré Cohen bijhield van haar publiciteit in diverse dagbladen en tijdschriften. Opgemerkt moet worden dat enkele tekeningen (*Nieuwjaar 1932, Feest in de Apollohal*) uit *Het Volk* ontbreken, tevens dat zij niet accuraat was in de vermelding van de juiste dag bij een datumopgave en in één geval een vergissing maakte in het juiste jaar. De referentie inzake de tentoonstelling *Het Volk veertig jaar* heeft als vermelding *Het Volk* april 1941, dit moet zijn 1 april 1940. Ook heeft zij diverse aantekeningen toegevoegd zoals in een propaganda-artikel voor de Arbo-reeks in *De Boekenmolen* een uitgave van De Arbeiderspers 1940, waarin een scheurkalender wordt vermeld met schild en vier tekeningen voor het jaar 1941, voorstellende de wisselende seizoenen en tegelijkertijd de groei in het menselijke leven. Haar commentaar: 'wel gemaakt, maar niet verschenen'. Deze gedrukte tekeningen zijn aanwezig bij mevrouw N. Monnier (collectie Jan Kooyman) in Amsterdam en in het Amsterdams Joods Historisch Museum.
3 Mededeling van mevrouw Bea Polak-Biet. Uit de nalatenschap van Wim Polak kwam niets te voorschijn dat ter zake van belang was. Wel bevinden zich enkele brieven in het archief van de graficus Albert Klijn die voor de typografie en lay-out bij dit project betrokken was, zoals de brief van 1 oktober 1946 van Wim Polak aan Albert Klijn: 'Hierbij stuur ik U een modellenboek zoals de binder die heeft klaargemaakt; met het zetwerk ben ik nog niet geslaagd. De stempels zijn inmiddels gereed gekomen van de band'. Brief van 13 oktober 1946 van Ber Drukker aan Wim Polak: 'Hierbij het artikel voor het boek'. Brief van 22 november 1946 van Cees van den Handel aan Wim Polak: 'Als mijn gewouwel niet naar den zin is, laat het dan gerust weg. Het boek mag er niet onder lijden!!' Met dank aan mevrouw Ankie Klijn, die toegang verleende tot deze correspondentie.
4 Mededeling van Jan Meilof in Maarssen, die bezig is met een studie inzake het culturele leven binnen de AJC.
5 Het is vooral Jan Kooyman geweest die als chef van de uitgeverij van De Arbeiderspers kennismaakte met het werk van Fré Cohen en dit bewaarde. In tal van publikaties van het NIVON en andere periodieken heeft hij over haar geschreven.
Ook het reclamearchief van Werner Löwenhardt was een welkome opening om inzicht te krijgen in haar omvangrijke œuvre.

Omslag
kerstbrochure
N.V. Ontwikkeling,
1923
(cat. nr. 21).

ŒUVRE-CATALOGUS FRÉ COHEN

De catalogus is onderverdeeld in de volgende rubrieken:

Instituut voor Kunstnijverheids-onderwijs 119

Drukkerij Vooruitgang - Amsterdam 119

Dagblad Het Volk 119

N.V. Ontwikkeling Amsterdam 119

Arbeiders Jeugd Centrale 120

Stichting voor Zon en Vrijheid 128

Amsterdamsche Kunstkring voor Allen 129

Instituut voor Arbeidersontwikkeling 129

Diverse Bonden, S.D.A.P., N.V.V. en aanverwante organisaties 129

Diverse Bondsorganen 132

Joodse organen en instellingen 132

Drukwerk voor de Gemeente Amsterdam 133

Kalligrafie 136

Ontwerpen voor boekbanden, stofomslagen en uitgeversvaria 136

Affiches 139

Ex-libris 139

Geboortekaartjes 140

Trouwkaarten 140

Kalenders voor drukkerijen gevestigd in Amsterdam 140

Varia 141

Vrije werken 143

Voor de beschrijving van boeken en brochures is het volgende criterium gebruikt:
schrijver - titel - vertaling - band en/of stofomslag, al dan niet met vermelding van signatuur (FC) of (Fré Cohen) - jaar van uitgave - z.j. = zonder jaar - * nadere informatie.
Titels en aanhalingen zijn in de oude spelling vermeld.

Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs

1 - Diploma
Cursus 1923-1924 uitgereikt door de kunstnijverheids-school Quellinus te Amsterdam
(Fré Cohen) 1923

2 - Kalender
Kalenderblad december 1927
(FC)
* Repr. *VANK Jaarboek* 1927, p. 86

3 - Werktekening
Het waren twee conincskind'ren
(FC) 1927
* Ontwerptekening voor *Ic sie des meyen schijn* uitgave N.V. De Arbeiderspers 1938

4 - Werkschrift
4 pagina's met kalligrafieoefeningen
* Voor de school-expositie *Werk van leerlingen* 1928

5 - Uitnodigingskaart en envelop
IVKNO, Instituut voor Kunstnijverheids-onderwijs, maart 1928
* Voor de school-expositie *Werk van leerlingen* gehouden in het schoolgebouw op 5, 6, en 7 april 1928

N.V. Drukkerij Vooruitgang-Amsterdam

6 - Vignet
Et. Drukkerij Vooruitgang
Keizersgracht 278, Amsterdam
1923

7 - Briefpapier en envelop
1923

8 - Omslag voor brochure
Troelstra plaquette

9 - Omslag en 6 titelinitialen
Het Troelstra-Oord
ter gelegenheid van de eerste steenlegging van het Troelstra-Oord op den Vrijenberg te Beekbergen op dinsdag 19 october 1926
(Fré Cohen) 1926

10 - Band en typografische verzorging
Troelstra-Oord
Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van de opening van 't Troelstra-Oord op den Vrijenberg te Beekbergen 13 augustus 1927
(Fré Cohen) 1927
* Aangeboden door de N.V. Drukkerij Vooruitgang-Amsterdam, Directeur H. Masereeuw
Titelpagina werd als bijlage bij het kerstnummer van het *Drukkersweekblad* 1928 gevoegd

Dagblad Het Volk

11 - Illustratie
Advertentie: *Partygenooten draagt ons insigne het is ons eereteeken*, prijs 40 ct.
(FC) 1923
* In: *Het Volk* 5 mei 1923

12 - Koptitel
De Volkspers, mededeelingen van de directie van het Dagblad Het Volk en Ontwikkeling
(F) 1925 (Het initiaal C is weggevallen bij het drukken)

13 - Omslag en verzend-envelop
Het Volk 25 jaar !
april 1925, no. 7656
(Fré Cohen) 1925

14 - Legitimatiebewijs

15 - Koptitel
Jong Pinksteren!
(FC)

16 - Illustraties
– *De laren der kameraadschap*
– *Jeugdtehuis 't Honk*
– *Jeugdtehuis de Toorts*
(FC)
* In: *Jong Pinksteren*, bijvoegsel van *Het Volk* no. 8002, 21 mei 1926, p. 8

17 - Illustratie
Nieuwjaar 1932
(Fré Cohen) 1931
* In: *Het Volk*, 31 december 1931

18 - Illustraties
Het feest van onze overwinning in de Apollohal
Drie zwart krijt-tekeningen
(Fré Cohen) 1935
* in: *Het Volk*, 27 juni 1935, p. 15

N.V. Ontwikkeling Amsterdam

19 - De Stichtsche Bibliotheek, jeugdserie voor jongens en meisjes
– **A. Trelker**, *Kleine vuurtjes*
– **A.M. de Jong**, *Vacantiedagen*
– **J. Derksen**, *De ware geschiedenis van Rob den foxhond*
– **Fred Berens,** *Uit de schooljaren van Hans Doncker*
– **Fred Berens**, *Menschen en jongens uit de Lapperbuurt*
– **A.M. de Jong**, *Aan den stroom*
Alle delen, buiten de belettering, met standaardband (Fré Cohen) 1923

20 - Populaire Romanbibliotheek
– **H.G. Wells**, Bealby, *Een vacantie*
– **Patrick Macgill**, *Maureen*
– **Owen Wister**, *Lin McLean* * *
– **George Birmingham**, *Op goudjacht*
– **Vicky Baum**, *Taneelingang*
– **Vicky Baum**, *Ulle de dwerg*
– **Friedrich Huch**, *Pitt en Fox*
– **A.H. Chisholm**, *De strijd om het water*
Alle delen, buiten de rugbelettering, met standaardband (FC) 1923
* Alle delen met dubbele titelpagina (Fré Cohen)
** Ook uitvoering in typografische omslag (FC)

21 - Haas, G. Horreus de
Het oude lied en de nieuwe wijze
Kersibrochure, omslag, (FC) 1923

22 - Latzko, Andreas
De wilde man
Vertaling A.M. de Jong
Band 1923
(FC)

23 - Omslag voor afleveringenreeks Vliegen, W.H.
Die onze kracht ontwaken deed
(Fré Cohen) 1923
* tevens binnenomslag advertentiekader 'uit de boekenwereld' (Fré Cohen '23)

24 - Botsky, Katarina,
De drinker
Vertaling Koos Vorrink
Band (FC) 1924
• Behalve de belettering, identieke band als voor *De wilde man*

25 - Lie, Jonas
De loods en zijn vrouw
Band 1924

26 - Looi, L.J. van
Uw radiotoestel compleet
Omslag (FC) 1924

27 - Müller-Lyer, F
De weg der beschaving
Bewerking A.W. IJzerman
Band 1924

28 - Socialistische Vrouwen-bibliotheek
– **J. Stoop-Snouck Hurgronje,** *Brieven over kinderlectuur*
– **Liede Tilanus & S.J. Pothuis**, *De nieuwe gemeentehuishouding en de vrouw*
– **S. Polak-van Gelder**, *Besprekingen op het gebied der gezondheidszorg*
– **M. Wibaut-Berdenis van Berlekom,** *Onze kinderen*
– **C. Pothuis-Smit,** *Geschiedenis van het algemeen vrouwenkiesrecht in de verschillende landen*
Alle titels met standaardomslag in 1 binnentekening (Frè Cohen) 1924

29 - Populair-wetenschappelijke herdrukken
– **Dr. Ir. van der Waerden**, *Het Taylorstelsel met een inleiding over stukloon en moderne loonsystemen*
– **F. van Meurs**, *Bedrijfsorganisatie en medezeggenschap*
Alle titels met standaardomslag (Frè Cohen) 1924

30 - Nieuwe Sociale Bibliotheek
– **Friedrich Muckle**, *Socialistische Denkers*
Bewerking : A.W. IJzerman, 1924
– **Max Adler**, *Politieke of sociale democratie*
Vertaling: Frank van der Goes, 1928
– **F.M. Wibaut**, *Toezicht op trusts en kartels*
Alle titels met standaardomslag

31 - Frapié, Leon
Vertellingen rondom de bewaarschool
Vertaling A.M. de Jong
Band 1924

32 - Looi, L.J. van
Ik maak myn radiotoestel zelf !
Omslag (FC) 1925
* Identieke omslag werd gebruikt voor het boekje *Uw radiotoestel compleet* (1924)

33 - Troelstra, Mr. P.J.
De wereldoorlog en de sociaal-democratie
Omslag 1925

34 - Bruun, Laurids
Van Zanten's gelukkige tijd
Vertaling Alice Nahuys
Stofomslag (FC) 1925

35 - Bruun, Laurids
Van Zanten's eiland van gelukzaligheid
Vertaling H.W. Sandberg
Stofomslag (FC) 1925

36 - Bruun, Laurids
Lea de vreugdelooze weduwe
Vertaling Alice Nahuys
Stofomslag (FC) 1925

37 - Adama van Scheltema, Carel Steven
In memoriam
Omslag (FC) 1925

38 - Sanders , Paul F. en Johan F. Keja (redactie)
Het opstandige lied
een serie revolutionaire en socialistische liederen voor zang en piano
Kartonnen bewaarband (FC) 1925

39 - Frank, Leonard
De burger
Band (FC) 1925

40 - Ketner, Dr. C.H.
Occultisme
Overdruk *Socialistische Gids* jaargang X
Omslag 1925

41 - Jong Jr., David de
Eenzame opstandigheid
Band in bruine en blauwe uitvoering (FC) 1925

42 - Waerden, Dr.Ir. Th. van der
Over onze grondslagen
Omslag 1926

43 - Jacques, Norbert
Funchal een verhaal van verlangen
Omslag (FC) 1926

44 - Lansen, Mien
Om en bij het kinderspel
Omslag 1926

45 - Bruun, Laurids
Oanda
Vertaling R.E. Pleysier-van Dam
Stofomslag (FC) 1926

46 - Miranda, S.R. de
Volkshuisvesting en woningpolitiek in Sovjet-Rusland
Omslag 1926

47 - Kuyper, R.
Herman Gorter ter herdenking
1927
* Overdruk uit *Opgang* met vermelding: 'door Frè Cohen typografisch verzorgd'

48 - Albarda, Ir. J.W.
De schat der armen
Rede 31e congres S.D.A.P. 17 april 1927 te Utrecht
Omslag (FC) 1927

49 - *Amsterdamsche Volksalmanak*
Omslag (FC) 1927

50 - Loenatsjarski, A.W.
De bevrijde Don Quichotte
Boekverzorging Frè Cohen 1927

51 - Lumey, Jan van
Op de kentering
Omslag (FC) 1927

52 - *Gekleurde dagen, drie brieven van een arbeidersvrouw aan haar zuster*
Omslag (FC) 1928

53 - *Socialistische liederenbundel*
Uitgave N.V. Ontwikkeling, A'dam.
Omslag z.j.

VARIA N.V. ONTWIKKELING

54a - Uitgeversvignet
(FC) 1922

54b - Omslag
De Boekenvriend, catalogus-nummer najaar 1924
(FC) 1924

55 - Folder
Aankondiging van de uitgaven van Laurids Bruun, met afbeeldingen van de linoleumsneden voor de stofomslagen
(FC) 1925

56 - Boekenlegger
Tekst voorkant: *koopt Uw boeken bij Ontwikkeling, vraagt inlichtingen omtrent ons afbetalingssysteem*
Tekst achterkant: *wat bloemen zijn voor onze tuin zijn boeken voor ons leven*
Houtsnede (FC) 1925

57 - Omslag
Voorraadcatalogus
(FC) 1925

Arbeiders Jeugd Centrale

OMSLAGEN

58 - Standaard omslag voor de serie Jeugdbibliotheek
– **Voogd, P.,** *Een en ander uit de ontwikkelingsgeschiedenis onzer maatschappij*, 1923
– **Stenhuis, R.,** *Opstellen over vakbeweging*, 1923
– **Jong, A.M. de (inleiding),** *Bloemlezing van revolutionaire poëzie*, 1923
– **Gerhard, A.H.,** *Worden en zijn*, 1924
* Met 10 illustraties (FC)
– **Laar, Henk van,** *Afstamming en ontwikkeling*
* Met afwijkende omslag (Frè Cohen) 1925

OMSLAGEN VOOR SPREEKKOREN

59 - Schönlank, Bruno
De Moloch
Vertaling Marie Vos
(Frè Cohen) 1924
* Andere omslag voor de 2e druk 1927 (FC)

60 - Schönlank, Bruno
Aan de aarde
Vertaling Marie Vos
* Vermelding boekverzorging Frè Cohen 1927

61 - Jacobs, Jan W.
Licht
(FC) 1927

62 - Vos, Marie W.
Reikt de handen!
1 mei koor
1928

63 - Stuiveling, Garmt
Mens, wees vrij
* Vermelding boekverzorging Frè Cohen 1929

64 - Stuiveling, Garmt
De dag breekt aan
1929

65 - Jacobs, Jan W.
De herkenning
* Vermelding boekverzorging Frè Cohen 1929

66 - Walle, Jo van de
Wat doe jij kameraad?
1931

OMSLAGEN VOOR LIEDEREN-BUNDELS, SPELEN EN KLUCHTEN

67 - Vos, Marie W.
Het lachzaad
Komies jeugdspel in drie bedrijven
1923
* Andere omslag voor de 2e druk 1926

68 - Tiggers, Piet
Bonte Vluchi,een bundel liederen zoals ze in de AJC gezongen worden
(Frè Cohen)
* Niet gebruikt, reproduktie in: *Het Jonge Volk* no. 3, 6 maart 1936, p. 70

69 - Bonn, S.
Ontwaking en de gelofte
Verbeeldingsspelen
1924
* Andere omslag voor de 2e druk 1926

70 - Vos, Marie W.
De Wondervioal
Vrolijk spel in drie bedrijven
1924

71 - Molendijk, Herman (samensteller)
Onze spelen
1924

72 - Vos, Marie W.
Goudvreugde's ontwaken
Verbeeldingspel in 6 bedrijven
(Frè Cohen) 1924

73 - Tiggers, Piet
De lijster, jeugd- en volksliederen met aanwijzingen voor luit- of gitaarbegeleiding
(FC) 1926

74 - Sachs, Hans
De 'student' reist naar het paradijs
Klucht in één bedrijf
Vertaling Marie W. Vos
ca. 1926

75 - Wispel, Hans
Jonge Vreugde, tochtliederen
1928

76 - Sachs, Hans
De paardendief van Driehuis en de dwaze dwlachtige boeren, 27 december 1553
Vastenavondklucht van vier personen
Hollandsche bewerking van Marie W. Vos
1929

77 - Sachs, Hans
De duivel en het oude wijf
Toneelstukje
(FC) 1931

78 - Vos, Marie W.
De zeeslang
Toneelstukje
1931

79 - Groeneveld, Ben
Lekenspel
(Frè Cohen) (FC) 1935
* Behalve omslag en initialen, houtsneden bij de hoofdstukken: *Propagandaspelen - Levensluchtige spelen - Komische spelen - Literaire spelen*

80 - Vondel, Joost van den
Adam in ballingschap
Treurspel alles treurspelen
Programma, tevens bewijs van toegang
9e AJC Congres op zaterdag 6 november in de Hollandsche Schouwburg Amsterdam
(FC) 1937

PROGRAMMA-OMSLAGEN

81 - Programma volksdansavond in het Concertgebouw op dinsdag 29 maart 1927

82 - Programma voor de volksdansavond en volkszang als feestelijke inzet van de 1 mei-viering op 30 april 1928 in de grote zaal van het Concertgebouw

83 - Programma volksdansmiddag Pinksterfeest 1929 te Vierhouten

84 - Programma volksdansmiddag Pinksterfeest 1930 te Vierhouten

85 - Programma van volksdansfeesten, AJC afdeling Amsterdam, 3 maart 1930 in het Concertgebouw
(FC)

KOPTITELS EN ILLUSTRATIES IN DIVERSE AJC-ORGANEN

86 - Illustratie
Daar stormt door de wolken de nieuwe lent
in: *Opgang*, 1e jrg. no. 2, april 1922, z.p.
(Frè Cohen) 1922
* Eerste regel uit de gedichtenbundel van Margot Vos *De Nieuwe Lent*, 1923

87 - Koptitel
Opgang
3 maandeliks jeugdtijdschrift voor Kunst, Wetenschap en Arbeidersbeweging. Redakteur Koos Vorrink
3e jrg. no. 1, januari 1924
* Vermelding ontwerp Frè Cohen

88 - Verzend-envelop
Opgang
1924

89 - Kartonnen bewaarband
voor jaargangen *Opgang*,
gedrukt door N.V. drukkerij Dico Amsterdam
(Frè Cohen) 1928

90 - Omslag
Opgang, 6e jrg. no. 1, maart 1927, opnieuw een andere omslag met de sierlijke letter P, werd vanaf die tijd gedrukt in de kleuren: paars, zwart, bruin oranje, groen en blauw (FC)

91 - Verzend-envelop
Opgang
(FC) 1930

92 - Koptitel
Maandbericht
van de afdeling Utrecht der Arbeiders Jeugd Centrale 1925

93 - Koptitel
Ons maandbericht
mededelingenblad der afdeling Amsterdam van de Arbeiders Jeugd Centrale
(FC) 1925

94 - Koptitel
De Meidoorn
natuurhistorisch maandblad voor buitenvrienden, onder redactie van Henk van Laar
(FC) 1929

95 - Illustratie
Zonnebloem
in: *De Meidoorn*, no. 9, september 1929, p. 3
(FC)

96 - Koptitel
Het Signaal, maandblad voor lekenspel onder leiding van Piet Tiggers
(FC) 1930

97 - Koptitel
De Wiekslag, het blad van de Rode Valken onder redaktie van Wim van Halm
(FC) 1931

98 - Illustratie
Kerstlandschap
In: *De Wiekslag* no. 25, 16 desember 1932, p. 193, (FC)

99 - Illustratie
Gouden meizon straalt over d'aarde
In: *De Wiekslag*, 20 april 1934, p. 52
(FC) 1934

100 - Koptitel
De Kern, leidersblad der Arbeiders Jeugd Centrale, onder redaktie van Henk van Dijk
(FC) 1931

101 - Koptitel
De Kern, leidersblad van de Arbeiders Jeugd Centrale en de jeugdraad van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen
(FC) ca. 1933

102 - Koptitel
De Pijl, Rode Valken leidersblad, uitgegeven door de Arbeiders Jeugd Centrale, maandblad onder redactie van Wim van Halm, 1936

103 - Koptitel
De Trekvogel, onze eigen krant onder leiding van Luit Smit
(FC) 1937

OMSLAGEN VOOR AJC-BROCHURES

104 - Lansen, Mien
Aan alle jonge, vrolike meisjes
(Frè Cohen '22) 1922

105 - Schaper, J.H.
Het groote leven in
(Frè Cohen '22) 1922

106 - Vorrink , Koos
Stormtij
(FC) 1923
* Bekend in 3 verschillende omslagen

107 - Cohen, Frè e.a.
Onze Paasheuvel,
vrolike lotgevallen en aangenome herinneringen
Uitgave ten bate van het kampeerfonds der AJC
(FC) 1923
* Omvat omslag, 10 illustraties en 2 verhalen gesigneerd Frè

108 - Heide, Mien van der
Aan de jonge werksters!
(FC) 1924

109 - Vorrink, Koos
Achter de vaandels!
Een nieuwe jeugd - Een nieuwe taak
(FC) 1925

110 - Vorrink, Koos
De komende nieuwe kultuur
(FC) 1925

Linkerpagina: Ontwerp obligatie, Gemeente Amsterdam, 1933 (cat. nr. 491).

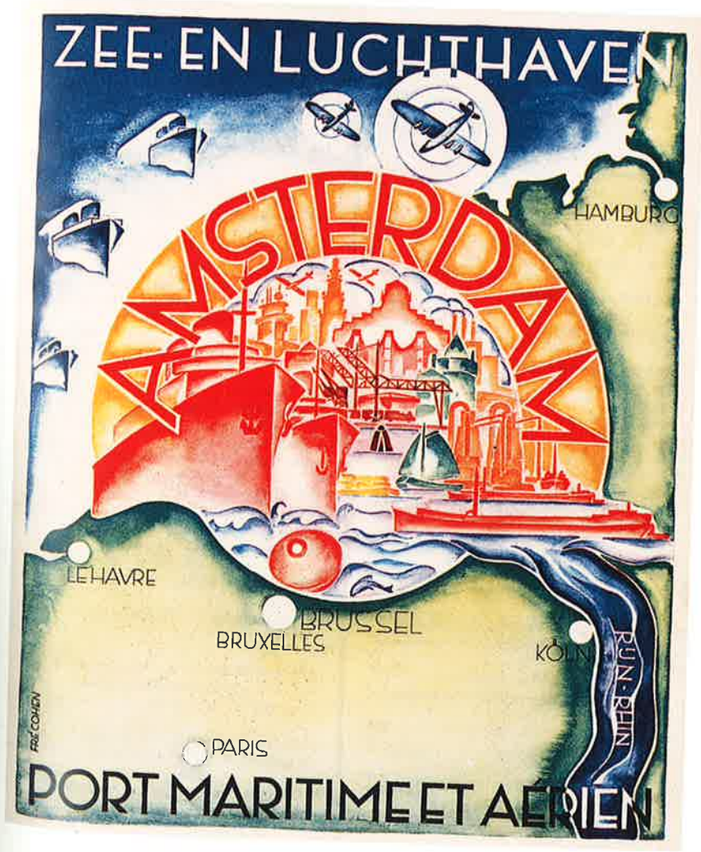

Advertentie, zoals deze verscheen op de achterkant van de catalogus Wereldtentoonstelling, Brussel 1935 (cat. nr. 501b).

Omslag rapport, Gemeente Amsterdam, 1930 (cat. nr. 447).

111 - *Schoonheid uit alle tijden,*
(FC) ca. 1925
* Omslag voor map met reproducties van schilderijen

112 - Engelhardt, Viktor e.a.
Op de kentering der tijden
Vijf opstellen met een inleiding van Koos Vorrink
(FC) 1925

113 - Toornstra, Klaas
Het lichtend verschiet
* Typografie en fotomontage

114 - *Hooglijt. Feestuitgave internationaal sosialisties jeugdfeest. Pinksteren 1926 in Amsterdam*
(FC) 1926
* Verscheen in het Duits onder de titel *Tag der Freude*

115 - Gruyter, W. Jos de
- *Rodin*
- *Käthe Kollwitz*
- *Vincent van Gogh*
(FC) 1926
* Het boekje *Vincent van Gogh* werd uitgebracht ter gelegenheid van het Internationaal Sosialistisch Jeugdfeest. Pinksteren 1926 in Amsterdam. Gedrukt bij N.V. Ver. Drukkerij Dico te Amsterdam, met vermelding: boekverzorging Fré Cohen

116 - *Het AJC-leven in woord en beeld*
1926

117 - Genotuleerd door Mr. Punch
Zes dwaze dagen
(FC) 1927

118 - Man, Hendrik de
Het socialisme als kultuurbeweging
(FC) 1928

119 - Schumacher, Piet
Het raderwerk van de AJC
(FC) 1928

120 - *AJC- Onze Rode Valken*
Een woord aan de ouders van onze A-leden
(FC) 1928

121 - Voogd, P.
Fakkeltoop
Herdenkingsrede bij het 10 jarig bestaan van de Arbeiders Jeugd Centrale
(FC) 1928

122 - Vorrink, Koos
Doel en wezen van de arbeidersbeweging
(FC) 1929

123 - Vorrink, Koos
Naar betere tijden !
(FC) 1930

124 - *De Roden Valkenwet en haar toelichting*
(Fré Cohen) 1932

125 - Toornstra, Klaas
Daarom juist lid worden van de AJC
(Fré Cohen) 1933

126 - Vorrink, Koos
Voor vrede en vrijheid
Fotomontage (FC) 1932

127 - Gleisner, Martin
Dans voor allen
1934

128 - Vorrink, Koos
Het vuur dat niet wordt uitgeblust
Afscheidsrede op het Pinksterfeest 1934
(FC) 1934

129 - Typografische verzorging omslag en tekening
Voor Zon en Vrijheid, zomerprogramma
AJC voor 1934
* Ref.: *De Schilder* no. 9, 5 mei 1934

130 - Omslag en 11 illustraties
Werk voor de werkloze jeugd
5e rapport der Arbeiders Jeugd Centrale inzake bemoeiingen en ervaringen, benevens nieuwe plannen
(Fré Cohen) 1935

131 - Goes van Naters, Dr. M. van der
Worsteling der vrijheid
(Fré Cohen) 1935

132 - Peters, Jan
De jeugd voor het plan
Uitgave C.P.C., AJC en jeugdraad NVV
(FC) 1936

133 - Peters, Jan
Arbeidersjeugd sluit de gelederen!
Een pleidooi voor het jeugdprogramma
En 2 illustraties (Fré Cohen) 1936

134 - Dijk, Henk van en Jo Boetje
20 jaar AJC 1918-1938 in vogelvlucht
En 1 illustratie (Fré Cohen) 1938

135 - Omslag voor jaarverslagen
Jaarverslag AJC 1922-1923
(Fré Cohen)
Jaarverslag 1923, afdeling Amsterdam
(Fré Cohen)
Jaarverslag 1923, afdeling Arnhem
(ontwerp Fré Cohen)
Jaarverslag 1923, afdeling Den Haag
(Fré Cohen)
Jaarverslag 1924, afdeling Den Haag
(Fré Cohen)
Jaarverslag 1924, afdeling Amsterdam
Jaarverslag 1925, afdeling Den Haag
Jaarverslag 1927*
(FC)
* Idem voor 1928, 1930, 1931, 1932
Jaarverslag, AJC 1932
Jaarverslag, AJC 1933

136 - Omslag voor Jeugdalmanakken – Het Kompas
Jeugdalmanak:
Omslag en 4 tekeningen 1923 (FC)
Omslag en 1 tekening 1925 (FC)
Omslag en titelpagina, 1926
Omslag en titelpagina, 1927
Omslag en titelpagina, 1928
Omslag en titelpagina, 1929
Omslag en titelpagina, 1930
Omslag en titelpagina, 1931
Omslag en titelpagina, 1932 (FC)
Omslag en titelpagina, 1933 (FC)
Het Kompas, almanak voor:
Omslag en titelpagina, 1934
Omslag en titelpagina, 1935
Omslag en titelpagina, 1936
Omslag, titelpagina en 7 vignetten 1937
Omslag, titelpagina en 6 vignetten 1938
* De omslag voor 1924 was niet meer te traceren

137 - Omslag en tekeningen
De Meiroep
Speciale mei-krant voor de AJC
(Fré Cohen) 1931

DIVERSEN VOOR DE AJC

138 - Adresstrook
AJC afdeling Amsterdam
1924

139 - Briefpapier
AJC
(FC) 1924

140 - Omslag voor briefpapierblok
AJC
(Fré Cohen)

141 - Zegelkaart
Offerfonds AJC afdeling Amsterdam
1924

142 - Houtsnede
De stilte der natuur heelt veel geluiden
(FC) z.j. ca. 1925-1927
* Handdruk

143 - Verzend-envelop
AJC
1925

144 - Briefkaart
Pinksterfeest te Amsterdam
(Fré Cohen) 1926
* Duitse uitvoering: Pfingsten 1926 Internationales Jugendtreffen Amsterdam

145 - Omslag voor een schrijfblok
AJC
1926

146 - Kalligrafie
Uitnodigingskaart voor de tentoonstelling van het werken der AJC in het Jeugdtehuis van de afdeling Utrecht
Pasen 1927

147 - Kalligrafie omslag
Jacobs, Jan W.
Roode bloesem uit zwarte struiken
Gedichtenbundel 1928

148 - Kalligrafie omslag
Vos, Marie W.
Met héél ons hart
Gedichtenbundel 1928

149 - Ledenkaart
Hoeveel Rode Valken vliegen in ons nest?
(FC) 1929

150 - Prentbriefkaart
De boerderij
(FC)
* Reproduktie in: *Het Jonge Volk* no. 6, 1935, p. 145

151 - Briefpapier
1933

152 - Omslag en tekeningen
Wij bouwen
(Fré Cohen) 1934
* Mei-krant 1934

153 - Omslag voor een schrijfblok
AJC
(FC) ca. 1935

DEELNEMERSKAARTEN, TOEGANGSBEWIJZEN, UITNODIGINGSKAARTEN EN PROGRAMMA'S VAN DE AJC, WELKE DOOR FRÉ COHEN TYPOGRAFISCH ZIJN VERZORGD

154 - 3e ouderavond op dinsdag 1 april in Handwerkersvriendenkring
(Amsterdam) spreker Koos Vorrink

155 - Bonte avond AJC afdeling Amsterdam op woensdag 30 april 1924 in Bellevue

156 - Pinksterfeest te Vierhouten bij Nunspeet op 7, 8, en 9 junie 1924

157 - Pinksterfeest te Vierhouten op zaterdag 7, zondag 8 en maandag 9 junie 1924

158 - *Zonnedagen*
Een verzameling indrukken, geschreven door de deelnemers aan de Paasheuvel weekkampen in de zomer van 1924. Aan Jan en Tine Stoovelaar drogen wij dit boek van kameraadschap op
* Tekstbijdrage van Fré Cohen

159 - Pinksterkamp 1924 te Vierhouten

160 - Gewestelijk jeugdfeest, jeugddemonstratie op 23 augustus 1924 in het Brongebouw

161 - Jeugdfeest 23 en 24 augustus 1924

162 - Leiderscursus op 25 en 26 october 1924 te Arnhem, Musis Sacrem, Velperweg

163 - Propaganda Feestavond Casino op woensdag 24 desember, spreker Piet Schumacher

164 - Kerstavond maandag 29 december 1924 Concertgebouw (Amsterdam)

165 - Bewijs van deelname: Vakantiekamp Paasheuvel Omslag, 4 tekeningen en 2 vignetten, z.j. ca. 1925
(FC)
* Tekening op omslag gelijk aan de tekening op het volgende deelnemersbewijs

166 - Bewijs van deelname : Vakantiekamp op de Warandebergen, z.j. ca. 1925
(FC)
* Reproductie omslag in: *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, 1977, p. 21

167 - Propagandavergadering op dinsdag 24 maart 1925 in gebouw Handwerkersvriendenkring, (Amsterdam) spreker Klaas Toornstra

168 - Afdeling Haarlem
propaganda-avond op zaterdag 11 april 1925 in de gemeentelijke concertzaal aan de Lange Begijnenstraat

169 - Programma voor de feestavond op zaterdag 25 april 1925 in de grote zaal van het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen op de Mariaplaats (Utrecht)

170 - Propaganda-avond 30 april 1925 in Bellevue (Amsterdam)

171 - Ouderavond op woensdag 6 mei 1925 in gebouw Handwerkersvriendenkring (Amsterdam), spreker Koos Vorrink

172 - Pinksterfeest 1925 aan de voet van de Paasheuvel

173 - Tent/slaapzaal
Pinksterfeest te Vierhouten bij Nunspeet

174 - Zonnewende
Zonnewendefeest op zondag 21 junie 1925
Park Hoboken aan de Westzeedijk
afd. Rotterdam
(FC)

175 - Gewestelijk jeugdfeest te Alkmaar op zaterdag 26 en zondag 27 september 1925

176 - Vertoning van het filmwerk
Het Pinksterfeest der A.J.C. in 1925 op zondag 15 november 1925 in het Rembrandt-theater, Jodenbreestraat 23 (Amsterdam)

177 - Kerstvergadering op maandag 28 december 1925 in Bellevue (Amsterdam) Spreker Koos Vorrink

178 - Bijeenkomst voor donateurs en leden op zondag 14 maart 1926. Tip-Top Theater, Jodenbreestraat 25

179 - Feestelike inzet van het meifeest op vrijdag 30 april (1926) in de grote zaal van Artis (Amsterdam)

180 - Programma Pinksterfeest op 4, 5, en 6 junie 1927 te Vierhouten bij de Paasheuvel
Afd. Utrecht

181 - Filmavond
5e februarie 1927 in de Schouwburgzaal van het N.V. Huis aan de Oudegracht

182 - Welkom op de Paasheuvel
op het feest van de lente op zaterdag 26, zondag 27 en maandag 28 mei 1928

183 - Instructie tentkommandant Pinksterkamp 1928 te Vierhouten

184 - Pinksterfeest 1929
18-19-20 mei op de heide bij de Paasheuvel

185 - Meisjeskonferentie des zaterdags 7 en zondags 8 december 1929 te Amsterdam in het Y-Paviljoen

186 - Pinksterfeest op de heide bij de Paasheuvel op 7, 8, en 9 junie (1930)

187 - Pinksterfeest op de heide bij de Paasheuvel op 23, 24, 25 mei 1931

188 - Zonnewendefeest op zondag 21 juni 1931 te Bilthoven

189 - Pinksterfeest 1932 op de heide bij de Paasheuvel op 14, 15, 16 mei

190 - Federatie Amsterdam Gewest IV
Tekespel-dag op 2 en 3 julie 1932 te Alkmaar

191 - Gewestelijk Roden Volkenfeest Delft zaterdag 3 en zondag 4 september 1932

192 - Pinksterfeest 1933 op de heide bij de Paasheuvel op 3, 4, en 5 junie
idem dansprogramma

193 - Gewestelijk Roden Vaikenfeest Zwolle zaterdag 23 en zondag 24 september 1933

194 - Jubileum Paasheuvel op 19, 20, en 21 mei 1934
idem dansprogramma

195 - NASB AJC Jeugdraad NVV
Gewestelike Jeugddemonstratie op zaterdag 15 en zondag 16 september Amsterdam 1934

196 - Pinksterfeest AJC op de Paasheuvel op 8, 9, en 10 juni (1935)

197 - AJC Gewestelijk Jeugdfeest op zaterdag 21 en zondag 22 september Alkmaar, inkwartieringskaart

198 - Gewestelijke Plan-Jeugd demonstratie op zaterdag 5 en zondag 6 september 1936 Rotterdam

199 - Koptitels *De Kampkrant:*
De Kampkrant werd vanaf 1935 vervangen door *De Kampgids*; zie aldaar

200 - *De Kampkrant* Feestelike uitgave ter gelegenheid van het Pinksterfeest der AJC op 7,8 en 9 junie 1924
(FC)

201 - *De Kampkrant* Feestelike uitgave ter gelegenheid van het Internationaal Pinksterfeest de S.J.I. van 21 tot 25 mei 1926 te Amsterdam
(FC)

202 - *De Kampkrant* Feestelike uitgave ter gelegenheid van het Pinksterfeest der AJC op 4, 5 en 6 junie 1927
(FC)

203 - *De Kampkrant* 1928
(FC)

204 - *De Kampkrant* 1929
(FC)

205 - *De Kampkrant* 1930
Feestuitgave ter gelegenheid van het AJC Pinksterfeest
(FC)

206 - *De Kampkrant* 1931
Feestuitgave ter gelegenheid van het AJC Pinksterfeest
(FC)

207 - *De Kampkrant* 1932
Feestuitgave ter gelegenheid van het Pinksterfeest
(FC)

208 - *De Kampkrant* 1933
Uitgave van de AJC ter gelegenheid van het Pinksterfeest
(FC)

209 - *De Kampkrant* 1934, Jubileum-Pinksterfeest op de heide bij de 10 jarige Paasheuvel 1924-1934
(FC)

210 - *De Kampkrant* 1938, 20 jaar ter gelegenheid van het Pinksterfeest op 4, 5 en 6 juni 1938
(FC)

211 - *De Kampkrant* 1939, Feestuitgave ter gelegenheid van het Pinksterfeest der AJC aan de voet van de Paasheuvel te Vierhouten op 27, 28 en 29 mei 1939
(FC)

212 - De Kampkrant 1940, Feestuitgave ter gelegenheid van het Pinksterfeest der AJC aan de voet van de Paasheuvel te Vierhouten op 11, 12 en 13 mei 1940 (Feest werd afgelast in verband met de Duitse bezetting)
(FC)
* Het ontwerp is gelijk aan dat van 1939

OMSLAGEN KAMPGIDSEN / INSIGNES PINKSTERFEESTEN

213 - *Kampgids* / insigne, 8, 9, en 10 juni 1935
(FC)

214 - *Kampgids* / insigne, 30, 31 mei en 1 juni 1936
(FC)

'Im Garten bei Ferdinand', pastel, 50 x 50, 1934 (cat. nr. 862).

Linksboven: Boerderij, aquarel, 25 x 35, 1937 (cat. nr. 892).
Linksonder: Grachtje, aquarel, 40 x 35, 1937 (cat. nr. 893).
Rechtsboven: Achterzijde oude huizen Herengracht, aquarel, 55 x 85, 1939 (cat. nr. 896).
Rechtsonder: Spelend kind, aquarel, 25 x 35, 1936 (cat. nr. 887).

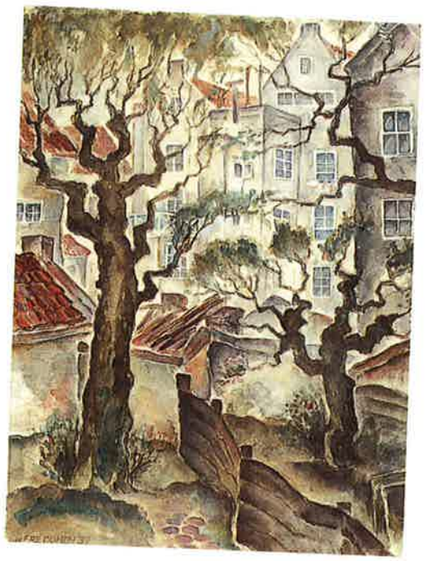

215 - *Kampgids* / insigne, 15, 16 en 17 mei 1937
(FC)
* *Kampgids* met 12 illustraties

216 - *Kampgids* / insigne, 4, 5 en 6 juni 1938
(FC)

217 - *Kampgids* / insigne, 27, 28 en 29 mei 1939
(FC)
* 1 illustratie op de achterkant kampgids;
insigne geslagen bij Kon. Begeer, Voorschoten

218 - *Kampgids* / insigne, 11, 12 en 13 mei 1940
* Dit ontwerp is gelijk aan 1937; insigne is gelijk aan 1936. Het kamp werd afgelast in verband met de Duitse bezetting

Herinneringskaarten van de AJC

219 - Ter herinnering aan de inwijding van het kampgebouw op de Paasheuvel op 15-16 december 1923

220 - Ter herinnering aan de dag dat je voor de eerste maal het sosialisties meifeest meevierde.
De eerste mei 1925
Het bestuur van de afd. Amsterdam der AJC
(FC)

221 - Ter herinnering aan je eerste bezoek op de Paasheuvel, Pinksterfeest 1925
(FC)

222 - Ter herinnering aan de dag dat je voor de eerste maal het meifeest in ons midden meevierde.
De eerste mei 1926

223 - Ter herinnering aan de dag dat je voor de eerste maal het Feest van de Arbeid in ons midden meevierde. 1 mei 1928
(FC)

224 - Ter herinnering aan de dag waarop je als Rode Valk je plaats hebt ingenomen onder je oudere kameraden in de AJC. Meifeest 1929
(FC)

225 - Ter herinnering aan de dag waarop je als Rode Valk je plaats hebt ingenomen onder je oudere kameraden in de AJC 1930

Het Jonge Volk orgaan van de AJC

Koptitels

226 - *Het Jonge Volk*
1928

227 - *Het Jonge Volk*
(FC) 1934

Illustraties in *Het Jonge Volk*

228 - *De jeugd is uitgetrokken*
no. 16, 10 augustus 1923, p. 253
(Fré Cohen) 1923

229 - *Meidans* (Gedicht Margot Vos)
no. 9, 1 mei 1925, p. 120

230 - *Trekkamp* door Sal Witteboon
no. 1, 8 januari 1926 p. 10
(FC)

231 - *En zo stond ik zaterdagmiddag op het punt*
no. 1, 8 januari 1926, p. 10

232 - *Joke had gelijk; het was een fijne plek*
no. 3, 5 februari 1926, p. 32

233 - *Hadden ze waterzak en keiel gevuld*
no. 3, 5 februari 1926, p. 33

234 - *Sal had in Zwolle nog wat uit te spoken*
no. 4, 19 februari 1926, p. 45

235 - *Kees, die zich de titel van opperkampteezetter had aangematigd*
no. 4, 19 februari 1926, p. 45
(FC)

236 - *Wat overigens nog zo'n vervelend werk niet is, als je het samen doet...*
no. 5, 5 maart 1926, p. 53
(FC)

237 - *En' of we er dankbaar gebruik van maakten*
no. 6, 19 maart 1926, p. 69
(FC)

238 - *Het Meifeest een belofte voor Pinksteren*
no. 9, 30 april, 1926, p.97
(FC)

239 - *Wat Pinksteren ons bracht*
SJI-AJC herinneringen en indrukken
no. 11/12, 11 juni 1926, p. 120

240 - *Het onvergetelike fornuis !*
no. 11/12, 11 juni 1926, p. 132
(Fré Cohen 15-5-'26)

241 - *Kerstavond* (Gedicht van Margot Vos)
no. 26, 23 december 1927, p. 310
(FC)

242 - *Tentoonstelling van het werk der AJC*
no. 26, 23 december 1927, p. 314

243 - *Compositie* voorplaat
no. 5, 2 maart, 1928, p. 53

244 - *In der steden donkre stegen is een lichte roep ontwaakt*
no. 5, 2 maart, 1928, p. 60
(FC)

245 - Ontwerpen voor troepvlag, hordevaanlje, totempaal en sluitzegel *Rode Valken*
no. 3, 1 februari 1929, p. 30
(FC)

246 - *Rode Valken*
no. 3, 1 februari 1929, p. 31
(FC)

247 - *Wat brengen ons de komende maanden*
no. 7, 29 maart 1929, p. 77
(FC)

248 - *Hoeveel Rode Valken vliegen in ons nest?*
no. 7, 29 maart 1929, p. 84
(FC)

249 - *Gedicht van Petrus Piscator 15e eeuw*
no. 26, 20 december 1929, p. 311
(FC)

250 - *Pinksterfeest* (Gedicht Margot Vos)
no. 8, 11 april 1930, p. 85
(FC)

251 - *De Meiroep* (Gedicht Margot Vos)
no. 9, 25 april 1930, p. 97
(FC)

252 - *Pinksterfeest 1930* (Gedicht Margot Vos)
no. 14, 4 juli 1930, p. 157
(FC)

253 - *Kerstnummer*, (Kerstlied van Margot Vos)
no. 25, 5 december 1930, p. 313
(Fré Cohen)

254 - *Im Westen nichts neues* (fotomontage)
no. 4, 20 februari 1931, p. 3
(FC)

255 - *En schoonheid van binnenuit* (fotomontage)
no. 6, 4 maart 1931, p. 3

256 - *Bij ons politiek kamp* (fotomontage)
no. 16, 5 augustus 1932, voorplaat
(FC)

257 - *Getuigenissen en indrukken*
no. 7, 5 juli 1935, p. 180, 183, 188, 190, 192
(Fré Cohen)

258 - *Getuigenissen en indrukken*
no. 8, 2 augustus 1935, p. 198, 199, 200
(Fré Cohen)

259 - *De boerderij*
no. 9, 6 september 1935, p. 219
(FC)

260 - *Jeugd van heden wat kiest gij ?*
no. 2, 5 februari 1937, p. 13
(Fré Cohen)

261 - *Het Trekvogelkamp*
no. 3, 5 maart 1937, p. 27

262 - *4 schetsen optreden spel Adam in ballingschap*
no. 12, 3 december 1937, p. 148, 149
(Fré Cohen '37)

263 - *De Paasheuvel Pinksteren*
no. 4, 7 april 1939, p. 48, 62
(FC)

264 - *Ons Meenthuis weer vrij !*
no. 6, 2 juni 1939, p. 62, 71
(FC)

Stichting voor Zon en Vrijheid

265 - Logo
Voor Zon en Vrijheid 1934

266 - Vlaggen
Voor Zon en Vrijheid 1934

267 - Nieuwjaarskaart
Zon en Vrijheid en een gelukkig Nieuwjaar wensen wij alle vroegere en toekomstige deelnemers aan onze kampen.
Stichting Voor Zon en Vrijheid De Voorpost, Vierhouten 1937

268 - Omslag en 21 illustraties
Barnes, F.
15 jaar Zon en Vrijheid 1922-1937
overzicht in woord en beeld van het kampwerk der AJC en de Stichting Zon en Vrijheid
(Fré Cohen) 1937

269 - Kalender met 2 illustraties
– Aan de Gortelsche Weg bij Vierhouten
– Schaapskooi te Vierhouten
(Fré Cohen) 1939

N.V. Verkoopcentrale De Brug (AJC)

270 - Sluitzegel
N.V. Verkoopcentrale De Brug
1925

271 - Omslag
Prijskourant 1929-1930
(FC) 1929

272 - Omslag
Prijscourant N.V. Verkoopcentrale De Brug
1932-1933
(Fré Cohen) 1932

273 - Omslag, 10 vignetten en 4 tekeningen
Prijscourant N.V. Verkoopcentrale De Brug
1933-1934
(Fré Cohen) 1933

274 - Advertenties
En ge vindt steeds het gewenste geschenk in De Brug Verkoopcentrale AJC, Reguliersgracht 72
In De Rode Baa, propagandablad der AJC ter gelegenheid van de Rode tentoonstelling en Bazar der AJC van 11-19 october, Militiezaal Amsterdam
(FC) 1930

275 - *Kampeer- en sportartikelen*
in: *De Toorts* no. 5 , mei 1933
(FC) 1933

276 - *Voor boeken en platen*
in: *De Toorts* no. 6, juni 1933
(FC) 1933

277 - *Kleding en kunstnijverheid*
in: *De Toorts* no. 7, juli 1933
(FC) 1933

278 - *Je uitrusting*
in: *Het Volk*, 16 april 1934, p. 4
(FC)

279 - *Muziekinstrumenten*
in: *Het Volk*, 30 april 1934, p. 4
(FC)

280 - *Wandel- en kampeeruitrusting*
in: *De Wandelaar* geillustreerd maandblad gewijd aan natuurstudies, februari 1934
(FC)

281 - *Wandel- en kampeeruitrustingen*
in: *De Wandelaar* geillustreerd maandblad gewijd aan natuurstudies, augustus 1935
(FC)

Amsterdamsche Kunstkring voor Allen

282 - Omslag
Sanders, Paul F.
Het strijkkwartet
(FC) 1925

283 - Toegangsbewijs
Het Residentie-orkest onder leiding van Dr. P. van Anrooy, op zaterdag 23 februari 1925

284 - Programma
Amsterdamsche Kunstkring voor Allen
1925-1926

285 - Omslag
Rutters, Herman
Beethoven
Beethovencyclus georganiseerd ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan in het seizoen 1926
(FC) 1926

286 - Briefpapier
Amsterdamsche Kunstkring voor Allen
1926

287 - Programma
Amsterdamsche Kunstkring voor Allen
1928-1929
(FC) 1928

288 - Programma
Eerste concert van het kwartet-cyclus
29 october 1929, Concertgebouw

Instituut voor Arbeidersontwikkkeling

Typografische vormgeving

289 - Kaart
Onze programma's filmdienst 1924

290 - Programma en toegangsbewijs
Afdeeling Den Haag, openingsbijeenkomst op zaterdag 31 october in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen
1925

291 - Omslag voor briefpapierblok
1925

292 - Deelnamebewijs
Eerste arbeidersvakantieweek
26 juli-1 augustus 1925 te Lunteren

293 - Briefkaart
1925

294 - Omslag
Zondagmorgen-bijeenkomsten
Instituut voor Arbeidersontwikkeling

295 - Deelnamebewijs
Zomerfeest op Westeroord op
5 september 1926

296 - Uitnodiging met illustratie
Tentoonstelling *Het Boek*, 30 october-14 november 1926 bovenzaal de Harmonie, Rozengracht 207-213

297 - Standaardomslag
De Wilde Roos, een bonte rij kleine geschriften onder leiding van Koos Vorrink
Uitgegeven voor het Instituut voor Arbeidersontwikkeling door de N.V. Ontwikkeling te Amsterdam
1927 – **A.M. de Jong**, *De arbeider en het boek*
1927 – **K. de Boer**, *De Coöperatie*
1927 – **C. Lammers**, *Hoe het groeide*
1927 – **Henk van Laar**, *De natuur in 1*
1927 – **W. van der Sluis,** *Een en ander over het landbouwvraagstuk*
1927 – **Dr. C.H. Ketner,** *Geestelijke stromingen in onzen tijd*
1928 – **C. Pothuis-Smit**, *De vrouw in het maatschappelijke leven*
1928 – **F.S. Noordhoff**, *De wereldstrijd om de petroleum*
1928 – **C. Werkhoven**, *Hoe het groeide*
1928 – **C. Werkhoven**, *Hoe het groeide* (vervolg)
(FC)

298 - Koptitel
De Toorts, Cultureel maandblad der moderne arbeiders-beweging levens orgaan van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling
(FC) 1928

299 - Hoofdstukvignetten *De Toorts*
- vragen van den arbeid
- der tijden loop
- van staat en maatschappij
- uit onzen kring
- van strijd en opbouw
- natuur en mensch
- boekbespreking
- van verre en nabij
- kunst
- over opvoeding
- boekbespreking
- levens- en wereldbeschouwing

(FC)

300 - Omslag
Het Zomerboekje van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling
(Fré Cohen) 1931

301 - Kaart
Schulddelgingskaart
(FC) z.j. ca. 1935

302 - Koptitel
Instituut voor Arbeidersontwikkeling
mededeelingen van de afdeeling Amsterdam
(FC)

303 - Zegelkaart en zegel
Instituut voor Arbeidersontwikkeling voor het nieuwe huis aan zee
Kaart (FC)
* Reproductie in: *De Toorts* no. 6, juli 1939, p. 90

Diverse Bonden, S.D.A.P, N.V.V. en aanverwante organisaties

Algemeene Bond van Meubelmakers en aanverwante vakgenooten

304 - Omslag
Jaarverslag 1922-1924
(FC)

Algemeene Bond van Handels- en Kantoorbedienden

305 - Omslag brochure
Nederlandsche Vereeniging tot het oprichten en instandhouden van herstellingsoorden voor handels- en kantoorbedienden, handelsreizigers en handelsagenten, afdeeling Amsterdam
(Fré Cohen) 1922

306 - Omslag
Jaarverslag afdeling Amsterdam 1924

307 - Uitnodiging
Huishoudelijke vergadering 28 april 1925

308 - Programma
Programma voor den feestavond van den afdeling Haarlem, ter gelegenheid der inschrijving van het 250e lid. 1925

Bond van sociaal-democratische studentenclubs

309 - Omslag
Maandblad Kentering 1924

BOND VAN BEDRIJFSAUTOHOUDERS IN NEDERLAND

310 - Omslag voor- en achterzijde
'Bedrijfsauto en grootindustrie tezamengesteld door Jacq. Harms Tiepen'. Speciaalnummer
Bedrijfsauto, no. 52, 26 december 1935
Voorzijde (Frè Cohen) achterkant (FC) 1935
* Achterkant is gereproduceerd als no. 5 in:
Ons Technisch Maandblad no. 1 & 2,
februari-maart 1938

NEDERLANDSCHE SCHILDERSGEZELLENBOND

311 - Omslag en tekeningen brochure
Strydt mee Schildersgezellen !
(Frè Cohen) 1935
* Vermelding geschreven en verlucht door Frè Cohen

312 - Oorkonde
25 jarig bestaan
* Gedrukt bij N.V. De Arbeiderspers
Ref. *De Schilder*, 18 februari 1939

ALGEMEENE NEDERLANDSCHE BOND VAN ARBEID(ST)ERS IN HET BAKKERS-, CHOCOLADE- EN SUIKER-VERWERKINGSBEDRIJF

313a - Omslag
Het proces Pool
De bond heeft ternauwernood de proces- en accountantskosten vergoed, door Mr. B.P. Gomperts
(FC) 1932
* Gedrukt bij vereenigde drukkerij Dico Amsterdam

313b - Band, titelpagina, titelinitialen en diverse grafieken
Gedenkboek: *Uit het duister naar het licht!*
(FC) 1934

314 - Typografie en illustraties
De Meibode 1 mei 1936
(Frè Cohen) 1936
* Gezet bij drukkerij Dico door A. Stork, voormalig directeur van de Stadsdrukkerij Amsterdam

BOND IN DEN KLEEDINGINDUSTRIE

315 - Omslag en 4 tekeningen voor brochure
Jong, Mej. Alida de
Van de school in de organisatie
(FC) ca. 1925-1926

316 - Koptitel
Het Kledingbedrijf, 1926-1941
(FC)

317 - Omslag
Verslag nopens den toestand en de verrichting over de jaren 1925, 1926, 1927 en eene beschouwing over het eerste half jaar van 1928
(FC) 1928

ALGEMEENE NEDERLANDSCHE METAALBEWERKERSBOND

318 - Omslag
Verslag nopens den toestand en de verrichtingen over het tijdsvak 1 januari 1922 tot 31 december 1923
(Frè Cohen)
* Typografische verzorging ook voor de variant in 1924, 1925 en 1926/27

319 - Koptitel en vignet
Onze Gids, sociaal-economisch-technisch maandblad van de Algemeene Nederlandsche Metaalbewerkersbond
(FC) 1930
* Rubriekvignet *Technisch gedeelte* (FC)

320 - Brochure
Ons eerste landelijke jeugdfeest
Pinkster 1933
Vermelding: ontw. Frè Cohen

321 - Illustratie
Op eigen kracht vóóruit,
in: *De Metaalbewerker* no. 23, 9 juni 1934 z.p.
(Frè Cohen) 1934

322 - Omslag, tekeningen en grafieken voor brochure
De ANMB en zijn beteekenis voor de leden
(Frè Cohen), (FC) 1934

323 - Omslag
Verslag algemeene vergadering op 14, 15, en 16 juni 1934

HILLEGOMSCHE BESTUURDERSBOND

324 - Briefpapier

325 - Uitnodiging
Arbeiders-meifeest op zaterdag 2 mei 1925

CENTRALE BOND VAN TRANSPORTARBEIDERS

326 - Deelnemerskaart en envelop
Internationaler Transportarbeiter-kongress im Hamburg am 7 august 1924

327 - Pamflet
International Transportworkers Federation
Railway section
International Railwaymen Conference to be held on 30 june and 1 and 2 july 1925 at Bellizona (Switzerland)

328 - Typografie , kalligrafie en tekeningen
Jubileumnummer *De Transportarbeider*, naar aanleiding van het twintigjarig bestaan op 1 januari 1938
(Frè Cohen) (FC) 1938
* Voor- en achterplaat, 7 tekeningen, typografie, kalligrafie en 5 vignetten: *Transport te land - Havenbedrijf - Chauffeurs - Rijn- en binnenvaart en baggerbedrijf - Zeevaart en visserij*

ALGEMEENE BOND VAN POLITIEPERSONEEL IN NEDERLAND

329 - Band
Gedenkboek: *Na 25 jaar*
(FC) 1927
* Ook in gouddruk

NEDERLANDSCHE BOND VAN LEERAREN EN LEERARESSEN BIJ HET NIJVERHEIDSONDERWIJS

330 - Omslag
Jaarboekje 1930
(FC)
* Dezelfde omslag voor *Jaarboekje 1931*

NEDERLANDSCHE BOND VAN PERSONEEL IN OVERHEIDSDIENST

331 - Koptitel
De Stormklok, propagandablad voor den modernen bond van werklieden in overheidsdienst
(Frè Cohen) 1923

INTERNATIONALE UNION DER HOLZARBEITER

332 - Omslag
Jubileumuitgave: *25, 1904–1929*
(FC) 1929
* Ook in een Deense uitgave, gedrukt bij drukkerij Vooruitgang, Amsterdam

NEDERLANDSCHE LITO-, FOTO- EN CHEMIGRAFENBOND

333 - Omslag
Jaarverslag 1929
(Frè Cohen) 1929

334 - Band Gedenkboek
Hinte, N. van (Bondsvoorzitter)
De Nederlandsche Bond van Personeel in Overheidsdienst gedurende het 25 jarig bestaan
(FC) 1927

335 - Omslag brochure
Meurs, F. van
Waterschapspersoneel, waar is Uw plaats ?
(FC) 1931

336 - Omslag brochure
Bakker, L.J.
Welke zijn de grondslagen der arbeidsvoorwaarden?
(FC) 1931
* Identieke omslag als voorgaande brochure

337 - Folder
Uw belang vereischt
(FC) 1932

338 - Brochure
Aan ons polderpersoneel
z.j.

SOCIAAL DEMOCRATISCHE ARBEIDERS PARTIJ

339 - Omslag
De Gemeente, Orgaan van de Vereeniging van Sociaaldemocratische gemeenteraadsleden, onder redactie van J.F. Ankersmit, W.H. Vliegen en F.M. Wibaut. Uitgeverij N.V. Ontwikkeling, Amsterdam
* Vermelding: typografisch ontwerp van Frè Cohen met verkleinde reproductie van het omslag in *De Boekenvriend*, voorraadcatalogus van de N.V. Ontwikkeling , 1925

340 - Uitnodigingskaart
S.D.A.P. federatie Amsterdam: feestelijke bijeenkomst ter gelegenheid van het verkiezingscongres der S.D.A.P. op zaterdag 14 februari 1925

341 - Uitnodigingskaart
S.D.A.P. dertigste congres op 3,4, en 5 april 1926

342 - Uitnodigingskaart
S.D.A.P. - N.V.V. september-demonstraties te Groningen, Arnhem, Amsterdam, Dordrecht en Eindhoven
(FC) z.j.

343 - Uitnodigingskaart
Uitnooding tot het bijwonen van de opening van de tentoonstelling ter gelegenheid van het veertig jarig bestaan der Sociaal Democratische Arbeiders Partij in Nederland, 1934

344 Omslag
Tussen school en leven
deelnemersboekje voor de SDAP tracteerfondskamp
(FC) 1934

345 - Herinneringskaart
S.D.A.P. 1894-1934
(FC) 1934

346 - Beeldmerk
Plan van de Arbeid
* Diverse varianten, o.a. gebruikt als bestuursvlag en fietsvlag.
* Ref. *Het Volk* 26 februari 1936

347 - Sluitzegel
Vrouw en man steunt plan !

348 - Ontwerp voor een insigne
Plan van de arbeid
(FC) ca. 1935
* Vermelding uitgevoerd in wilmetaal

349 - Omslag brochure
Vorrink, Koos
Feestcultuur, eenvoudige wenken voor het organiseren van vergaderingen en feestelijke bijeenkomsten
Uitgave: Culturele Raad van N.V.V. en S.D.A.P.
(FC) 1935

350 - Omslag, tekeningen en kalligrafie verkiezings-folder:
Voor arbeid en welvaart !
S.D.A.P. lijst 16, De Miranda
(Frè Cohen) 1936

351 - Speldje
Plandag 6 september 1936

352 - Nieuwjaarskaart
Aan onze Bondsmakkers een gelukkig 1938
(FC) 1937

NEDERLANDSCH VERBOND VAN VAKVERENIGINGEN

353 - Pamflet
Oorlog aan den oorlog, manifest aan de arbeiders aller landen
Internationaal Verbond van Vakverenigingen
1924

354 - Omslag
5 november 1933 – 4 april 1936 collectieve arbeidsovereenkomst in de typografie en het rasterdrukwerk in Nederland
(Frè Cohen) 1933

355 - Vignet
De brug naar lotsverbetering
N.V.V. moderne vakvereniging
(FC) 1937
* Ref. *De Schilder*, no. 19, 5 september 1937

356 - Omslag
Arbeidersjaarboekje
1924, 1925, 1926, 1927 en 1930
Uitgave van de N.V. Ontwikkeling voor het N.V.V. en de S.D.A.P.
(Frè Cohen)
* Met tekening titelpagina gesigneerd Frè Cohen

NEDERLANDSCHE BOND VOOR SOCIAAL-DEMOCRATISCHE VROUWENCLUBS

357 - Boekenlegger
Tekst voorkant:
1905 1 november-1925
Er is ons een machtig rijk geworden
waar over de wind der vrijheid waait
Tekst achterkant:
Feestgave ter herinnering aan het 20 jarig bestaan van de proletarische vrouw, SDVC Amsterdam
(Frè Cohen) 1925

358 - Omslag brochure
Besuyen, Louis
Rood en zwart
z.j. ca. 1925

359 - Omslag brochure
Waarom al dit leed?
z.j. ca. 1925

360 - Omslag brochure
Pothuis-Smit, C.
Wat zeggen de kersklokken
z.j. ca. 1925

361 - Omslag brochure (W. Mansholt-Andreae)
Een huishoudelijk praatje
z.j. ca. 1925

362 - Boekenlegger
Tekst voorkant:
Vrouwendag, voor ontwapening en internationale verbroedering
Tekst achterkant:
Leeswijzer, Bond v. Soc. Dem. Vrouwenclubs in Nederland
Ca. 1926

363 - Vignet
Vrouwenmaand voor het socialisme
October 1926

364 - Omslag brochure
Wibaut Berdenis van Berlekom, M.
Naar het land der vrijheid
Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de Soc. Dem. Vrouwenclubs in Nederland
April 1928
(FC) 1928

365 - Omslag brochure
Verwey-Jonker, H.
Vrouwenarbeid
(Frè Cohen) ca. 1930

366 - Omslag brochure
Vries-Bruins, A.E.J. de
Over het voortplantingsleven bij de vrouw
(Frè Cohen) ca. 1930
* Identieke omslag als voorgaande brochure

367 - Boekenlegger
Tekst voorkant:
Vrouwendag 1931
Niet de waapnen der barbaren doch met het wapen van den geest
Tekst achterkant:
Al geesteslicht als wetenschap
(FC) 1931

368 - Omslag brochure
Hoe moet de provincie worden bestuurd ?
(FC) z.j.

369 - Omslag brochure
Wibaut-Berdenis van Berlekom, M.
Hoog op de bergen z.j.

DE PROLETARISCHE VROUW
WEEKBLAD VAN DE BOND VAN
SOC. DEM. VROUWENCLUBS IN NEDERLAND

Illustraties

370 - Colportage aan de deur
no. 428, 8 november 1923, p. 1
(Frè Cohen)
* Herhaald in no. 514, 2 juli 1925, p. 2

371 - Naar school
no. 441, 7 februari 1924, p. 1
(Frè Cohen)

372 - Verpleegster
no. 490, 15 januari 1925, p. 1
(FC)

373 - Voor de klas, vrouwelijke kantoorbedienden
no. 490, 15 januari 1925, p. 2
(FC)

374 - Herdenking
no. 532, 5 november 1925, p. 5
(FC)
* Gedicht van Margot Vos

375 - Kerstavond
no. 539, 24 december 1925, p. 1
(Frè Cohen)

376 - Vignet voor hoofdstuk
Vrije tijd voor de vrouw
(FC) 1926

377 - De bloem 1 mei !
no. 557, 29 april 1926, p. 1
(FC)

378 - Indisch landschap
no. 593, 6 januari 1927, p. 2
(FC)
* Originele tekening 19 x 12,3 in archief Frè Cohen, Stedelijk Museum, Amsterdam,

379 - Sawah's op een berghelling
no. 597, 3 februari 1927, p. 5
(FC)

380 - Batikkende vrouwen (Java)
no. 598, 10 februari 1927, p. 4
(FC)
* Originele tekening in archief Frè Cohen, Stedelijk Museum, Amsterdam

381 - Vrouwen (Bali) & vignet Indië
no. 617, 22 juni 1927, p. 2
(FC)
* Originele tekening 19 x 12,3 in archief Frè Cohen, Stedelijk Museum, Amsterdam
Tevens in dit archief een niet gebruikte tekening van een voorname vrouw in feestkleding, (FC), 19 x 12,3

382 - Voorplaat en kalligrafie gedicht van Margot Vos
De Proletarische vrouw bij haar vijf en twintig jarig bestaan
no. 793, 5 november 1930
(Frè Cohen) 29 october 1930 (FC)
* Ref.: Reproductie in: jubileumno. *Voorwaarts*, P.v.d.A. blad 4e jg. no.19, 25-8-1984, p. 84

383 - Illustratie
Internationale vrouwendag 1930
no. 796, 26 november 1930, p. 3
(FC)

384 - Inschrijf-folder
Nieuwe werelden gaan voor U open
(FC) ca. 1931

ONS KINDERBLAADJE
BIJBLAD VAN *DE PROLETARISCHE VROUW*

385 - Bandstempel jaargang
(Frè Cohen) 1925

386 - Koptitel
(FC) 1925

387 - Illustratie
Voorplaat: *Hoor je dat takk'lende klokken zacht zingen door 't avonddal ?*
no. 636, 2 november 1927
(FC) 1927

388 - Omslag en 3 illustraties
Voor Mevrouw Wibaut, die vandaag 70 jaar wordt
no. 803, 9 maart 1932, p. 33-35
(Fré Cohen) 1932

389 - Tekening voor bandstempel
Originele tekening *Voor onze kleuters*
16 x 12 (FC)
* Niet gebruikte tekening voor de bandstempel van *Ons Kinderblaadje*

Diverse bondsorganen

Illustraties in tijdschriften

VRIJHEID, ARBEID, BROOD!
COLPORTAGE-ORGAAN DER S.D.A.P

390 - Voorplaat
De jeugd wil toekomst
No. 8, 10 november 1937
(Fré Cohen) 1937

391 - Illustratie
Waarom moeten wij ons huis verlaten ?
Omdat de Führer dat wil, kind !
no. 5, 11 november 1939, p. 3
(Fré Cohen) 1939

392 - Illustratie
Beschavingsbeeld
no. 11, 23 december 1939, p. 3
(FC)

393 - Koptitel
Jaargang 1939-1940
no. 1-10
(FC)

DE VAKBEWEGING
UITGAVE VAN HET N.V.V.

394 - Illustratie
Jong naar de fabriek
no. 22, 28 october 1937, z.p.
(FC)

395 - Voorplaat en 8 illustraties
De Arbeiderspers; hoe onze krant gedrukt wordt
no. 22, 28 october 1937, z.p.
(Fré Cohen) 1937

396 - Voorplaat en 10 illustraties
De AJC 20 jaar
no. 7, 31 maart 1938, z.p.
(Fré Cohen) 1938

397 - Voorplaat en 2 illustraties
Opleiding kaderschool
no. 11, 27 mei 1938, z.p.
(Fré Cohen) 1938

398 - Voorplaat
En toch kerstmis, laten wij denken aan de groote tijden waaraan wij bouwen met ons klein bestaan (Adama van Scheltema)
no. 26, 21 december 1939, z.p.
(Fré Cohen) 1939

WIJ - ONS WERK, ONS LEVEN
UITGAVE N.V. DE ARBEIDERSPERS

399 - Illustratie
Seidel, Thea
Hoogwater
no. 31, 30 augustus 1935, p. 8
(Fré Cohen) 1935

400 - 4 illustraties
Cohen, Fré
Ascona, een kunstenaarsdorp aan de lago Maggiore
no. 49, 10 januari 1936, p. 16-17
(Fré Cohen) 1936

401 - 7 illustraties
Het levende varieté
no. 21, 25 juni 1937, p. 14-15
(Fré Cohen) 1937

402 - 6 illustraties
Walden, de overblijfselen van een proefneming
no. 43, 26 november 1937, p. 8
(Fré Cohen) 1937
* Teksten van 'Het levende varieté' en 'Walden' zijn niet gesigneerd, maar worden toegeschreven aan Fré Cohen

403 - 6 illustraties en kalligrafie
Jesus Kerst van Nazareene
no. 47, 24 december 1937, p. 10-11
(Fré Cohen) 1937

DE BLIJDE WERELD
RELIGIEUS-SOCIALISTISCH WEEKBLAD

404 - Koptitel
no. 39, 28 juni 1930
(FC) 1930

405 - Vignetten voor hoofdstukken
- *Op de brug*
- *Opvoeding*
- *Ons leeszaaltje*
- *Staat en maatschappij*
- *Overdenking*
- *Kerk, christendom en socialisme*
- *Vereenigingsnieuws*

DE STRIJD
MAANDORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH VERBOND VAN VAKVEREENIGINGEN

406 - Illustratie
Op voor medezeggenschap !
no. 14, 7 juli 1923, z.p.
(Fré Cohen '23) 1923

407 - Illustratie
Portret Piet Verdorst
no. 15, 21 juli 1923, z.p.
(Fré Cohen) 22-6-1923

408 - Illustratie
Weg met de vlootwet
no. 19, 15 september 1923, z.p.
(Fré Cohen '23) 1923

409 - Illustratie
Waakt !
no. 19, 15 september 1923, z.p.
(Fré Cohen '23) 1923

410 - Illustratie
Portret F. van de Walle
no. 19, 15 september 1923, z.p.
(Fré Cohen) 4-9-1923

DE STRIJD (1930)
WEEKBLAD VAN HET NEDERLANDSCH VERBOND VAN VAKVEREENIGINGEN; 1E JAARGANG

411a - Koptitel
no. 1, 4 juli 1930
(FC)

411b - Koptitel
22, 28 november 1930
(FC)

412 - Vignetten hoofdstukken
- *Sociaal economisch overzicht*
- *Indonesië*
- *De strijd der bonden* (FC)
- *Politiek-parlementair overzicht* (FC)
- *Ontwapening !*
- *Vara-AJC-Instituut-NASB etc.*
- *Van de aangesloten bonden NVV* (FC)
- *Vrouwenrubriek* (FC)
- *Buitenland I.V.V., S.A.J.*
- *Inhoud*
- *Feuilleton*
- *Verbondsnieuws* (FC)

413 - Illustratie
Helpt de werkloosheid bestrijden door de 40 urige werkweek
no. 39, 30 september 1932, z.p.
(Fré Cohen)
* Ref. *De Transportarbeider* no. 375, 21 januari 1933

Joodse organen en instellingen

414 - Koptitel met variant
Ha'Ischa (De Vrouw)
Orgaan van de Joodsche vrouwenraden in Nederland, januari 1929
(FC)
* 1e prijs in een prijsvraag

415 - Koptitel met variant
De Phoenix
Orgaan van de Portugeesch Israelietische gemeente te Amsterdam, augustus 1930
(Fré Cohen)

416 - Tekeningen
Neerlands Jodendom
Orgaan van den Bond van Joodsche Vereenigingen in Nederland 1934-1937
J. Gompers; Jiddisch kunsttheater *Yoshe Kalb*
no. 13, 5 juli 1935, p. 184-185, 3 tekeningen
J. Gompers; Jiddisch kunsttheater *Tevje der Milchmann*
no. 15, 5 augustus 1935, p. 197, 1 tekening
J. Gompers; Charlotte Köhler's bijbelvoordracht
no. 21, 5 november 1935, z.p. 1 tekening

417 - Koptitel en 21 illustraties
In: *Nieuw Israëlietisch Weekblad*
Zwerftochten door klein Jeruzalem
Serie van 14 week-afleveringen door Fré Cohen en Joseph Gompers
(FC) en (Fré Cohen) 1935-1936

418 - Illustraties
In: *Nieuw Israëlietisch Weekblad*
De noodklok luidt
(Fré Cohen), 1 november 1935, z.p.
Een lichtpunt in donkere tijden!
(Fré Cohen), 15 november 1935, z.p.
De Joodsche Invalide
(Fré Cohen), 7 februari 1936, p. 12
De Rebbe
(Fré Cohen), 14 september 1937, p. 3

419 - Hoofdstukvignetten
In: *Nieuw Israëlietisch Weekblad*
Onder redactie van...
Schaakrubriek – E. van Amerongen
Joodsche historie – Drs. Jaap Meyer
Voor jonge joodsche bouwers – Clara Asscher-Pinkhof
A. de Jong
Voor de vrouw – Mevr. E. Heilbut- Kalker
(FC) 1939-1940

420 - Tekening
Hersch Narr smoest mee
Origineel 5 x 16 (FC)
* Niet gebruikt, was bestemd voor het hoofdstuk van een verhalenserie in het *Nieuw Israëlietisch Weekblad*
Collectie archief *N.I.W.* no. 3420

421 - Tekening
Bestuurskamer Nederlandsch Israëlietisch Seminarium
Zwart krijt tekening 26,2 x 18 (Fré Cohen) 1936
* Een niet gebruikte tekening voor de serie *Zwerftochten door klein Jeruzalem*, N.I.W. 1935-1936

422 - 3 tekeningen
De Joodsche Invalide no. 12, juli 1935, z.p.
Hoera wij bouwen voor de verpleegden van de Joodsche Invalide
(Fré Cohen)

423 - Koptitel
Koemie Orie (Op naar het licht)
Maandblad voor Nederland van het Joodsch socialistisch verbond Poale Zion
no. 4, april-mei 1940
(Fré Cohen)

424 - Koptitel en illustraties
Het Joodsche Weekblad
Orgaan van de Joodsche Raad te Amsterdam
Aan het werk in een pardess
no. 20, 22 augustus 1941, p. 3
De grond eischt groote zorg
no. 20, 22 augustus 1941, p. 3
De lastdrager naar J.L. Perez, bewerkt door H.H.
no. 46, 20 februari 1942, p. 7
(Fré Cohen)

COMITÉ VOOR BIJZONDERE JOODSCHE BELANGEN - NOODFONDS 1933 - JOODSCH NATIONAAL FONDS

425 - Omslag voor een catalogus
Tentoonstelling van kunstwerken afgestaan door de Nederlandsche kunstenaars ten behoeve van de loterij ten bate van de Duitsche joodsche vluchtelingen. Leiter-Nijpels, Maastricht 1933

426 - Brochure
Hoe lang nog ?
Voor de loterij ten behoeve van Duitsche vluchtelingen
(FC) 1935
* Gedicht van Joseph Gompers

427 - Nieuwjaarskaart
Rosh-asjana
De koning redt van het onheil hen, die den innerlijke zin van den bazuinklank verstaan. 5697 (1937)
(FC)
* Uitgave Noodfonds 1933

428 - Kaart
For lo, the winter is past, the rain is over and gone, The flowers appear on the earth. (Solomon's song)
(FC) 1936
* Handdruk

429 - Brochure
Bevrijdingsfonds 1938
Om dit alles ween ik (klaagzangen van 9 a en b)
De één hielp den ander en zeide tot zijn broeder wees krachtig (Jesaja 41)
(Fré Cohen) 1938
* Ten behoeve van de hulp aan joodsche vluchtelingen uit Oostenrijk

430 - Rijmprent
Gedicht (vijf coupletten van vijf regels) door Joseph Gompers, met een illustratie door Fré Cohen, ter gelegenheid van Bloemendag 5699 (1939), toen voor het eerst in Nederland cactusplanten uit Erets Israel verkocht werden.
Oplage 100 genummerde en door Fré Cohen en Joseph Gompers gesigneerde exemplaren.
Druk, D. Allegro, Amsterdam
* Reproductie in: *N.I.W.* 19 mei 1939, p. 7
Coll. Kon. Bibliotheek, UB Amsterdam

431 - Omslag, illustratie en inlegkaart
Pesachmelodieën
Illustratie *Seideravond* (FC)
Inlegkaart *waarom verschilt deze avond van alle andere avonden?*
(Fré Cohen)
* Aangeboden door het bestuur van het Centraal Israëlitiesch Wees- en Doorgangshuis in Leiden, april 1939.
Reproductie inlegkaart in: *N.I.W.* 7 april 1939, p. 9

Drukwerk voor de Gemeente Amsterdam

432 - Trouwboekje
Typografische verzorging
1926
* Honorarium *f* 100.-

433 - Omslag
Naamwijzer
Adresboek Gemeente Amsterdam
(FC) 1927

434 - Omslag (standaardontwerp)
Verslagen van de bedrijven en commissiën van de Gemeente Amsterdam o.a. : Girokantoor, Stedelijk Museum, Universiteit van Amsterdam, Geneeskundige- en Gezondheidsdienst, Keuringsdienst van waren, Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) 1928

435 - Getuigschrift en mapje
Openbare scholen voor voortgezet onderwijs met tweejarige cursus
(Fré Cohen) 1928

436 - Omslag
Het opruimen van krotten en kratwijken te Amsterdam
Gemeentelijke Woningdienst
(Fré Cohen) 1929

437 - Familiestamboekje
Trouwboekje 1e klas met envelop
(Fré Cohen) 1929

438 - Omslag
Officieële prijscourant van bevroren vleesch. Gemeentelijke vleeschvoorziening
(Fré Cohen) 1929

439 - Diploma en mapje
Openbare scholen voor uitgebreid lager onderwijs met drie leerjaren voor jongens en meisjes
(Fré Cohen) 1929

440 - Girochequeboekje
Gemeentegiro Amsterdam
tevens typografische verzorging van 10 formulieren
(Fré Cohen) 1929
* Werd gebruikt tot ca. 1942, daarna nieuw ontwerp door Anton Kurvers met een logo van Albert Klijn

441 - Uitbetalingsboekje
Gemeentegiro Amsterdam
1929

442 - Inningsboekje
Gemeentegiro Amsterdam
1929

443 - Omslag
De verkiezing van 3 juli 1929 in de kieskring Amsterdam
Statistische mededeelingen uitgegeven door het Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam
no. 87
(Fré Cohen) 1929

444 - Advertentie
Inschrijving openbare lagere en voorbereidende scholen
(FC) 1929
* In: *De Amsterdamsche Gids*, october 1930
Ook verschenen als affiche, zie aldaar

445 - Brochure
Waarheen ? Naar de Arbeidsbeurs !
Gemeente Arbeidsbeurs, Amsterdam
(FC) 1930
* Logo arbeidsbeurs ontworpen door Tine Baanders

446 - Omslag
Agenda voor het jaar 1931
Uitgave Stadsdrukkerij Amsterdam
(FC) 1930

447 - Omslag
Rapport der commissie van advies inzake de bevordering van de scheepvaart op Amsterdam
(FC) 1930

448 - Omslag
Statistisch Zakboekje 1930
Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam
Uitgave: J.M. Meulenhoff, Amsterdam 1930
(FC)

449 - Portefeuille
Met stadswapen, 1930

450 - Advertentie
Bezoekt de tentoonstelling : De electriciteit in de moderne woning
Gemeentelijke Electriciteitswerken
(FC) 1930
* In: *De Amsterdamsche Gids*, december 1930 en *Algemeen Handelsblad*, december 1930

451 - Logo
Gemeentelijke Electriciteitswerken
1930

452 - Omslag
Rapport van de studiecommissie inzake praktische woninginrichting
Gemeentelijke Woningdienst
(FC) 1930

453 - Folder
Voor het onderhoud van Uw woning
Gemeentelijke Electriciteitswerken
(FC) 1930

454 - Omslag
Het opruimen van krotten en krotwijken in Amsterdam
Gemeentelijke Woningdienst
(FC) 1930
* Ook in het Duits: *Die Sanierung ungesunder Wohnviertel in Amsterdam* in het Frans: *La suppression des taudis et des quatiers insalubres à Amsterdam* en in het Engels: *Slum-Clearance in Amsterdam*

455 - Schoolschrift-etiketten
Onderwerp veilig verkeer, 8 ontwerpen in 3 kleuren: groen, bruin en blauw, oplage 1 miljoen
Opdrachtgever: Commissie voor het onderwijs
(FC) 1930

456 - Uitnodigingskaart en envelop
Schilderijen, wandschilderingen, beeldhouwwerk en sierkunst tentoonstelling Stedelijk Museum 22 november-7 december 1930

457 - Folder
Amsterdam - All round port of general bulk - cargo- centre of international air traffic
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen fec.) 1930
* Reproductie in: *Advertising Display*, december 1930

458 - Folder
Amsterdam zee- en luchthaven
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
1930
* Reproductie: *De Reclame*, juni 1930

459 - Typografische ontwerpen briefpapier
Gemeentelijke Electriciteitswerken
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
Gemeentetram Amsterdam
Girokantoor der Gemeente Amsterdam
Luchthaven Schiphol
1930

460 - Folder
Het electrisch ontbyt is steeds op tijd
Gemeentelijke Electriciteitswerken
(FC) 1931

461 - Omslag
Statistisch Zakboekje 1931
Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam
Uitgave: J.M. Meulenhoff, Amsterdam 1931
(FC)
* Het op dit boekje voorkomende stadswapen is ontworpen door Albert Klijn

462 - Omslag
Rapport: *Enkele bijzonderheden omtrent de hofjeswoningen in Amsterdam aan het einde van 1930*
Gemeentelijke Woningdienst
(FC) 1931

463 - Folder
De haven van Amsterdam
Korte beschrijving van de haven van Amsterdam ten dienste van de rondvaart op 13 juni 1931 aangeboden door Burgemeester & Wethouders aan het Amsterdamsche Comité voor Arbeidersontwikkeling
(Fré Cohen) 1931

464 - Bandstempel
Voor jaarband: *De Amsterdamsche Gids* in rood buckram met goudstempel
* Fré Cohen wordt als ontwerpster genoemd in een advertentie voor deze band in: *De Amsterdamsche Gids*, juni 1931

465 - Typografische verzorging brochure
Het nieuwe vastrecht dubbel tarief
2e druk september 1931
Gemeentelijke Electriciteitswerken
1931

466 - Typografische verzorging brochure
Electrische verwarming
Gemeentelijke Electriciteitswerken
(Fré Cohen) 1931

467 - Omslag
Naamwijzer Adresboek–1931
* Behalve het jaartal werd hetzelfde ontwerp voor de *Naamwijzer Adresboek–1932* gebruikt. Reproductie *Naamwijzer Adresboek–1931* in: *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, p. 13

468 - Advertentie
Geeft electrische geschenken
Gemeentelijke Electriciteitswerken
1931
* In: *De Amsterdamsche Gids*, 1931

469 - Advertentie
Stofzuiger ƒ 66,–
Gemeentelijke Electriciteitswerken
1931

470 - Omslag
Prijscourant no. 2 voor: kookapparaten, stofzuigers, strijkijzers en diversen, 13e druk februari 1931
Gemeentelijke Electriciteitswerken
1931

471 - Omslag
Identieke omslag voor *Prijscourant no. 1 voor: kooktoestellen, electrische haarden en kachels*, 12e druk, september 1931
Gemeentelijke Electriciteitswerken
1931

472 - Omslag en typografische verzorging
The port of Amsterdam
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) 1931
* Ingeplakt in: *De Reclame* no. 8 augustus 1931 p. 348

473 - Omslag en tekening
Amsterdam port maritime & aerien
Amsterdam sea and airport
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(FC) 1931
* Tevens Duitse uitgave met variatie van de scheepvaartverbindingen

474 - Omslag en twee advertenties
Programmaboekje Stadsschouwburg
Amsterdam 1932
(Fré Cohen) 1932
* Advertenties: *Lambäck handschoenen* (FC) en *'t Woonhuys* (FC)

475 - Toegangskaart
Bewijs van kosteloze toegang tot het Amsterdamsch Historisch Museum
Ca. 1932

476 - Uitnodigingskaart
Zomerfeesten 1932 ter gelegenheid van het 300 jarig bestaan van de Universiteit van Amsterdam

477 - Typografische verzorging brochure
Het vertreksein, Schiphol een beeld van onzen tijd
met 9 tekeningen en een advertentie voor *Polis Balatum*. Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(FC) 1932
* Oplage 20.000 exemplaren, honorarium ƒ 600,–

478 - Rapport
Hoogere Burgerschool met driejarige cursus te Amsterdam
(Fré Cohen) 1932

479 - Eindrapport
Hoogere Burgerschool met driejarige cursus te Amsterdam
(Fré Cohen) 1932

480 - Typografische verzorging, bandstempel en initialen
Gedenkboek van het Athenaeum en de Universiteit van Amsterdam 1632-1932
Druk en uitgave van de Stadsdrukkerij te Amsterdam
(vermelding Fré Cohen) 1932

481 - Oorkonde
Eerepenning van de stad Amsterdam
(Fré Cohen) 1932
* Levering in koker

482 - Omslag
Rapport der commissie ingesteld door Burgemeester & Wethouders van Amsterdam ter bestudeering van het vraagstuk van het bouwen al dan niet op opgehoogden grond
(FC) 1932

483 - Calligrafie
Inwijding der Doorluchtige Schoole t'Amsterdam
Herdruk van een lofdicht van Joost van den Vondel
Aangeboden aan het Gemeentebestuur van Amsterdam door de Stadsdrukkerij ter gelegenheid van het 300 jarig bestaan van de Universiteit van Amsterdam in juni 1932
(Fré Cohen) 1932

484 - Omslag
Gedenkboek Nederlandsche levende meesters
Stedelijk Museum, Amsterdam, 1932
* Vermelding: Artistieke verzorging Fré Cohen

485 - Omslag
Catalogus van kunstwerken van Nederlandsche levende meesters. Stedelijk Museum, Amsterdam, 11 juni-4 september 1932
(Fré Cohen) 1932

486 - Ontwerp voor omslag en advertentie
Programma Stadsschouwburg voor het seizoen 1933-1934 en advertentie *'t Woonhuys* op achterkant omslag.
(Fré Cohen) 1932
* Prijsvraag, 20 x 13,6, niet uitgevoerd, gewonnen door W. Sandberg

487 - Typografische verzorging en fotomontage
Feestwijzer zomerfeesten ter herdenking van het 300 jarig bestaan van de Universiteit van Amsterdam 11 juni- 5 juli 1932
(Fré Cohen) 1932
* Gedrukt bij Baxmeyer & Zoon, oplage 20.000 exemplaren

488 - Omslag
Criminaliteit in Amsterdam en van Amsterdammers
Statistische mededeelingen uitgegeven door het Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam
no. 94 Februari 1932, J.M. Meulenhoff, Amsterdam
* Vermelding ontwerp Fré Cohen

489 - Folder
Amsterdam
Bureau voor Vreemdelingenverkeer Amsterdam
1933

490 - Folder
Amsterdam
De stad van Rembrandt en Zomerfeesten 1933
met twee tekeningen
Bureau voor Vreemdelingenverkeer Amsterdam
1933

491 - Ontwerp obligatie
2e 5pct geldleening 1933, groot ƒ 12.000.000.– van de Gemeente Amsterdam
Druk: Stadsdrukkerij Amsterdam
(Fré Cohen) 1933
* Het identieke ontwerp werd ook gebruikt voor de 5pct geldlening, groot ƒ 6.000.000.– in 1934

492 - Bandstempel en initialen
Verslag van de herdenking van het derde eeuwfeest van de Universiteit van Amsterdam
In opdracht van den Academische Senaat van Amsterdam uitgegeven door de Stadsdrukkerij in 1933

493 - Advertentie
Amsterdam Sea and Rhine Port
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
ca. 1933

494 - Folder
Amsterdam Zomerfeesten 1934
(Fré Cohen) 1934

495 - Briefkaart
Uitnodiging kookdemonstratie:
De electrische keuken
Gemeentelijke Electriciteitswerken
(FC) z.j. ca.1934

496 - Omslag
De bevolking van Amsterdam deel 2: De uitkomsten der tienjaarlijksche volkstellingen van 1830 tot 1930.
Statistische mededeelingen uitgegeven door het Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam
no. 100 October 1934 , J.M. Meulenhoff, Amsterdam
* De omslag heeft geen signatuur, maar wel het door FC ontworpen stadswapen

497 - Omslag
Halverhout, H.A.M.
Handleiding voor het gebruik van het electrisch fornuis
Gemeentelijke Electriciteitswerken
(Fré Cohen) 1934

498 - Bord
Amsterdam – Batavia, KLM wekelijksche dienst
Vertrek en aankomst der Europeesche luchtdiensten
* Houten bord op Schiphol naar een ontwerp door Fré Cohen, ca. 1935.

499 - Folder
We vlogen in 15 jaar 66 X naar de maan
1920 - 17 mei 1935
15 jaar Nederlandsch luchtverkeer en Amsterdamsche luchthaven
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) 1935

500 - Prentbriefkaarten
Reinheid bovenal
Twee mapjes met elk zes prentbriefkaarten, uitgevoerd in rood, groen en blauw.
Stadsreiniging Amsterdam
(FC) 1935
* Teksten mogelijk gemaakt door Clinge Doorenbos

501a - Folder
Amsterdam 1935: Rembrandt-tentoonstelling
(Fré Cohen) 1935

501b - Folder
Port maritime aérien
achterkant catalogus Wereldtentoonstelling Brussel
(Fré Cohen) 1935

502 - Folder
Amsterdam
Bureau voor Vreemdelingenverkeer Amsterdam
1936

503 - Herdenkingsplaat
Bronzen plaat ter gelegenheid van de opening van een spoorwegviaduct op 7 maart 1936
Ontwerp Fré Cohen, uitvoering N.V. Bobma & Florack, Amsterdam 1936
* Compositie bestaande uit 2 spoorbomen en gemeentewapens van Amsterdam en Watergraalsmeer, ingemetseld in het spoorwegviaduct, hoek Archimedesweg in Amsterdam, Watergraalsmeer.

504 - Typografische verzorging en 12 tekeningen
Schiphol, een luchthaven van Wereldbeteekenis
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) 1936
Met advertentie: Het wereldluchtnet der Air France (FC)
* Oplage 22.500 exemplaren, honorarium ƒ 600.–

505 - Advertentie
Schiphol, een beeld van onzen modernen tijd
(FC) 1937
* In: *Haarlemsche Gids*, no. 1, 1937

506 - Typografische verzorging en 9 tekeningen
Zee- en luchthaven Amsterdam, handels- en industrie-centrum
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) (FC) 1937
* De Duitse uitgave verscheen met een apart omslag: *Die verbindung des Amsterdamer Hafens mit der Nordsee* (FC)

507 - Advertentie
Amsterdam Sea and Airport
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) 1937
* Reproductie in kleur in: *Trade en engineering* 1937

508 - Maquette
Sea and Airport
Amsterdam, trade, financial and industrial centre
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) ca. 1938
* Reproductie in: *Rond Paasheuvel en Prinsenhof* p. 37

509 - Typografische verzorging, grafieken en tekeningen
De groei van Schiphol 1920-1938
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(FC) 1938

510 - Folder
De beteekenis van Schiphol in cijfers,
programma van de demonstratieve bijeenkomst op de luchthaven Schiphol op zaterdag 2 juli 1938, met tekening van Nederlandse luchthavens en 7 grafieken van passagiers- en goederenvervoer
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen (FC) 1938

511 - Omslag
Amsterdam en Rotterdam in het luchtverkeer van Nederland,
met tekening van Nederlandse luchthavens en 7 grafieken van passagiers- en goederenvervoer
Gemeente Amsterdam, 1938
(Fré Cohen) (FC) 1938
* Ook verschenen onder de titel: *Schiphol in het luchtverkeer van Nederland*, deze omslag is echter in gewone belettering

512 - Advertentie
Amsterdam zee- en luchthaven
(FC) 1938
* In: *De Standaard*, 29 april 1938

513 - Envelop
The Port of Amsterdam
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen 1938

514 - Folder
Schiphol, luchthaven van wereldbeteekenis
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(FC) october 1938
* In 1939 uitgebracht in de Engelse taal

515 - Omslag
Prijscourant voor electrische en huishoudelijke toestellen.
Gemeentelijke Electriciteitswerken
1938
* Samenvoeging von de prijscouranten 1 en 2 in nieuwe omslag

516 - Folder
De beteekenis van Schiphol in cijfers
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(FC) 1938

517 - Tekening
De nieuwe verbeterde kanaalverbinding met den Rijn
(FC) 1938
* In: *Amsterdam, heden en toekomst*, jrg. 1, januari 1939, p. 30

518 - Folder
Eenige belangrijke Europeesche luchthavens
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(Fré Cohen) april 1939

519 - Folder
De haven van Amsterdam
Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen
(FC) 1941
* Duitse versie: *Die Hafen von Amsterdam*

Stadswapens
Naar ontwerp van Fré Cohen in een letterproef van de Stadsdrukkerij Amsterdam z.j.:

520 - Serie 270 Gemeente Amsterdam p. 502-1
Serie 271 Stadsdrukkerij p. 502-2
no. 44 p. 510*
no. 72 p. 516*
no. 75 p. 516*
no. 77 p. 516*
no. 80 p. 516*
Stadswapen schilden
no. 104 p. 518
no. 106 p. 518
no. 107 p. 518
no. 108 p. 518
no. 109 p. 518*
no. 112 p. 518*
Stadswapen
no. 168 2 kleuren p. 524*
no. 174 2 kleuren p. 525
no. 175 2 kleuren p. 525*
no. 176 2 kleuren p. 525*
no. 245 p. 526
no. 179 4 kleuren p. 527
* = reproductie in: *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, 1977

Andere stadswapens van Fré Cohen komen voor als onderdeel van de volgende totaal-ontwerpen:

521 - Bandstempel: Polak, Henri, Amsterdam die groote stad, 1936
Omslag: Naamwijzer-adresboek, 1931
Kalender: Stadsdrukkerij, 1929
Advertentie: Inschrijving openbare en voorbereidende scholen, 1930
Advertentie: De haven van Amsterdam in De Standaard, 29 april 1938
Obligatie: Obligatie-ondergrond 2e 5 pct geldlening, 1933
Obligatie: Obligatie-ondergrond 5 pct geldlening, 1934
Gemeentewapen: Gemeente Alkmaar, ca. 1930 variant van no. 72

* Opgemerkt moet worden dat het veelvuldig gebruik van eerstgenoemde stadswapen-cliche's niet impliceerd, dat destijds elke folder of brochure ontworpen of technisch verzorgd werd door Fré Cohen

Kalligrafie

522 - *Aan Jonkheer meester doctor*
Eltjo Aldegondus van Beresteyn
bij het eeuwfeest van toonkunst
Amsterdam 5 juni 1929
(FC) 1929
* Foto-album Fré Cohen

523 - *Aan den Heer* ***F.M.L. Baron van Geen***
ter gelegenheid van zijn zilveren jubileum als partikulier secretaris van Hare Majesteit de Koningin
1 december 1929
(FC)
* Foto-album Fré Cohen

524 - Gedicht
Moederken, door Guido Gezelle
(FC)
* In: *Het boek voor de jeugd*, uitgave: N.V. De Arbeiderspers, 1937, p. 385

525 - Volkslied
Wilhelmus van Nassouwe
15 coupletten
(Fré Cohen)
* In: *Het boek voor de jeugd*, uitgave: N.V. De Arbeiderspers, 1937, p. 422-425

526 - Kerstlied
Nu syt wellecome
(Fré Cohen)
* in: *VARA-gids* no. 8 , 24 december 1938, z.p.

Ontwerpen voor boekbanden, stofomslagen en uitgevers-varia

Fré Cohen werkte voor:
Amsterdam: L.J. Veen (1927) - Em. Querido (1931-40) – Wereldbibliotheek (1931-32) – Gebr. E.M. Cohen (1933) – Allert de Lange (1933) – Kosmos (1935) – Arbeiderspers (1938-39) – Van Munster (1939) – J.M. Meulenhoff (1940) – A.J.G. Strengholt 's Uitgevers Mij. (1940-43) – Drukkerij Trio (1941)
Utrecht: W. de Haan (1937-42)
Putten: C.J. Terwee (1937)
Den Haag: Ministerie van Landbouw (1937)
Hilversum: Het Nederlandsche Boekengilde (1937)

Em. Querido's Uitgeverij Amsterdam

527 - Frank, Leonard
Broer en zuster
vertaling Alice Nahuys
Band (FC) 1931
* Heruitgave Het Nederlandsche Boekengilde, Hilversum, 1937

528 - Thiry, Antoon
De drie uit Sinte Gerardus Majella en hunne vrouw
Band (FC) 1931

529 - Istrati, Panaït
Tsatsa Minnka
Vertaling A.M. de Jong
Band (FC) 1931
* Uitvoering in zwart wit en gekleurd

530 - Baptist, R. Hernekin
Vier knappe negerinnen
Vertaling E. Straat
Band- en rug-illustratie (FC) 1931
* Stofomslag identiek aan band

531 - de Ronde, H.W.
Overzicht der muziekgeschiedenis
Band 1931

532 - Romanow, Panteleimon
Drie paar zijden kousen
Vertaling S. van Praag
Stofomslag (Fré Cohen) 1932
* Niet gebruikte werktekening in archief Querido

533 - Iependael, Willem van
Liederen van den zelfkant
Inleiding A.M. de Jong
Band 1932

534 - Cronin, A.J.
De tiran
Vertaling Casper de Jong
Band- en rug-illustratie (FC) 1932

535 - Werumeus Buning, J.W.F.
Maria Lecina
Gekalligrafeerd etiket op band 1932

536 - Ferber, Edna
Moeder's jongen
Vertaling G.J. Werumeus Buning-Esink
Band- en rug-illustratie (FC) 1932

537 - Dekker, Maurits
Brood! Een revolutie roman
Stofomslag (FC) 1932

538 - Feuchtwanger, Lion
De jood van Rome
Vertaling Nico Rost
Stofomslag en titelpagina (Fré Cohen) 1932

539 - Queiroz, Eça de
De misdaad van Pater Amaro
Vertaling J. Slauerhoff en R. Schreuder
Stofomslag en titelpagina (Fré Cohen) 1932

540 - Werumeus Buning, J.W.F.
Dagelijksch brood
Gekalligrafeerd etiket op band 1933

541 - Ranucci Beckman, Bets
Tienduizend kaarsen
Band 1933

542 - Bussum, Sani van
Het joodsche bruidje
Band (FC) 1933

543 - Kleerekoper, A.B.
Oproerige krabbels
Verzameld en ingeleid door Johan Winkler
Band en stofomslag 1933

544 - Feuchtwanger, Lion
Der Jüdische krieg
Querido Verlag
Band en stofomslag 1933

545 - Goudsmit, Sam
De één zijn dood...
Band 1933

546 - Iependael, Willem van
Over de leuning en langs de kaai
Band (FC) 1934

547 - Dekker, Maurits
De menschen meenen het goed met de menschen.....
Band 1934
* Werktekening in archief Querido

548 - Galsworthy, John
Aan den andere oever
Vertaling J.C. de Cock
Band 1934
* Werktekening in archief Querido

549 - Feuchtwanger, Lion
De Oppenheims
Vertaling Nico Rost
Band en stofomslag 1934

550 - Praag, Siegfried E. van
Julie de Lespinasse een groote minnares
Band, S.H. de Roos
Stofomslag (FC) 1934

551 - Montagnon, M, A. Marquet en M. Déat
Neosocialisme ? Orde, gezag, Natie.
Vertaling en inleiding E. Boekman
Band 1934

552 - Saalborn, Louis
De vader en de zoon
Band 1934
* slappe-kaft uitvoering

553 - Feuchtwanger, Lion
De zonen
Stofomslag 1935

554 - Cobb, Humphrey
Kogels en kruisen
Vertaling Eva Raedt-de Canter
Stofomslag 1935

555 - Ludwig, Emil
Der Nil deel I en II
Querido Verlag
Stofomslag (FC) 1935

556 - Jong, A.M. de
Merijntje Gijzen's jonge jaren
De grote zomer
Bandontwerp J.B. Heukelom
Stofomslag , compositie loopt door van voor- naar achterplat (Fré Cohen) 1935
* 3 werktekeningen en een niet uitgevoerd ontwerp in archief Querido

557 - Dekker, Maurits
Oranje, en de opstand der Nederlanders historische roman (deel I)
Stofomslag (FC) 1935

558 - Dekker, Maurits
Oranje en Alva's tyranniek bewind, historische roman (deel II)
Band en stofomslag (FC) 1936

559 - Goudsmit, Sam
Simcha de knaap uit Worms
Band J. van Krimpen
Stofomslag (Fré Cohen) 1936

560 - Hertog, Salvador
De wilde schuit
Stofomslag Kor Postma
Band 1936

561 - Polak, Dr. Henri
Amsterdam, die groote stad
Band (FC) 1936

562 - Werumeus Buning, J.W.F.
Negen balladen
Gekalligrafeerd etiket op band 1936

563 - Werumeus Buning, J.W.F.
Voor 2 stuiver anjelieren
Gekalligrafeerd etiket op band 1936

564 - Defresne, Wies
Klanten
Stofomslag Sacha
(pseudoniem voor Alexander Davideit)
Band 1937

565 - Praag, Siegfried E. van
Madame de Pompadour
Band S.H. de Roos
Stofomslag (FC) 1936

566 - Feuchtwanger, Lion
Der Falsche Nero
Stofomslag Eva Hermann
Band 1936

567 - Praag, Siegfried E. van
Minnares in ongenade
Band en stofomslag 1937

568 - Bruyn, Cor
Koentje van Kattenburg
Band, stofomslag en rug-illustratie (FC) 1937

569 - Feuchtwanger, Lion
De valsche Nero
Vertaling Nico Rost
Band en stofomslag (FC) 1937

570 - Kranendonk, A.G. van
Shakespeare en zijn tijd
Band J. van Krimpen
Stofomslag (FC) 1938

571 - Dekker, Maurits
Oranje en de geboorte der Nederlanden historische roman (deel III)
Band en stofomslag 1938

572 - Ludwig, Emil
Roosevelt; Een leven van geluk en macht
Vertaling E.C.M. Brugmans-Kan en H. Brugmans
Band en stofomslag 1938

573 - Jaarsma, D.Th.
Menschen aan het meer
Band en stofomslag (Fré Cohen) 1938

574 - Cain, James M.
Serenade
Vertaling M. Kann en M. Kann-Jalles
Stofomslag Co-op 2
Band 1938

575 - Pauwels, François
Het duel
Stofomslag Van Gol
Band 1938

576 - Crow, Carl
Vierhonderd millioen klanten
Vertaling L. de Geus
Stofomslag Co-op 2
Band 1938

577 - Werumeus Buning, J.W.F.
Een ontmoeting met vreemde gevolgen
Gekalligrafeerd etiket op band 1938
* Werktekening in archief Querido

578 - Althoff, L.
Een trein vertrok
Stofomslag B. Mohr
Band 1939

579 - Jong, Dola de
Dans om het hart
Stofomslag B. Mohr
Band 1939

580 - Vollewens-Zeylemaker, Greta
De eeuwige vraag
Stofomslag B. Mohr
Band 1939

581 - Marsman, H.
Menno ter Braak, een studie
Band en stofomslag 1939

582 - Szeps-Zuckerkandl, Berta
Ik beleefde vijftig jaar wereldgeschiedenis
Vertaling Alice van Nahuys
Band en stofomslag 1939

583 - Kadt, J. de
Het fascisme en de nieuwe vrijheid
Band en stofomslag 1939

584 - Arady, Andor
Menschen in nood
Vertaling Klara Szabó-Peters
Band en stofomslag (Fré Cohen) 1939

585 - Praag, Siegfried E. van
Pension Wessels
Stofomslag B. Mohr
Band 1939

586 - Doolaart, A. den
De bruiloft der zeven zigeuners
Stofomslag Co-op 2
Band 1939
* 2 werktekeningen in archief Querido

587 - Vriesland, Victor E. van
De ring van aquamarijn
Gekalligrafeerd etiket op band 1939

588 - Jong, A.M. de
Mustapha of de tragedie van het geweten
Stofomslag B. Mohr
Band 1939

589 - Czopp, Gustav
De wereld kreeg radio...
Uit het dagboek van een radio-reporter
Stofomslag en illustraties J.F. Doeve
Band 1939

590 - Jong, A.M. de
Het evangelie van de haat
Band 1940
* 2 werktekeningen in archief Querido

591 - Marsman, H.
Tempel en kruis
Band 1940

592 - Man, Herman de
Heilig Pietje de Booy
Band, stofomslag en rugillustratie (FC) 1940

593 - Polak, Dr. Henri
Het kleine land en zijn grote schoonheid
Band en stofomslag 1940

594 - Werumeus Buning, J.W.F.
Vae Victis! (Wee den overwonnenen)
Een reportage
Band 1940
* Werktekening in archief Querido

595 - Werumeus Buning, J.W.F.
In memoriam
Gekalligrafeerd etiket op band 1943 (7e druk)

Varia voor Querido

596 - Prentbriefkaart
De Salamander ter gelegenheid van de voor de Salamander-reeks uitgeschreven prijsvraag bij de verschijning van het vijftigste deel.
Em. Querido, Amsterdam (FC) Maart-Juni 1939

597 - Catalogusomslag
Extra Tyding
een ongeregeld doch minstens driemaal per jaar verschijnend tijdschrift gewijd aan de bij onze uitgeverij verschijnende boeken onder redactie van Lodewijk van't Hof no. 2 1939

Wereldbibliotheek, Amsterdam

598 - Bruggen, Carry van
Het huisje aan de sloot
Band, stofomslag en rugillustratie (FC) 1931
* Stofomslag identiek aan het bandontwerp

599 - Dumas, Alexandre
De drie musketiers
Vertaling Carry van Bruggen
Band- en rug-illustratie (FC) 1932

600 - Webb, Mary
Kostbaar gif
Vertaling J.C. B'oem
Band- en rug-illustratie, gouddruk 1932

601 - Bokhorst, Dr. S.C.
Scheikunde in het dagelijks leven
Band 1932

602 - Iwanow, Vsevolod
Pantserttrein 1469 en partijgenooten
Vertaling Else Bukowska
Band (FC) 1932

603 - Wassermann, Jacob
Caspar Hauser of de raagheid des harten
Vertaling Dr. N.J. Beversen
Band (FC) o.a. rood met gouddruk 1932

604 - Scharten-Antink, C. en M.
Jhr. mr. James de Beyll, minister van nutteloose zaken
Band 1932

605 - Mir, Guillermo
De hof der oranjeboomen
Vertaling J. Slauerhoff en R. Schreuder
Band (FC) 1932

606 - Hopman, Frits
De proeftijd
Band 1932

607 - Vloemans, Dr. A.
De wijsbegeerte van Spinoza
Band (FC) 1932

608 - Schmitz, Marie
Aan het overzeetveer
Band, ook in gouddruk 1932

609 - Suchtelen, Nico van
Zwerftochten
Band (FC) 1932
* Orgineel ontwerp in de collectie Meermanno Westreenianum, Den Haag

610 - Suchtelen, Nico van
Eva's jeugd
Band (FC) 1932

611 - Wolf, Dr. Herman
Goethe's wereldbeschouwing en levenswijsheid
Band (FC) 1932

612 - Romijn, Dr. Jan
Machten van deze tijd
Band 1932

613 - Spinoza, Benedictus de
Wijsgeerige fragmenten
Vertaling Nico van Suchtelen
Band 1932

614 - Scharten-Antink, C. en M.
Het leven van Francesco Campana
Band- en rug-illustratie, (FC) gouddruk 1932

615 - Heymans, Prof. Dr. G.
Inleiding in de metaphysica
Vertaling H. Tulner
Band 1933

616 - Webb, Mary
De vos duikt weg
Vertaling Anthonie Donker
Band o.a. in gouddruk (FC) 1933

617 - Drost, Aernout
De pestilentie te Katwijk (1625)
Inleiding Prof. Dr. Albert Verwey
Band- en rug-illustratie o.a. in gouddruk (FC) 1933

618 - Adler, Dr. Alfred e.a.
Het moeilijke kind
Vertaling en inleiding Drs. P. Dijkema
Band (vermelding Fré Cohen als ontwerpster op titelpagina) 1934

619 - Standaardband Wereldbibliotheek
Balken en vignet WB, in gebruik voor diverse banden in de periode 1931-1940

Varia voor Wereldbibliotheek

620 - Brochure
WB Boekennieuws
Wereldbibliotheek, Amsterdam, Pinksteren 1932

621 - Koptitel
Boekennieuws
Wereldbibliotheek, Amsterdam, vanaf 1933

622 - Uitnodigingskaart
Uitnoodiging tot het bezichtigen van de Wereldbibliotheek-tentoonstelling in de cantine van de Firma C.J. van Houten te Weesp op maandag 22 februari 1932. (FC)

A.J.G. Strengholt's Uitgevers Mij. Amsterdam

623 - Brunton, Paul
Een heremiet in de Himalaya
Bewerking H.P. v.d. Aardweg en M. v.d. Aardweg-Blinxma
Stofomslag (Fré Cohen) 1940

624 - Gadda-Conti, Piro
Landing op Capri
Bewerking Herman van den Bergh
Stofomslag 1941

625 - Clemen, Prof. Carl
Van heidendom tot heden, de godsdiensten der aarde
Bewerking Dr. L.A. Rademaker
Stofomslag en band (FC) 1940

626 - Zahn, Ernst
De eeuwige wegen der liefde
Bewerking Erna Koning-Manuel
Stofomslag 1941

627 - Marson, Edna
Avontuur in China
Stofomslag 1941

628 - Unger, Dr. Hellmuth
Redder der kinderen
Bewerking J.A.E. Voogd-van Kleeff
Stofomslag 1941

629 - Arkel Zegwaard, Dr. J. van
Vrouwenarts
Band en stofomslag 1941

630 - Westerhouen van Meeteren, Dr. J. G. en Dr. F. Koning
Vitaminen en hormonen
Stofomslag 1943

Drukkerij Trio, Amsterdam

631 - Hartog, Jerohm en Hugo Heymans
Chajiem van Groede
Band en 9 illustraties (Fré Cohen) 1941
* Originele tekeningen in archief Fré Cohen, Stedelijk Museum Amsterdam

N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam

632 - ARBO Reeks:
Kirk, Hans
Dagloners
Vertaling Marie W. Vos
Band J.B. Heukelom
Stofomslag (Fré Cohen) 1938

633 - Pleysier, Arie
De speelweide
Stofomslag 1938

634 - Cohen, Fré
Ic sie des meyen schijn, bieen vergadert, uetghescreven ende verciert door Fré Cohen met eene corte inleydinghe van Willem Pijper.
(Fré Cohen) (FC) 1938
* gebonden bij Stokkink's Boekbinderij N.V. Er werden opgelegd 3000 exemplaren op gesatineerd romandruk en bovendien 10 exemplaren op Banzay de Luxe gebonden in perkament gesigneerd en genummerd 1-10 (o.a. in de collecties Dr. K.J. Nijkerk, Amsterdam en Ernst Wallemathe, Bremen).

635 - Jong Jr., David de
Het rijpen van de tijd
roman van drie geslachten
Stofomslag (Fré Cohen) 1939

636 - Hurst, Fannie
Langs het leven
Vertaling Jeanne van Schaik-Willing
Stofomslag (Fré Cohen) 1940

637 - Loggem, Em. van
Asfalt en horizon
Stofomslag (Fré Cohen) 1940

Varia De Arbeiderspers

638 - Vignet uitgeverij
Den Akker Ploegende
Orgineel ontwerp van het uitgeversvignet
13 x 18 (FC) 1930

Uitgeverij Allert de Lange, Amsterdam

639 - Praag, Siegfried E. van
De dolle maagd
Band en stofomslag (FC) 1933

640 - Lindt, Hendrik
Kringen in het water
Stofomslag (Fré Cohen) 1933

641 - Roth, Joseph
Hiob, der Roman eines einfachen Mannes
Verlag Allert de Lange
Stofomslag (Fré Cohen) 1933

Van Munster's Uitgevers Mij., Amsterdam

642 - Tillema, H.F.
Apo-Kajan, een filmreis naar en door Centraal Borneo
Stofomslag (FC) 1938

N.V. Uitgeversmij. Kosmos, Amsterdam

643 - Brasser, J.M.
Onze boot
Practisch handboek voor onderhoud en reparatie van kano's, roei- zeil- en motorboten
Stofomslag (Fré Cohen) 1935 (2e druk, 1952)

Ministerie van Landbouw 's Gravenhage

644 - Ministère de l'agriculture et des pecheries Direction de l'agriculture
l'Agriculture aux Pays-Bas
Band (Fré Cohen) 1938

L.J. Veen's Uitgeverij N.V., Amsterdam

645 - Stoppelaar, R.J. de
Als het voorjaar komt
Fotoverdeling Fré Cohen, 1927

Uitgeverij J.M. Meulenhoff, Amsterdam

646 - Undset, Sigrid
Madame Dorthea
Vertaling A. Basenau
Band en stofomslag (Fré Cohen) 1940

Het Nederlandsche Boekengilde Hilversum

647 - Onslee, J. en Nico Slob
(Pseudoniemen voor Johan Luger en dr. L.A.M. Lichtveld (Albert Helman)
Het is verboden...
Vermelding: omslagteekening Fré Cohen, 1937

Gebroeders E. & M. Cohen, Amsterdam

648 - Bellamy, Edward
In het jaar 2000
Stofomslag (Fré Cohen) 1933

Uitgeverij W. de Haan, Utrecht

649 - Berkelbach van der Sprenkel, Dr. J.W. (Redactie)
De pelgrimstocht der menschheid
Stofomslag (Fré Cohen) 1937

650 - Lennep, Jacob van
Nederland in den goeden ouden tijd, zijnde het dagboek van hunne reis per voet, trekschuit en per diligence van Jacob van Lennep en zijn vriend Dirk van Hogendorp door de Noord-Nederlandsche Provintiën in den jare 1823
Verzorgd door M. Elisabeth Kluit
* Met 40 niet gesigneerde illustraties naar oude kopergravures; mogelijk het laatste grote werk van Fré Cohen, 1942. In het artikel 'Fré Cohen begenadigd kunstenares' in: *Het Vrije Volk*, 15 mei 1948 wordt zij vermeldt als ontwerpster van de illustraties

651 - Baum, Vicky
Broadway
Stofomslag (Fré Cohen) 1947, ontwerp dateert uit ca. 1939
* In de periode 1940-1945 waren Vicky Baums boeken verboden, dit boek werd na de oorlog uitgebracht

Uitgeverij C.J. Terwee, Putten

652 - Hans, D.
Parade der politieke partijen
Omslag (FC) 1937
* Foto Dr. Erich Salomon

Studies voor boekbanden collectie Stedelijk Museum Amsterdam

653 - Lion Feuchtwanger, *De jood van Rome*
1. 17,9 x 20
2. 13,2 x 19,9 (1932)

654 - Sam Goudsmit, *Simcha de knaap uit Worms*
1. 17,2 x 21,4
2. 17,4 x 21,2
3. 13,9 x 21,2 (1936)

655 - l'Agriculture aux Pays Bas
1. 22,4 x 31
2. 22,4 x 31 (1937)

656 - Hans Kirk, *Dagloners*
1. 13,7 x 21,8
2. 13,8 x 21 (1938)

657 - Andor Arady, *Menschen in nood*
17,5 x 20,5 (1939)

658 - Vicky Baum, *Broadway*
23,2 x 15,2 (1939)

659 - 1890-1940
50 jaar Elfsteden-tochten
Friesche schaalsensport en schaatsenindustrie
25 x 22,2 en proefdruk (1940)

660 - *Het boek surrogaten*
(FC) ca. 1940
* Proefdruk

661 - Dr. J.G. Westerhouen van Meeteren en Dr. F. Koning
Vitaminen en hormonen
24,3 x 18,6 ca. 1941

Affiches

662 - Op naar Den Haag 19 september
Ontwapening, 8 urendag, medezeggenschap
SDAP-NVV
79,2 x 60,6 (Fré Cohen) 1926

663 - Vereeniging tot bevordering der gezondheid in de grafische vakken in Nederland
Afdeling Amsterdam
42,5 x 26,1 (FC) z.j. (ca. 1925/27)

664 - Inschrijving openbare lagere en voorbereidende scholen
52 x 35,5 (FC) 1929, Stadsdrukkerij, Amsterdam

665 - 14 september Rotterdam NVV-SDAP
't Gaat om de toekomst van Uw kind - kind tot geluk geschapen.
90 x 59 en kleiner formaat 28,9 x 19,3
(Fré Cohen) 1930
* Niet vermeld, doch gedrukt bij Steendrukkerij De Jong & Co, Hilversum

666 - Zomerfeesten Amsterdam 1932
Historische tentoonstelling van de Universiteit van Amsterdam 1632-1932
84,8 x 61,5 (Fré Cohen) 1932, Stadsdrukkerij, Amsterdam

667 - Zomerfeesten Amsterdam 1932
Museum Fodor klassieke teekeningen
Amsterdamsch Historisch Museum, Amsterdam in de 17e eeuw
84,6 x 61,6 1932

668 - Willem Pijper, Halewijn
Wagnervereniging, Stadsschouwburg Amsterdam, 13 en 14 juni 1933
74 x 117,8 (Fré Cohen) 1933, L. van Leer & Co, Amsterdam

669 - Zomerfeesten Amsterdam 1934
Openluchtuitvoeringen, tentoonstellingen
99 x 62 (Fré Cohen) 1934, L.van Leer & Co, Amsterdam

670 - Als wij levenden sterven
[Arbeidersvereniging voor lijkverbranding, verlooning van de film.
Koloniaal Instituut Amsterdam, 15 januari 1935
113,9 x 84,3 (Fré Cohen) 1935
* Ontwerp voor affiche, uitgevoerd in het formaat 60 x 40

671 - Vermeer-tentoonstelling
Ter gelegenheid van de opening van het nieuwe museum Boymans te Rotterdam 9 juli - 9 october
125 x 80,3 (Fré Cohen) 1935, L. van Leer & Co, Amsterdam

672 - Rembrandt-tentoonstelling
Ter viering van het 300 jarig bestaan van het Rijksmuseum, 13 juli - 13 october
124,9 x 79,9 (Fré Cohen) 1935, Stadsdrukkerij, Amsterdam

673 - Historische tentoonstelling
Ter viering van het 300 jarig bestaan van de Hoog-Duitsche Joodsche Gemeente in het Waaggebouw te Amsterdam, 12-26 november
98,6 x 63 (Fré Cohen) 1935
* Hebreeuwse tekst: *Kehillath Asjkenazim* Amsterdam

674 - Vrouwen beschermt Uw kinderen voorkomt oorlog
Motto X '35. Nadere gegevens ontbreken.
* Fotoalbum Fré Cohen. Vermoedelijk een inzending naar een prijsvraag in 1935. Reproductie in: catalogus *Fré Cohen*, Hengelo 1985, p. 30

675 - ANMB Trouw aan de bond 1886-1936
Algemene Nederlandsche Metaalbewerkersbond
98,4 x 60,4 (Fré Cohen) 1936
* Ook gereproduceerd als prentbriefkaart

676 - Vondel-herdenking Amsterdam 1587-1937
88 x 58, 1936, Stadsdrukkerij, Amsterdam

677 - Openluchtspelen
Shakespeare's Driekoningenavond onder leiding van Adriaan Hooykaas
121 x 78 (Fré Cohen) 1937
* Ontwerp voor affiche

Ex-libris

L. = Litho, Hs. = Houtsnede, Cl. = Cliché

678 - Directie Dagblad Het Volk en N.V. Ontwikkeling
Hs. (FC) 1923

679 - De Paasheuvel
Hs. (FC) 1925

680 - Dr. N.J.G. Alozery
Hs. (FC) 1925

681 - A.H. Gerhard
Hs. (FC) 1926

682 - Koos Vorrink
Hs. (FC) 1926

683 - J. van de Kieft
L. (FC) 1928

684 - Gymnasium Alkmaar
Cl. 1928

685 - Rie & Bram Keesje
Vivre integralement
L. (FC) 1931

686 - Rie et Bram Keesje
Vivre integralement
L. (FC) 1931
* Niet gebruikt

687 - AJC
L. (FC) 1931
* Portret Henk van Laar ?

688 - Fré C.
L. (FC) 1931

689 - Henk van Laar
L. (FC) 1931

690 - L.J. Veen
Fram
Hs. (FC) 1932

691 - A.H. Draaijers
Hs. (FC) 1932

692 - Marie Hamel
Hs. (FC) 1932
* Eervolle vermelding in Los Angeles

693 - Uit de boekerij van het Meenthuis
Hs. (FC) 1932

694 - Elisabeth Friedrichs
Hs. (FC) 1933

695 - F.M. W.v.M.
Misce stultitiam consiliis brevem
Hs. (FC) 1933
* F.M. Westerhouen van Meeteren

696 - Nico Bloemendaal
Hs. (FC) 1933

697 - Jaap Hemelrijk
Hs. (FC) 1933
* Griekse tekst = *Medén Agan*

698 - Jelle Vollema
Hs. (FC) 1934

699 - Joseph Gompers
Hs. (FC) 1934
* Hebreeuwse tekst voor:
De dag is kort en het werk veel

700 - C. van der Lende
Ons leven is het bouwen aan Uw staat
Hs. (FC) 1934

701 - Herman Molendijk
Hs. (FC) 1935
* Ex-libris parlant = molen op een dijk

702 - Joseph Gompers
ex-libris antisemitica
Hs. (FC) 1936

703 - D.A. Hemelrijk-De Jong
Hs. (FC) 1938

704 - E. van Amerongen
Hs. & Cl. (FC) 1938
Hebreeuwse tekst voor: *Niet door kracht noch door geweld maar door de geest zal het geschieden* (Zacharias 4:6)
* Gedrukt van houtsnede blokje en cliché

705 - Ben Maas
Hs. 1939

706 - Bep Neuteboom
Hs. (FC) 1939

707 - Aalt Steinmeier
Hs. (FC) 1939

708 - Lettie Nije
Religiosam
Hs. (FC) 1941
* Moet zijn *Religiosum*

709 - F. van Essen
Et musicis
Hs. 1941

710 - Eline van Santen
Hs. (FC) 1941

711 - W.G. Vegting
Jus est ars boni et aequi
Hs. (FC) 1941

712 - Leon S. Kinsbergen
L. (FC) 1942

713 - Henriëtte Mathilde van der Stempel
Victoria amat curam
L. (FC) 1942

714 - Niet op naam gestelde ex-libris
Koggeschip
Geopend boek
Vrouw met bloemen
Pegasus
Naakt vrouwtje met hert
Zaaier
Litho's (FC) 1942
* De originele ontwerpen zijn aanwezig in de collectie van Philip van Praag

715 - Ex-libris sprookjesserie
Met tekst:
Dit boek behoort aan:
gekregen op
van
Sneeuwwitje
Assepoester
Roodkapje
Hans en Grietje
Midden in onderbalk een paletje met penselen en signatuur Freco ca. 1942
* De originele ontwerpen zijn aanwezig in de collectie van het Stedelijk Museum Amsterdam

716 - Originele ontwerpen voor ex-libris
M.I. Hirschel (FC)
M.I. Hirschel (FC)
Herman Carel Hintzen (FC)
F. van Essen
Het Hunehuis (FC)
S.H. Henriques de Souza (FC)
A thing of beauty is a joy for ever
Stedelijk Museum Amsterdam
* De originele ontwerpen zijn aanwezig in de collectie van Philip van Praag, met uitzondering van het ontwerp voor het Stedelijk MuseumAmsterdam; van dit ontwerp is de verblijfplaats onbekend

717 - Originele ontwerpen voor kinder-ex-libris
Meisje aan duinrand
Jongen in kano
Jongen met schaap
Meisje met bloemen
Meisje met boek
Indiaan
Jongens met vlieger
Kampvuur
* De originele ontwerpen zijn aanwezig in de collectie van het Stedelijk Museum Amsterdam

Geboortekaartjes

718 - Heden werd ons geboren
Kees Stoovelaar
Jan en Tine
Amsterdam, 19 februarie 1926
Hs. (FC)

719 - Heden werd onze tweede geboren
Martha
Groningen, de 12e april 1928
Martha en Henk Molendijk
Hs. (FC)

720 - Heden werd ons geboren
Anneke
Dochter van Annie Krabbendam
en Co Canton
Amsterdam N. 10 juli 1928
Avenhornstraat 1
Hs. (FC)
* Reproductie in: *De vrouw en haar huis*, mei '30, p.50

721 - De Heer en Mevrouw Deelen-van der Veen-Zeppenveldt geven met vreugde kennis van de geboorte van hun dochter **Constance Sylvia Maria**
Amsterdam, 19 december 1928
Frans van Mierisstraat 131
Hs. (FC)
* Afgebeeld de naamgever *St. Constatinus de Grote*

722 - Geboren op 29 maart 1931
Dirk
zoon van Mr. D.J. Veegens
en I. Veegens - Huender
Den Haag -Wildhoeflaan 19
Hs. (FC)

723 - Heden werd ons geboren **Lonie**
dochter van H. Dreesmann
en T. Dreesmann-Peek
Utrecht, 23 juni 1934
Wilhelminapark 35
Hs. (FC)

724 - Heden werd geboren
Henriëtte
dochter van L.A. de Vries
en E. de Vries-Scheffer
Amsterdam, 12 september 1941
Nieuwe Weg 39 huis
Hs. (FC)

Trouwkaarten

725 - Hierdoor geven wij kennis van ons voorgenomen huwelijk waarvan de voltrekking zal plaats hebben op donderdag 6 mei a.s.
Lena Bleeker, Ies Mug
1926

726 - Sem Bonn en Co Evers
gaan 8 november a.s. trouwen
Amsterdam, 23 october 1928
Transvaalstraat 117 boven
Haarlemmerweg 59 a

727 - Joap Sikkema en Erma van Ooy
geven U hierbij kennis dat zij woensdag 11 mei a.s. gaan trouwen
Amsterdam, 26 april 1932

728 - Woensdag 27 april 1938 trouwen **Gerda Haalman en Joop Voet**
Huwelijksinzegening te half twee in het gebouw A.O.F.
Sarphatistraat 8, Amsterdam
(FC)

Kalenders voor drukkerijen gevestigd in Amsterdam

729 - Drukkerij Vooruitgang (FC) 1925

730 - Drukkerij Vooruitgang (FC) 1926

731 - Drukkerij Vooruitgang (FC) 1927

732 - Drukkerij Vooruitgang (FC) 1928

733 - Stadsdrukkerij (Fré Cohen) 1929

734 - Drukkerij Coster 1929

735 - N.V. De Arbeiderspers Den akker ploegende 1930

736 - Stadsdrukkerij (Fré Cohen) 1932

737 - Fa. Felix P. Abrahamson, verjaardagskalender 1932

738 - Stadsdrukkerij (Fré Cohen) 1933
* Idem ontwerp als 1932 in een andere kleurstelling

739 - Joachimsthal, uitgeverij, drukkerij, boekhandel 1936

740 - Drukkerij Coster 1939

741 - Joachimsthals kalender voor de Joodsche Invalide, 5701 (1940–1941)
(Fré Cohen) 1940
* Schildontwerp van deze scheurkalender

742 - Joachimsthals kalender 5702 (1941–1942)
(Fré Cohen) 1941
* Scheurkalender, schildontwerp en omslagblad

743 - N.V. De Arbeiderspers 1941,
* Wel gemaakt door Fré Cohen maar niet uitgebracht, hiervan zijn drie bladen bekend met als thema, 'de groei van het leven'

744 - *Kalender 'Naar het licht' uitgave van N.V. De Arbeiderspers voor de jaren 1926, 1927, en 1928.
*Heeft een kaderontwerp van Fré Cohen met een litho van Albert Hahn Jr.
(FC)

Varia

745 - Omslag
Vereeniging tot behoud van natuurmonumenten in Nederland
Verslagen van algemeene vergaderingen
(Fr. C) 1922

746 - Verzend-envelop voor prijscourant
N.V. Kweekerij Duinvoet en Teunisbloem, Wassenaar en Overveen
1924

747 - Programma
Kinderkoor De Kleine Stem
Direkteur D. Stolker, april 1904 - april 1924
(FC) 1924
* Gedruki bij Vooruitgang; Fré Cohen was lid van dit koor in 1920

748 - Omslag
Hemelrijk, J,
Penia en Ploutos (Armoede en rijkdom)
Dissertatie, Utrecht, 29 mei 1925
(FC) 1925

749 - Omslag
Kantoor en administratie
Weekblad 1e jaargang no.1, 1927
(FC) 1927

750 - Sluitzegel PTT
Nederlandsche Posterijen, 1927
* Verzegeling van pakketten en zakken met aangetekende stukken.
Honorarium *f* 25.–

751 - Uitnodigingskaart en programma
Holländischer Studienfahrt der Amtlichen Denkmalpleger
1928

752 - Omslag en vignetten
Het Nederlandsche Jeugdleiders Instituut
Doel en werk
(FC) 1930

753 - 4 illustraties voor advertenties
J.J. Zijfers & Co (meubelhandel)
Kalverstraat 10 en P.C. Hooftstraat 47
Amsterdam
In: *De Groene Amsterdammer*
8 maart 1930 p. 4
15 maart 1930 p. 15
29 maart 1930 p. 5
17 mei 1930 p. 17
(FC)

754 - Omslag
De Reclame
Orgaan van het Genootschap voor Reclame
no. 6, juni 1930
(FC) 1930

755 - Omslag
De Huishouding
Officieel orgaan van leerlingen en oud-leerlingen van de nieuwe huishoudschool te Amsterdam
1e jaargang no. 1 januari 1930
(Fré Cohen) 1930

756 - Omslag
Het Nijverheidsonderwijs
Orgaan van den Nederlandschen Bond van leeraren en leeraressen bij het Nijverheidsonderwijs
(Fré Cohen) 1930

757 - Vensterontwerp Hasler frankeermachine
1930

758 - Verzenddoos
Voor de firma Inventum, in diverse formaten
(Fré Cohen) ca. 1930
* De firma Inventum uit Billhoven gebruikte deze verzenddozen voor theelichtjes en ventilatoren in nauwe samenwerking met het Amsterdamse elektriciteitsbedrijf

759 - Vignetten voor een uitgevers-catalogus
Politiek en wetenschap
Staatshuishoudkunde - maatschappijleer
Socialisme en arbeidersbeweging
Socialisme
Romans en vertellingen
Jeugdlectuur
Godsdienst en wijsbegeerte
Geschiedenis - levensbeschrijvingen - herinneringen
Een woord vooraf
Kalender - almanakken - jaarverslagen enz.
Anti-militairisme
Diversen
Dichtwerken
Muziek - Toneel - Kunst
Opvoeding en onderwijs
Gezondheidsleer en lichamelijke opvoeding
(FC) z.j., ca. 1930
* Niet uitgevoerd

760 - Omslag
Verslag betreffende archief, museum en bibliotheek over het jaar 1930, Gemeente Alkmaar
(ontw. Fré Cohen) 1930
* Een identiek omslag werd ook gebruikt voor de jaren 1931 t/m 1935

761 - Omslag
Verslag van den toestand der Gemeente Alkmaar over het jaar 1930
(ontw. Fré Cohen) 1930

762 - VVV Folder
Wat is er te zien in Alkmaar ?
* Behalve de fotomontage en de typografie, is het stadswapen (ook gebruikt bij de bovengenoemde verslagen) een variant van een Amsterdams stadswapenontwerp van Fré Cohen. Derhalve is deze folder aan haar toegeschreven, ca. 1930-1931

763 - Kerstkaart
De Kring Kerstfeest 1931
(FC) 1931
* Fré Cohen was lid van deze kunstenaarssociëteit. Vermelding hiervan op een gedenkplaat van omgekomen leden in de periode 1940-1945

764 - Omslag
Baart de la Faille, Ir. Th.
De toepassing van electriciteit in onze woning
Uitgave van de vereeniging van directeuren van electriciteitsbedrijven in Nederland
(FC) 1931

765 - Omslag
De Huishouding
Tweemaandelijks tijdschrift voor de moderne huisvrouw, officieel orgaan van den Nederlandschen vrouwenbond voor huishoudorganisaties
(Fré Cohen) ca. 1931
Uitgave drukkerij Joachimsthal

766 - Fotomontage
Kerstnummer van het *Drukkersweekblad*
Orgaan van de federatie in het boekdrukkersvak
1932, z.p.

767 - Ontwerp voor een frankeermachine
Amsterdam Universiteitsfeesten 11 juni - 5 juli 1932
* Origineel in het Postmuseum, Den Haag
11,5 x 18, invnr. 19633
Ref. *De Philatelist* 1932, p. 10

768 - Hoofdstukvignet
De huishouding nu
In: *De Verbruiker*, uitgave van de Centrale Bond van Nederlandsche verbruikerscoöperaties, 13 januari 1933, p. 9
(FC) 1933

769 - Kerstkaart
In den menschen een welbehagen
Kerstgroet van Bernhard W.M. Ottevanger
Billthoven 1933
(FC) 1933
* Variant: handgekleurd met tekst:
De Heer en Mevrouw B.W.M. Ottevanger-Coolsma

770 - Fotomontage
Hallo Broodbezorgers!
* Artikel 'Onze drukkunst als voorbeeld, Fré Cohen's arbeid' in: *Het Volk* 29 augustus 1934

771 - Programma-boekje
Modern lay-out in Holland
lecture by Miss Fré Cohen
(FC) 1934

772 - Advertentie
Kampeertenten en volledige uitrustingen
Carl Denig, Amsterdam
(FC)
* Reproductie op de achterkant van de *Reisgids voor natuurvrienden* 1934

773 - Uitnodiging
Uitnodiging voor de tentoonstelling in het Koloniaal Instituut te Amsterdam, Mauritskade 63 Het schrift in school en beroep, georganiseerd door de Vereeniging van Leeraren in het schoonschrijven m.o. in samenwerking met het schriftmuseum Blankertz te Utrecht, van 3-19 mei 1934
(Frè Cohen) 1934

774 - Omslag
Speciaal fotonummer *De Reclame*
Orgaan van het Genootschap voor Reclame
no. 12 december 1934
(D. van Kreveld, Frè Cohen)
* Foto van D. van Kreveld, belettering Frè Cohen

775 - Omslag en typografie
Mahez-Nieuws
Uitgave van machinegroothandel Mahez
Amsterdam
Mei - juni 1935

776 - Omslag en typografie
Mahez-Nieuws
Kerstnummer 1935
Vermelding Frè Cohen

777 - 2 illustraties
Bij artikel: *Het melodietje, Indische schets*
door Clara A. Meester
in: *Van Houten's eigen tijdschrift*
September 1935 p. 11-12
(Frè Cohen) 1935

778 - Omslag, tekeningen en typografie
Menukaart Lunchroom De Bijenkorf, Amsterdam–Rotterdam–Den Haag
(Frè Cohen) z.j. ca. 1935-1936

779 - Reclamefolder
Hoe schenkt men het mooiste en smakelijkste bier?
Phoenix Bierbrouwerij, Amersfoort
z.j. ca. 1935-1938

780 - Illustraties
Freeland, K.J.
Honderd meter zicht
Negen zwart krijt-tekeningen (Frè Cohen) 1935
* In: *Op de Hoogte*, februari 1938, p. 55-57

781 - Beeldmerken voor papiersoorten
Bührmann's Papiergroothandel, Amsterdam
Thisle Bloom (blauw)
Thisle Bloom (rood)
GHB Tekst
Zeferine (FC)
Originele ontwerpen 21,5 x 14,5, ca. 1935

782 - Advertentie
Van Son Hilversum, Holland
Normaal inkten
Originele tekening 23,5 x 12,6, ca. 1935
* Uitvoering onbekend

783 - Herinneringskaart
Ter herinnering aan de instuif, 17 october 1936
(Frè Cohen)

784 - Uitnodigingskaart en illustratie
N.V. De Centrale Arbeidersverzekerings- en Depositobank. Aangeboden ter gelegenheid van de opening van het nieuwe kantoorgebouw Rijnstraat 28 te 's Gravenhage. Maart 1936
* Reproductie De ingang in: *Het Jonge Volk* december 1936, p. 282

785 - Omslag
Bulletin Bond van Kunstenaars ter verdediging van kulturele rechten
Ca. 1935–1936
* Uitvoering onbekend, origineel in het bezit van W. Boers, Amsterdam

786 - Vakantiekaart
Frè Cohen gaat met vacantie, vanaf 1 september is zij niet te bereiken. Zij gaat uitrusten van een jaar arbeid en ook buiten werken en hoopt begin october weer met nieuwe indrukken en frisse ideeën in Amsterdam terug te komen.
Frè Cohen, reclame-teekenares, grafisch ontwerpster
(FC) 1937

787 - Propagandakaart
Geeft heden nog Uw opdracht, meer werk actie
Originele tekening 10 x 20,2, 1937
* Niet uitgevoerd

788 - Drukproef in offset
naar een aquarel *Gandria* van Frè Cohen
door steendrukkerij de Jong & Co.
Hilversum 1937
* Ref. *De Reclame*, mei 1937;
Gandria is een dorpje bij Ascona

789 - Illustraties
Twee landrotten zien de binnenschipperij
Twee zwart krijt-tekeningen
(Frè Cohen '37)
* In: *De Waterkampioen* (no.576), 14 januari 1938, p. 17-18

790 - Omslag brochure
De welvaart begint op het land
ca. 1937
* Uitvoering onbekend

791 - Illustratie
Kindergedachten door C.S. Adama van Scheltema
(FC)
* In: *Het boek voor de jeugd*, N.V. de Arbeiderspers Amsterdam 1937, p.570

792 - Koptitel
De Trekker
Uitgave Nederlandsche Jeugdherbergcentrale
december 1937
(Frè Cohen) 1937
* Variant

793 - 2 illustraties
Balen, Mr. W.J. van
Ons gebiedsdeel Curaçao
Uitgegeven in opdracht van de Kamer van Koophandel en Nijverheid op Curaçao
(Frè Cohen) 1938
* Teksl op illustratie 1: *Schiphol luchthaven der gemeente Amsterdam*
Teksl op illustratie 2: Amsterdam – *Curaçao, een der vele regelmatige scheepvaartverbindingen van Amsterdam*

794 - Typografie en vier illustraties
Ijmuiden en het Noordzeekanaal
Brochure, uitgave van Rijkswaterstaat, arrondissement Noordzeekanaal
(Frè Cohen) 1938

795 - Koptitel
Regeeringsjubileum 1898-1938
(Frè Cohen)
* Jubileumnummer van het *Friesch Dagblad* 6 september 1938

796 - Titelomslag
12 foto's naar schilderijen en teekeningen van Marie de Roode-Heijermans
Foto-industrie de Voorkeur,
Spreeuwenpark 53b Amsterdam
(Frè Cohen) z.j., ca. 1937-1938

797 - Folder
Through Holland with a camera
Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer
z.j. (ca. 1938-1939)

798 - Bandstempel
Ailly, A.E. d' e.a.
Zeven eeuwen Amsterdam
N.V. Uitgeversmij. Joost van den Vondel, Amsterdam
z.j. (ca. 1938)
* In zes identieke delen, toegeschreven aan Frè Cohen

799 - Omslagen
Ons technisch maandblad
Uitgave van de Algemeene Nederlandsche Typografen-bond en georganiseerde boekdrukkers en binderspatroons
Winternummer 1937-1938, januari 1938*
(FC)
no. 3: april 1938 (FC)
no. 4: mei 1938 (Frè Cohen)
no. 5: juni 1938 (FC)
no. 6: augustus 1938 (FC)
no. 7: october 1938 (FC)
no. 8: november 1938 (omslag verzorgd door Frè Cohen)
no. 9: december 1938 (FC)
* Bijlagen in dit Winternummer: drukproeven naar aquarellen van Frè Cohen: *spelend kind* (hoogdruk), *boerderij* (vlakdruk), *grachtje* (diepdruk)

800 - Reclamefolder
Oud Amersfoortsch Hoppebier
Phoenix Brouwerij, Amersfoort
(FC) ca. 1938-1939

801 - Omslag
Beleggings-vraagstukken
onder redactie van Gerlof Verwey met medewerking van J. Voet. Aflevering 1 - 5
J.H. de Bussy, Amsterdam 1938-1939

802 -Bedrijfsvignet PTT
PTT met haan, 1938-1942
* Onderdeel van PTT advertenties

803 - Sluitzegel PTT
Pers- en propagandadienst PTT 1939

804 - Omslag en Illustraties *
Pretjes, zang – declamatie – liedjes voor kinderen van 5 – 95 jaar
Woorden en muziek van Martha Belinfante-Dekker, met teekeningen van Frè Cohen
Uitgeverij Broekmans en Van Poppel, Amsterdam
(Frè Cohen)1939
* Omslag, 10 vignetten en de tekeningen:
*Ons eigen liedje ABC** – Van 4 houten haasjes** – Wiegeliedje** – Straatliedje** – Dierenvrienden – Van piep en woef*
**Originele tekeningen 29 X 17,5 aanwezig in het Frè Cohen archief, Stedelijk Museum, Amsterdam

805 - Ontwerpen voor een sprookjesboek
Oosters motief
1. 13,4 x 14,5
2. 10,9 x 11,6
3. 11,3 x 9,2
* Originele ontwerpen, ca. 1939-1940, aanwezig in het Frè Cohen archief Stedelijk Museum Amsterdam
Uitvoering onbekend

806 - Ontwerpen voor een boekje
De klucht van Patelyn
Mr. Pieter Patelyn, 32,2 x 24,2
Mr. Krappemaat, 32,2 x 24,2
Advocaat en vrouw, 32,2 x 24,2
(Frè Cohen) ca. 1939
* Originele ontwerpen in oostindische inkt, aanwezig in het Frè Cohen archief Stedelijk Museum Amsterdam
Uitvoering onbekend

807 - Omslagen
Voor een propaganda-uitgave voor de provinciën: Gelderland, Zuid-Holland en Friesland, ca. 1940

808 - Omslag
De geschiedenis van Nederland ter zee ca 1940
* Uitvoering onbekend, proefdruk

809 - Advertentie
Voor het ontwerpen van verpakkingen -reclamefolders - illustraties - ansichtkaarten - boeken en albums.
Frè Cohen, tel. 90053
Karel du Jardinstraat 11, Amsterdam
12 augustus 1941

810 - Omslag en hoofdstukvignet
De Ingenieur-Technicus
Een algemeen Nederlandsch technisch vademecum, no.1, 1941
* Getraceerd kon worden de jaargang 1944 met vermelding van de uitgever: Maatschappij ter exploitatie van het *Limburgsch Dagblad* te Heerlen in samenwerking met het N.V.Publiciteitsbureau in Amsterdam
* Het ontwerp werd in 1941 gemaakt

811 - Illustraties
37 tekeningen voor kinderboeken naar lijn-cliché
ca. 1941-1942
* Uitvoering onbekend

812 - Ontwerp prentbriefkaart
Ontwerptekening Zeeland, man en vrouw van Walcheren, 15,9 x 10,6, ca. 1941-1942

PRENTBRIEFKAARTEN

813 - Kleederdracht-serie
Naar de markt - Walcheren
Zondagmiddag - Hindeloopen
Met grote zus op stap - Marken
De wandeling - Volendam
De ontmoeting - Friesland
Naar school - Bunschoten/Spakenburg
Het buurpraatje - Zuid Beveland
Daar komen ze ! - Scheveningen
Moeder's hulp - Hierden (Veluwe)
Vlug, of we missen de boot - Urk
Naar de wei - Staphorst
De ernstige vraag - Huizen ('t Gooi)

814 - Kabouter-serie
Zes kaarten bekend

815 - Historische kostuums-serie
Vijf kaarten bekend

816 - Silhouetten-serie
Vijf kaarten bekend
Gebr. Spanjersberg, Rotterdam
(Freco in schilderspaletje) 1942
* Ref. *Nieuwsblad voor de Boekhandel* 1942

817 - Diverse drukwerken
Klasse- examen- en cijferlijsten, briefpapier, voor het Murmellius Gymnasium te Alkmaar
(FC) 1927
* Rector Jaap Hemelrijk was als classicus aan deze school verbonden.

818 - Tekeningen
Altijd is Kortjakje ziek
Twee originele tekeningen voor rijmgedicht
32,3 x 24,4 (FC) z.j.
* Uitvoering onbekend

819 - Omslag
Psychotechniek
Catalogus van de inzending van de Nederlandsche Stichting voor Psychotechniek, Utrecht
(FC) z.j.

820a - Tekening
Originele tekening voor hoofdstuk:
Openbaring van Jezus Christus z.j.
* Uitvoering onbekend

820b - Litho
Lichtbundels
40,8 x 31,9
ca. 1925
(FC)

**** DE VOLGENDE ONTWERPEN GENOEMD IN DE CATALOGUS *ROND PAASHEUVEL EN PRINSENHOF* VAN 1977, ZIJN NIET MEER TRACEERBAAR VOOR TOEWIJZING AAN FRÈ COHEN**

Houtsnede vignet TBC bestrijding

Werktekening voor omslag brochure Associatie Practijkexamens

Ontwerp met tekeningen en rijmpjes voor omslag en vier bladen A.D.F.M. voor *Het zuivel-ABC*

Serie van 12 ontwerpen voor etiketten loeristenwerving Winter in Amsterdam Stadsdrukkerij 1931

Ontwerp boekje *Onze tarieven* voor de Gemeente Amstelveen

5 ontwerpen voor een uitgeversvignet ABC
* Waarschijnlijk voor de Amsterdamsche Boek- en Courantен Maatschappij, Amsterdam

Poëzie-album van Elvire Keesje, Diemen 1943

Poëzie-album van Yvonne Keesje, Diemen 1943

Ontwerp voor een prospectus voor de Wereldbibliotheek, Amsterdam

5 ontwerpen voor hoofdletter A

Potloodschets voor boekband *Reisbrieven aan Mimi* door Multatuli

Vrije Werken

Zwart krijt tekeningen, pastels, aquarellen, litho's, linoleumsneden, houtsneden, potloodtekeningen, schetsboekjes.
Tenzij anders is aangegeven, zijn alle werken gesigneerd met FC.

821 - Meisjesportret
Potload, 18 x 16,5
Free Cohen 3-18-1919
E. Waltemathe, Bremen
* Signatuur Free (afwijkend van het latere Frè Cohen, mogelijk een zelfportret

822 - Groet aan de eeuwigheid
oostindische inkt met waterverf, 28,5 x 22,1
Frè Cohen '21 Juni '22 an Heinz v. Erich Ahrens
E. Waltemathe, Bremen

823 - Groet aan de eeuwigheid
oostindische inkt met waterverf, variant, 33,2 x 23,5
Frè Cohen, september 1921
Fam I. Monas, Bussum

824 - Jongen met gitaar
zwart krijt, 70 x 60
12-5-'23
Familie C. Kemeling, Epe

825 - Sal Cohen*
zwart krijt, 28,9 x 21,5
25-11-'23
E. Waltemathe, Bremen
* Oom van Frè Cohen

826 - Levie Cohen*
zwart krijt, 52,2 x 44
'23
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Vader van Frè Cohen

827 - Levie Cohen*
zwart krijt, 60 x 90
15-3-'24
E. Waltemathe, Bremen
* Vader van Frè Cohen

828 - Mansportret Is van Praag
zwart krijt, 21,6 x 19,7
19-3-24
Gerda Russel-van Praag, Broadstone Engeland

829- Esther Cohen*
zwart krijt, 25 x 35
St. Nicolaas '25
E. Waltemathe, Bremen
* Moeder van Frè Cohe

830 - Molen en beneden waren de Menschen
litho, 44 x 29
'25
Rijksprentenkabinet, Amsterdam

831 - Het Kamp bij Hattem
oostindische inkt, 13,3 x 16
1926
Mr. P. Molendijk, Driehuis
* Artikelenreeks *Het Jonge Volk* 1926

832 - Hadden ze waterzak en ketel gevuld
oostindische inkt, 13,3 x 16
1926
Mr. P. Molendijk, Driehuis
* Artikelenreeks *Het Jonge Volk*, 1926

833 - Naar de markt
litho, 19 x 14
'27
Rijksprentenkabinet, Amsterdam
* no. 10, aankoop *f* 5,–

834 - Meisje met bloemen
potloodtekening, 17,2 x 13,3
april 1927
Stedelijk Museum Amsterdam

835 - Renkum en omgeving
schetsboekje
zomer 1927
E. Waltemathe , Bremen

836 - Boerderij bij Heelsum
litho, 41,7 x 54,8
1927
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam & Rijksprentenkabinet Amsterdam, oplage 50, no. 2

837 - Assepoester
houtsnede, 25,4 x 21,6
'29
Rijksprentenkabinet Amsterdam
* Aankoop ƒ 5,–

838 - De schoone slaapster
houtsnede 22 x 17,8
'29
Rijksprentenkabinet Amsterdam
* Aankoop ƒ 5,–

839 - Herfstbomen
litho, 24,7 x 19,9
'29
Rijksprentenkabinet Amsterdam
* Aankoop ƒ 7,–

840 - Hans en Grietje
houtsnede, 30,5 x 19,3
'29
Rijksprentenkabinet Amsterdam
* Aankoop ƒ 5,–

841 - Mansportret F.J. de Leede
zwart krijt, 65 x 55
3-5-'29
Joods Historisch Museum, Amsterdam

842 - Nürnberg, Rotheburg en omgeving
schetsboekje
25-7-'29
Archief Stadsdrukkerij Amsterdam

843 - Den Akker Ploegende
oostindische inkt, 13 x 18
N. Monnier, Amsterdam
* Uitgeversvignet N.V. De Arbeiderspers Amsterdam, ca. 1930

844 - Boom in landschap
zwart krijt, 30 x 40
1930
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

845 - Naaktstudie
zwart krijt, 59 x 49
4-10'30
H. Rotgans, Callandsoog

846 - Naaktstudie
zwart krijt, 58 x 43
11-10'30
H. Rotgans, Callandsoog

847a - Levie Cohen
zwart krijt, 80 x 100
'30
E. Waltemathe, Bremen

847b - Anton Hillebregt
zwart krijt, 27,6 x 22,5
ca. 1930
Familie W. Eeltink, Amsterdam

848 - Naaktstudie
zwart krijt, 58 x 48
1-2-'31
H. Rotgans, Callandsoog

849 - Man aan piano
zwart krijt, formaat onbekend
juni '31
* Fotoalbum Fré Cohen

850 - Volksdansfeesten
houtsnede, handdruk, 26 x 17,3
1931
Rijksprentenkabinet Amsterdam
* Aankoop ƒ 5,–, gekleurde handdruk

851 - Kerkje te Laren
zwart krijt 60 x 45
25-8-1932
B. van Daal, Amstelveen

852 - Sonja
zwart krijt, 33 x 41,5
14-9-'32
Fam. S. van Zulphen-Mug, Amstelveen

853 - Portret
zwart krijt, 47,5 x 31
'32
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

854 - Weg met bomen
zwart krijt, 46 x 61,5
13-9-'32
N. Monnier, Amsterdam

855a - Leo Hemelrijk
zwart krijt, 30 x 38
12-10-'32
Leo H. Hemelrijk, Amstelveen

855b - Yvonne en Elvire
een jaar oud 4-10-32
zwart krijt 58,2 x 45,2
* Dochters van Rie Keesje Familie W. Eeltink, Amsterdam

856 - Portret Ber Drukker
zwart krijt, 94 x 67,5
5-3-'33
M. Drukker, Amstelveen

857 - Mansportret
zwart krijt, formaat onbekend
6-11-'33
* Fotoalbum Fré Cohen

858 - Herman Jonas van Praag, 5 jaar*
zwart krijt, 37 x 25
8-4-'34
Siegfried E. van Praag, Brussel
* Zoon van Siegfried E. van Praag

859 - Fontana Marina
zwart krijt, formaat onbekend
3-9-'34
* Reproductie in: *Revue der Reclame* no. 1 januari 1935, binnenpagina. Fontana Marina is een dorpje in de omgeving van Ascona

860 - Ascona en omgeving
schetsboekje
16-9-'34
E. Waltemathe, Bremen

861 - Ascona en omgeving
schetsboekje
26-9-'34
E. Waltemathe, Bremen

862 - Im Garten bei Ferdinand
pastel, 50 x 50
29-9-'34
E. Waltemathe, Bremen

863 - Meer van Lugano
aquarel, 35 x 20
'34
E. Waltemathe, Bremen

864 - Werklozenkamp in Vierhouten
zwart krijt, 40 x 30
'34
Fam. G. Roorda, Almere

865 - Portret Ruben Gradmann
uitgebarstelde oostindische inkt, 109 x 70
1934
Mevrouw J. de Lange-Wendels, Amsterdam
* Reproductie in: *Neerlands Jodendom* no. 1, 5 januari 1936, p. 11

866 - Portret Lion Contran
zwart krijt, 93 x 70
1934
M. Uleman- Vleeschdrager, Rotterdam

867 - Aan de Gortelscheweg bij Vierhouten
zwart krijt, 25 x 30
'35
Mevrouw T. van Moock, Amsterdam

868 - Groente- en fruitstal met koopvrouw
zwart krijt, 31 x 23,8
'35
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Uit serie Klein Jerusalem, N.I.W.

869- Twee mansportretten
zwart krijt, 27,2 x 20,5
'35
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

870 - Mansportret
zwart krijt, 23,1 x 15,6
'35
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

871 - Interieur Synagoge
zwart krijt, 30,5 x 22,9
'35
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Uit serie Klein Jerusalem, N.I.W.

872 - Rommelmarkt
zwart krijt, 32,5 x 25,7
'35
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Uit serie Klein Jerusalem, N.I.W.

873 - De Rebbe
zwart krijt, 27,4 x 19,8
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Jiddisch kunsttheater Yoshe Kalb, optreden in Amsterdam 1935

874 - Yoshe Kalb
potlood, 25,7 x 21,9
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Jiddisch kunsttheater Yoshe Kalb, optreden in Amsterdam 1935

875 - Dochter van de Rebbe
potlood, 25,7 x 17,7
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Jiddisch kunsttheater Yoshe Kalb, optreden in Amsterdam 1935

876 - Malkele
potlood, 30,4 x 19,3
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam
* Jiddisch kunsttheater Yoshe Kalb, optreden in Amsterdam 1935

877 - Boerderij de Eikenhoeve
zwart krijt, 23,9 x 31,5
23-2-'35
A. van Moock, Haarlem

878 - Boerderij de Eikenhoeve
zwart krijt, 23,5 x 54,4
Connie Frederichs '35
A. van Moock, Haarlem
* Vermelding Fré Cohen werd doorgekrast en in de 2e W.O. gewijzigd in Connie Frederichs
Reproductie in: *Zon en Vrijheid 15 jaar*, 1937, p. 58-59

879 - De smederij
zwart krijt, 25,5 x 32,5
1935
A. van Moock, Haarlem
* Reproductie in: brochure *Werk, 1935*, p. 6 en in: *Zon en Vrijheid 15 jaar*, 1937, p. 23

880 - De provisietent
zwart krijt, 22,5 x 25
Connie Frederichs 2-6-'35
A. van Moock, Haarlem
* Reproductie in: brochure *Werk*, 1935, p. 23

881 - De Eikenhoeve
potlood, 24,3 x 32,6
juli '35
Amsterdams Historisch Museum
* Reproductie in: *Zon en Vrijheid 15 jaar*, 1937, p. 55

882 - Prediker
zwart krijt, 40 x 29,5
1935
Collectie N.I.W. Amsterdam
* Portret Charlotte Köhler. Reproductie in: *Neerlands Jodendom* no. 21, 5 november 1935, z.p.

883 - Staande man met pijp
zwart krijt, 31,2 x 23,2
3-7 '35
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

884 - Staande man met hoed
zwart krijt, 27,6 x 16,8
'36
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

885 - Bestuurskamer Rabbinaat
zwart krijt, formaat onbekend
'36
Archief N.I.W.

886 - Vrouw in stoel
zwart krijt, formaat onbekend
1936
* Fotoalbum Fré Cohen

887 - Spelend kind
aquarel, 25 x 35
1936
E. Waltemathe, Bremen

888 - Toeschouwers bij 1 mei demonstratie
zwart krijt, 32 x 23,9
'37
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

889 - Boot in gracht
zwart krijt, 28 x 30
'37
A. van Moock, Haarlem

890- De boerderij
linoleumsnede, 16,4 x 24,5
1937
Amsterdams Historisch Museum
* Reproductie in: *Zon en Vrijheid 15 jaar*, 1937, p. 64, ook uitgebracht als AJC prentbriefkaart

891 - Boerderij bij de Paasheuvel
aquarel, 50 x 45
ca. 1937
Collectie Jo Damen

892 - Boerderij
aquarel, 25 x 35
1937
E. Wallemathe, Bremen

893 - Grachtje
aquarel, 40 x 35
1937
E. Wallemathe, Bremen
* Paardebrug in Brugge, spelend kind, boerderij en grachtje afgebeeld in: bijlage Winternummer *Ons Technisch Maandblad* 1937/1938

894 - Staand boerenmeisje
zwart krijt, 27,9 x 12,6
1937
Joods Historisch Museum, Amsterdam

895 - Boerderijtje bij Vierhouten
zwart krijt met aquarelverf ingekleurd
22,5 x 12-1-'38
Hans Peters, Apeldoorn

896 - Achterzijde oude huizen Herengracht
aquarel, 55 x 85
1939
Gemeente Archief Amsterdam

897 - Oud Entrepot-dok*
zwart krijt, 23 x 28,9
14-7-'39
T. van den Handel, Den Haag
* In Amsterdam

898 - Linden bij de kerk
potlood, 27 x 20
Garderen 7-10-'41, niet gesigneerd
Mevrouw T. van Moock, Amsterdam
* Reproductie in: boekje *Fré Cohen*, Hengelo 1985, p. 30

899 - Assepoester
aquarel, 19,3 x 29,7
ca. 1941-1942
J. Boas ,Epe

900 - Roodkapje
aquarel, 16,2 x 27
ca. 1941-1942
J. Boas ,Epe

901 - Sneeuwwitje en de 7 dwergen
aquarel, 16 x 27
ca. 1941-1942
J. Boas ,Epe

902 - Doornroosje
aquarel, 16,3 x 27,2
ca. 1941-1942
J. Boas ,Epe

903 - Kinderportret Minie Horst
potlood, 12 x 9,5
1943
Fam. M. Horst-Zomer, Haarlem
* Vermelding op tekening: Minie 14 jaar

904 - Breiend meisje
zwart krijt, 44,5 x 18,2
modeltekening ca. 1927
Joods Historisch Museum, Amsterdam

905 - Dorpsgezicht
aquarel, 34,5 x 26,5
z.j.
Joods Historisch Museum, Amsterdam

906 - Joods meisje
zwart krijt, 35,5 x 25,2
z.j.
Fam. J. Meilof, Maarssen

907 - Portret van een vrouw
zwart krijt, 47 x 41,5
z.j.
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

908- Oude man Gedalje
zwart krijt, 15 x 20
z.j.
N. Monnier, Amsterdam

909 - Boer leunend op spalk
zwart krijt, 12,5 x 23,5
Connie Frederichs, z.j.
Philip van Praag, Zeist

910 - Havengezicht Amsterdam
zwart krijt, 23,5 x 32
z.j.
T. van den Handel, Den Haag

911 - Havengezicht Amsterdam
zwart krijt, 23,5 x 32
z.j.
T. van den Handel, Den Haag

912 - Onder de Meiboom
oostindische inkt, 13,5 x 15,5
z.j.
M. Drukker, Amstelveen
* Handgekleurd

913 - Kade met pakhuizen
bruine inkt, 31 x 29,3
z.j.
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

914 - Landschap met boerderij
litho, 48 x 64
z.j.
Prentenkabinet, Stedelijk Museum Amsterdam

DIVERSEN

915 - 3 studies portret Fré Cohen
potlood 26,5 x 17
15 mei '27, 15 mei '27 en 17 april '27
door Jaap Hemelrijk
Collectie Prof. J. Hemelrijk, Wanneperveen

916 - Driehoekige koperen plaat
met letters AJC
A. van Moock, Haarlem

917 - 5 houtblokken
Omslagen en illustraties voor Ben Groeneveld's *Iekespel*, AJC, 1935
A. van Moock, Haarlem

918 - 2 houtblokken letters D en W
voor Ben Groeneveld's *Iekespel*, AJC, 1935
A. van Moock, Haarlem

TENTOONSTELLINGEN MET WERK VAN FRÉ COHEN

Bond voor kunst in industrie
Stedelijk Museum, Amsterdam, 7-31 mei 1927
* Gemeentelijk drukwerk, trouwboekje typografisch verzorgd door Fré Cohen

Nederlandsche Vrouwenclubs
Amsterdam, 8-15 november 1927
* Grafisch werk, ref. NRC 11 november 1927

Socialistische Kunstenaarskring
Stedelijk Museum, Amsterdam, 20-22 januari 1928
* Boekje Troelstra-oord,
ref. *De Groene Amsterdammer*, 21 januari 1928

Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs
Gabriël Metsustraat 16, Amsterdam
Werken der leerlingen, 5-17 april 1928
* Uitnodigingskaart, kalligrafie en illustraties uit boekje *Ic sie des meyen schijn*

Moderne toegepaste kunst
Stedelijk Museum, Amsterdam, 29 juni-28 juli 1929
* Drukwerk voor drukkerij Vooruitgang en Stadsdrukkerij, Amsterdam

Kunstnijverheidsmuseum Zürich
Grafisch drukwerk, mei-juni 1929
* Inzending Stadsdrukkerij Amsterdam:
Heerenboekje 1927
Kalender Stadsdrukkerij 1929
Omslag dienstverslagen 1929
Familiestamboekje 1929
Diploma leerlingen vervolgcursussen 1929

Socialistische Kunstenaarskring
Socialistische kunst heden
Stedelijk Museum, Amsterdam,
8 november-9 december 1930
* no. 63: boekontwerp Troelstra-oord
no. 64: Doel en wezen der Arbeidersjeugdbeweging
no. 65: Het socialisme als cultuurbeweging
no. 66: Kalenders, Stadsdrukkerij en Vooruitgang
no. 67: Twee bladen met drukwerken
no. 68: Affiche 24 september-betooging

Schilderijen - wandschilderingen - beeldhouwwerk - sierkunst
Stedelijk Museum, Amsterdam,
22 november-7 december 1930
* no. 49: Kalender, Stadsdrukkerij 1929
no. 59: Prijscourant
no. 60: Affiche

Kunstwerken van levende Nederlandsche meesters
Stedelijk Museum, Amsterdam
11 juni-4 september 1932
* no. 237: Litho boerenhuis

Jaarbeurs in Keulen
19-22 maart 1933
* Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen: maquette De haven van Amsterdam naar ontwerp van Fré Cohen.

Schiffahrte Ausstellung in Bodenseegebiet
Rorschach, St. Gallen, Zwitserland
* Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen: maquette De haven van Amsterdam naar ontwerp van Fré Cohen, met aanvullende kaart voorstellende de verbindingen van Amsterdam met het achterland. Honorarium ƒ 200.–

Goede en goedkope gebruikskunst georganiseerd door de V.A.N.K.
28 october-5 december 1933
* Affiches en gebruiksdrukwerk
ref. *Het Volk*, 3 november 1933

Kunstwerken afgestaan door Nederlandsche kunstenaars ten behoeve van de loterij ten bate van de Duitsche Joodsche vluchtelingen
Huize van Hasselt, Rotterdam
25-30 januari 1934
* no. 257: Landschap

Handelsdrukkerij C.A. Spin & Zoon, Amsterdam
Gelegenheidsgrafiek, 5-17 februari 1934
* Ex-libris Gymnasium Alkmaar, geboortekaartje Dirk Veegens

Het schrift in school en beroep
reizende tentoonstelling in o.a.:
Groningen, Breda, Utrecht, Den Haag en het Koloniaal Instituut in Amsterdam, 3-19 mei 1934
* Kalligrafie

Het geïllustreerde Joodsche boek
georganiseerd door de vereeniging De Joodsche Boekerij
Stedelijk Museum, Amsterdam
27 juni-15 juli 1934
* no. 304: Tekeningen
ref. *N.I.W.*, p. 16, 29 juni 1934

De S.D.A.P. veertig jaar
Gebouw Het Anker (AJC) Amsterdam
18 augustus-2 september 1934
* De partij-ontwikkeling in grafieken, naar ontwerp van Fré Cohen,
ref. *Het Volk*, 4 augustus 1934

Joodsche kunstenaressen, tentoonstelling harer werken
Afdeeling Den Haag van de Joodsche Vrouwenraad
Haagsche Kunstkring 20 september-4 october 1934
* Portret Ruby Gradmann, portret Lion Cohran, Ex-libris: Herman Molendijk, J. Hemelrijk, Joseph Gompers, kerstgroet B.W.M. Ottevanger
Ref. *Ha'Isha*, no. 10, october 1934, p.167-168

Grato grafische tentoonstelling
Jaarbeurs, Utrecht
24 october–10 november 1934
* Stand 25, Stadsdrukkerij Amsterdam met o.a. 43 ontwerpen van Fré Cohen

Wereldtentoonstelling Brussel
26 mei-1 juni 1935
* Maquettes Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen, de haven van Amsterdam en Schiphol naar ontwerp van Fré Cohen
Advertentie in de catalogus

Schildersgenootschap De Onafhankelijken
Stedelijk Museum, Amsterdam
15 februari-8 maart 1936
* no. 64: Portret Ruben Gradmann, ƒ 300.–
no. 65: Portret Lion Contran, ƒ 275.–

Jaarbeurs Levante Fair
Tel-Aviv, Palestina, 30 maart-30 mei 1936
* Maquette handel tussen Nederland en Palestina van de Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen, Amsterdam, naar ontwerp van Fré Cohen
Ref. *N.I.W.* no. 45, 13 maart 1936

De Olympiade onder dictatuur
Kunst - wetenschap - documenten
Gebouw De Geelvinck, Amsterdam, augustus 1936
* no.41 : Ex-libris Joseph Gompers
no. 42: Brochure hoe lang nog?
no. 43: Boekenlegger, vrouwendag 1932
no. 44: 6 ex-libris (houtsneden)

Schildersgenootschap de Onafhankelijken
Stedelijk Museum, Amsterdam,
17 october-8 november 1936
* no. 83: Olieverf, meisje ƒ 200.–
no. 84: Olieverf, poortje in Ascona ƒ 60.–

Schildersgenootschap de Onafhankelijken
Stedelijk Museum, Amsterdam, 6-28 februari 1937
* O.i. tekening, Ascona ƒ 150.–
O.i. tekening jonge vrouw Ascona ƒ 60.–

Avia, Luchtvaart-tentoonstelling
Houtrusthallen, Den Haag
30 juli-15 augustus 1937
* Stand van de Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen, Amsterdam met grafieken naar ontwerp Fré Cohen

Schildersgenootschap de Onafhankelijken
Stedelijk Museum, Amsterdam,
12 maart- 3 april 1938
* no. 158: O.i. tekening straatje in Ascona ƒ 50.–
no. 159: O.i. tekening berglandschap Vorarlberg ƒ 40.–

Tentoonstelling ter gelegenheid van het Regeringsjubileum
Koloniaal Instituut, Amsterdam
15 augustus-1 october 1938
* Gemeentelijke Dienst Handelsinrichtingen, Amsterdam, maquette en grafieken naar ontwerp van Fré Cohen

S.O.S. Luchtvaart-tentoonstelling
Ter gelegenheid van het regeringsjubileum
Schiphol, october 1938
* Stand Air Freight Ltd. met grafieken de groei van Schiphol in cijfers, naar ontwerp van Fré Cohen

Consthuys St. Pieter
Utrecht, november 1938
* Tekeningen en aquarellen
Ref. *Utrechts Nieuwsblad*, 26 november 1938

Aankopen en opdrachten Gemeente Amsterdam
Stedelijk Museum, Amsterdam 16 juni-9 juli 1939
* no. 237: Propaganda materiaal Zee- en Luchthaven
no. 238: Affiche en folder Zomerfeesten 1934
no. 239: Brochure luchthaven Schiphol

Het Volk veertig jaar
De Arbeiderspers, Hekelveld 16, Amsterdam
1-21 April 1940
* De ontwikkeling van Het Volk in grafieken naar ontwerpen van Fré Cohen en Nan Plaivoet
Ref. *Het Volk*, 1 april 1940

Kunst in het harnas
Gedachtenis-tentoonstelling ter ere van gevallen en vervolgde kunstenaars
Federatie van beroepsverenigingen van kunstenaars, afd. Beeldende Kunstenaars
Stedelijk Museum, Amsterdam,
1 juli - 26 augustus 1945
* Typografisch werk
Dezelfde tentoonstelling werd in Utrecht georganiseerd door de Utrechtse Kunstraad,
12 januari - 2 februari 1946

Fré Cohen, herdenkings-tentoonstelling
In de hal van de Grafische School, Dintelstraat, Amsterdam, 1 oktober-1 november 1949
* Uitnodiging in de collectie J.C. Winterink, UB Amsterdam, afd. kostbare werken.
Ref. *De Waarheid*, 18 oktober 1949

Rond Paasheuvel en Prinsenhof - Fré Cohen
Glazen Huis Amstelpark, Amsterdam
10-25 september 1977
* Catalogus

Congres van de Partij van de Arbeid
13-15 oktober 1977, Amsterdam
* Een selectie van bovengenoemde tentoonstelling was hier te zien

Rond Paasheuvel en Prinsenhof - Fré Cohen
Stedelijk Museum van Schiedam
10 december 1977 - 8 januari 1978

Fré Cohen – Amsterdam 11-8-1903 – Hengelo 14-6-1943
In de Oudheidkamer van de Stichting Oald Hengel te Hengelo, 29 april - 1 juni 1985
* Gelegenheidsuitgave

Staatsarchief Bremen
24 juni-26 juli 1985

Voorwaarts ! Elie Smalhout, Meijer Bleekrode, Fré Cohen, 3 Joodse kunstenaars en de socialistische beweging 1918-1940
Joods Historisch Museum, Amsterdam
18 december 1987-7 maart 1988
* Publikatie

Fré Cohen (1903-1943) een bewogen kunstenares tekeningen en gebruiksdrukwerk
Amsterdams Historisch Museum
8 juni - 29 augustus 1993
* catalogue raisonné

Boven: Bij de maquette Schiphol voor de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1935. Geheel links de heer Dellaert, havenmeester van Schiphol; Fré Cohen, Cees van den Handel, gemeentelijke Handelsinrichtingen Amsterdam; de heer Van Kuyk en de heer Modderman.
Onder: Fré Cohen en Jo van Praag bij het afwerken van de maquettes bestemd voor de Wereldtentoonstelling in Brussel, 1935.

Illustratie uit 'Ons Kinderblaadje', 2 november 1927 (cat. nr. 387).

PUBLIKATIES GESCHREVEN DOOR FRÉ COHEN

Fré 'Vroeg in de morgen' – 'Een sprookje', in: *Onze Paasheuvel, vrolike lotgevallen en aangename herinneringen*, Uitgave AJC, 1925, p. 8-9 & p. 14-15.

Fré 'Freundschaft !', in: *Het Jonge Volk*, 25 juli 1926, p. 148-149.

Fré Cohen 'Modern lay-out in Holland' (tekst lezing in Engeland), in: *Magazine of the Midland Printers Alliance*, december 1934, p. 12-16.

Fré Cohen 'Ascona, een kunstenaarsdorp aan de Lago Maggiore', in: *Wij, ons werk ons leven*, no. 49, 10 januari 1936, p. 16-17.

Fré Cohen *Ic sie des meyen schijn, bieen vergadert, uetghescreven ende verciert door Fré Cohen met eene corte inleydinghe van Willem Pijper*. N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1938.

Manuscript Fré Cohen e.a.
Herinnering; Zonnedagen, een verzameling indrukken geschreven door de deelnemers aan de Paasheuvel weekkampen in de zomer van 1924
* Handgeschreven manuscript, niet gepubliceerd.

Manuscript (F.C.)
Idyllen aan de groene reye, getypt manuscript, 4 pagina's, zonder jaar, ca. 1938-1939, niet gepubliceerd.

Sluitzegel Pers- en Propagandadienst PTT, 1939 (cat. nr. 803).

BIBLIOGRAFIE BETREFFENDE LEVEN EN WERK FRÉ COHEN

Aardweg, H.P. van den
'Bij Fré Cohen, teekenares en grafisch ontwerpster', in: *Den Gulden Winckel*, october 1939 z.p.
* Verscheen ook in: *Het Toneel en Toneelspiegel* 1939.

BL (=Blankenstein) A.H.G
'FC', in: *Ons Technisch Maandblad*, no.2, februari-maart 1938, z.p.

Bruijn, W.K. de
'Fré Cohen', in: *Ex-Libris-werklijsten van Nederlandse kunstenaars*, no.10, , 19 p. Utrecht 1991.

C.C. 'Hoe Fré Cohen tóch haar roeping kon volgen', in: *Het Joodsche Weekblad*, 27 juni 1941, p. 5.

Dooijes, Dick
'Fré Cohen', in: *Wegbereiders van de moderne boektypografie in Nederland*,, p. 97-107. Uitg. De Buitenkant, Amsterdam 1988.

– 'Fré Cohen 1903-1943', in: *Nieuwsblad voor de Boekhandel* no. 2, 9 januari 1967, p. 12-13.

– e.a. *Rond Paasheuvel en Prinsenhof*, uitgave ter gelegenheid van de Fré Cohen-tentoonstelling in het Amstelpark te Amsterdam, september 1977, met o. a. een lijst van werkstukken aanwezig op de tentoonstelling.

Farringdon, William
'Amsterdam makes even cheque books look lovely', in: *Advertising Display* London, december 1930, p. 358-359.

Gompers, Joseph
'Aanteekeningen over kunst XII: Fré Cohen', in: *Neerlands Jodendom* no.1, 5 januari 1935, p. 11.

Halm, Jopie van, Kees Bode
'Fré Cohen, het gezicht van de AJC', in: *Partijkrant van de P.v.d.A.*, december 1977, p. 13-15.

Kooyman, Jan
'Fré Cohen', in: *Ons Amsterdam*, no. 7, juli 1974, p. 213-215.

– 'Fré Cohen, expositie 10-25 september', in: *Grafia*, no. 20, 8 september 1977, p. 364-367.

– 'Fré Cohen, begaafd graficus', in: *Ego*, maandblad dienst humanistische geestelijke verzorging in de krijgsmacht, no. 5, mei 1981, p. 18-19.

– '5 Fré Cohen tentoonstellingen', in: *Nivormatie*, november 1985, z.p.

Kos, L.E. 'De gemeente geeft het voorbeeld', in: *De Reclame*, no. 6, juni 1930, p. 267-268.

Praag, Philip van
'Onbekend ex-libris van Fré Cohen', in: *Ex-Libriswereld*, zomer 1987, p. 173.

– *Sociale symboliek op Nederlandse ex-libris*, Wereldbibliotheek, Amsterdam 1983.

– *Joodse symboliek op Nederlandse ex-libris*, Gaillarde Pers 1988.

– e.a. *Fré Cohen - Amsterdam 11-8-1903 - Hengelo 14-6-1943*, uitgave ter gelegenheid van een expositie in het kader van 40 jaar na de bevrijding in 1985 in de Oudheidkamer van de Stichting Oald Hengel te Hengelo.

Roodnat, B.
'Fré Cohen, een vergeten kunstenares', in: *NRC*, 13 september 1977.

Schwencke, Johan
'Grafisch werk van Fré Cohen', in: *De vrouw en haar huis*, maart 1935, p. 572-577.

– 'Fré Cohen', in: *Boekcier*, 2e reeks, 1e. jg. no.1, januari 1946, p. 3-4.

Venema, Adriaan
'4 vergeten kunstenaars, Willem Arondeus, Fré Cohen, Else Berg, Henk Henriët', in: *NRC* cultureel supplement, 15 april 1977.

Vlug, Ineke
'Fré Cohen, een kunstenaar die de arbeidersklasse wilde bevrijden', in: *Opzij*, mei 1989, p. 45.

Westerhout, Nees
'De speurtocht naar Fré Cohen, een vergeten kunstenares', in: *Hengelo's Dagblad*, 17 februari 1979.

Witteboom, Sal
'Trekkamp': serie artikelen in: *Het Jonge Volk* 1926:
'Het begin', 8 januari , p. 10-11
'De tocht over zee', 22 januari, p. 18-19
'Bij Hatiem', 5 februari, p. 32-33
'Ochtend in het kamp', 19 februari, p. 45
'Een dag zonder avonturen', 5 maart , p. 53-54
'Van zwemmen, praten, eten', 19 maart, p. 69
'VII', 2 april, p. 92
'Romantiek', 16 april, p. 9
* Beschrijving van AJC trektocht met Fré Cohen.

N.N.
'Onze drukkunst als voorbeeld, Fré Cohen's arbeid', in: *Het Volk*, 29 augustus 1934.

– 'Modern Lay-out in Holland, a lecture by Miss Fré Cohen', in: *Magazine of the Midlands Master Printer's Alliance*, december 1934, p. 12-16.

– 'Fré Cohen, begenadigd kunstenares', in: *Het Vrije Volk*, 15 mei 1948, 2e blad, p. 4.

– 'Fré Cohen gaf Amsterdam een drukwerkgezicht', in: *De Waarheid*, 14 september 1977.

– 'Het grafisch werk van Fré Cohen, verbinding van arbeid en schoonheid', in: *Iedenkrant Partij van de Arbeid*, no. 2, 1 november 1984, p. 7.

OVERIGE GERAADPLEEGDE PUBLIKATIES

Baarle, Yvonne van
'De kunst van het socialisme. Beschouwingen over kunst en kultuurbeleid', in: *WBS cahiers*, Uitg. Kluwer, Deventer 1982.

Blom, Ad van der
Kunst die partij koos. Een eeuw sociale strijd in de Nederlandse beeldende kunst, Kosmos, Amsterdam 1980.

Bonger, Els e.a.
Wij leerden fier rechtop staan; 70 jaar socialistische vrouwenbeweging, Amsterdam 1978.

Brentjens, Harry
'Socialisme en Jugendstil. Over de betekenis van de AJC', in: *Jeugd en samenleving*, no.6 , januari 1976, p. 25-37.

Brouwers, E., ineke Vlug
'De tijd dat je met de bakker filosofeerde over Steiner', in: *Het oog in het zeil*, no. 3, februari 1987, p. 1-14.

Bruijn, Cor e.a.
Het boek voor de jeugd, N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1937.

Cohen, Prof. D.
Zwervend en dolend. De joodse vluchtelingen in Nederland in de jaren 1933-1940, De erven F. Bohn N.V., Haarlem 1955.

Cohen, H.F.
Over de vernieuwing van het socialisme, Universitaire Pers, Leiden 1974.

Dam, Peter van
N.P. de Koo, binnenhuisarchitect/graficus, ongepubliceerd manuscript.

Dooijes, Dick
Mijn leven met letters, Uitgeverij De Buitenkant, Amsterdam 1991.

– 'De typografie van de Stadsdrukkerij tussen 1920-1940', in: Jubileumnummer *Ons Amsterdam* no. 9, september 1985, p. 206-213.

– Herhaald met als titel: 'De Kunstaars doen hun intrede bij de Stadsdrukkerij', in: *Graficus*, no. 40, 1985, p. 22-31.

Driessen, C.
'Programma's van de Stadsschouwburg Amsterdam', in: *Ons Amsterdam*, no.11, november 1979, p. 292-294.

Drukker, Ber
Socialistische jeugdorganisatie in Nederland, N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1947.

Gans, M.H.
Memorboek, platenatlas van het leven der joden in Nederland van de middeleeuwen tot 1940, Bosch en Keunig N.V., Baarn 1978.

Gielkens, Jan e.a.
Een dag is 't van vreugde, een dag is 't van strijd, de 1 mei viering in Nederland, Stichting IISG, Amsterdam 1990.

Glas, Frank de
Nieuwe lezers voor het goede boek, De Wereldbibliotheek en Ontwikkeling/De Arbeiderspers vóór 1940, W.B., Amsterdam 1989.

Gompers, Joseph
'Aanteekeningen over kunst: Charlotte Köhler's bijbelvoordracht', in: *Neerlands jodendom*, no. 21, 5 november 1935, z.p.

– 'Jiddisj kunst-theater Yoshe Kalb', in: *Neerlands jodendom*, no. 13, 5 juli 1935, p. 184-185.

– 'Jiddisj kunst-theater Tevje der Milchmann', in: *Neerlands jodendom*, no. 5, 5 augustus 1935, p. 197.

– 'Zwerftochten door Klein Jeruzalem', 14 artikelen in: *Nieuw Israëlitiesch Weekblad* 1935-1936:
1. Hoe het plan onstond', 15 november 1935, p. 19.
2. Rust en rumoer', 22 november 1935, p. 16.
3. 'In en om het secretariaat', 20 december 1935, p. 3.
4. 'Het secretariaat der Portugeesche Gemeente', 24 januari 1936, p.3.
5. De bibliotheek van Ets Haim', 21 februari 1936, p. 3.
6. De bibliotheca Rosenthaliana', 28 februari 1936, p. 3.
7. 'Het Joodsch Historisch Museum', 6 maart 1936, p. 12.
8. 'Beis Jisroeil - Joodsch Ons Huis', 24 april 1936, p. 5.
9. 'De Portugeesche begraafplaats te Ouderkerk', 14 augustus 1936, p. 6.
10. 'Het Nederlandsch-Israëlisch Seminarium', 28 augustus 1936, p. 3.
11. 'De Esnoga der Port.-Israëlische Gemeente', 4 september 1936, p. 9.
12. 'De Nieuwe sjoel', 11 september 1936, p. 9.
13. 'Het Comité voor bijzondere Joodsche belangen', 16 sept. 1936, p. 9.
14. 'De Joodsche Boekerij', 7 october 1936, p. 9.

Goodman, Philip
Illustrated Essays on Jewish Bookplates, New York 1971.

Hahn Jr., Albert
Prenten van Albert Hahn Sr., H.J.W. Becht, Amsterdam 1928.

Hanrath, Johan J.
Het maçonniek ex-libris en de daaraan verwante kunst, Maçonnieke Stichting Ritus en Tempelbouw, Den Haag 1959.

Haverkate, H.J. (samenst.)
De geschiedenis van de Nederlandse prentbriefkaart, deel III-B, periode 1919-1945, uitg. van de Ver. Doc. Prentbriefkaarten, Amsterdam 1990.

Helmond, T. van
100 jaar Allert de Lange, jubileumuitgave, Amsterdam 1980.

Jansen, Tony & Jan Rogier
Kunstbeleid in Amsterdam 1920-1940, Sun, Nijmegen 1983.

Jansen van Galen, John e.a.
Het moet, het kan ! Op voor het Plan ! ; vijftig jaar Plan van de arbeid, Bert Bakker, Amsterdam 1988.

Jong Edz., Fr. de
Een beeld van de vakbeweging, L.J. Veen, Wageningen 1976.

Keesing, F.A.G.
De conjuncturele ontwikkeling van Nederland en de evolutie van de economische overheidspolitiek 1918-1939, Spectrum, Utrecht z. j.

Kempers, Bram
Socialisme, kunst en reclame, N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1988.

Lagerwaard, Cornelieke
Lou Loeber en de SKK, ongepubliceerde scriptie, Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, 1979.

Leck, B.A. v.d. e.a.
Het hooglied van Salomo, W. Versluys, Amsterdam 1905.

Lewin, Lisette
Het clandestiene boek 1940-1945, Uitg. Van Gennep, Amsterdam 1983.

Lieverse, Jaap
'Het Ex-Libris', in: *Voorwaarts*, Partijblad P.v.d.A., no. 4/5, 14 december 1983, p. 60-63.

Linden, Fons van der
In linnen gebonden; Nederlandse uitgeversbanden van 1840-1940, Gaade & Co Uitgevers b.v., Veenendaal 1987.

Loeber, Lou
Herinneringen, Centraal Museum, Utrecht 1980.

Louw, André van der
Rood als je hart, N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1974.

Meertens, P.J. e.a.
Biografisch woordenboek van het Socialisme en Arbeidersbeweging in Nederland, deel 1-5, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
1986-1990: Philip van Praag, 'Fré Cohen', deel 3, p. 27-28, Ger Harmsen, 'Lion Vleeschdrager (Lion Contran)', deel 3, p. 111-114.

Metz, Tracy
'250 jaar gemeentelijk drukwerk', in: *Het Parool*, 25 september 1985, p. 7.

Minkenhof, Herman
'De Joodsche kunstnijverheidsschool', in: *Het Joodsche Weekblad*, 26 december 1941, p. 3.

Mulder, Hans
Kunst in crisis en bezetting, Het Spectrum, Utrecht 1978.

– *Een grote laars, een plompe voet*, Thomas Rap, Amsterdam 1985.

Nechwatal, Norbert
'Widerstand und Verfolgung im Ex-libris und in der Gelegenheitsgraphik', in: *Ex-libriskunst und Graphik*, Jaarboek 1988 van de Deutsche Ex-libris Gesellschaft, p. 41-48.

Papenhuizen, W.
'Over het onderwijs in de decoratieve vakken', in: *Jaarboek VANK* 1927, p. 50-54, W.L. & J. Brusse, Rotterdam 1927.

Polano, Sergio (red.)
Hendrik Petrus Berlage, het complete werk, Atrium 1990.

Praag, Philip van
'Ph. van Praag (1887–1942) Symboliek ten dienste van de socialistische arbeidersbeweging', in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, juni 1981, p. 142-166.

Praag, Siegfried E. van
'Joseph Gompers', in: *Bijdragen en mededelingen van het genootschap voor de Joodse wetenschappen in Nederland*, deel 7, p. 21-22, Menno Hertzberger, Amsterdam 1956.

Presser, J.
Ondergang, deel I en II, Staatsuitgeverij, Den Haag 1965.

Schwencke, Johan
Tweehonderd Nederlandse grafische kunstenaars, Wereldbibliotheek, Amsterdam 1954.

–
Het beeld van het Nederlandse ex-libris 1880-1960, Wereldbibliotheek, Amsterdam 1960.

Smits, J.B.
'Instituut voor kunstnijverheidsonderwijs', in: *Jaarboek VANK*, 1927, p. 17-24., W.L. & J. Brusse, Rotterdam.

Sötemann, A.L.
Querido van 1915 tot 1990; Een uitgeverij, Em. Querido Uitgeversmij., Amsterdam 1990.

Spruijt, Mr. G.C.
Schiphol, centrale luchthaven, Van Holkema & Warendorf N.V., Amsterdam 1938.

Stoda, J.
De geschiedenis van de Vereniging Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs- Gerrit Rietveld-academie 1924-1970, doctoraalscriptie Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, 1982.

Stroo, Martine
Leo Pinkhof, Joods kunstenaar in Den Helder, Den Helder 1990.

Teeuwisse, Jan
Leven en werk van beeldhouwer Jaap Kaas, Impress B.V., Utrecht 1987.

Vecht, N.J. van der
'Schoolprogramma en levenspractijk', in: *Jaarboek VANK*, 1927, p. 25-29.

–
Onze letterteekens en hun samenstelling, W.L. & J. Brusse, Rotterdam 1937.

Vierhuff, Hans Gotthard
Die Neue Sachlichkeit, Keulen 1980.

Vorrink, Koos
'Het uiterlik van onze uitgaven', in: *Het Jonge Volk*, 26 december 1924.

–
'Modern drukwerk, een waardevol oordeel', in: *Het Jonge Volk*, 2 april 1926.

Wiedijk, C.H.
Koos Vorrink; gezindheid, veralgemening, integratie: een biografische studie (1891-1940), Wolters-Noordhoff, Groningen 1986.

–
Geluidsdocumenten van en over Koos Vorrink, Stichting Film en Wetenschap, Utrecht 1981.

Yocarini, Titus
Vak in beweging, grafische ontwerpers en hun organisaties, Lecturis, Eindhoven 1976.

N.N.
Het Nieuwsblad voor de Boekhandel, diverse jaargangen.

–
Brinkman's Cumulatieve Catalogus van Boeken, diverse jaren.

–
Het Nederlandsche Boek, 1924 - 1940.

–
'Onze uitgaven', in: *Het Jonge Volk*, 2 maart 1928, p. 62.

–
Exhibition of Jewish bookplates, Graphic Archives and Museum, Jerusalem 1956.

–
Max van Dam, Joods kunstenaar 1910-1943, Vereniging Het Museum, Winterswijk 1986.

–
'Een kunstenaarsbent op een berg', in: *Haagsche Post*, 29 december 1934, p. 28.

–
Voorwaarts ! Elie Smalhout, Meijer Bleekrode, Fré Cohen: 3 Joodse kunstenaars en de socialistische beweging 1918-1940, Joods Historisch Museum, Amsterdam 1987.

–
Rapport uitgebracht door de commissie ingesteld door SDAP en NVV inzake het vraagstuk der Arbeiders-ontwikkeling in Nederland, N.V. Ontwikkeling, Amsterdam 1924.

GERAADPLEEGDE BRONNEN EN VERZAMELINGEN

Amsterdam: Stedelijk Museum: toegepaste kunst en prentenkabinet.
Amsterdams Historisch Museum: prentenkabinet en bibliotheek.
Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis: Nederlands Persmuseum, AJC, SDAP en archieven van diverse bonden.
Universiteits Bibliotheek: kostbare werken en Bibliotheca Rosenthaliana.
Bibliotheek van de Vereniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels.
Uitgeverijen: Querido - Wereldbibliotheek - De Arbeiderspers.
Gemeente Amsterdam: Stadsdrukkerij - Gemeentearchief - Girodienst - Kunstzaken - Handelsinrichtingen - Onderwijs - Electriciteitsbedrijf.
Kunstkring voor Allen - Joods Historisch Museum - Nieuw Israelietiesch Weekblad -Vakbondsmuseum - Machinehandel Mahez B.V.
Den Haag: Museum Meermanno Westreenianum: archief Johan Schwencke.
Nederlands Postmuseum: archief PTT.
Koninklijke Bibliotheek: kostbare werken.
letterkundig Museum: archief Margot Vos.
Rijksdienst voor Kunsthistorische Documentatie.
Alkmaar: Gemeentearchief: Murmellius Gymnasium.
Zaandam: Stichting onderzoek AJC.
Utrecht: Gemeentelijke archiefdienst.
Bremen: Archief Ernst Waltemathe.

Illustratie uit Prijscourant van de AJC, 1933-1934 (cat. nr. 273).

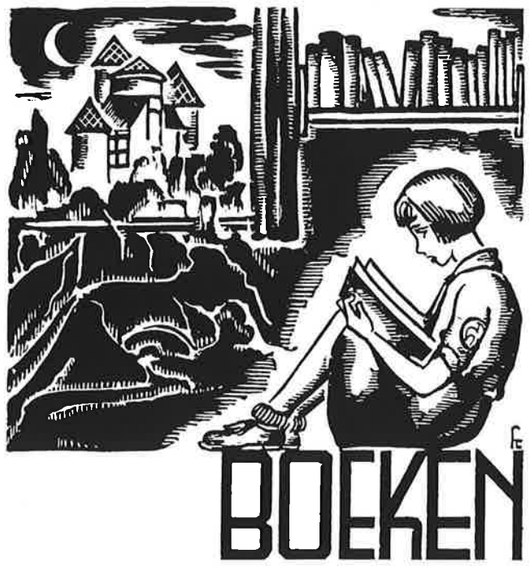

Illustratie uit 'Het levende variété' in: 'Wij, ons werk en ons leven', no. 21, 1937 (cat. nr. 402).

MET DANK AAN

E. van Amerongen
M.J. van Ancum
Fieke Lange-Asscher
Wim en Margreet Beelen
Hans Beukelman
F.E. Breitestein
Els Vluggen-Bunders
Henk van Buul
Eva den Buurman
Mr. J.H. Coppenhagen
Joke van Dam
F. Dingsdag
Dick Dooijes
Miep Drukker
Thea Duijker
H. Elers
Drs. E. Endt
Irene Faber
Dr. E.J. Fischer
Eveline Gans
Jan Gielkens
Drs. W.K. Gnirrep
T. van den Handel
Stephen Hartog
D. Broers-Hemelrijk
Prof. J. Hemelrijk
J.M. Hemelrijk
Leo H. Hemelrijk
Mariën van der Heijden
I. Terweeme-Hilvers
Bram en Mies Huijser
E. van Dam van Isselt
Rob Jager
Dr. H. Verwey-Jonker
J. Kat
Han en Cor Kemeling
J. van de Kieft
Rebecca Kleerekoper
J. Klunder
Ankie Klijn
Jan Kooyman
Joyce Koster
Iet van Laar-Lambermont
Werner Löwenhardt
Homme Martinus
Willem en Arelia van der Meer
Jan Meilof
Mr. Peter Molendijk
I. Monas
Nel Monnier
Ad van Moock
T. van Moock
Joost de Moor
S. van Zutphen-Mug
Bep Neuteboom
B. de Neve
M.G. Niessen
Dr. K.J. Nijkerk
Henk Pfann
Louis Putman
Christiaan Roosen
Diana Smeets
Laura Smeets
Agatha Splinter
A. Steinmeijer
Hans Stoovelaar
Kees Stoovelaar
A. Stork
Ada Stroeve
Jan Teeuwisse
Martine Uleman
Joop Uylings
J.C.W. Verheesen
Drs. M. Uleman-Vleeschdrager
Ineke Vlug
Joop en Gerda Voet
Nel van Vuuren
Ernst Waltemathe
Jos de Lange-Wendels
C.H. Wiedijk
D.F. Horst-Zomer

Uiteraard is het œuvre van Fré Cohen beschreven, zoals het achterhaalbaar was bij genoemde personen en instellingen. Bewust van het feit dat het niet meer mogelijk was honderd procent van Fré Cohens werk op te sporen, verzoeken de samenstellers iedereen die over nadere informatie beschikt, dit aan Uitgeverij Uniepers Abcoude, postbus 69, 1390 AB Abcoude te willen melden.

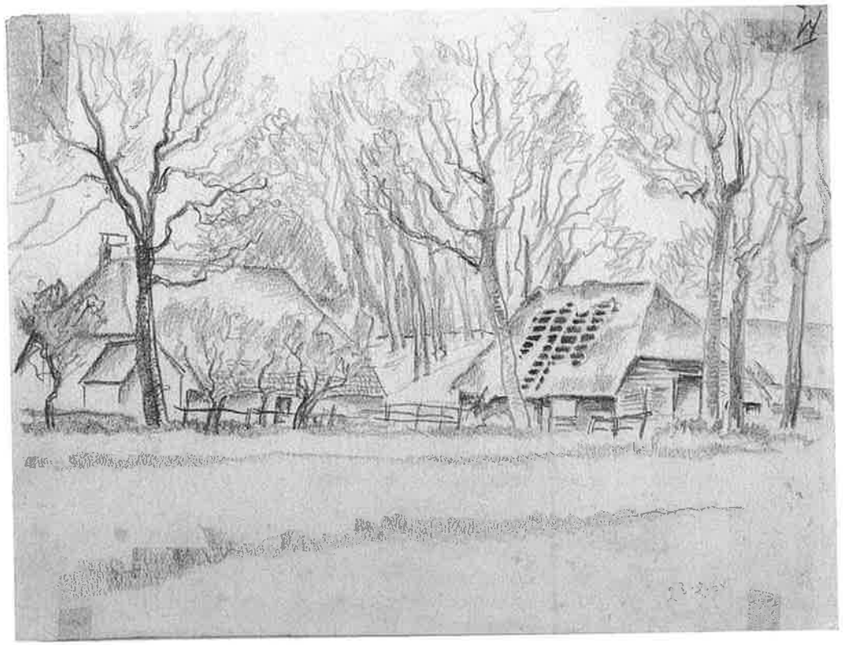

De boerderij Eikenhoeve, potlood, 24,3 x 32,6, 1935 (cat. nr. 881).

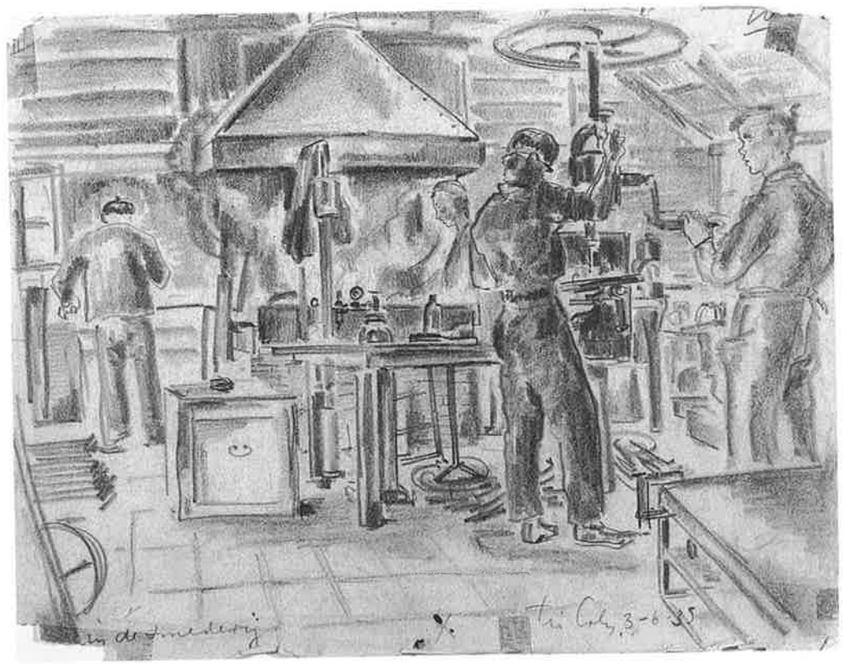

De smederij, zwart krijt 25,5 x 32,5, 1935 (cat. nr. 879).

REGISTER VAN PERSONEN

genoemd in de hoofdstukken en noten

Abrahams, E.J. 114
Adama van Scheltema, C.S. 55, 57
Alozery, dr. N.J.G. 89
Amerongen, E. van 91
Amerongen, J.L. van 117
Asperen, P.H. van 114
Asscher, Sal 117
Berlage, H.P. 114
Blankenstein, A.H.G. 61, 87
Bleekrode, Meijer 53, 57, 61
Bloemendaal, Nico 91
Boas, Louis 45
Boer, E.J.E. den 114
Boer, Kees de 17
Bonger, Els 115
Bonger, W.A. 15
Bonn-Evers, Sem en Co 97
Botsky, Katarina 15
Bottema, Tj. 53, 69
Brattinga, P.A. 95
Brattinga, Pieter 107, 116, 117
Brouwer Jr., W. 97
Bruggen, Carry van 116
Bruijn, W.K. de 116
Casseres, De 117
Citroen, Jos. B. 117
Cohen, Levie 8, 9, 10, 109, 113
Cohen, Bernard Henri 9, 109, 113, 117
Cohen, F.M. 117
Cohen, H.F. 113
Cohen, Sophie 8, 9, 9, 17, 21, 109, 113, 117
Contran, Lion 53, 111
Coppenhagen, J.H. 115
Cramer, Rie 15
Dam van Isselt, Henriëtte van 27, 31, 32, 33, 35, 37
Dam, Max van 51, 115
Dantzig, M. van 117
Deelen, Constance 97
Dekker, Maurits 113
Dingsdag, F. 117
Dooijes, Dick 107
Draayers, A.H. 89
Dreesmann, Lonie 97
Drost, Aernout 116
Drukker, Ber 113, 117
Dumas, Alexandre 116
Elers, H. 113
Elzas, A. 117
Endt, P. 73, 116
Engelman, Jan 116
Essen, F. van 93
Farringdon, William 114
Feuchtwanger, Lion 77, 116
Frank, Leonard 49, 77, 113
Franzen-Heslenfeld, Corrie 65
Freco, *ps.* van Free Cohen 105
Frederichs, Connie *ps. van* Fré Cohen 107
Friedrichs, Elisabeth 93
Frijda, H. 117
Funke Küpper, Albert 53, 81
Geel, Chris van 73, 114
Gerhard, A.H. 87
Gezelle, Guido 57
Glas, Frank de 113
Gompers, Joseph 45, 47, 83, 91, 115, 116
Goodman, Philip 91, 116
Gotthard Vierhuff, Hans 116
Goudsmit, Sam 116
Gouwe, W.F. 31, 33, 35, 37, 114
Gradmann, Ruben 46, 47, 111
Groot, E.J. de 32, 33, 35, 114
Haas, de 117
Hahn Jr., Albert 37, 53, 115
Hahn Sr., Albert 55, 115
Hamel, Marie 83, 89
Hammacher, A.M. 114
Hondel, Cees van den 39, 117
Hanrath, Johan J. 116
Harrison-Keezer, mw. 117
Hartog, Jerohm 105
Hell, Johan van 53
Hemelrijk, Jaap 51, 89
Hemelrijk-de Jong, D.A. 89
Heukelom, J.B. 13, 27, 69, 85, 87, 91, 101, 114
Heymans, Hugo 105
Hillebregt, Rie *zie* Rie Keesje
Hintzen, Herman Carel 95, 116
Hintzen, Hans 116
Hirschel, M.I. 97
Hogendorp, Dirk van 77
Horst-Zomer, Minie 109, 117
Huizinga, L.Tj. 97
Hulshoff, A.R. 35
Huysser, Gerard 113
Huysser-Schnitzler, Nora 113
Jansen, Tony 114
Jong Edz., Fr. de 115
Jong, A.M. de 15, 69, 113
Jong, Alida de 61
Jong, Henk L. de 97
Kaas, Jaap 105, 107, 117
Keesing, F.A.G. 114
Keesje, Bram 85
Keesje-Hillebregt, Rie 17, 85, 107, 111
Ketelaar, Th.M. 33, 35, 114
Kieft, J. van de 87
Kinsbergen, Leon S. 93
Klaarhamer, P.J. 116
Kleerekoper, A.B. 27, 31
Kleerekoper, R. 113
Klijn, Albert 13, 37, 34, 73, 114, 117
Klijn, Ankie 117
Klunder, Jacob 32, 35, 114, 117
Koo, Nicolaas Petrus de 31, 32, 33, 35, 114
Kooyman, Jan 114, 117
Kooyman (Huysmans), Rie 55
Kos, L.E. 101
Krabbendam, Anneke 97
Kratzenstein, Leo 117
Krimpen, J. van 77, 116
Kuiler, Kees 73
Kurvers, Anton 37, 39, 73
Laar, Henk van 61, 87
Lagerwaard, Cornelieke 115
Lange-Asscher, Fieke 105, 117
Leck, B.A. van der 116
Leer, B. van 105
Leer, W.A. van 105, 116
Lende, C. van der 87
Lennep, Jacob van 77, 105
Lindeman., H. 37
Lissitzky, El 73
Löbner, J. 114
Loeber, Lou 115
Loenatsjarski, A.W. 77
Loonsteyn, Marianne 45
Löwenhardt, Werner 116, 117
Ludwig, Emil 49, 57
Man, Hendrik de 21
Maas, Ben 87
Masereeuw, H. 15
Meilof, Jan 117
Mensink, Wim 97

Vignetten uit De Toorts, cultureel maandblad der moderne arbeidersontwikkeling, 1928 (cat. nr. 299).

Minkenhof, Herman 117
Molendijk, Herman 87
Molendijk, Martha 97
Monas, I. 113
Monas Jr., I. 113
Monnier, N. 114, 117
Moock, Ad van 117
Mug, Bram 17
Mulder, Hans 55, 115
Nahuys, Alice van 13, 113
Nechwatal, Norbert 91, 116
Neuteboom, Bep 93
Niegeman, J. 114
Nije, Lettie 91, 116
Nijkerk, B.M. 105, 117
Nijkerk, K.W. 117
Noordhoff, F.S. 37
Ottevanger, Bernard W.M. 97
Papenhuizen, W. 115
Philipsen, Kate W. 39, 91
Pieck, Anton 93
Pijper, Willem 116
Pinkhof, Leonard 45, 49, 115
Platvoet, Nan 57
Polak, Henri 11
Polak, A.S. 111
Polak, Wim 93, 111, 117
Polak-Biet, Bea 117
Polano, Sergio 114
Pothuis-Smit, Carry 15, 55
Praag, Ph. van 13, 37, 65, 85
Praag, Siegfried E. van 45, 115
Presser, J. 116, 117
Prins, Ralph 115
Raemdonck, George van 53
Reitsma-Valença, Engelien 55, 105
Remarque, Erich Maria 57
Rengelink, Wim 55
Rogier, Jan 114
Roos, S.H. de 77
Roosen, Christiaan 51
Rot, Jan 53, 55
Rotgans, Henk 114
Rotgans, Jan 114
Roth, Joseph 49, 77
Royen, J.F. van 31, 114, 115
Ru, Huib de 53
Salomonson, Hein 117
Sandberg, Willem 39, 73, 111, 116
Sanders, Paul F. 81
Santen, Eline van 93
Sarlie, Esther 9, 9, 113
Schatz, Leo 93
Schnitzler, Herman 113
Schuhmacher, Piet 21
Schuhmacher, Wim 21, 29
Schuitema, Paul 73
Schwartz, S.L. (Moemi) 53
Schwencke, Johan 83, 87, 95, 107, 113, 114, 116, 117
Sikkema-van Ooy, mw. 97
Sluyser, Meyer 55, 57
Smalhout, Eli 53
Smits, J.B. 27, 29, 114
Soesman, Emiel 109
Sötemann, A.L. 49
Souza, S. Henriques de 97
Spier, Jo 105
Stada, J. 114
Steinmeier, Aali 93
Stempel, Henriëtte Mathilde van der 93
Stoovelaar, Kees 97
Stroo, Martine 49, 115
Teeuwisse, Jan 117
Tussenbroek, Otto van 83
Uylings, J. 107, 117
Vecht, N.J. van der 69, 73, 116
Veegens, Dirk 97
Veen, L.J. 93
Vegting, W.G. 89
Veldheer, J.G. 57
Verdrost, P.M. 61
Verkade, Eduard 53
Versluys, W. 116
Vleeschdrager, Lion *zie* Lion Contran
Vlug, Ineke 113, 115
Voet, Joop 17, 41, 45, 47, 51, 107, 113, 115
Voet-Haalman, J. 97
Vollema, Jelle 93
Vorrink, Koos 15, 17, 21, 25, 53, 55, 57, 61, 65, 85, 87, 97, 113, 115
Vos, Hein 55
Vos, Margot 21, 55, 57, 69, 85, 107
Vos, Marie W. 107
Vries, Henriëtte de 97
Walle, Wim A. van de 53
Waltemathe, Ernst 117
Waltemathe-Cohen, S *zie* Sophie Cohen
Weeme-Hilvers, F.R. ter 117
Wentz zu Niederlahnstein, Walter von 53
Werumeus Buning, J.W.F. 115
Westerhouen van Meeteren, F.M. 89
Wibout, F.M. 33, 35
Wibout-Berdenis van Berlekom, Mathilde 15
Wiedijk, C.H. 113, 115
Wiessebron, Annie 117
Wijdeveld, H.Th. 39, 73, 116
Wijsenbeek, L.J. 117
Witteboon, Sal 21
Wolff, Sam de 51
Zomer, Hendrik 107, 109, 111
Zomer, Mien 107, 111
Zomer, Minie *zie* Horst-Zomer, Minie
Zwart, Piet 73
Zwol, Hans van 65

Fotoverantwoording

Gemeentearchief Amsterdam
Peter van Dam
Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
Joods Historisch Museum
Koninklijke Bibliotheek
Werner Löwenhardt
Museum Meermanno Westreenianum
Philip van Praag
Stadsdrukkerij Amsterdam
Stedelijk Museum Amsterdam
Stichting Onderzoek AJC
Ernst Waltemathe
Diverse particuliere collecties

Het grafisch werk van Fré Cohen (1903-1943) heeft een onuitwisbaar stempel gedrukt op de typografische vormgeving in de jaren tussen de beide wereldoorlogen. Deze biografie en *catalogue raisonné*, geschreven door Peter van Dam en Philip van Praag, geeft inzicht in haar ontwikkeling tot grafisch kunstenares en hoe haar kunstopvattingen samenvielen met bepleite doeleinden in de vormgeving van gemeentelijk drukwerk en met de beschavingsarbeid van arbeidersorganisaties voor 1940.

De oorsprong van het werk van Fré Cohen ligt bij de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC), waarvan ze rond 1920 lid was. Hier kregen haar grafische opvattingen vorm en omgekeerd heeft de kunstenares het artistieke gezicht van de AJC in sterke mate beïnvloed. Haar grote vlucht begon toen ze in 1923 bij de uitgeversmaatschappij 'N.V. Ontwikkeling' werd aangesteld en vervolgens in 1929 bij de Stadsdrukkerij van de gemeente Amsterdam. Ook na haar vertrek in 1932 heeft ze nog veel opdrachten van de gemeente gekregen. Door haar ontwerpen kreeg het drukwerk van de stad Amsterdam een eigen stijl, dat ook in het buitenland bekendheid verwierf.
In de jaren '30 gaf ze een nieuw gezicht aan 22 uitgaven van de Wereldbibliotheek en veel banden voor boeken van Em. Querido en Allert de Lange waren door haar ontworpen. Veel en kunstzinnig werk maakte ze ook voor joodse instellingen en vakbondsorganisaties. Verder ontwierp ze talloze ex-libris en gelegenheidsgrafiek.
Bekendheid kreeg Fré Cohen bovendien door inzendingen voor tentoonstellingen en jaarbeurzen. Zo maakte ze maquettes voor de Wereldtentoonstelling in Brussel (1935) en voor de Levante Fair in Tel Aviv (1936).
Als onderduikster verbleef Fré Cohen op vele adressen. In juni 1943 werd ze in het Overijsselse Borne door verraad ontdekt. Door het innemen van gifpillen maakte ze een einde aan haar leven.

Dit boek bevat een overzicht van vrijwel al het werk dat Fré Cohen in de periode 1922-1943 heeft gemaakt. De auteurs brachten meer dan duizend items bijeen, waaronder ruim 135 boekomslagen en boeken met illustraties van haar hand. Veel van wat geen bekendheid kreeg, is thans beschreven en afgebeeld.

De uitgave van deze boeiende biografie valt samen met een tentoonstelling van een belangrijk deel van haar œuvre in het Amsterdams Historisch Museum.

HET SPELEN OP EEN VUILNIS-SCHUIT, DAT IS VOORTAAN TOCH ZEKER UIT?

UITGEVERIJ UNIEPERS ABCOUDE
ISBN 90 6825 123 6

ISBN 90 6825 123 6
9 789068 251234